

“સમ્યવચ્ચરત્નાન્નપરં દિ રત્નં, સમ્યસચ્ચાભિશાન્નપરં દિ મિષ્ટમ્ ।
સમ્યસચ્ચવંધોર્નં પરો દિ વંધુઃ સમ્યસચ્ચલાભાન્ન પરો દિ લાભઃ॥”
શ્રીમદ્ભિન્નદર્પગણિ.

સમ્યક્તવરત્ન કરતાં બીજું કોઈ કંઈ રત્ન નથી, સમ્યક્તવ મિષ્ટ કરતાં બીજો કોઈ પરમ મિષ્ટ નથી, સમ્યક્તવરથ બંધુ કરતાં અન્ય ગણ અરેખર બંધુ નથી અને સમ્યક્તવનો જે અપૂર્વ લાભ છે તે કરતાં બીજાં કોઈ અધિક લાભ નથી

ત્રિગુણ વાડો કરી તેના બાલ અને આભરતર રક્ષણની યોજના કરેલી છે, જે ધર્મે દાન, શીલ, તપ અને ભાવરૂપ ચાર સ્તંભો માંડી તેની આસપાસ શી-
તળ દયાનો છાયા મંડપ રોપેલો છે અને જે ધર્મે ગુરૂવર્ગદ્વારા તેને સિંચ
કરવા માટે શ્રુતજ્ઞાનના મધુર જળની દેશનારૂપી નીકા ચાલતી રાખી છે, તેજેવ
ધર્મની સતત દિવ્યત્રાજ આપનારી સેવા કરવાનું કર્તવ્ય સિધ્ધિ કરવાની પ્ર-
વૃત્તિ કરવામાં આવે તો પછી સમાજજટલાની અધોગતિ યાવ તેમાં શું આશ્ચર્ય !

હવે જૈન પ્રજાએ સમગ્રજનું જોષએ કે, આપણા ધર્મની ભાવનામાંથી
સર્વ પ્રકારનું એવ સંપાદન કરવાના સાધનો મળી શકે તેમ છે. આપણા ધર્મના
આચાર-વિચાર અને અધ્યાત્મિક ભાવનાએ વિદેશી અને સ્વદેશી જનસમાજને
પણ હમણાં મહાન મોહ ઉત્પન્ન કર્યો છે. કેટલાએક નિષ્પક્ષપાતી પંડિતો તે
ઉચ્ચસ્તરે જણાવવા લાગ્યા છે કે ભારતવર્ષના અર્વાચીન હિતહાસમાં જૈનધર્મના
મહાન સંરક્ષક મહાવીર પોતાના વિરાગ જ્ઞાનનો કુંડુલિ વગાડી ભારતવર્ષની
પ્રજામાં ધર્મ જાગ્રતિનો સમય સૂચવ્યો છે. અને દયામય ધાર્મિક જીવનનો
પ્રકાશ પૂર્ણ રીતે પામ્યો છે.”

આવા એક મહાન ધર્મની વિજય પતાકા ફોના જળથી ફરતી છે ! જોને
પ્રભાવ અત્યારે ચારે તરફ પ્રસરેલો છે, એવા જૈન પ્રજાના વૈભવ વૃદ્ધિને જોર-
દાર આંકુરો લાથી ડુક્યા છે ? અને કવિધ્યમાં ડુટવાના છે ? આ વિરે દીર્ઘ
વિચાર કરવાથી હૃદયમાં ખાલી થશે કે, એ બધા પ્રભાવ જૈનધર્મના એક
મહાન તત્ત્વનો છે. એ તત્ત્વનું નામ સમ્યક્ત્વ છે. વિવિધ દેશનાઓ અને
ભાવનાઓમાં એના પ્રિય ધર્મ રહેવું એ સમ્યક્ત્વ તત્ત્વ આદર્શ ધર્મના મહાન
પ્રત્યક્ષનો સાચા છે. મનુષ્ય શરીરમાં રહી રહેલા ધાર્મિક જીવનો ઉદ્ધાસ એ
તત્ત્વના સાચી પ્રાદ છે. જૈનધર્મના કેસમ આનંદશાએ આજપર્યંત મત્ત ફરી
હૃદયમાં નામ. ગુરૂ, પ્રાણના કરના પણ પ્રિય માનેવું અને ઉત્કંઠાપૂર્વક અવ-
ધાન કરવું એ સમ્યક્ત્વરત્ન ભારતવર્ષની સર્વ ધર્મ ભાવનાઓમાં વિજય
નેગરી લખ્યું છે એ તત્ત્વના પ્રભાવથી ભારતમાં નિરત્રધિ દાનના પ્રવાહો વધ્યા
છે. અને વહે છે, શીંગરૂં પિતામહિના ચમત્કારો બન્યા છે અને બને છે,
પરીવહ રૂપ પરીવેદના જાને મહાન કંનાગી નાપચાઓના અરજીનો પ્રવટકા
છે અને પ્રવટે છે અને અધ્યાત્મના અનુપમ આનંદને આપનારા અને દિવ્ય
કૌશલને અમકાવનારા જાણે મિદુમત્ત છે અને ઉદાગમે છે.

એક સમ્યક્ત્વરત્નના પ્રભાવિક કિરણોને પ્રવટ કરનારી અને અનુપમ

વું પ્રત્યક્ષ રૂળ આપે છે ? તે વિષે આચાર્યશ્રીએ અહિં આપેલું અર્હતદાર કિંતું દર્શાત સમ્યક્ત્વના પ્રેમી વાચકોને મનન કરવા જોવું છે. આ દર્શાતને રંગે ભગવાન વીરપ્રજ્ઞના મુખથી સમ્યક્ત્વના બેઝિની સાથે મિથ્યાત્વનું સ્વરૂપ ધારી તેનું ઉત્તમ બ્યાન આપેલું છે. તે ચિવાય ઘન, શીંગ, તપ, તીર્થયાત્રા, દિ દયા, સુશ્રાવકત્વ અને વ્રતધારણ, એ આઠ આચાર્યનું જાણન સમ્યક્ત્વ ન હોય તો કેવું મહત્ રૂળ આપે છે, એ વાત સ્પષ્ટ કરી બતાવી છે. તે પછી આ અંચના પ્રથમ પ્રસ્તાવની સમાપ્તિ કરી છે.

બીજા પ્રસ્તાવમાં મગધદેશના મહારાજા શ્રેણિકનો પૂર્વ પ્રસંગ ચલાવી અર્હદાસ રોકની ભાવનાને ઊંડોરે તેજ કૌમુદી મહોત્સવનું વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે. તે મહોત્સવને અંગે સાંસારિક મોહનું સ્વરૂપ પ્રગટાવી રાજા શ્રેણિકે યપેલા ધન્યવાદથી અર્હદાસ રોક પોતાની આઠ ઓઝો સાથે કરેલા જિતે-રના સ્નાન મહોત્સવનું વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે. પછી શ્રેણિકરાજા અને ના મંત્રી અભયકુમારનો પ્રસંગ લઈ, જનસમુદાયની સાથે વિશેષ ન કરવા વિ મુખોધન રાજાની કથાનો રસિક પ્રસંગ આપવામાં આવ્યો છે, તે પ્રસંગને સુખોધક, અને નીતિદર્શક બનાવા માટે રાજાદેસ, કુંભકાર, સુધર્મરાજા, રિણી, ભારતીમૂલ્ય મંત્રી, વાનર અને ધનશ્રીની અવાંતર કથાઓ આપી અભયકુમાર મંત્રીની પ્રતિભાનો ઉત્તમ પ્રભાવ બતાવી આવ્યો છે. છેવટે સુખોધન રાજાને ધર્મધોષસૂરિના સમાગમથી પ્રગટેલો સંવેગ રંગ સૂચવી આ બીજો પ્રસ્તાવ સમાપ્ત કરવામાં આવ્યો છે.

ત્રીજા પ્રસ્તાવમાં શ્રેણિક અને અભયકુમારનો ચાતુ પ્રસંગ લઈ અર્હદાસ રોકનો પુનઃ પ્રસંગ આવે છે. કૌમુદી મહોત્સવ જોવાને ઉત્સુક થયેલી રાજાની આઠ પ્રિયાઓને સમ્યક્ત્વના શુદ્ધ માર્ગમાં લાવવાને તે રોક મૃદ ચૈ-ભમાં પ્રવેશ કરે છે, જે પ્રસંગે ભક્તિભાવને ઉદ્ઘાસ કરનારી પ્રજાની સ્તુતિ ધારી છે. અર્હદાસ રોકના ધરમાં અભયકુમાર સાથે છુપી રીતે આવેલા શ્રેણિક રાજાને પ્રસંગ આપવામાં આવ્યો છે. આ સાથે લોહપુર નામના એક ચોરને તાંત પેટામાં આપી અર્હદાસ રોકે પોતાની પ્રિયાઓ પ્રત્યે કહેલ સમ્યક્ત્વના મહાન લાભનો પ્રમગ આવ્યો છે. જેમાં જિનદત્ત રોકની અવાંતર કથા આપી પ્રસેનજિત રાજાનો પ્રસંગ લઈ તે રાજા પ્રત્યે કેરિદિવ નામના એક દાન આચાર્યની ધર્મોદ્યોતકારિણી દેશના આપવામાં આવી છે.

રૂદ્રદત્ત નામન એક બ્રાહ્મણને જિનચર્યા નામના ગુરુએ આપેલી દેશના મનન કરવા જેવી છે, જે દેશનામાં ખરા સંઘર્ષીનું સ્વરૂપ જતાવવામાં આવ્યું છે. અને તે વાર્તાના પ્રસંગમાં જ સુધર્મ મુનીશ્વરના મુખથી વીરા સ્થાનકે તપનું વિવેચન કરવામાં આવ્યું છે. અને અહીં ત્રિતિમાની પ્રતિજ્ઞા તથા પૂજાભક્તિ અને તીર્થ સંઘની ભક્તિનું અનુપમ માહાત્મ્ય દર્શાવેલું છે. તે પછી તે પ્રસંગે જ શુદ્ધતત્ત્વનું સ્વરૂપ જતાવી એ મહાન દેશનાની સમાપ્તિ કરી એ ચંદનશ્રીને સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત થવાનો જ્ઞાતાંત પશુ પૂર્ણ કરવામાં આવ્યો છે તે પછી શેડના પ્રશ્ન ઉપરથી તેની પ્રિયા વિષ્ણુશ્રી પોતાને પ્રાપ્ત થયેલા સમ્યક્ત્વની કથાને આરંભ કરે છે. તે જ્ઞાતાંતની અંદર કેશિદેવ નામના મુનીશ્વરના શિષ્ય સંભાષિગુપ્ત નામના યજ્ઞર્ષિનો પ્રસંગ આપેલો છે. તે પ્રસંગે જ્ઞાન ધર્મના સ્વરૂપ અને પાત્ર સુપાત્ર વિષે અચ્છી રીતે વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે, અને તે ઉપર સુપાત્ર ઘનતું માહાત્મ્ય દર્શાવવા એક સુબોધક જ્ઞાતાંત આપેલો છે, તે જ્ઞાતાંતને અતે વિષ્ણુશ્રીને ઘણેલા સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિના પ્રસંગનો પણ અંત આવે છે.

તે પછી અહિંદાસ શેડના પુત્રના ઉપરથી નાગશ્રી નામની પ્રિયા પોતાને પ્રાપ્ત થયેલા સમ્યક્ત્વના હેતુનો જ્ઞાતાંત આરંભે છે. જે જ્ઞાતાંતમાં વૃષભશ્રીનામના સાધ્વીએ સિદ્ધચક્રની આરાધનાનો પ્રકાર અને તેના દ્વા વિષે કહેલો ઉપદેશ સંવિસ્તરે આપવામાં આવ્યો છે તે પછી સાગર નામના સદગુરુના ધાર્મિક ઉપદેશનો પ્રસંગ દર્શાવી આ અંથના ચોથા પ્રતાવને નમાત કરવામાં આવ્યો છે.

પાંચમા પ્રતાવમાં અહિંદાસ શેડની આ પત્રવ્રતા પોતાને પ્રાપ્ત થયેલા સમ્યક્ત્વનો જ્ઞાતાંત જણાવે છે. તે જ્ઞાતાંતના પ્રસંગે એક વિદ્વાન સ્વધૃતિ મુખથી સમ્યક્ત્વનું સ્વરૂપ દર્શાવી મિથ્યાત્વ વિષે કેટલું એક વિવેચન કરેલું છે. જેની અંદર આગમાનુસારી મિથ્યાત્વના બેઠા ઉત્તમ પ્રકારે વર્ણવેલા છે તેમાં શુદ્ધદાસ અને પદ્મશ્રીનો પ્રસંગ ધર્મ અને અવહારના અનેક બોધથી ભરપૂર વર્ણવવામાં આવ્યો છે. તે પ્રસંગે મહામુનિ યશોધરની દેશના વાણીનો ઉદ્દાસ કરી તેમાં પ્રાણીઓને દેવ, મનુષ્ય, અને તિર્થ યની સ્તિ કેવા આચરણથી પ્રાપ્ત થાય છે, તે વિષે સારું નિરૂપણ કરવામાં આવ્યું છે.

અને અહિં અહિંદાસની પ્રિયા પત્રવ્રતાના જ્ઞાતાંતની સમાપ્તિ થાય છે.

પછી અહિંદાસ શેડના પ્રશ્ન ઉપરથી સ્વર્ણસિતા નામની પ્રિયાએ કહેલું

સમ્બન્ધ પ્રાપ્તિ જતાં વિવિધ સુખપિત્તેથી અલગ કરી સ્વસ્તર આપણમાં આવેલું છે. તેમાં મુતસારનામના મુનીશ્વરે ઉપદેશોથી મુદરથ આવકનો ધર્મ ઉત્તમ પ્રમાણે નિરૂપણ કરવામાં આવ્યો છે, જેની અંદર સિદ્ધિથી મદદ ઉપર ચક્ર-વાના પવનોઆરૂપે મુખ્યત્વે, આર્થિક, ઉત્તમ કુળ, શ્રદ્ધાગુણ, ગુરુવચન મરણ અને વિવેકદિ કુલે સમગ્ર પ્રમાણે વર્ણવેલા છે. તે જતાં પૂર્ણરીતે રત્નવૃક્ષના પ્રિયતા મુખથી સાંભળી અર્દાશ રોડ અને બીજે પરિવાર આનંદમય બની જાય છે. અને ત્યાં પાંચમે પ્રસ્તાવ સંપૂર્ણ થાય છે.

છઃ પ્રસ્તાવનાં અર્દાશ રોડના પ્રમ ઉપરથી તેની વિષુદ્ધતા નામની પ્રિય પોતાના જગતનો આરંભ કરે છે, તે જતાંમાં મિત્રતા ગુરુ મુખથી ધર્મથી કાપડ અને અસ્થિના પ્રમાણ સંપૂર્ણ વર્ણન કર્યું છે. તે પછી સમ્બન્ધનો રિષ્ટતા થી રીતે રહી રહે ! તે માટે પણ તે મલામાએ કહેલા ઉપદેશ વચ્ચે પ્રમાણે અસરકારકરીને દર્શાવ્યા છે. અર્દાશ રોડની પ્રિય વિષુદ્ધતા જતાં પૂર્ણ થાય છે.

સાતમઃ પ્રસ્તાવમાં રાત્રિનું આ સર્વ જગત સાંભળી મદ્યરાગ કેળિ-જિજ્ઞાસુ મનોમંદિરમાં સમગ્ર દીપકનો પ્રમાણ થઈ આવવાનું અને તે અર્દાશની કૃદ્ધિના નામની નાસ્તિક બીજો નિમ્ન કરવાની પ્રતિભા પ્રત્યેક દર્શી પ્રમુખ પાંચમા મુખથી શ્રી સુખમંદિરમાં આવકનો પ્રત્યેક આપે છે. તે મલામાના મુખથી રોડના અવરુદ્ધી કુદ્ધિના થયેલા પ્રતિભા અને ઈશ્વરપ્રત્યેક પ્રત્યેક આપ્યા પછી અર્દાશ કેળિના કવન ઉપરથી આવકના એકાદ પ્રિય વિષે ગુરુએ વિવેચન કરવામાં આવ્યું છે, જે ઉપરથી અર્દાશ કેળિને પ્રમ થયેલા સંવેદનનું અન આપી પરંપરાએ તેણે પ્રમ કરેલી પ્રમથાનને પ્રમ દર્શાવે અને આ પ્રમની ઉપરેમિયા વિષે વિવેચન કરી પ્રમથાનનાં પ્રમથિત સાથે આ કુલે પ્રમ અને સમાપ્ત કરવામાં આવ્યો છે. આ પ્રમથાનનાં પ્રમથિત કરતા હતા, તે તેમની ગુરુપરંપરા આ પ્રમની પ્રમથિતમાં આવે છે.

આ પ્રમાણે આત્મિક આગેશસથી કુખિની સન્નિવૃત્તિ સ્વચ્છતા આ પ્રમ અનુભવ પ્રત્યેક જોઈ બીજાને મન પૂર્વક ચાંચલા થાય છે. આ પ્રમમાં વિશેષ પુણી એ છે કે, તેમાં આવની કથાપ્રસંગે-

ની અંદર મુખોધક અને મનોરંજક એવા વર્ણનો તથા મુખાપતો પેલા છે. જે મનન પૂર્વક વાંચવાથી ધર્મ આચાર અને વ્યવહારના રીતો ઉપર સારી જાણ પડી શકે છે અને આસ્તિક હૃદયવાળા અધિકાર પોતાના હૃદય પટ ઉપર સદ્ગતિ અને સદાચારના સાચા ચિત્રો પાડી શકે.

અમે આજ રાખીએ છીએ કે, જૈન સમાજમાં વાંચનરૂપે અશ્વલ રૂપે આ ઉપયોગી લેખની વિશેષ પ્રવૃત્તિ થશે તો અમારી સંસ્થા ધર્મી બંધુઓની આગે આવી સેવા કરવાને વિશેષ ઉત્સાહી થયા વગર નહીં. છેવટે અમે પરમાત્મા પાસે એટલું જ માગીએ છીએ કે, તન, મન, ધનથી યથાશક્તિ સાધર્મિ સમાજની સદા સેવા થાય અને અમારા પરમ વર્ગ અને વિદ્વદ્ગર્ અમારા તે ઉત્સાહને સદા જાગ્રતિ આપે.

સદરહુ મૂળ અંથ અમારા તરફથી પ્રસિદ્ધ થયેલો હતો, જે ખરેખર રસીક, ઉપયોગી હોવાથી, તેમજ તેનો સર્વ લાભ લે તેવા હેતુથી તેનું ૨ રાત્રી બાપાંતર સરથ અને શુદ્ધ કરાવી સાદ્યંત વાંચી જવા ન્યાંયાંત્રોનિધિ શ્રી વિજયનાંદશ્વરિ (આત્મારામજી મહારાજ) ના શિષ્ય મહામહોપાધ્યાય શ્રીમદ્ વિજયજી મહારાજના પ્રશિષ્ય મુનિરાજ શ્રીગ્રેમવિજયજી મહારાજને આ તરફથી વિનંતિ કરવામાં આવતાં ધજીજી તરફી લઈ પરિપૂર્ણ તપાસી આપે. જે માટે આ સ્થળે તે મહાત્માનો અંતઃકરણ પૂર્વક આભાર માનવામાં આવે.

આ શ્રાવકોપયોગી અંથ પ્રસિદ્ધ કરવા માટે મીંઘગામ નિવાસી શ્રાવક શેઠ નેમચંદ્રભાઈ પીતાંબરદાસ કે જેઓ એક ધર્મચુરત નરરત્ન છે અને ગુરૂ અને ધર્મ પ્રત્યે દૃઢ અદ્વાવાન હોવાસાથે જ્ઞાનનો ખડોળો ફેલાવો કે માટે ખાસ ખાતીલા, અપત્નશીલ અને પ્રેમી છે; તેઓ મારફત પાછીયાપુર સ્વર્ગવાસી શેઠ રજુછોડાદાસ ભાઈચંદના સ્મરણાર્થે આર્થિક સહાય મંગેલ ઉક્ત શેઠ રજુછોડાદાસ ભાઈ ત્યાંના આગેવાન ગૃહસ્થ હોવા સાથે ધર્મરૂ હતા તે સ્વર્ગવાસી બંધુ પાસે માત્ર પંદર હજાર રૂપૈયાની આશરે મીંકતની તેઓશ્રીને પોતાની સાડ વાંની ઉમરે જજીયું કે કાગનો બરમો નથી. મારે મારી પોતાની મીંકતની વ્યવસ્થા કરવી! હરમ્યાન તેઓશ્રીને મદવાડ વાધી તેઓના જતીન મનસુખલાલ મનસુખલાલ તથા ઉક્ત ધર્મરત્ન શેઠ ને ચંદ્રભાઈ પીતાંબરદાસને દ્રુટી નીમી તમામ મીંકતની શુભ માર્ગે વ્યવ કરી આવના બવ માટે (શુભ ગતિ માટે) જાતું બાંધી, ઉક્ત રજુછોડાદાસ ભાઈએ પરજોડમન કર્યું. ત્યારબાદ વડોદરાવાળા તેના ભાણેજ ખુમચંદ

(એ ઉક્ત સ્વર્ગવાસી રજુછોડાદાસ કે જે પોતાની પાછળ એક પુત્રી નેન રૂમરૂને મૂકી રથા છે, તેમની સંભાળ રાખવા સાથે

તથા શાદ મંથનથી સ્વચ્છ મિથેર આગ શરૂ થાય છે મગ તે સ્વચ્છવાળી આ-મા-
નો તમામ મોંઘાનો શુભ માથે વ્યવસ્થા કરી આ ઉપરથી મરદુમે પોતાની આખી
ગુનિમાં સુના દાખલ બેસાડે છે, એટલું જ નહીં પણ "દાથે તે સાથે" એ કહેવા
મુજબ કરી જાય છે જે માટે તેઓને ધન્યવાદ થયે છે. ઉપર મરદુમના અમ-
નજારે આ જાનો દાસના (જાન આપાને) આ મંથ ઉપરથી માટે આપેલી કવ્ય
મદાય માટે રહે તેમજ મદાય પીનાં નરદાસને તથા મરદુમના ભવિષ્ય મનમુખ-
કાંઈએ અમે આજાર માનોયે છીએ.

કેવડ મંથની શુદ્ધિ માટે વચાશક્તિ પ્રવન કરવામાં આવ્યો છે, છતાં
રતિ દોષથી કે સેસ દોષથી કે.પ. અથવા સ્વચ્છતા જાણવા તે નેમાટે મિથેર દુષ્કન
પૂરક દાખા આપીએ છીએ.

આ-મા-નંદ ભરત
વનિસેવન ૨૫૪૩ આ-મા-
મંથન ૨૧. પે.૧ શુદ્ધિ ૨૫
સં ૧૬૫૩ ના. ૧-૧-૧૬૧૭

અસિદ્ધાંત

શ્રી શાક્રગુણ વિષ્ણુ (ભાષાંતર.)

આવકના વિશેષ ધર્મના કારણરૂપ અને ઉચ્ચ ગૃહસ્થ ધર્મ (આવકના સામાન્ય ધર્મ)નું શુદ્ધ સ્વરૂપ બતાવનાર, મોક્ષ હેતુના પ્રથમ સોપાનરૂપ, જ્યોત્સ્નાની સિદ્ધિને આપનાર આ અપ્રમંથ છે. જેથી આવેલા આવકોપયોગી કોઈપણ પ્રથમ અત્યારસુધી પ્રગટ થયેલા નથી. સરલ, સુમેધક વીવેચનશાસ્ત્ર અનેક કથાઓ સહિત શ્રીમદ્ જિનમંડનગણી મહારાજની કૃતિની આ એક સુંદર અને અત્યુત્તમ રચના છે; જેનું સરલ અને શુદ્ધ ભાષાંતર પ્રત્યેક મહારાજશ્રી કાંતિવિજયજી મહારાજના શિષ્ય મુનિરાજ શત્રુઘ્નવિજયજી મહારાજે કરેલ છે. જૈન તરીકે દાવો ધરાવનાર આવકધર્મના ઇચ્છક કોઈપણ વ્યક્તિના ધરમાં આ પ્રથમ જે કે શ્રાવણધર્મની ઉચ્ચ શૈલીને જણાવનારો છે તે અવશ્ય હોવો જોઈએ. ખરેખર જીવયોગી જોઈએ પ્રથમ છપાતાના દરમિયાન જીવાધ્યાય શ્રી વીરવિજયજી મહારાજના પ્રશિષ્ય મુનિરાજ શ્રી પ્રેમવિજયજી મહારાજના નેક અભિપ્રાયથી અંગ્રેજી જૈન બોર્ડિંગ, તેજા જૈન નાઈટ ક્લબના વિદ્યાર્થીઓને ધાર્મિક અભ્યાસ શરૂઆત તરીકે આ પ્રથમ ચલાવવાની ખાસ યોજના થયેલી છે, તે તેની જીવયોગીના પૂરતો પુરાવો છે. તે ગામમાં વધારે કોઈપણ ન જાણતા તે નાથના ખાસ વાંચી જવાની ભલામણ કરીએ છીએ.

પ્રથમ ગ્રંથ કામગીરી ઉપર, ચાર જુદી જુદી જાતના સુદાહ પાથી છપાવી મુદ્રે બાઈબલમાં તેને અલગ પૂજા કરવામાં આવે છે. રાવજી આપજી પાંચોશ કારમનો સુમારે ૩૦૦ પાનાનો દલદ પ્રથમ. (કાનગોની તેમજ તેને લેવા આપનોની હાથને લઈ વાળી મોંઘવારી છાત્ર તેની) કિમત માત્ર રૂ. ૧-૮-૦ રાખી. પાસ્ટેજ જુદું. વાળીજી માત્ર નકલો શીટીકમાં છે.

॥ श्री सांतिनाथाय नमः ॥

॥ नारायणो निर्विघ्नो विघ्नहर्ता नमः ॥

॥ श्रीमज्जिमहर्पगणिविरचिता

सम्यक्त्वकौमुदी ॥

(भाषांतर.)

सत आनंद અને વિજ્ઞાનના ઉદયથી શોભાયમાન
શ્રીયુગાદીશ પરમાત્માને નમસ્કાર થાઓ.

સર્વજ્ઞ એવા શ્રીવીરપરમાત્મા ભવ્ય શ્રવેને
આંતરિક અને બાહ્ય-એવા બને પ્રકારના શત્રુઓની

અપહ્રંશી આપો, જે વીર પોતે એકાદી છતાં ત્રિજગજ્જનનું રક્ષણ
કરવામાં અદ્ભુત રીતે સદાય પ્રગટ પ્રભાવી થઈ વર્તે છે.

સામાન્ય કેવલીઓમાં વૃષભ (ધુરધર) સમાન એવા શ્રીવૃ-
ષભાદિક વીર્યકરો ભવ્યેને કત્યાણુ પ્રાપ્તિ અર્થે થાઓ, જેમના ચ-
રણકમળમાં શિવથી (બ્રહ્મણ્ણી) સદાય રાજહંસીની જેમ કીલ્લ
કરી રહી છે.

સર્વ પ્રાણીઓ માટે કરુણાના સાગર સમુદ્ર શ્રીગુરુમહારજીઓ જયવતા વર્તો, જમની ભક્તિ કૃત્યકર્ત્રી જેમ સર્વ સંપત્તિને પ્રગટ કરે છે.

જિનેશ્વર દેવ, સુસાધુ ગુરુ અને તેમનો દરવેશ ધર્મ—અરેલનગ્રથી સર્વ પ્રાણીઓને કૃત્યાણકારી હોવાથી જ્યવંત વર્તો.

સંસારસમુદ્રમાં જમણ કરતાં રત્નદ્વીપ સમાન આ મનુષ્ય જન્મ પામીને ઇષ્ટસિદ્ધિને માટે ડાક્યા માણસે ધર્મરૂપ ચિંતામણિ રત્નનો સંબંધ કરી લેવો ઉચિત છે. કશું છે કે—

“મવકોટીદુષ્પાપામવાપ્ય નૃમવાદિસકલસામગ્રીમ્ ।

મવજલનિધિયાનપાત્રે, ધર્મ યત્નઃ સદા કાર્યઃ” ॥ ૧ ॥

“કરીડો ભવ ભમતાં પણ દુર્લભ એવો મનુષ્યભવ વિગેરે સર્વ સામગ્રી મેળવીને સંસારસાગરમાં નાવ સમાન એવા ધર્મ માટે સદાય પ્રયત્ન કરવો.”

સર્વ આપદાઓ આવતાં પણ નિર્ભય રાખનાર એવો ધર્મ તે પ્રદેખર સૂર્ય સમાન છે, તેમજ જગજીવોને અભીષ્ટ સિદ્ધિ આપવામાં તે કૃપવૃક્ષ સમાન છે. જેણે સમુદ્રનું પણ શોષણ કરી નાખ્યું—પાન કરી ગયા એવા અગરેશ્વરજીએ જેવા મહર્ષિઓ પણ પાપરૂપ સમુદ્રનું શોષણ કરવાને ધર્મનીજ ચાહના કરે છે. જેઓ આખી વસુધાને ઋણમુક્ત કરવા સમર્થ ॥ એવા રાજાઓ પણ ધર્મરૂપ સ્વામીનો આશ્રય કરવાથીજ કર્મરૂપ ઋણથી મુક્ત થાય છે. ‘સર્વધર્મ અને દેશધર્મ’ એમ બે પ્રકારે જિનેશ્વરજીએ તે ધર્મનું સ્વરૂપ કહેલ છે. સર્વધર્મ સાધુઓને માટે અને દેશધર્મ શૂદ્રસ્થાને માટે ઉચિત છે. જેમ વૃક્ષાનું મૂળ કંદ (આંતર) રત્નાનું ઉત્પત્તિસ્થાન જેમ રોહણાચક્ર છે, તેમ ધર્મનું મૂળ સમ્યક્ત્વ કહેલ છે. અનંત સંસારસમુદ્રમાં ભમી ભમીને કોટાનુકોટી કર્મોની શેષ (એક કોટાનુકોટી) સ્થિતિ

સર્વ પ્રાણીઓ માટે કરુણાના સાગર સમાન શ્રીગુરુમહારાજાઓ જ્યવંતા વર્તી, જેમની ભક્તિ કષ્ટપણતાની જેમ સર્વ સંતિને પ્રગટ કરે છે.

જિનેશ્વર દેવ, મુસાધુ ગુરુ અને તેમનો દશવિક ધર્મ—જ રત્નત્રયી સર્વ પ્રાણીઓને કષ્ટાણુકારી હોવાથી જ્યવંતા વર્તી.

સંસારસમુદ્રમાં જામણુ કરતાં રત્નદ્વીપ સમાન આ મનુષ્ય જન્મ પામીને ઇષ્ટસિદ્ધિને માટે કાશ્યા માળસે ધર્મરૂપ ચિંતામણિ રત્નનો સંગ્રહ કરી લેવો ઉચિત છે. કહ્યું છે કે:—

“મન્વકોઽદીદુષ્પાપામવાપ્ય નુમવાદિસકલસામગ્રીમ્ ।

ધ્વજજ્વલનિધિપાનવાત્રે, વર્ષે વત્સઃ સદા કાર્યઃ” ॥ ૧ ॥

“કરોડો ભવ ભમતાં પણ દુર્લભ એવો મનુષ્યભવ વિગેરે સર્વ સામગ્રી મેળવીને સંસારસાગરમાં નાવ સમાન એવા ધર્મ માટે સદાય પ્રયત્ન કરવો.”

સર્વ આપદાઓ આવતાં પણ નિર્ભય રાખનાર એવો ધર્મ તે ખરેખર સૂર્ય સમાન છે, તેમજ જન્મજાલોને અમીટ સિદ્ધિ આપવામાં તે કષ્ટપૂરક સમાન છે. જેણે સમુદ્રનું પણ શોષણ કરી નાખ્યું—પાન કરી ગયા એવા અગરસ્ત્યશ્વપિ જેવા મહર્ષિઓ પણ પાપરૂપ સમુદ્રનું શોષણ કરવાને ધર્મનીજ આહ્વાન કરે છે. જેઓ આખી વસુધાને જાણુમુક્ત કરવા સમર્થ છે એવા રામાઓ પણ ધર્મરૂપ સ્વામીનો આશ્રય કરવાથીજ કર્મરૂપ જાળથી મુક્ત થાય છે. ‘સર્વધર્મ અને દેશધર્મ’ એમ બે પ્રકારે જિનેશ્વરશાએ તે ધર્મનું સ્વરૂપ કહેલ છે. સર્વધર્મ સાધુઓને માટે અને દેશધર્મ મૃદુસ્થાને માટે ઉચિત છે. જેમ વૃક્ષોનું મૂળ કંદ (આધારકુર) અને રત્નોનું ઉત્પત્તિસ્થાન જેમ રોહણાચલ છે, તેમ એ બંને પ્રકારના ધર્મનું મૂળ સમ્યક્ત્વ કહેલ છે. અનંત પુદ્ગલ પરાવર્તનમુખી સંસારસમુદ્રમાં ભમી ભમીને કોટાનુકોટી સાગરોપમથી આડ કરોની શેષ (એક કોટાનુકોટી) રિચિત કરીને અર્ધ પુદ્ગલ પરા-

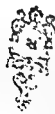
વર્તન કરતાં કંઈક ન્યૂન જ્યારે ભવસ્થિતિ બાકી રહે, ત્યારે એવ પ્રયત્ને કારીને સમ્યક્ત્વ પામે છે. આ સંબંધમાં કહ્યું છે કે:—

“સાત કર્મોની ઉત્કૃષ્ટ ૬૬ આદિ કોટાનુકોટી સામરોપમની સર્વ સ્થિતિનો નાશ કરીને જ્યારે એક કોટાનુકોટી સામરોપમથી કંઈક ન્યૂન રહે, ત્યારે અપૂર્વકરણ થોગે એવ સત્ત્વર પ્રયત્ને કારે છે. સદૃશ દક્ષિન એવી પ્રયત્નો લેઈ થતાં એક પ્રકારના વિશેષ આત્મિક ભાવોદ્દાસથી મુક્તિની સન્મુખતા સૂચવનાર એવો સમ્ય- હત્વનો જીવરય લાભ થાય છે. નિશ્ચય એવા તે સમ્યક્ત્વ થોગે એવ પ્રોક્ષની પ્રાપ્તિમુખી બાકી રહેલ કિલ્લ કર્મસ્થિતિનો પણ અગ્નિ જેમ ઈંધનને બાળે, તેમ તેનો લાય કરે છે.”

નિધાનની જેમ જે સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ થયા પછી પાચોપમ પૃથક્ત્વ જ્યારે કિચિત્ન્યૂન જનતા: કોટાકોટી સામરોપમમાંથી બેથી યાવત્ નવ પાચોપમ કર્મસ્થિતિ લાય થાય, ત્યારે પ્રાણી સર્વ મુખ- કારી દેશવિરતિને પામે છે. મોક્ષસંપત્તિ માટે એક કોટકાર જેવું અને અનેક ઇવોથી વિમુખિત એવું તે સમ્યક્ત્વ દ્વાયિકાદિ લેઈ અનેક પ્રકારનું યાજ્ઞમાં કહેલ છે. માટે ભવ્યભવોના ઉપકારાર્થે અને સમ્યક્ત્વની સ્પષ્ટતા માટે પૂર્વાચાર્યકૃત ગ્રંથાનુસારે આ સમ્યક્ત્વ કીમુદો (પ્રકાશિકા) ની રૂ (ચિત્રદર્શન) રચના કરે છે.”

અંત્ય માર્ગ.

સમ્રાજી રાજાની કથા.

પદાએનું એક અપ્રતિમ સ્થાન એવા વજ્રદીપ ના- મનો દીપ છે, જેને પ્રાપ્તિ કરવા માટે જે વંદ અને જે સર્વ તેની આમુખસ સદા ર્શા કરે છે. ત્યાં દીપ કદ- ની જન્મજન્મ દેવાથી સન્નિવેને દીપરૂપે માન્ય અને દોહાનું એક નિવાસ સ્થાન એવું જાણત નામનું

ક્ષેત્ર છે. તે ભરતક્ષેત્રમાં સ્વર્ગસમાન જેમાં પ્રદેશો આવેલા છે અનેક પ્રકારની વિધાકળાથી અદ્ભુત અને વસુધાનું એક શિરોભૂષણરૂપ એવો ગીડ નામનો પ્રખ્યાત દેશ છે. ત્યાં પર્વતો પણ હીન બનાવી દે એવા મોટા મંદિરોથી વિભૂષિત અને વસુધરાનું એક સ્વસ્તિકરૂપ એવું પાટલીપુર નામે નગર હતું. તેની અંદર અને બહાર જંગમના તરંગો જેવી ઉન્નવલ, ગગન સ્પર્શી અને દ્રશની દૃષ્ટિને આનંદ આપનાર રમણીયતાવાળી એ જિનમંદિરોની શ્રેણીઓ (શ્રેણીગ્રંથ જિનચૈત્યો) વિરાજમાન છે. જે પાડલવૃક્ષને સ્થાને આ પવિત્ર નગર વસેલું છે અને ત્યાં ધર્મ સાધન અવિચ્છિન્ન થયા કરે છે, તે પાડલવૃક્ષના પ્રાણીઓ એક તારી કેમ ન થાય? તે નગરમાં યત્રુઓને પરાજિત કરનાર, ભરતક્ષેત્રના ત્રણ ખંડમાં પોતાની અખંડ આસાને પ્રવર્ત્તાવનાર કૃત પુરૂષોમાં શિરોમણિ, જૈનધર્મરૂપ સમુદ્રને ઉન્નવસિત કરવા અંદ્રમા સમાન અને પોતાની સમૃદ્ધિથી સ્વર્ગપતિને પણ તુલ્ય કરનાર એવો સંપ્રતિ નામે રાજા હતો. જે રાજાએ આત્મિક પયોગ વિના કરેલ સામાયિકથી અહો ! જગતને વિરમય પમાડતો એવું ભરતના ત્રણ ખંડનું એવર્થ પ્રાપ્ત કર્યું હતું. કહ્યું છે કે:—

“ કિં યણિયો મહિમાય, ત્રિણિંદ્રધમ્મે અવત્ત સામરૂપ ।

મરહદર્વરુદુમમ્મો, જામ્મો સંપડનરિદુત્તિ ” ॥૧॥

“ અહો ! જિનેન્દ્ર પ્રભુના ધર્મના મહિમાની અમે કેટલી સ્તુતી કરીએ ! જે ધર્મના પ્રભાવે દુમક અબ્યક્ત સામાયિક કરીને પ ભરતાર્ધનો સ્વામી સંપ્રતિ નામે નરેન્દ્ર થયો. ”

તે રાજા રાજ્ય કરતાં એક દિવસે ઉન્નવચિની નગરીએ ગઈ ઠારણ કે રાજાઓ પોતાના રાજ્યમાં કોઈ વખત સ્વેચ્છાથી ગમે સ્થિતિ કરે છે. તે અવસરે ત્યાં નિર્મલ ભક્તિધારક શ્રી સંઘમાં જી સ્વામીની પ્રતિમાના રથયાત્રાનો મહોત્સવ વર્તી રહ્યો હતો. ત્યાં બ પીડિકા પર વિરાજિત, સર્વ પ્રકારના અલંકારોથી શોભાવમાન, વિનિ

રીતે થયેલ પૂજાથી મુશોભિત, ઉપર ધારણ કરતા ઉંચા પ્રકારના
 છત્રવધી અધિક દેહીધમાન રાજપુતના હાથમાં રહેલ જે
 આમરથી અલંકૃત, દિવ્ય વાણીઓના નાદ કરનારા એવા નગરવાસી-
 એ(થી) પોતાના કલ્યાણની અભિવૃદ્ધિને માટે પગલે પગલે પૂજ્યમાન,
 ઈર્ષિ ગાનારાઓને અને વિશેષતાથી દીનજનોને હર્ષપૂર્વક દાન દેતા
 એવા અન્નમામી પુરોથી અદ્ભુત, સર્વજ્ઞના શાસનનો ઉદ્ધોત કરવા-
 વાળા એવા રાજા, મંત્રી અને આચાર્ય પ્રમુખ મુખ્ય પુરોએ જેનો
 મહોત્સવ કરેલ છે એવી જગજીવોના મનોરથ પૂર્ણ કરવામાં કસ-
 વણ સમાન અને અગર, કપૂર અને ધૂપથી જેણે ચારે બાજુના
 પ્રદેશોને મુગધમય કરી દીધા છે એવા મહારથપર બિરાજમાન
 કરીને સંખ્યામય મુંદરીઓ જેના શુભ ગાથ રડી છે, એવી સ્નિદ-
 પ્રમુની મૂર્તિ સર્વ પ્રાણીઓની શાંતિને અર્થે રાજા અને પ્રધાન
 વિગેરેના ઘરમાં ફેરવે છે. માર્ગમાં જે વૃષભથી ડોરિત એવો આ
 રથ રસ્તે ચાલતાં પૂર્વ પુણ્યના પ્રભાવથી જેને ઘેર ભય, તે દિવસે
 તે ભવ્ય જીવે પોતાને ધન્ય માનીને ત્યાંજ તેની સ્થાપના કરવી
 અને સર્વ પ્રકારની પૂજાની સામગ્રી હાથ લાગીપૂર્વક તેની પૂજા
 કરવી તથા ફલ, તાંત્રુલ, વસ્ત્ર, ચંદન અને લોખન વિગેરેથી તે મ-
 હાનુભાવે શી સમણસંઘની અધિક અધિક ભક્તિ કરવી અને તેમાં
 પણ શુદ્ધ વસ્ત્ર તથા અશન પાન વિગેરેથી શુદ્ધમહારાજોની વિશેષ
 પ્રકારે ભક્તિ કરવી. કારણ કે શુદ્ધમહારાજનો યોગ તો માનવજન્મ-
 માંજ થાય છે. તેમજ અસ્તિત્વે જન્મેનું મુક્તિદાયક વાત્સલ્ય કર્ણ,
 તથા પોતાના ઘરની સ્થિતિ પ્રમાણે દીનજનોને ધન વિગેરેનું પણ
 દાન આપવું, આવા પ્રકારનો મહોત્સવ ચાલે છે, તેવામાં દશપૂર્વ-
 ધર અને મુગપ્રધાન એવા શી આર્યમુંદરિત આચાર્ય પણ ત્યાં પ-
 ધાર્યા તેજ વખતે શી સથે તેમને માનપૂર્વક જોવાઆ એટલે
 તેઓ રથયાત્રા—મહોત્સવમાં આમગ આમગ ચાલતા હતા.
 કારણ કે શુદ્ધ એ સન્માર્ગને જતાવનારા હોય છે. હવે રથ બ્યારે
 રાજમંદિરના આંગણ આમગ આમગે, ત્યારે જવાણમાં બેઠેલ રાજા
 દ્વરથી શુદ્ધમહારાજને બેઠેલ વિચાર કરવા લાગ્યો—“મારા મન:સા-

ગરને ઉદ્ધૃસિત કરવામાં ચંદ્રમા સમાન એવા આ વાયંયમ સ્વામી (આચાર્ય) ક્યાંય પણ મારા જોવામાં આવ્યા લાગે છે, પણ તે ક્યાં જોવામાં આવ્યા, તેનું જરાજર સ્મરણ થતું નથી. ”

આ પ્રમાણે વિચાર કરતો રાજા મૂર્ચ્છા ખાઈ તરત પૃથ્વીપર પડ્યો. એવામાં ‘ અહા ! આ શું થયું ? ’ એ પ્રમાણે બોલતો પરિજનવર્ગ ત્યાં એકઠો થઈ ગયો. તરત પંખાથી પવન નાખતાં અને ચંદનદ્રવનું સિંચન કરતાં રાજા સાવધાન થયો અને જાતિસ્મરણ પામી એકદમ ઉભો થયો. આચાર્ય મહારાજને જાતિસ્મરણથી પોતાના પૂર્વજવના ધર્મગુરૂ બાણીને આનંદ પામતો મહીપતિ વેગથી તેમને વંદન કરવાને આગ્યો. સ્થપર ગિરાજેશ્વી પ્રભુની પ્રતિમાને પ્રથમ હૃર્ષપૂર્વક નમસ્કાર કરીને પછી ગુરૂ મહારાજને પંચાંગે નમસ્કાર કર્યા. પછી પોતાના બંને હાથ જોડીને રાજા કહેવા લાગ્યો:— “ હે પ્રભો ! હું અત્યારે ટોણ છું, તે તમે બાણો છો કે નહિ ? ” આ સાંભળીને આચાર્ય મહારાજ પણ કહેવા લાગ્યા:— “ હે રાજા ! ત્રણ ખંડના સ્વામી એવા તને ઉદય પામેલા સૂર્યની જેમ અત્યારે ટોણ નથી જણતું ? ગુરૂના માહાત્મ્યથી જેમ ગુણોન્નતિ, તેમ તમારા માહાત્મ્યથી અત્યારે આ વસુધાપર ઉંચા પ્રકારના ન્યાયધર્મની વ્યવસ્થા પ્રવર્તી રહી છે. ” આ પ્રમાણે આચાર્ય મહારાજનું વચન શ્રવણ કરી ભૂપતિ પુનઃ કહેવા લાગ્યો:— “ હે પ્રભો ! આ ભવ સંબંધીની ઓગળાણ હું આપથીને પૂછતો નથી, પરંતુ હું આપની પાસે પૂર્વજવનું સ્વરૂપ જાણવાને ઇચ્છું છું. ” આ રીતે રાજાના કહેવાથી ગુરૂ મહારાજ શ્રુતશ્રાવનો ઉપયોગ ર્ધ કહેવા લાગ્યા:— “ હે રાજા ! પૂર્વજવમાં તું મોટો દરિદ્ર હતો. એક વખતે અમારી પાસે તે અભ્યક્ત સામાયિકવ્રત લીધું, તે પુણ્યના પ્રભાવથી અત્યારે તું સંપ્રતિરાજ થયો છે. ” તે પછી ગુરૂમહારાજે સમ્યક્ત્વના લાભનું કારણ બાણી ત્યાં સર્વ લોકની સમક્ષ રાજાનું પૂર્વજવનું સમગ્ર ચરિત્ર કહી જતાબું. તે વખતે પૂર્વજવનું સ્વરૂપ સાંભળીને જેને ઉત્પન્ન થયો છે એવો વિચક્ષણ રાજા ગુરૂને વિશ્વસિ કરવા

~ “ હે પ્રભો ! મારા ઉપર આપ પ્રસન્ન થાઓ અને અત્યારે

આ રાજ્યનો આપ સ્વીકાર કરો, કે જોથી હે સ્વામિનું! આપના ઉપકારરૂપ જલથી હું પણ કાંઈક મુક્ત થઈ. પ્રાણીપર પ્રથમ નિર્દે-
તુક ઉપકાર કરનારના બદલામાં જો સામે માણસ પ્રત્યુપકાર કરવા
બાંધ, તો પણ પૂર્વોપકારનો ફાટીભાગ જોટલો પણ બદલો વગી શકતો
નથી. જે પૂર્વે ઉપકાર કરે છે તે ધન્ય છે, કરેલ ઉપકારને જે બાલે
તે પણ ધન્ય છે અને જે પ્રત્યુપકાર કરે છે તે પણ ધન્ય છે—આ
ત્રણે પ્રકારના પુરૂષો ઉત્તમ સમજવા. ” આ પ્રમાણે રાજનું કથન
સાંસનીને શુદ્ધમહારાજ દેવે લાખ્યા:—“ કૃતજ્ઞ પુરૂષોમાં સુમત
સમાન જોવા હે રાજનું! જો સાવધ બાપારનો સર્વથા ત્યાગ કરેલો
છે, તો રાજ્યસંપદાથી જામરે શું પ્રયોજન છે? ” રાજનું અસાધા-
રણ ઓદાર્ય અને શુદ્ધમહારાજની ઉત્કૃષ્ટ નિઃસ્વંગતા—જે જાને તે
વખતે પરમ સીમાને પામ્યા. “ મારે રાજ્યનું તો પ્રયોજન નથીજ
પરંતુ હે રાજનું! તું સમ્યક્ધર્મનો આગ્રહ કરીને ભરતેશની જેમ
જિનેદશાસનનો પ્રભાવક થા. ” ત્યારપછી રાજની ધર્મજિજ્ઞાસા
બાળીને શુદ્ધમહારાજ તેની આગળ મોહનો નાશ કરવાવાગી ત્યાં આ
પ્રમાણે ધર્મદેશના દેવા લાખ્યા:—

“ આ સંસારમાં ભમતા ભવ્ય પ્રાણીઓ અકામ નિર્જરાના
યોગે સાત કર્મોની કોટાનુકોટી સાગરોપમ જોટલી સ્થિતિને વારંવાર
ખપાવીને સમસ્ત મુખનો બંધાર જોવો જિનેદ્રોહન ધર્મ, ચિંતામણિ
રત્નની જેમ પ્રાયઃ કર્મભાવવથીજ પ્રાપ્ત કરી શકે છે. કપ્પવૃક્ષ સમાન
ધર્મનું સમ્યગરીતે ભાવથી જો આરાધન કર્યું હોય, તો તે
ભવ્ય જીવોને આ લોકસંબંધી અને પરલોકસંબંધી સંપત્તિ
મેળવી આપવામાં જોક સાક્ષીતૃત્ય છે. તે શી ધર્મરત્નના મહિમાનું
ધર્માર્થ વર્ણનજ કેમ થઈ શકે? કારણ કે જે જોક લીલામાત્રમાં
પ્રાણીઓને ભુક્તિ (સાંસારિક મુખ) અને મુક્તિ મને આપે છે, તે
ધર્મરૂપ વૃક્ષનું, સમારસમુદના કિનારા સમાન જોતું તત્ત્વધ્વાન લ-
ક્ષણવાળું જે સમ્યક્ત્વ, તેને વીર્યકોચે મૂળતૃત્ય કહેવ છે. કહ્યું છે કે:—

“ ધમ્મસ્સ હોઠ મૂલં, સમ્યક્ત્વં સત્ત્વદોસ પરિણુકં ।

તં પુન ત્રિમુદ્દેવાદ્—સત્ત્વસદ્ગુણપરિણામો ॥૧॥

“ સર્વ દોષરહિત એવું સમ્યક્ત્વ, તે ધર્મનું મૂલ ગણાય છે અને તે શુદ્ધ દેવ, શુદ્ધ ગુરુ અને શુદ્ધ ધર્મ—એ ત્રણ તત્ત્વની સમ્યક્પ્રકારે સદ્ગુણ રૂપ છે. એ સમ્યક્ત્વ—રત્ન વિના બીજા બધા મતો સેનાપતિ વિનાની સેનાની જેમ તરતજ નાશ પામે છે. અનુકૂલ પવન વિના જેમ ખેતી ફલદાયક થતી નથી, તેમ એ સમ્યક્ત્વ વિના બધી ક્રિયાઓ પ્રાયઃ અફળ ફળ આપનારી થાય છે. એ સમ્યક્ત્વ વિના ધ્યાન એ માત્ર દુઃખનિધાનજ થાય છે, તપનું સંતાપ માત્રજ ફળ મળે છે, સ્વાધ્યાય પણ વ્યર્થજ થાય છે, અભિગ્રહો ધારણ કરવા તે માત્ર એક કદાચહુરૂપે ગણાય છે, દાન શીલ્પાદિની તુલના પણ પ્રશસ્ત થતી નથી અને તીર્થયાત્રા પણ વૃથાજ થાય છે. આશિવાય બીજી પણ બધી પુણ્યક્રિયાઓ નિષ્ફલ થાય છે. એ ત્રણે જગત્માં કોઈ એક વસ્તુ હોય, તો તે એક સમ્યક્ત્વજ છે. રત્નાદિકના લાભ કરતાં પણ એ સમ્યક્ત્વનો લાભ અધિક કહેલ છે. કહ્યું છે કે:—

“ સમ્યક્ત્વરત્નાન્ન પરં હિ રત્નં, સમ્યક્ત્વમિશ્ચાન્ન પરં હિ મિશ્રમ્ ।
સમ્યક્ત્વવંધોર્ન પરો હિ વંધુઃ, સમ્યક્ત્વલાભાન્ન પરો હિ લાભઃ ” ॥૧॥

■ સમ્યક્ત્વરત્ન કરતાં બીજું કોઈ એક રત્ન નથી, સમ્યક્ત્વ મિશ્ર કરતાં બીજો કોઈ પરમ મિશ્ર નથી, સમ્યક્ત્વરૂપ બંધુ કરતાં અન્ય કોઈ પરમ બંધુ નથી અને સમ્યક્ત્વના લાભ કરતાં બીજો કોઈ અધિક લાભ નથી. ■

ત્યાંમુખી એ સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ થઈ નથી, ત્યાંમુખીજ પ્રાણી-ઓને સંસારસાગર દુસ્તર છે અને ત્યાંમુખીજ વીર દુઃખોનો ઉદય છે. તિર્થંથ અને નરકગતિના દ્વારની એક અર્જલા તે સમ્યક્ત્વજ છે અને મોક્ષમુખ તથા મનુષ્ય અને દેવતાના મુખરૂપ દ્વારની તો તે એક કુંચી છે. સર્વ દોષરહિત એવા સર્વજ્ઞ તે મારા દેવ, જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રથી અલંકૃત તે મારા ગુરુ અને ક્ષમાદિ દશ પ્રકારનો જિનેશ્વરપ્રણીત તે ધર્મ—આવા પ્રકારના જે પરિણામ, તે સમ્યક્ત્વ કહેવાય છે. તે મિથ્યાત્વ મોહનીયનો ક્ષયાદિ થવાથી અનેક

પ્રકારે હોય છે અને આવા પ્રકારના પરિણામ તે જીવને પુણ્યોદયધીન થાય છે. હવે છે કે:—

“ સાયિકૌપશમિકં મયમં તત્પ્રાકુરૌપશમિકં ચ તથાજ્યન્ ।
સાયિકં ચ નિગદંતિ જિનેન્દ્રાઃ, કર્મણઃ સયગમાદિવિભેદાન્ ” ॥૧॥

“ કૌપશમિક, ઔપશમિકને સાયિક વિગેરે, કર્મના ક્ષય ઉપશમાદિ વિભેદથી બિન્નવસ્થાએ અનેક પ્રકારે તે કહેલ છે. ” જે. જોએ પોતાની ઇદ્રિયો વચ કરી છે, જેઓ બધા જીવોપર દયાકુ છે, દુઃખ, દોષ, કાલ, ભાવ વિગેરેમાં અથવા પદ્ધત્યનું સ્વરૂપ બાલુચામાં જેઓ નિપુણ હોય છે, સદગુણોપર જેઓ અનુસંગ કરે છે, સમુચિત કાર્યમાં જેઓ પ્રેમ ધરાવે છે, દેવ શરૂપર જેઓ ભક્તિ રાખે છે, યંત્રાદિ દોષથી જેઓ રહિત છે. નિરંતર જેઓ યાંત્રવૃત્તિથી વર્તે છે, સર્વજ્ઞ પ્રમુખા યામનની ઉત્પત્તિ કરવામાં જેઓ સાવધાન રહે છે, સ્વયંભા રાંધથી જેઓ મુચોભિન છે અને જેઓ ચતુર આશયવાળા હોય છે, તેવા ભાવ્યવંત ભવ્ય જીવો પુણ્યયોગે શ્રેષ્ઠમુખના બીજરૂપ આ મુખ્યત્વને પ્રાપ્ત કરીને બહુ અંભાગપૂર્વક પામે છે. અત્યંત શુદ્ધ પરિણામથી જેનું ચિત્ત સ્વચ્છ થઈ મયું છે, જે યંત્રાદિ દોષથી રહિત છે, વિવધ મુખમાં જે વિરજા હોય છે અને બિન્નેશ્વર ભગવંતે જે કહેલ છે તેજ સત્ય છે એમ જે માને છે, તેના દુઃખમાં આ અનુપમ ભોધિ પ્રગટે છે ”

એવા અવસ્થામાં ચતુરચિત્તેભવિ એવા સંપ્રતિ રાજા શુર મહારાજને નમસ્કાર કરીને આ પ્રમાણે વિવક્ષિ કરવા લાગ્યા:—“ હે પ્રજો! મુરારુર સમુદાયથી અસોભ્ય અને પ્રશસ્ત કરનાં પણ પ્રશસ્ત એવું આ સમ્યક્ત્વ પૂર્વે ક્યા પુણ્યવંત પ્રાત્નીએ પાળ્યું હતું? અને તે સમ્યક્ત્વ પાલનથી. જગત્માં સર્વ કરનાં ક્ષેત્ર અને અને લોકમાં હવે આપવાવાળી એવી રૂઝખાતિ કોને થઈ હતી? ” આ પ્રમાણે રાજાનાં વચન તાલળીને દીક્ષાપદ્ધતિ દિગ્વિધોના બહાર એવા અપાર્થ મહારાજ કહેવા લાગ્યા:—“ હે રાજા! સમ્યક્ત્વ રથાં

પામ્યા શિવાય કોઈ પ્રાણીઓ મોત્રે ગયા નથી, જતા નથી અને જશે પણ નહિ. ત્રતથી સ્ખલિત થઈને પ્રાણી કદાચિત્ મોક્ષગામી થઈ શકે, પણ સમ્યક્ત્વથી બ્રહ્મ થઈને સંવત્સ પાલતાં પણ તે નિર્વાણપદ પામી શકતો નથી. કહ્યું છે કે:—

“મદ્વેળ ચરિત્તાઓ, મુદ્ધકરં દંસણં ગદેઝલ્લં।

સિઝ્ઝંતિ ચરણરહિઆ, દંસણરહિઆ ન સિઝ્ઝંતિ” ॥૧॥

“આરિત્રથી બ્રહ્મ થતાં પણ સમ્યક્ત્વનું સારી રીતે રક્ષણ કરવું, કારણ કે આરિત્ર રહિત છતાં લગ્ન છવો સિદ્ધિ પામે છે, પણ દર્શન રહિત છતાં સિદ્ધ થતા નથી.” જે કાંઈ શ્રેષ્ઠ સંપત્તિ ભોવામાં આવે છે અને પ્રાણીઓ જે કાંઈ અદ્ભુત પદ મેળવે છે, તે બધું સમ્યક્ત્વનું જ ફળ છે. તથાપિ હે રાજન! જગત્માં એક અદ્ભુત અને સમ્યક્ત્વના ફળને સ્પષ્ટ દર્શાવનારું અર્હંદાસ શેકનું કથાંત છે, તે સાંભળ:—

આ ભરતક્ષેત્રમાં સ્વર્ગના પ્રદેશતુલ્ય, જ્યાં ધણા હાતારો વિલાસ કરી રહ્યા છે, સબ્જનોને આનંદ આપનાર એવી રાત્ર્ય વ્યવસ્થા જ્યાં આલી રહી છે અને સ્વર્ગના એક પ્રદેશ સમાન મગધ નામનો દેશ છે. ત્યાં સમગ્ર લક્ષ્મીના ધામરૂપ અને જગદ્ગુરૂ શ્રી વીરપરમાત્માના ચરણકમળના રત્નપુજથી પવિત્ર થએલ એવું રાજગૃહ નામે નગર છે. જ્યાં માણસો મારા આશયવાળા છે, જેઓ નિહુંતુકે ઉપકારીપણું તથા વિવેકમાં કલહ સની ઉપમાને લાગે છે, અને પરસ્પરી સાથે સમાગમ તથા અસત્ય પ્રિયતાને જેઓ સેવતા નથી, તેમજ તેઓ જિનેશ્વરની મર્યાદાનો—તેમના માર્ગનો ત્યાગ પણ કરી કરતા નથી. જે નગરમાં સત્પાત્રદાનના સૌભાગ્યને અર્હંજ સાક્ષાત્ દર્શાવનાર અને સદા દેવતાઈ લોગનો ઉપભોગ લેનાર એવો શ્રી શાલિભદ્ર શેક હતો, તેમજ જ્યાં યૌવન અવસ્થામાં પણ મધુરભાષિણી આઠ પ્રિયાઓને ત્યાગીને નવ પ્રહ્લગુપ્તિનો આશ્રય કરનાર એવા લાઘવંત ધન્ય મુનિ હતા. સતીઓમાં શિરોમણિ, સમ્યક્ત્વરૂપ સુવર્ણના એક નમુનારૂપ

અને શુદ્ધોદી ત્રણે જગત્ની સ્ત્રીઓમાં મુગટ સમાન જેવી મુલસા નામે સતી જ્યાં નિવાસ કરતી હતી તે દેશમાં શુદ્ધ સમ્યક્ત્વરૂપ મુવર્ણની વર્ણિકાના એક કસોટી પાપણ સમાન અને વિનયની જેમ શુદ્ધદિની શ્રુતિકાર્ય એવો થી એલિટ્ટરાજ રાજ્ય કરતો હતો. જેણે થી વીરના ચરણકમળની રજને પોતાના ભાણમાં તિલકરૂપે સ્થાપી હતી, જેનો પ્રભાવ વિસ્તૃત હતો અને સમગ્ર યત્રુઓને જેણે દાસ બનાવી દીધા હતા, તેમજ જે સ્ત્રીમાનુ આ ભસ્ત્રેત્રમાં આવતી હતીર્ષિણીમાં મુવર્ણસમાન કાંતિવાળા એવા પદ્મનાભ નામે પ્રથમ તીર્થકર યવાના છે, તેને જાણે સાક્ષાત્ દેવી વમુધાપર આવી હોય જેવી, પ્રથમશુદ્ધોદી ઉત્પદ, પ્રેમવની અને સતી-જેવી ચિદ્વલ્લા નામે પ્રિયા હતી. જેના અભિમાનરહિત એવા મનરૂપ માનસસરને, શ્રી દેવ અને શુદ્ધી અનુપમ ભક્તિરૂપ હંમીએ સદાને માટે આશ્રય કર્યો હતો. સાક્ષાત્ બૃહસ્પતિ જેવો, રાજ્યધુરને વડન કરનાર તથા પવિત્ર એવો અભયકુમાર નામનો તે રાજાને મંત્રી હતો. જે બંને વખત આવશ્યક ક્રિયા કરતો હતો. લોકોની સર્વ આપત્તિઓને જે દૂર કરતો હતો, ત્રણે કાલ જિનપૂજમાં જે સાવધાન હતો અને જે પોતે એક પરમ ધાવક હતો, જે પ્રાથઃ સર્વ પર્વમાં ધૌપદ કરતો હતો અને જેણે સર્વમાં શ્રેષ્ઠ ‘મન્મથજૈન’ (શરીરના શેમેશમમાં જૈનત્વથી રંગાયેલ) એવો ઇલાકા મેગળો હતો. તેમ નમ-રમાં જિનધર્મનો પ્રભાવક, અત્યંત હૃદય એવા મિથ્યાત્વરૂપ અંધ-કારનો નાશ કરવામાં બાસ્કરસમાન, પોતાના ભુજંગગથી ઉપાર્જન કરેલ એવા અનેક કોટિદ્વ્યનો સન્માર્ગે વ્યય કરવાથી ઉજ્જવલ થયેલ અને સમ્યક્દષ્ટિ હોવામાં વધારે પ્રસિદ્ધ થયેલ એવો સ્ત્રીમાન અર્હ-દ્વાસનામે એકી રહેતો હતો. તેને મિત્રશ્રી, ચાંદશ્રી, વિષ્ણુશ્રી, નાગશ્રી, પદ્મલતા, સ્વર્ણલતા, વિદ્યુદ્ભતા અને કુંદલતા, એ નામની જાણે દેહધારી અષ્ટસિદ્ધિયો હોય જેવી આઠ સ્ત્રીઓ હતી, તેમાં પ્રથમની સાત સમ્યક્ત્વરૂપ મુરોશિત રંજમંકપમાં એક વાટિકાતુલ્ય હતી અને કુંદલના મિથ્યાત્વમાં ગ્રાહિત હતી. અતિયા-

રરહિત ગૃહાચારને પાળતાં, ગુણોને ધારણ કરતાં અને તે કમનીય કાંતાઓની સાથે ભોગ ભોગવતાં અર્હુદાસચેક લક્ષ્મીને સફળ કરવા લાગ્યો. કેટલાક પ્રાણીઓને પુણ્યથી લભ્ય આ મનુષ્યલવ અવકેશી (પુષ્પ-ફળ રહિત) વૃક્ષતુલ્ય હોય છે, કેટલાકને વિષવૃક્ષસમાન છે અને કેટલાકને કદપવૃક્ષસમાન પણ થાય છે. કોઈક પુરૂષને લક્ષ્મી પાળવૃક્ષ તુલ્ય હોય છે, કોઈને ભતિવૃક્ષસમાન છે, કોઈને કદલીવૃક્ષ સમાન અને કોઈને આમ્રતરૂક્ષ હોય છે કશું છે કે:—

“ કાચિદ્વાલકવન્નદ્વીતલગતા મૂલચિઠ્ઠાકારણ,
દ્રવ્યોપાર્જનપુષ્પિનાડપિ વિફલા કાચિત્તુ જાતિમમા ।
કાચિત્તુ ધીઃ કદલીવ ભોગમુખગા સત્પુણ્યવીજોજ્જિતા,
સર્વાંગં મુખગા રસાલલતિકાચત્તુ કસ્ય સંપદયતે ” ॥ ૧ ॥

“ કોઈકે લક્ષ્મી, બાલવૃક્ષની જેમ પૃથ્વીતલમાં જઈને સમૂળ નાશનું કારણ થાય છે, કોઈકે ભતિતરૂની માફક દ્રવ્યોપાર્જનથી તેને પ્રકુલિત કરતાં પણ વિફલ નીવડે છે, કોઈકે કદલીની જેમ માત્ર ભોગમુખથીજ સારી લાગે છે, પરંતુ સત્પુણ્યના બીજથી તે રહિત હોય છે અને કોઈકે તો આમ્રવૃક્ષની જેમ સર્વાંગે સુંદર હોય છે, એવી લક્ષ્મી તો કોઈ લાભ્યશાળીને પ્રાપ્ત થાય છે. ”

હવે એવા અવસરમાં સર્વ દેવતાઓના મસ્તકપર જેમના ચરણ મુગટસમાન ચોભે છે, ત્રિજગત્ત્રજનના અખીષ્ટ પૂરવામાં જે કદપવૃક્ષસમાન ॥ અને મહર્ષિઓની શ્રેણીથી પરવરેલા એવા ચરમ-તીર્થકર સર્વજ્ઞ શ્રી વીરપરમાત્મા વૈભારપર્વતપર સંમોસર્થા. તે વખતે આકાશમાં દેવદુંડુલિનો જંભીર અને મધુર નાદ સાંભળીને તેમજ અન્યોન્ય વિરૂદ્ધ પ્રાણીઓનો પણ સ્નેહપૂર્વક યતો સંગમ જોઈને હવાનપાત્રક મનમાં આ પ્રમાણે વિચાર કરવા લાગ્યો:—
“ અહા ! આ કોઈ એવી અદ્ભુત રચના છે, કે જે મને અત્યારે હર્ષવિદ્વલ બનાવી મૂકે છે. ” આ પ્રમાણે વિચારમાં ને વિચારમાં આગળ આગળ ચાલ્યો જાય છે, એટલામાં વિ-

સ્મયયુક્ત મનથી, ત્રણ ભુવનની અદ્ભુત રાજ્યસીમાને સૂચવનારા ત્રણ ઇન્દ્ર, ઉત્તર અને ચંચલ એવા આમરાની શેલ્લિ, વિવિધ વર્ણ-ની નાની નાની શ્વેત્ત્વો સહિત ઇન્દ્રેન્દ્ર, મણિ, સ્વર્ણ અને રજત-મય ત્રણ વસ્ત્ર (કિશોર), પાદપીઠ સહિત અને રક્ષિતકરણમય એવું સિંહાસન, મુદ્રામુદ્રની વિચિત્ર એવી વિમાનશેલ્લિયુક્ત તથા સમગ્ર વિશ્વના તાપને તરત દૂર કરનાર એવો ચેત્યવૃક્ષ, વિકસ્વર ચંદ્રના જેવા મુખવાળી દેવાંગનાઓ, સર્વજનના દુઃખ અને પુષ્પાથી અભિ-રામ તથા અન્ય અનેક વૃદ્ધાની શેલ્લિઓ ભગવાનને નમસ્કાર કરતી દેખાય છે એવો ભગીરથ, બહે નિર્વાણ સ્થાનપર જવાની નિશ્ચેલ્લિ હોય એવી તથા વિશેષ વચનાથી યુક્ત એવી સોપાન રચના-આવા પ્રભાસ્ત્રી સમૃદ્ધિમંદ તથા ત્રણે લોકમાં અતિશય તથા પવિત્ર ચ-રિત્રયુક્ત, દેવોના પલ દેવ, ઇન્દ્રને વંદ, જગતને પાવન કરતા એવા તથા સર્વતઃ આસાધારણ અને મહેદયસાગી લક્ષ્મીથી ચોભાયમાન એવા શ્રી વર્દમાનસ્વામીને તેલે જોયા, જોયાંજ તેના મનમાં આ પ્રભાલે વિચાર આવ્યો કે:-“વિદેશી પ્રાણીઓને સ્નેહપૂર્વક સ-માજમ જે માણે એવામા આવ્યો, તે આ મહાત્માનોજ પ્રભાવ છે. કહું છે કે.—

॥ सारंगी मिहशात्रं स्यात् न गृहविषया नंदिनी व्याघ्रसोतं.

मार्तण्डी इत्येकान् दण्यपम्बन्ता केरिकाता भुजंगम् ।

वैराग्यान्मज्जातान्यपि गच्छितमृदा जंतवोऽप्ये न्यग्रक्ष्णि.

श्रित्वा गार्ग्यरक्तः प्रवर्तितवल्गुः धीनिन क्षीयमात्मन् ॥१॥

[illegible]

માગ મયૂરી બુજંગને રમાડે છે. " હવે આ હૃદયને આનંદ આપનાર શ્રીજિનેંદ્રના આગમન વિગેરેની હકીકત, રાજાને નિવેદન કરી હું કૃતકૃત્ય થાઉં. " આ પ્રમાણે વિચાર કરી તે ચતુર વનપાણકે હાથમાં પુષ્પો અને ફળો લઈ રાજસભામાં જઈને જિનેંદ્રના આગમનની ખબર રાજાને નિવેદન કરી. કાનમાં અમૃતનું સિંચન કરનાર એવું તેનું વચન સાંભળીને રાજાએ પોતાના એક મુગટ શિવાય બીજા બધા અલંકારો શરીરપરથી ઉતારી તે વનપાણને બક્ષીસ કરી દીધા. પછી ચતુરંગિણી સેનાસહિત યદ્યને વિશાલ વસુધાને પણ સંદીર્ષ્ય બનાવતો એવો તે રાજેંદ્ર આવા પ્રકારના આડંબરથી ભાવપૂર્વક પ્રભુને નમસ્કાર કરવાને યાચ્યો. તે વખતે પોતાના સ્વામી પાસેથી પ્રસન્નતા જેમણે મેળવી છે, અખ્તરથી જેમના શરીર સજ્જ છે અને હાથમાં જેમણે વિચિત્ર પ્રકારના શસ્ત્રો રાખેલ છે, એવા પદ્ધતિઓ આગળ આગળ ચાલવા લાગ્યા. તે પછી જેમણે શત્રુઓને ખંડિત કર્યા છે અને પાંચ વર્ષની પનાકાઓથી જે મર્યાદિત છે, પર્વતના જેવા ઉંચા શરીરવાળા અને આરી કાતિવાળા એવા હાથીઓ ચાલવા લાગ્યા. ત્યારબાદ વેગથી ઉદ્ભવ બનેલા અને સ્વચ્છંદ હેવારવ (હણુહણાટ) ના પડધાથી આકાશ અને પૃથ્વીને એક શબ્દમય કરી મૂકતા એવા અશ્વો ચાલવા લાગ્યા. અનંતર બાણે જ્યલક્ષ્મીના એક મનોરથ હોય એવા અને પોતાના ચક્ર સમુદાયના ચીતારથી દિશાઓને જેમણે વાચાલ બનાવી દીધી છે એવા રથો ચાલવા લાગ્યા. પાવખીઓમાં મુખે બેઠેલી એવી ચિત્રલુપ્તિક મહારાણીઓ પૂજ્ય બાણે વીરના વંદનને માટે અતિ ઉત્સુક થઈ હોય એમ આનંદે રાજા જવા લાગી. નાના પ્રકારના વાજાઓના અવાજથીદ સુખાનોના જયત્યારવથી તે વખતે કાને પકેડું પણ કંઈ પૂર્વક થઈ નહોતું. વામાં આવતું નહિ. તે અવસરે ચતુરંગિરોમણિ અનેકરવા વેલ રોમાંચયુક્ત એવો અહંદાસ રોક રચ્યો છે. આડંબરથી પ્રભુને વંદન કરવાને યાચ્યું. " પ્રભુ મહારાજ પ્રસિદ્ધા કરીને બહુ ભક્તિથી ભળ્યોનારો છો. બાણે પણ કંઈ નહોતું જાયને હવે કંઈક કરવાને એવા

શ્રી જિનેશ્વરની આ પ્રમાણે સ્તુતિ કરવા લાગ્યો:- “હે નાથ ! હે
સદ્ધર્મબાંધવ ! હે ત્રિભુવનાધિપતે ! હે રાજાઓને પૂજ્ય ! આજે
અત્યારે આપના ચરણકમળના વંદનથી મારો નરભવ મુક્ત થયો.
હે દેવ ! નવા નવા અરબુન ભાવથી જેઓ તમારા ચરણની સેવાના
કરવાવાળા છે, તેઓજ આ પૃથ્વીપર ધન્ય છે. બીજા પ્રાણીઓ તો
પરમ મુવર્ણસમાન દેહથી વસુધાને ભારતૂન જેવા છે, જેમ હું
માતું પુ.” આ પ્રમાણે જિનેશ્વરની સ્તુતિ કરીને ભાસ્કર સમાન
દેહીધમાન શ્રેષ્ઠરાજા પોતાને ઘણાંચિત્ત સ્થાને બેઠા ધર્મથી ભા-
વિત અને ઘેટીઓમાં વૃષભ સમાન જેવા અહરિશ્ચ વિગેરે પણ આ-
નંદદાયક જિનેશ્વરને નમીને ઘણાંક બેઠા પછી કહ્યુંમાં અમૃત સિં-
ચનાર અને ખંત્રીશ શુભેચ્છી ઉદાર એવી વાણીથી વીર ભગવાન આ
પ્રમાણે દેશના દેવા લાખ્યા:- “આ અસાર સંસારમાં મરૂખમિમાં ક-
ષ્પવૃક્ષની જેમ ઘણા બાજ્ય એકત્ર ઢાલ, ત્યારે પ્રાણીઓ ધર્મ પ્રાપ્ત
કરી શકે છે. તેની ઉત્પત્તિને માટે વસુધાપીઠસમાન મનુષ્યજન્મ
દુર્લભ ગણાય છે, તેમાં પણ વૃક્ષનું મૂળ કારણ જેમ બીજ, તેમ
દાદા માણસોએ ધર્મરૂપ વૃક્ષનું મૂળ કારણ સમ્યક્ત્વ કહેલ છે, ॥
સાધુ એવા શુદ્ધો સમાગમ થયો એ બહુધા અનુકૂલ પવન સમાન
છે. દ્વંદ્વ નિર્મલ વિવેકની ભગ્નતિ એ વિશાલ ક્યારા તુલ્ય છે, શુદ્ધ
સમ્યક્ત્વ એ તેના વિસ્તારનું મુખ્ય કારણ છે, અર્થાત્ મૂળ છે, ત-
ત્વાત્ત્વનો વિચાર એ તેના મનોહર રૂપ (યક) છે, જ્ઞાન, શીલ,
તપ અને ભાવ એ ચાર તેની મુખ્ય શાખાઓ છે અને સમતા, મુ-
દ્દતા વિગેરે પ્રશાખાઓ પ્રસિદ્ધ છે, વિવિધ કળાઓ સહિત સમસ્ત
શ્રીની લીલાઓ તે એના પક્ષો છે, મનુષ્ય અને દેવતાઈ મુખની
જેમનાં તે એના રમણીય પુત્ર છે અને શુક્રવિદ્યાનરૂપ જનુના
જેમનાં તેની પરિપક્વ થયેલ સિદ્ધિમુખરૂપ તેનું કુળ છે, જેઓ આસ્વા-
દ્યના કદી કલેશનો લેશ પણ ન થાય. પૂર્વ પુણ્યના યોગથી
જેઓ તેને ધર્મ કષ્પવૃક્ષ પ્રાપ્ત થતાં પણ અજ્ઞાન વિના તે
જેમનાં તેને કદી બાંધ છે. શ્રી જિનેશ્વરની અર્ચના તેજ તેનું જ્ઞા-
ન તેને કદી કલેશ નથી.”

સિંચન કહેલ છે. માટે દરેક પ્રાણીએ તે પૂજન વિધિમાં અતિથય આદર કરવો. જે માણસ સ્વસ્થ યુગ્મયમાં શિવરૂપ ફળની ચાહના કરે છે, તેણે પ્રભુની યત્નપૂર્વક ત્રિકાલ પૂજા કરવી જોઈએ. જે નિર્દોષ એવા જિનેન્દ્ર લગવંતની ત્રિકાલ પૂજા કરે છે, તે પ્રાણી ત્રીજા લવમાં અથવા સાત આઠ લવમાં સિદ્ધિ પામે છે. આ પૂજા વિવેક-પૂર્વક જો સ્વસ્થ કરી હોય, છતાં અવસરની મેઘવૃષ્ટિની જેમ લોકોને તે મહા ફળ આપે છે. કશું છે કે:—

“ જિનપૂજનં જનાનાં, જનપત્યેકપિ સંપદઃ સરુલાઃ ।

જલમિવ જલદયિષુક્તં, કાલં શસ્યત્રિપો નિત્રિલાઃ ॥૧॥

“ એકવાર કરેલ જિનપૂજન પણ માણસોને સમસ્ત પ્રકારની સંપત્તિઓ આપે છે. કારણ કે વર્ષાપર વરસાદનું પાણી સમગ્ર માન્ય સમૃદ્ધિને નીપજાવે છે. ” એ પૂજાજ કર કર્મરૂપ વૃક્ષોના જગીયાને મૂળથી ઉખેડી નાખવા સમર્થ છે, જગતના તમામ ઐશ્વર્યનું તે મૂળ કારણ છે અને મ સારસમુદ્રમાં તે સેતુસમાન છે. વધારે શું કહીએ ? અરિહનની પૂજા વિષુધ પુરૂષોએ આઠ પ્રકારની કહી છે અને તે તે ફળની સાક્ષાત પ્રાપ્તિને માટે તે માહાત્મ્યયુક્ત છે. કહ્યું છે કે:—

“ પુષ્પાત્પૂજ્યપદં જલાદિબલતા સદ્ધૂપનાદ્ દિવ—

દ્વંદ્વસંવિધિસ્તમોપહનનં દીપદ્ ઘૃતાન્ સિન્ધતા ।

ધર્મં ચાધનપાત્રતઃ મુરારિયા વાસાત્કલ્યાદ્રૂપતા,

નૃનાં પૂજનમષ્ટા જિનપતેરાંચિત્પલ્લભ્યં ફલમ્ ” ॥ ૧ ॥

“ પ્રાણી, પુષ્પથી જિનપતિની પૂજા કરતાં પૂજ્યપદવી પ્રાપ્ત કરે છે, જળથી વિમળતા, સદ્ધૂપના ધૂમથી આગર શત્રુઓના પ્વ-સને, દીપથી આગર તમને નાશ, ઘૃતથી સિન્ધતા, અક્ષતપાત્રથી કુશલતા, વાસકોપથી મુરબિતા, અને ફળથી રૂપતા—આ પ્રમાણે અષ્ટપ્રકારની પૂજાથી પૂજક ને તે વસ્તુને હિતિ ફળ મેળવી શકે છે. મુરારિયા દ્રવ્ય અને ભાવ—એવા જે પ્રકારે પૂજા થઈ શકે છે. દ્રવ્યથી

તેના અનેક લેહો છે અને ભાવથી તો અનંતા લેહો છે. દ્રવ્યપૂ-
ર્ણથી ઉત્કૃષ્ટ અચ્યુત દેવલોક મુખીનું ક્ષણ પ્રાપ્ત થાય છે અને ભાવ-
પૂર્ણનું ઉત્કૃષ્ટ ક્ષણ તો અંતર્મુદૂર્તમાં મોહની પ્રાપ્તિ થાય છે.
કેટું છે કે:—

“ ઉક્તોસં દમ્વપયં, આરાહિયં જાદ્ અચ્ચુપં જાવ ।

મારત્યપ્પણ પાવદ, અંતમુદ્દુર્તમાં નિવ્વાણ ” ॥ ૧ ॥

“ દ્રવ્યપૂર્ણ કરતાં પ્રાણી ઉત્કૃષ્ટ ભારમા દેવલોક મુખીની
સંપત્તિ પામે અને ભાવપૂર્ણથી અંતર્મુદૂર્તમાં નિર્વાણ પામે છે. ”

આ પ્રમાણે પ્રભુની દેશના સાંભળીને અને મનમાં ભાવ લાવીને
અનેક ભવ્ય પ્રાણીઓએ દેવપૂર્ણનું મત અંગીકાર કર્યું. તે વખતે
મુધારામાન જમણસુરની વાણીને પ્રમાણ કરીને કાર્યકુચળ, ચિત્સ્વર
થયેલા રામાંચમુદ્રા, આસ્તિકશિરોમણિ અને ચતુરાચેસર એવા
અર્હંસયોગ અર્હંતિ જોડી પ્રણામ કરીને પ્રભુને આ પ્રમાણે વિદ્યાર્પિ
કરવા લાગ્યા:—“ હે ત્રણ લોકના નાથ ! વિશુદ્ધ જાણિતપૂર્વક મારે
ત્રણે કાલ જિનેંદગી પૂર્ણ કરવી, તેમાં પણ ચતુર્દશી પ્રમુખ મુખ્ય
પર્વના દિવસોમાં તો નગરમાં સમગ્ર જિનપ્રતિમાઓની અર્ચના
કરવી, તથા આતુર્ભાસિક અને વાર્ષિક વિગેરે પ્રસિદ્ધ પર્વોમાં પણ
પોતાના કુટુંબસહિત મહોત્સવોપૂર્વક શુદ્ધ જુદીથી સ્નાત્યાભિષેક
કરવે, તેમજ પોતાના ધરચૈત્યમાં વિધિપૂર્વક અર્ચના કરીને સમગ્ર
જિનાલયો જુડાવવા અને વૃદ્ધવૈત્યે રાત્રે સંગીત કરવું. હે નાથ !
આપના પ્રસાદથી જો રીતે મારો નિશ્ચય નિરંતર નિશ્ચય રહેલો ”
તે વખતે વીરપરમાત્માએ પ્રશંસાપૂર્વક કહ્યું કે:—“ હે માદ !
મતમાં સ્થિર ચિત્તવાળો થયે. ’

ત્યારપછી વિધિપૂર્વક જિનેશ્વર પ્રભુને નમસ્કાર કરીને અ-
ર્હંતિ જોડી એણિકરાજ્યએ આ પ્રમાણે વિદ્યાર્પિ કરી:—“ હે પ્રભો !
ધર્મનું સર્વસ્વ અને સર્વોત્કૃષ્ટ મુખને આપનાર સમ્બંધવનું સ્વરૂપ
મને કાંઈક વિસ્તારથી કહેલો ” આ પ્રમાણે મૂપતિની વિદ્યાર્પિથી ઉદ્ધો

વિગેરેની આર પર્વિદા સમક્ષ દેવાનંદાના નંદન વીરભગવાન્ આ પ્ર-
માણે કહેતા હાયા:—શર્વ જિનભગવંતોએ ધર્મનું આદિ સાધન
મમ્યક્ત્વ કહ્યું છે અને તે અનેક પ્રકારનું છે. કહ્યું છે કે:—

“વર્ગરિદ્ધ દુરિદ્ધ તિરિદ્ધ, જગદા વૈવર્ગરિદ્ધ દમરિદ્ધ સમ્મં ।

વર્ગરિદ્ધ જગદ્ધર્મ, નિર્ગમગુરુગમ્મો મને દુરિદ્ધ ” ॥ ૧ ॥

મદ્યં જમોતમમિયં, ઉત્તમમિયં ક્ય તિદ્ધા નેયં ।

મદ્યવાડગામગનુમં, જગદા વૈવર્ગનુમં ચ વર્ગરિદ્ધ ” ॥ ૨ ॥

== એક પ્રકાર, બે પ્રકાર, ત્રણ પ્રકાર, ચાર પ્રકાર, પાંચ પ્રકાર,
અને હજી પ્રકાર—એવા મમ્યક્ત્વના અનેક ભેદો કહેલા છે. તેમાં ત-
ત્ત્વાત્તર રૂપિ તે એકવિધ મમ્યક્ત્વ, સ્વાભાવિક વા ઉપદેશથી પ્રગટે
તે દિવિધ, કાવિધ, આયોગ્યમિધ અને ઔપચારિક એ ત્રિવિધ, ક્ષા-
નિક, આયોગ્યમિક, ઔપચારિક અને નાનાદન એ ચતુર્વિધ, અને
તે નાથે રહત મંગલવાથી તે પચ્ચવિધ થાય છે. આભિપ્રદિક તે
છાપી નિમ્યાત્વ હવે વડાટ કહેલા છે તેમજ અધર્મમાં ધર્મસદા
ચિત્તે તે દાખી નિમ્યાત્વ હજી વડાવતું છે નવાવના મત જીજડપ
અ નિમ્યાત્વના, નિમ્યાત્વની મુદ્ધિ મમ્યક્ત્વના મુગ પૂરવ કરે, કરે
વડુ અને અનુભા કુ અને વાનુ વડાવને મન, વચન અને કાયાથી
નજી હજી એકત્વ. કહ્યું છે કે

“ના મિષ્ટમં મવર્તુદ્ધારણ મયદા વિરલિજ્ઞા ।

ન વુગ મવર્ગમિદ્યં, જગદા દુષ્ટતર્કવાદ ” ॥ ૩ ॥

નિમ્યાત્વ અવર્તુદ્ધારણ કાન્તુ દરવાથી તેને મવર્ગથી ત્યાગ કરવે
એકત્વે દાખવા એવ કહ્યું છે કે, તે નિમ્યાત્વ અનેક પ્રકારના દુષ્ટ
કર્મ રૂપ વીજ છે. “તેમજ—દેખતવન” કેવળ પ્રકારના નિમ્યાત્વ
કર્મ છે. “તેમજ—દેખતવન” હજી પ્રકારના, તે આ પ્રકારે અધર્મ-
અધર્મ તરફ, અધર્મ અધર્મ તરફ, ઉપાર્જકાં મમ્યક્ત્વે દા, મદ
દેખત ઉપાર્જકાં, અધર્મ અધર્મ તરફ, અધર્મ અધર્મ તરફ, અ

સાધુમાં સાધુસંજ્ઞા, સાધુમાં અસાધુસંજ્ઞા, ઉત્સવમાં સૂત્રમંજ્ઞા અને સૂત્રમાં ઉત્સવસંજ્ઞા તેજ પાંચ પ્રકારે મિથ્યાત્વ આ પ્રમાણે છે:—

“આમિગ્ગરિયં અગમિગ્ગરિયં, તદ્ અમિનિવેસિમં ચેવ ।

સંસદ્દયમણામોગં, મિચ્છતં પંચહા મગિમં” ॥ ૧ ॥

“આલિગ્ગરિકે, અનલિગ્ગરિકે, અભિનિવેશિકે, સાંશયિકે અને અનાભોગ—એ પાંચ પ્રકારે મિથ્યાત્વ કહેલ છે. “દેવપૂજા, તપ, દાન અને શીલ વિગેરે જો સમ્યક્ત્વ સાથે આચરેલા હોય, તોજ તે માણસોને યથાર્થરીતે હજીદાયક થાય છે. કહ્યું છે કે:—

“દાનાનિ ક્ષીલાનિ તપાંસિ પૂજા, સત્તીર્થયાત્રા મવરા દયા ચ ।

સુધાવકત્વં વ્રતપારણં ચ, સમ્યક્ત્વમૂલાનિ મહાફલાનિ” ॥ ૧ ॥

“દાન, શીલ, તપ, સત્તીર્થયાત્રા, મેહદયા, સુધાવકપણું અને વ્રતપારણ વિગેરે જો સમ્યક્ત્વ મૂળપૂર્વકે હોય, તો મહાફળ આપવાળા થાય છે.” શંકારહિત આઠ આચારથી જેતું અંતઃકરણ પવિત્ર થયેકું છે, તેજ સજ્જનોમાં સમ્યક્દષ્ટિ તરીકે પ્રસિદ્ધ થાય છે. જેમ જેમ જિનેશ્વર અને સદ્ગુરૂની ભાવપૂર્વક ભક્તિ થાય છે, તેમ તેમ સમ્યક્ત્વની નિર્મલતા વધતી જાય છે. પાંચ અતિચારને વર્જવાથી જેતું સમ્યક્ત્વ શુદ્ધ થયેકું છે, તે ભવોભવ અધિક અધિક મુખને પામે છે, અને તે જિનેંદ્રપદ, ચક્રવર્તિપદ, ઇંદ્રપદ, મોહનું રાજ્યપદ અને છેવટે શિવપદ પણ પ્રાપ્ત કરી શકે છે.”

આ પ્રમાણે તત્ત્વનો પ્રકાશ કરવામાં દીપિકાસમાન એવી જિનેશ્વરની દેશના સાંલગીને મિથ્યાત્વ અંધકારનો ધ્વંસ થવાથી જેતું હૃદય વિશુદ્ધ થયું છે એવા ઐણિકે રાજાએ ક્ષપકસેણીપર આજ્ઞા થઇને સાત પ્રવૃત્તિનો ક્ષય કરી ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વને હૃદ કર્યું. તે વખતે અર્હંદાત્મ શેઠ પણ દીપક સમ્યક્ત્વને નિર્માણ કરી જગદ્ગુરૂને નમસ્કાર કરીને આ પ્રમાણે વિવ્રાણ કરવા લાગ્યો:—“હે નાથ ! ઐપશ્ચમિક વિગેરે સમ્યક્ત્વોતું લિત્ત લિત્ત સ્વરૂપ કૃપા

કરીને મને સમજાવેલ ” આ પ્રમાણે તેની વિજ્ઞપ્તિથી ભગવંત પુનઃ તેની આગળ આ પ્રમાણે કહેવા લાગ્યા:—“ જ્યાં પ્રદેશથી પણ મિથ્યાત્વના દગિયા વેદવામાં નથી આવતા તે ઔપશ્યમિક સમ્યક્ત્વ કહેવાય છે, અને તે પ્રસન્ન (ક્યારે નીચે નેતી ગયેલ નિર્મળ) જળસમાન હોય છે. હે શ્રેષ્ઠિન્ ! જ્યાં મિથ્યાત્વના દગિયા પ્રદેશથી વેદવામાં આવે છે, તે ક્ષાયોપશ્યમિક સમ્યક્ત્વ કહેલ છે, તે કંઈક કલુષિત નીર સમાન હોય છે. મિથ્યાત્વના ત્રણે પુંજનો ક્ષય થતાં ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ પ્રગટ થાય છે, તે સર્વથા શુદ્ધ પાણીના પૂર સમાન હોય છે. સમ્યક્ત્વથી પતિત થતા અને મિથ્યાત્વને નહિ પ્રાપ્ત થયેલ એવા પ્રાણીને સાસાદન સમ્યક્ત્વ હોય છે, તે વમન થતા અક્ષતા અનુભવસમાન છે. જ્યાં સમ્યક્ત્વનો અલ્પરસ ઉત્કર્ષથી વેદવામાં આવે, અર્થાત્ ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ જે સમયે થવાનું છે તેના પૂર્વ સમયમાં જે સંપૂર્ણ સમ્યક્ત્વમોહનીનાં દલ વેદવામાં આવે તે વેદક સમ્યક્ત્વ કહેલ છે. બીજાં જીવોનું સમ્યક્ત્વ જેનાથી સતેજ થાય, તે દીપક સમ્યક્ત્વ કહેવાય છે. સાસાદન અને ઔપશ્યમિક સમ્યક્ત્વ જીવોને આખા સંસારમા માત્ર પાંચ વારજ પ્રાપ્ત થાય છે, ક્ષાયોપશ્યમિક અસંખ્યાત વાર પ્રાપ્ત થાય છે અને ક્ષાયિક તથા વેદક આખા સંસારમાં એકજ વાર પ્રાપ્ત થાય છે. જેવટના બે સમ્યક્ત્વ એટલે ક્ષાયિક અને વેદક શિવાય બીજાં સમ્યક્ત્વો પ્રતિપાતી અને આત્મા પછી જાય છે. ક્ષાયોપશ્યમિક અને ઔપશ્યમિક સમ્યક્ત્વમાં એટલોજ તફાવત છે કે—ઔપશ્યમિક સમ્યક્ત્વી પ્રદેશથી મિથ્યાત્વને ન વેદે અને ક્ષાયોપશ્યમિકવાળો પ્રદેશથી મિથ્યાત્વ વેદે. ક્ષાયોપશ્યમિક કલુષિત જળસમાન, ઔપશ્યમિક પ્રસન્ન જળસમાન અને ક્ષાયિક નિર્મલ જળ સદૃશ હોય છે. ઉત્કૃષ્ટ અને જઘન્યથી મિશ્રસમ્યક્ત્વ તેમજ બીજાં સર્વે અંતર્મુદૂર્ત સુધી રહે છે, ઔપશ્યમિક પાંચ વાર અને ક્ષાયોપશ્યમિક અસંખ્યાત વાર પ્રાપ્ત થાય છે. ”

આ પ્રમાણે સાંજગીને અર્હંદાસચેડે પ્રભુ આગળ એવો અભિપ્રદ દીપો કે:—“ જિન અને જિનમતમાં રહેલા શિવાય અન્યને દુઃ

નમવાનો નથી. ” પછી શાસનનો ઉદ્દેશ કરવામાં સાવધાન એ
 એલિફન્ટાના વિગેરે સર્વે પ્રભુને નમસ્કાર કરીને આનંદસહિત પો
 પોતાને સ્થાને ગયા. સર્વ આંતરિક શત્રુઓને ત્રાસ આપનાર પ
 સૂર્યની જેમ ઉદ્યોત કરવાવાળા એવા શ્રી શરમ તીર્થકર પ
 વમુધાને પાવન કરતા શુભ પ્રદેશવાળા બીજા દેશમાં વિહાર કર
 ગયા. ત્યારથી અવનીપતિ કરતાં પણ જેની સંપદા અધિક છે એવે
 અર્હદાસચોક પણ ઘેર આવીને ભક્તિપૂર્વક ત્રિકાલ સ્નિપૂજન કરતો
 બને વખત પડાવચક કરતો, તત્કાલત્વનો હૃદયમાં વિચાર કરતો
 અને સત્પાત્રે દાન દેતો એવો તે મોટા મોટા ઉત્સવોથી આર્હત શા-
 સનની ઉત્તતિ કરવા લાગ્યો.

॥ इति श्री सम्पत्तकौमुद्यां तपागञ्जनायकश्रीसोमसुंदर-
 क्षुरिभीमुनिमुंदरक्षुरिभीचंद्रक्षुरिचिप्पवंदितजिनहर्षगणिकृतायां मय-
 मः प्रस्तावः ॥

દ્વિતીયમસ્તાવ:

એ તે મગધદેશમાં રાજાની આજ્ઞાથી સમસ્ત લોકોને જ નહિ આપનાર અને જગપ્રસિદ્ધ એવો કૌમુદીમહોત્સવ થતો હતો. સિંહસ્થ વર્ષની જેમ તે બાર વર્ષને આધાય, કારણ કે લોકોમાં જે એક પ્રકારનો દેશરિવા પડી ગયો હોય છે, તેનું અતિક્રમણ કરવું હુકમ છે. ઈંદ્રને સંતોષ આપનાર એવો તે મહોત્સવ પણ કાર્તિક માસ પ્રાણીઓની શાંતિને માટે આતુર્ભાસિકના દિવસે કરવામાં આવતા હતો. તે મહોત્સવમાં સમસ્ત સ્ત્રીઓ કમુળી રંગના જે વસ્ત્રો ધારણ કરે છે, અનેક સોગની સામગ્રીવિશેષથી શોભા અને પોતાના સૌભાગ્યનો ઉત્કર્ષ કરે છે, ઉઠાર એવા યુગારરસમાં ચાલાક અને પોતાના સ્વામીને અતિવશ્લેષ એવી તેઓ વનમાં જઈને કુળદેવતાઓની પૂજા કરે છે, પોતાની સખીઓ સાથે ગીત ગાય છે, વિચિત્ર પ્રકારની ક્રીડા કરે છે, હર્ષપૂર્વક સુંદર નૃત્ય કરે છે અને મોટા કૌતુકથી તેઓ પરસ્પર અપરિમિત દાન આપે છે, જે આ મહોત્સવ દેશમાં ન થાય, તે લોકમાં તરન મોટો ઉપદ્રવ પેદા થાય છે. કારણ કે પૂજ્યોની પૂજનો અતિક્રમ એ પ્રાણીઓના મંગલનો નાશ કરે છે.

હવે વખત આવનાં એક દિવસે રાજાએ સર્વત્ર નગરની અંદર કૌમુદીમહોત્સવને માટે આ પ્રમાણે પટહની ઉદ્ઘોષણ કરાવી:—
“હે નાગરિક જનો ! તમે પ્રમોદ અને ઉત્સાહ લાવીને મહોત્સવ પૂર્વક કૌમુદીપર્વ કરો. આ વખતે નગરની તમામ મહિલાઓ શરીરને શોભાવીને અને દેશંગનાઓ પણ શરમાઈ જાય એવા મુશોભિત

રાખ. હે ચતુરે! અદ્ભુત એવો કસ્તૂરીનો વિચાર તૈયાર મૂક. હે સાનદો! કેમ જરી જસતી નથી? હે મુગ્ધે! અત્યારે વૃથા આવસ્ય કરે છે. હે કર્પૂરિ! ઘણા કપૂરના પૂરથી પૂરિત એવું પાત્ર લાવ અને હે લીલાવતિ! તું રસિક તાંબૂલને લીલાપૂર્વક લાવ.”

આ પ્રમાણે અન્યોન્ય આલાપથી ઉતાવળ કરતા અને સર્વ સામગ્રી તૈયાર કરીને ઉઘાનમાં જતા એવા સ્ત્રીસમુદાયને જોઈને અચલ ધર્મબુદ્ધિવાળો એવો અહ્મદાસ આવક વિચાર કરવા લાગ્યો:—“ અહા ! પરિવારસહિત જિનપૂજા મારે કેમ થશે? આજે સર્વ સત્કર્મનું કારણભૂત એવું ચાતુર્માસિક પર્વ છે, જે પર્વમાં દેવતાઓ પણ સ્નાત્ર મહોત્સવ કરે છે. આજે વિવેકી પુરૂષે અતિ ઉત્સાહપૂર્વક જિનાર્યના કરવી જોઈએ. અને મેં પણ જિનેશ્વર સમક્ષ એ પ્રમાણે નિઘ્રય (નિયમ) કર્યો છે. રાજાની આજ્ઞાથી મારી સ્ત્રીઓ પોતાના પરિવારસહિત કૌમુદી મહોત્સવની ઇચ્છાથી વનમાં જાય છે. ચાંદનીરહિત ચદ્રમા અને વીજળીરહિત જેમ પયોધર ન શોભે, તેમ વૃહસ્થો પણ સ્ત્રી વિના ગોભતા નથી. ” આ પ્રમાણે મનમાં વિચાર કરીને તાત્કાલિક બુદ્ધિવાળા એવા તે શેઠે વિવિધ મંત્રિઓથી સમુજ્જવલ અને વિશાલ એવો સેનાનો ધાળ હાથમાં લઈને મુખટોથી સંકીર્ણ એવા રાજમંદિરે જઈને રાજાની આગળ બેટણ મૂકીને જેટલામાં પ્રણામ કર્યા, તેટલામા રાજા આનંદિત થઈ બોલ્યો:—“ હે શેઠ ! તમારૂં અહીં શા પ્રયોજનથી આવવું થયું, તે નિવેદન કરો. ” પછી જેણે પોતાના શરીરને નમાવેલ છે અને પોતાના મુખકમળને જેણે પ્રસન્ન રાખેલ છે એવા શ્રેષ્ઠીએ પોતાના બને હાથ મસ્તક સુધી ઉચ્ચા રાખી નમસ્કાર કરીને આ પ્રમાણે નિવેદન કર્યું —“ હે નૃદેવ ! આજે સર્વ પાપનો ઘાત કરનાર ચતુર્માસી પર્વ છે, જેમાં દેવતાઓ પણ નદીશ્વરદીપે જઈને યાત્રા કરે છે. મેં પણ પ્રથમ શ્રી વીરપાને પર્વને દિવસે વિધિપૂર્વક નગરના સર્વ ચૈત્યનું પૂજન કરવાનું વન લીધું છે, અને વિવના બંધુસમાન એવા સાધુઓને પોતાના સમગ્ર કુટુંબની સાથે આ દિવસે વંદન કર-

તો જાણીશો તરીપો છે. રાત્રે એક એક સૈન્યમાં જગદગુરૂની પૂજા
 દીને યીત. નન્યાદિ કરતું. હે રાજા ! મારા આમનનું આ મુખ્ય
 એવન છે. અન્યાદે હામુદીમંદોત્સવ માટે આપનો પ્રજામાં આદેશ
 ફેરો છે, તો નુપાતક ! એવી રીતે કામ પાર ઉતરે કે આપની આ-
 મનું અપમાન ન થાય અને મારા જનનો હેય પણ અંત ન થાય.
 શાવકજલજલ ! આપ એવી રીતે આદેશ કરો કે જેથી મારી
 નોખાવના સ્થિતિ થાય. ” આ પ્રમાણે સંમતીને અર્થ લોકના મ-
 દેય પુરવામાં કટપદ્મ મમાન, પ્રજાસમમાદના પુરથી જેના રામાંચ
 હનિત થયા છે અને રાજાઓની શેણીમાં ઉદસમાન એવો શેણિક-
 ત્વ મનમાં આ પ્રમાણે વિચાર કરવા લાગ્યો :—“ ભરો ! મદામા-
 ને કરનાર અને વિશ્વને વિરમય પમાદનાર આ મંદોત્સવના મોહને
 નમાંથી કુર કરીને આ મદાત્મા સર્વજના ધર્મમાં આ પ્રમાણે પા-
 તની પ્રિયુદ્ધ જુદિને ધારણ કરે છે. ખરેખર ! જિનેદ પૂજામાં જાવિત
 નવાગા અને મુંદર આચારવાગા એવા આ પુરુષાત્માએ મારા આ-
 ચને, નમરને અને આ સકલ જુદને પવિત્ર કર્યા છે. આવા પ્રકારના
 જુદા પુરુષો એ મારા નમરમાં હોય, તો આ મારું સમગ્ર રાજ્ય
 ફલ થાય. ” આ પ્રમાણે પાતાના મનમાં જાવના જાવીને પછી નસ-
 લીય પ્રમદ રીતે મેડને કહેવા લાગ્યો —“ હે રાજા ! તું ધન્ય છે, તું
 ગદ્ય છે અને તારોજ જન્મ “લાય છે. કારણ કે જગતને એક
 મારનું સ્થાન એવા આ મંદોત્સવ આગુ છે. તું ધર્મકર્મમાંજ
 પરમાત્મા થઈય છે. પ્રમાદમાં પરાધીન થયેલા પ્રાણી આવા સાંસાર-
 કે મંદોત્સવમાં પ્રાપ્ત વિરેપનાથી ધર્મવિમુખ થાય છે. ત્યાંમુખી
 ન રહે છે, ત્યાંમુખી ક્રિયા અને નિયમનું ધંધ પણ ત્યાંમુખીજ છે,
 ત્યાંમુખી પ્રાણીઓને સાંસારિક કાર્વનો પ્રલગ આવતો નથી. મારા
 આ સમગ્ર સામાજ્યમાં તારે લીધેજ વિરેપના છે. માટે સર્વ પ્રકારની
 તામગ્રીથી નિશક થઈને પૂજનમનને આચર તારી સીએ પણ હે
 હામાગ ! તારો તાયે ઘેર રહીને જિનપૂજના મંદોત્સવને અધિક-
 ત્વથી લીધાય. તારી અનુમોદના કરવાથી મને પણ તેવા પવિત્ર

પુણ્યનો લાભ મળે. કારણ કે કર્તા અને સહાયક એ બંનેને શાસ્ત્રમાં સરખું ફળ કહેલ છે. ” આ પ્રમાણે કહીને રાજાએ તે મહિસ્યાક તેને પાછો સોંપ્યો. કારણ કે મહાપુરુષો ધર્મકાર્યમાં કોઈને વિશ્રમૂત થતા નથી. પછી રાજાએ પોતાની અતિશય પ્રસન્નતા દેખાડીને શેડને સન્માનપૂર્વક તસ્ત વિસર્જન કર્યો.

પછી ઘેર આવીને વનમાં જવાને ઇચ્છતી એવી પોતાની સ્ત્રી-ઓને ભગવંતની અર્ચા કરવાની ઇચ્છાથી અટકાવીને પોતાના પરિ-વાર સાથે સ્નાનાદિક ક્રિયા કરીને શ્રેષ્ઠીએ સર્વને આશ્ચર્ય ઉપજાવે તેવો સ્નાત્રમહોત્સવ કર્યો. કર્પૂર, અગરુ વિગેરે ધૂપની ધૂમલકુરીથી જેનો મધ્યભાગ વ્યાપ્ત છે એવા જિનશૂદ્રમાં તે શાવકવર્ધ અર્હદાસ શેડ જે વખતે સ્નાત્રોત્સવ કરતો હતો, તે વખતે કેટલાક શાવકો શ્રદ્ધાપૂર્વક દુરિતને નાશ કરનાર એવું નાટ્ય કરવા લાગ્યા, કેટલાક અતિ આદરભાવથી સુધા સમાન એક મધુર એવી ગીતકળા કરવા લાગ્યા, તે વખતે કેટલાક ભગવંતની પાસે અનેક પ્રકારના વાજ્ર વગાડવા લાગ્યા, કેટલાક ભાવિક જિનપ્રતિમાની અષ્ટપ્રકારી પૂજા કરવા લાગ્યા, કેટલાક વિચક્ષણ શાવકો પ્રતિમાને ચંદનના દ્રવ્યો લેપ કરવા લાગ્યા અને કેટલાક અખ ડાક્ષતથી સાક્ષાત્ અષ્ટમંગલ રચવા લાગ્યા. પછી સર્વ ચેત્યોની પરિપાટીપૂર્વક સમગ્ર જિનવૃંદની વિધિપૂર્વક પૂજા કરતાં શ્રેષ્ઠીએ તે દિવસ સફળ કર્યો. પછી રાત્રિએ પોતાના શૂદ્રચેત્યમાં ઇંદની જેમ ભક્તિભાજન થઇ વિધિપૂર્વક પૂજા રચીને ચતુરશિરોમણિ એવો તે શેડ પોતાના આત્માને નિર્ભળ કરવા સંગીતપૂજા કરવા પુનઃ આનંદથી વાદ્ય વગાડવા લાગ્યો. તે વખતે પ્રમટ ભાવવાળી એવી શેડની આંકે પતિવ્રતા સ્ત્રીઓ આદરપૂર્વક દિવ્યગીત, નૃત્યાદિક કરવા લાગી.

હવે તે વખતે નગરની અધી લલનાઓ ઉદ્યાનમાં પોતાની પ્રિ-ય્ઞા પ્રમાણે વિનોદપૂર્વક ઉત્સવની કીડા કરી રહી છે. એવા અવસ-રમાં રાજાએ જાગ્રત યર્ષ છીંદાર મારફતે મંત્રીને બોલાવીને કીડા-વગર થઈને તેણે આ પ્રમાણે કહ્યું:—“ હે મંત્રીશ્વર ! જે લીલા વનમાં

“વહૂનામસમર્પાનાં, સમુદાયો હિ દુર્જયઃ ।

તૃગૈરાવેષ્ટિતા રજ્જુ—ર્જાયતે નાગવંધનમ્ ” ॥ ૧ ॥

“ બહુ અસમર્થ માણસોનો પણ સમુદાય ગળે, તો તે દુર્જય થઈ પડે છે. ઘણા તૃણથી બનાવેલી દોરડી હાથીને પણ બાંધી મૂકે છે. ” વળી હે ધરાધીશ ! જ્યારે માણસનું ભાગ્ય ફરી બળ્ય, ત્યારે તેને સમુદાયની સાથે વિરોધ કરવાની મતિ ઉત્પન્ન થાય છે. મહાજનની સાથે વિરોધ કરવાથી રાજાને પણ રાજ્યબ્રષ્ટ થવું પડે છે. આ સંગ્રંધમાં હેતુપ ! એક સુયોધન રાજાની કથા છે તે સાંભળો:—

સુયોધન રાજાની કથા.

ભરતક્ષેત્રમાં હસ્તિનાગપુર નામના નગરમાં પ્રજાનું રક્ષણ કરવામાં કુશલ એવો સુયોધન નામે રાજા રાજ્ય કરતો હતો. તેને કમળના જેવા નિર્મળ રૂપ અને શોભાવાળી, કમળના જેવા મુખવાળી, પ્રાણની માફક પ્રિય અને અતઃપુરમાં અગ્રેસર એવી કમલ્લા નામની પ્રાણપ્રિયા હતી. તેમને સ પત્તિનું એક પાત્ર અને પોતે બહુ લઘુ છતાં અધિક તેજથી રત્નની માફક લાખ્ય એવો ગુણપાલ નામે પુત્ર હતો. રાજકાર્ય કરવામાં સ્વતંત્ર, બલવાન, શત્રુઓને તાબે કરવામાં કુશળ અને સત્યતામાં (પ્રતિભા તથા લક્ષ્મી) થી સમન્વિત એવો પુરુષોત્તમ નામે તેને મંત્રીશ હતો. સદાચારી, વિપુલ ઉદયવાળો, શાંતિકર્મ કરવામાં પ્રેમી અને રાજાનું હિત કરનાર એવો કપિલ નામનો તેને પુરોહિત હતો. બલિષ્ઠ, પ્રચંડ અને લોકમાં રહેલો તરકરધ્વનિ બેનાથી ગ્રાસ પામીને શાશ્વતમાં છુપાઈ ગયો એવો યમદંડ નામે તેને કોટવાળ હતો. અતિશય ન્યાયયુક્ત અને એક પોતાની છત્રછાયાતળે રાજ્ય કરતાં અતિશય ભાગ્યવંત એવો તે રાજા બહુ મુખ્ય અનુભવવા લાગ્યો.

એક દિવસ તે સભામંડપને શણગારીને બેઠો હતો, તેવામાં પ્રચ્છન્નચારી એવા ચરપુરોએ આવીને આ પ્રમાણે અરજ કરી:—
“ હે દેવ ! મદોન્મત્ત હાથી જેમ વનને ઉપદ્રવ કરે, તેમ પવિત્ર

પ્રદેશવાળા તમારા દેશને યજુરના ઉપદેશ કરે છે. હે વિરો ! તમે મુખસાગરમાં મજ થઈ દેશના ભંગને અને પ્રજાની પીડાને કરી વિચાર કરના નથી, તે જિલકુલ મુકન નથી. દેડ, ગેડ, રૂપ કે લીલા-થી રાજ્ય ચોબતો નથી, પણ દેવલ પ્રજાનું રક્ષણ કરવાથીજ તે ચોતે છે. જે રાજા એક ભાગીદારની માફક પ્રજા પાસેથી ધન લઈને પોતે મુખે મુકે છે, મુખે ભોજ ભોગવે છે અને લીલાપૂર્વક મુખે કીડા કરે છે, તે રાજા નિર્જન્ય સમજવો. જે પોતે તેજ રહિન થઈ દેશના ભંગને અને પ્રજાના ઉપદેશને ભેદ કરે છે, તે રાજાને રોરવ-નરક શિવાય બીજું સ્થાન મળતું નથી.” આ પ્રમાણે તે ચરનાં વચને સાંભળીને રાજા મહોત્કટ થઈને બોલ્યો:—“હે ચર ! જ્યાંમુખી આલ-સ્થની નિદાથી મારા પરાક્રમને પ્રચ્છત કરી બેઠો છું, ત્યાંમુખી હરિષ્ જેવા એ યજુરો સ્વેચ્છાથી ક્યાં કરે છે, પણ સિંહની માફક હું જ્યાંદે કુપિત થઈશ, ત્યારે એ ગિચારા શું માન છે ?” કહ્યું છે કે:-

“તાવત્સ્વરમમી ચરંતુ હરિણાઃ સ્વચાંદસંચારિણો,

નિદ્રામુદ્રિતજોચનો મૃગપતિર્યાવદ્ ગુહાં સેવને ।

વમિદ્રસ્ય વિષૂતકેનારમગ્રાપારસ્ય નિર્ગચ્છનો,

નાદે શ્રોત્રપથં ગતે હતપિથાં સન્નપેવ દીર્યા દિગઃ” ॥ ૧ ॥

“જ્યાંમુખી નિદાથી લોચન ગંધ કરીને મૃગપતિ ગુહામાં સૂતો છે, ત્યાંમુખી સ્વેચ્છાથી હરણો લહે પોતાની મરજ પ્રમાણે ક્યાં કરે, પણ જ્યારે તે આંખ ઉઘાડશે, પોતાની કેશરસદાના સમૂહને ફરકાવશે અને ઘોર ગર્જના કરશે, ત્યારે તે નાદ સાંભળતાંજ તે ગિચારાં હરણોની બુદ્ધિ હણાઈ જશે અને ભાગતાં તેમને દિશાઓ પણ લાંબી થઈ પડશે.” આ પ્રમાણે કહીને તે ચરપુરોને પારિતોષિક આપ્યું. પછી ઉગ્રસન્નામમાં પણ નિપુણ એવા મુ-ભટ્ટાને રાજા આ પ્રમાણે કહેવા લાગ્યો:—“હે વીર ! જેમના બંને પદા વિગુહ છે એવા અને ગુણશાલી એવા તમને આપારે જ્યથી વરવાનો સમય છે. અને એટલા માટે નિષ્કપટલાવથી રાજ્યવરમી-નો સારી રીતે યથા કરીને કુળકમથી આવેલા એવા તમને હું આદ-

હી ઉચી હૃદયુધી લાગ્યો છું. લક્ષ્મીના નિધાનરૂપ એવા સંગ્રામ-
વિધિ માટે જે જે વસ્તુની જરૂર પડે, તે તે વસ્તુ પ્રયત્નપૂર્વક લા-
વીને તમે સમજ થઈ જાયો. જે સુલટ રાજાની સાથે વિલાસ કરીને
સંગ્રામમાં આડું મુખ કરે છે, તે સ્વર્ગે ગયેલા પોતાના સાત પૂર્વ-
જ્ઞેને નીચે પાડે છે.” કહ્યું છે કે:—

“શીતમીતાશ્ચ યે વિમા, રણમીતાશ્ચ ક્ષત્રિયાઃ ।

તેન પાપેન લિપ્યેઽહં, યન્ન હન્યાં જયદ્રયમ્” ॥ ૧ ॥

“જે હું જયદ્રયનો વધ ન કરું, તે શીતથી ઠરતા બ્રાહ્મણોને
અને રણથી ઠરતા ક્ષત્રિયોને જે પાપ લાગે, તે પાપથી હું લિપ્ત
થાઉં.” આ પ્રમાણે રણકર્મને માટે સુલટોને પાણી ચડાવીને વૈરી-
નો વિજય કરવા રાજા બધી સામગ્રી તૈયાર કરાવવા લાગ્યો. તે વ-
ખતે શાંતિકર્મ કરતો પુરોહિત રાજામંદિરે દિવ્ય અસ્ત્ર, ગજ અને
અશ્વ સંબંધી પૂજનના ઉત્સવો કરવા લાગ્યો. વિદ્વાની ઉપશાંતિને
માટે સુખટો પાત્રોને દાન દેવા લાગ્યા અને વિવિધ રીતે દેવતાઓનું
અર્ચન કરવા લાગ્યા. સર્વજનો ગુરુઓની પૂજા કરવા લાગ્યા અને
વડીલોને માન દેવા લાગ્યા, તથા સુવર્ણના દાનથી બહિસોડોને, આ-
રણ્યોને અને યાચકોને સંતુષ્ટ કરવા લાગ્યા. કરોડો સોનામહોરો આ-
પતાં પણ ન માનતી એવી પોતાની પ્રિયાઓને સુલટો માત્ર પગે
પ્રણામ કરવાથીજ શાન કરવા લાગ્યા. વૈરીની સાથે લડવાને રાજાએ
પણ એકહુલાર હાથી અને સાગહુલાર અશ્વો સમજા કરાવ્યા. આ
પ્રમાણે સંગ્રામને માટે બધી સામગ્રી તૈયાર કરીને જવાને ઇચ્છતા
એવા ભૂપાલે દુર્ગપાલને બોલાવીને આ પ્રમાણે કહ્યું:—“લો ભદ્ર !
તમારે કાલપૂર્વક પ્રજાનું રક્ષણ કરવું, તેમજ કિલ્લાનું રક્ષણ કર-
વામાં પણ બરાબર સાવધાન રહેવું. જયલક્ષ્મીને હાથ કરીને ત્યાં-
સુધી હું ઘેર આવું, ત્યાંસુધી મોટાં રાજકાર્યો અને બીજાં પણ ક-
ર્તવ્ય તમારે જાળવવાં.” આ પ્રમાણે દુર્ગપાલને સમજાવીને મહી-
પાલે ચતુરંગજલથી પ્રચંડ બનીને જયયાત્રાને માટે તે નગરમાંથી

પ્રધાણ કર્યું. તે દિવસથી માંડીને બહુજ કાવચપૂર્વક રક્ષણ કરી લે-
કોને આનંદ આપનાર એવા તે દુર્ગંધાએ સહુ કોઇને મુખી મુખી
કરી દીધા, એટલુંજ નહિ પણ તેણે રાજાના પુત્રો વિગેરેને પણ થોડા
વખતમાં પ્રસન્ન કરી દીધા અને નગરના મોટા ઘેઘીઓને તેણે મધુર
ભાષણથી પોતાને વશ કરી લીધા.

હવે તે સારી પ્રતિવાજો મિથ્યાત્વને દૂર કરી જેમ સમ્યક્ત્વ
પામે, તેમ શત્રુવર્ગનો જય કરી તેમના દેશમાં પોતાની આજ્ઞા પ્રવ-
ર્તાવી જ્યોત્સ્નાની સંગમથી અધિક દેરીખમાન એવો તે રાજા કેટ-
લેક દિવસે જ્યાં પગલે પગલે ઉત્સવ થઇ રહ્યા છે એવી પોતાની તે
રાજધાનીમાં આવ્યો. તે વખતે આનંદને પારણ કરી વિવિધ ભેટલુ
સહિત નગરના બધા લોકો રાજાની સુમુખ ગયા. ત્યાં ભેટલું આગળ
મૂંડીને વિનયપૂર્વક તેઓ રાજાના આપત્તિને હજનારા એવા ચરણે
નમ્યા. એટલે આનંદપૂર્વક રાજાએ તેમને સંયોજિત સન્માન થઇ આ
પ્રમાણે પૂછ્યું:—“હે મહાજનો! તમે બધા કુશળ છો?” આ
સાંભળી તેઓ જોત્યા કે:—“સ્વામિન! ન્યાયના મહાસાગર તુલ્ય
એવા દુર્ગંધાજની કૃપાથી અમે અન્યારે બહુજ મુખી હીએ.” આ
પ્રમાણે તેમનું કથન સાંભળી રાજા મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યો કે:—
“આ લોકોની કહેવામાં બહુ થઇ છે કે મારા મમજવા દેર થયો?”
પરી તાંત્રીક દેવરાત્રીને યોગે વખત બનીત કરીને દૂરી રાજાએ તેમને
પૂછ્યું, એટલે તેઓએ પૂર્વ પ્રમાણેજ જવાબ આપ્યો. આથી રાજાના
અંતરમાં કોષ પ્રગળ્યો, પણ ભસ્મથી આચ્છાદિત મનહની જેમ
બહારથી તાપ ન દેખાડતા મહાજનોને તેણે વિમર્શન કર્યા પરી
વાજનના નિર્દોષથી દિશાઓને શબ્દમય બનાવના એવા રાજાએ ઉચે
ઉઠાવેલ પગાડાઓથી અદ્ભુત લાગતી એવી પોતાની નગરીને અવ-
કૂત કરી. પરી ત્યારથી રાજાને મનમાં આ પ્રમાણે વિચાર થવા લાગી
કે:—“અહો! એણે નગરના બધા લોકોને વશ કરી લીધા છે. મારે
એ નિશ્ચય દુહ અને રાજવંદોહી છે.” નીનિશ્ચયમાં હતું છે કે—
“અધિક સુજ્ઞાન સેવકપર રાજાએ પ્રાથ: દોહ કરે છે.” આરે કોઈ.

પણ ઉપાયથી મારે એનો નિગ્રહ કરવો. જો એમ નહિ કરીશ, તો મારી રાજ્યસૂત્રીનો મૂલ્યથી નાશ થશે.” કહ્યું છે કે:—

“ નિયોગિહસ્તાર્પિતરાજ્યમારાસ્તિષ્ટંતિ યે સ્વૈરવિહારસારાઃ ।

વિદાલહસ્તાર્પિતદુગ્ધપૂરાઃ, સ્વપંતિ તે મૃદધિયઃ સિર્ત્તોદ્રાઃ” ॥૧॥

“ જોએ સેવકના હાથમાં રાજ્યમાર આપીને પોતે યથેષ્ટ વિહાર કરતા વિચરે છે, તે રાજાએ ળિલાડાના હાથમાં દૂધ આપીને સુધ જનારના જેવા મૂર્ખ છે. ” આ પ્રમાણે વિચાર કરતાં તેનું છગ મેળવવાની ઇચ્છાથી રાજાએ ઘણો વખત ગાળ્યો, પણ તે હકીકત તેણે કદી કોઈની પાસે પણ જણાવી નહિ. કહ્યું છે કે:—

“ અર્થનાશં મનસ્તાપં, રુદે દુઃસ્તિતાનિ ચ ।

વંચને ચાપમાનં ચ, મતિમાત્ર પ્રકાશયેત્ ” ॥૨॥

“ અર્થ ધનનો નાશ, મનનો તાપ. ધરના દુરાચાર, વચન અને અપમાન એટલી બા મન મનિમાને કોઈની પાસે પ્રકાશવી નહિ.”

હવે કોઈ દિવસે ળિલાડાએ જાણવામા વિચાર્યું એવા તે કોટવાળે તે વાત જાણીને પાનાના મનના વિચાર કર્યો કે —“ અહો! જન્મથી માટીને રાજાનાં મોટા મોટા કાર્યો કર્યા, તથાપિ તે પાનાનું દુષ્ટપણ મૂકતો નથી કદાચ સંકટો મહત્ત્વનાં કાર્યો કરી જનાવી રાજાને પ્રસન્ન કર્યો હોય, તો પણ તે વખતી જન્મ કદી સૌજન્ય જાતો નથી. ” કહ્યું છે કે:—

“ કાકે શૌર્યં મૃતકોરેષુ મન્યં, મર્યં જ્ઞાતિઃ શ્રીષુ કામોપજ્ઞાતિઃ ।

જ્ઞાતિર્યથૈર્ય મર્યપે તત્ત્વજિના, રાજા મિત્રં કેન દષ્ટં ધનં વા” ॥૩॥

“ કામડામા શૌર્ય, મૃતવારીમા તત્ત્વ, સર્પમાં જ્ઞાતા, શ્રીઓમાં કામોપજ્ઞાતિ, નપુસકમાં યૈર્ય, દારૂપીમાં તત્ત્વને વિચાર અને રાજામાં મિત્રતા—આટલી બા નો કદી કોઈના જોવામાં કે માંત્રગવામાં આવી છે ? ” આ પ્રમાણે કેટલોક વખત મથા પડી રાજાએ કશિવ અને પુરુષોદિતને બોલાવીને પાનાને અભિપ્રાય જણાવ્યો. તે

પણ પછુ દેવયોગે તેમણે રાજાની મરણ મુજબ કમૂઝ રાખી. કારણ કે હોડમાં પણ એવી પુરાતન કહેવત સંભળવામાં આવે છે કે:—

“વાદની જાયને પુદ્ધિ—જ્યેમાયાય વાદના: ।

સદાપામ્નાદના દેષા, વાદની મવિનવ્યના” ॥ ૧ ॥

“એવી ભવિનવ્યના હોય તેવી પુદ્ધિ ઉપર થાય છે, તેવા પ્રકારને ઉદ્ભવ કરવાની મરણ થાય છે અને સદાવકો પણ તેવાજ પ્રકારના મળે છે.”

એક દિવસે તે ત્રણેએ સાથે કપટથી કોઈક ઈલાજ ચોધીને રાત્રે રાજાના ભંડારમાં ઘેરી કરી. ભંડારમાં જે સારી સારી વસ્તુઓ હતી, તે ગુપ્તરીતે બીજા ઘરમાં રાખી મૂકી. પછી છાનીરીતે જ્યાં જ્યાં તેમના પાપકર્મના યોગે રાજાની જે એજી, મંત્રીની પોતાના નામવાની સુદ્ધિ અને પુરોહિતની જનોઈ-ત્યાંજ મૂકી રહી ગઈ. પછી પ્રાતઃકાલે કપટના એક સ્થાનરૂપ એવા રાજાએ દુર્ગપાત્રને બોલાવીને અતિવેષ બનાવીને આ પ્રમાણે કહ્યું:—“રે દુષ્ટ ! મારા પ્રમાદથી તું કોટવાણની પાલી બોગવે છે, છતાં લોક કે રાજકુળની બરાબર સભાગ કરતો નથી. આજે મારા ભંડારમાંથી કોઈક ચોર સપ્તિમાંથી સારૂના વસ્તુઓ ચોરી ગયો છે, માટે ચોર સહિત તે વસ્તુઓ સત્વર લાવીને મારી પાસે હાજર કર. જે તેમ નહિ અને તો તને ચોરને યોગ્ય શિક્ષા કરીશ.” આ પ્રમાણે રાજાનો હુકમ ઉઠાવીને ધમકા કેટલાક માણસો સાથે બેટલામાં ખાતર ભેવાને ગયો, તેટલામાં ભાગ્યેયોજે ત્યાં ખાતરના મુખ આગળ રાજા, પ્રધાન વિગેરેની પાહુકા અને સુદ્ધિ વિગેરે તેના ભેગામાં આવી. પછી તે વસ્તુઓ લઈને અને રાજા વિગેરેને ચોર સમજીને મનમાં અતિશય ખેડ પામી વિચાર કરવા લાગ્યો:—“અહો ! જ્યારે ન્યાયના ભંડાર એવા રાજાએ પોતે પ્રધાન વિગેરેની સાથે પોતાના ખમ્બાની ચોરી કરી છે, તો અહીં કંઈક મોટું કારણ હોતું જોઈએ. પ્રાયઃ ભાગ્યના વિપર્યયથીજ મોટાઓને આવી વેણ સૂટે છે. જ્યાં રાજા પોતે ચોર

જે અને પ્રધાન વિગેરે તેના મહદગાર છે, તેા એ સ્વરૂપ મારે ઠાળી પાસે નિવેડન કરવું. પછી કોણાદ્ય સાંભળીને સમગ્ર મહાજન તેજ વખતે રાજમહિરના દ્વાર આગળ આવ્યો. એટલે કોપના આટોપથી રણ રાઇને રાજાએ તે બધો વૃત્તાંત વિનયથી નમ્ર એવા મહાજનને કહી સંભળાવ્યો. પછી રાજાની આજ્ઞાથી તે ખાતરનું સ્થાન ભેળને વિરમણ પામતા મહાજને રાજાને નમસ્કાર કરીને આ પ્રમાણે વિજ્ઞાપિ કરી:—“ હે રાજા ! આમુરીભાવ (કોપ) ને ત્યાગ કરીને યોગ્ય તપાસ કરવા માટે દુર્મપાત્રને સાત દિવસની અવધિ આપો. હે મહારાજ ! માત્ર દિવસમા જો એ સમસ્ત વસ્તુઓ અને ચારને પકડી ન આવે, તો ને પછી કાર્યાકાર્યના વિચાર કરીને તમારે એને શિક્ષા (કડ) કરવી. ” આ પ્રમાણે મહાજનનું વચન રાજાએ મહાકળે કાનૂન રાખ્યું એ રીતે ત્રી મધ કરીને અને પૂર્ણિમે નમીને નગરવાસીના વસદાની માથે પાત્રાને ઘેર તથા

વિદ્યારથી દુન પાત્ર પાત્ર નજરનું અને મ લીધું વિગેરેને ખાતરને નમસ્ત કરવા પુર્ણિમા જણાવતાં, એટલે તેઓ કહેવા લાગ્યા કે “ હ વસદા ! તમારે કોણાદ્ય પ્રગરની ધાત્રી કરવી નહિ. કાનૂન કે અને તમારે રાજાને સ્થાપન કરનારા રીતે રાજાના પશુનું કે તમારા રાજાનું જ પુજા નમ્ય રહે, તેજ કરગુ પ્રગર કે ન્યાય નિષ્ઠ અને દુનુબદ્ધ બધા રીતે મદુજ નારીકાઇથી પ્રજાનું રક્ષણ કરતા હોવાથી આ નવન્યા કરાવે વારીનું નામ વળુ ન હતું. અત્યારે તમારા કે નવન્યા નિદમ્બી નવન્યા રાજાનું પ્રરમા બધાને પ્રચાર થયો, માટે દુનુ દેવની મદદ પડી છે કરીને અને તેા રાજાની નમણ પણ નવન્યા રીતે જ રીતે પ્રદન કરગુ ” આ પ્રમાણે તેમના વગનામુદનું પાત્ર કરીને તે નુનુ બધે નેાગ્યો — આપના પ્રનાદથી મારે માડું જ છે. ” હવે હવે મધુ જ છે, છતાં પુર્ણિમા દેખાડો એવા કોણાદ્ય નવન્યા નેાની નવાન કરવા ગયો.

પછી પાંદે દિવસે પ્રજાને સમજાવ્યાં આવીને તે કોણાદ્ય નેાદ્ય પ્રજાને કહ્યું, તેટલામા રાજા કહેવા લાગ્યો:—“ રે દુષ્ટમનિ !

હુ અને દૂર એવો તે ચોર ક્યાં તારા ભોવામાં આવ્યો ?” તેણે કુપિત થયેલા રાજાને આ પ્રમાણે જણાવ્યું:—“હે સ્વામિન! નગરમાં તમામ દેકાણે મેં તપાસ કર્યો, પરંતુ શુદ્ધ ધર્મના પ્રભુતાની જેમ તે ક્યાં પણ મારા ભોવામાં આવ્યો નહિ.” આ સાંભળી રાજાએ તે દુર્ગ-પાલ સેવકને આ પ્રમાણે કહ્યું:—“જ્યારે ચોરનો પત્તો ન મળ્યો, તો આટલો બધો વખત તેં નિરર્થક ક્યાં ગાળ્યો ?” તેણે કહ્યું:—“હે મહારેવ! રસ્તામાં એક કથાકાર, સાંભળતાં આનંદ ઉપજાવે તેવી કથા કહેતો હતો, હે વિપુલાધિપ! તે વાન સાંભળતાં અને આટલો વખત લાગ્યો. કહેણ કે કથારસ એ પ્રાચ: સર્વ રસોનો અવધિ કહેલ છે.” આથી રાજાએ હસતાં હસતાં કહ્યું:—“જે કથા સાંભળતાં તું પોતાનું મરણ પણ ભૂલી ગયો, તે કથા તું અત્યારે સ્વસ્થ થઈને મારી પાસે કહે.” આ પ્રમાણે રાજાને આદેશ થતાં તે પ્રસન્ન થઈને સલાસદોને મિલ્યે એવી તે કથા આ પ્રમાણે કહેવા લાગ્યો:—

રાજહંસની કથા.

“હૃદયે વિનાના પૃથ્વીના એક ભાગમાં યોદા પુરુષોનું બંધુ ઘર દોષ, તેમ સર્વ પ્રાણીઓને ઉપકાર કરનાર એવું એક વન છે. જે વનમાં સમગ્ર જનોને અતીષ્ટ એવી સર્વ ઋતુના ફળની સમૃદ્ધિથી વૃદ્ધિ પોતાના કુલીનપણાને ફાળવે કરી રહ્યા છે. ગ્રામ્ય લોકોની જેમ નાના પ્રમદના પક્ષીઓ જ્યાં સર્વત્ર ઘણેટ ભણ્ણ, પાન અને વિલાસ કરી રહ્યા છે. જ્યાં લાપસો પોતાને વિનીતાકાર દર્શાવી પાણીમાં સ્નાન કરતાં પણ પોતાના વેદગ્રાચર (નેતરના જેવી નમ્રતા) નો પ્રાચ: કરી ત્યાં કરતા નથી. જ્યાં વિનયથી ઉજ્જવલ થયેલા એવા મુનિઓ પ્રાણીઓપરના પ્રીતિભાવથી લાપ અને તૃષ્ણને દૂર કરનારી એવી ધર્મોપદેશરૂપ વિધુવપ્રથા (પરમ) નું સારી રીતે રક્ષણ કરે છે. ત્યાં રાજહંસ એવી કૈણીયી દોઆવધાન, ધમને દૂર કરનાર અને પાણીથી ભરેલું એવું એક પવિત્ર સરોવર હતું. તે સરોવરની નજીક પ્રેક્ષક છતાં ફલદાયકની સંપત્તિથી અધિક નથી ગયેલું એવું સાલ ન્યામનું એક વિદ્યવત્ દમ્ભ હતું. જે સદા નમ્ર

રત્નીનેજ માણસોને નિર્વિશેષ ફળો આપવાથી કંઈક ઉત્તમ જનોની ઉપમાને પામ્યું હતું. તે વૃક્ષ ઉપર પોતાના પુત્ર, કલત્રાદિ કુટુંબી મગરૂર મનવાળા એવા સેકડો રાજહસો વાસ કરીને રહ્યા હતા. સુ-મંધળી મનમાં મુદિત થનારા (શ્રેષ્ઠ આગમથી ઉચા મનવાળા,) કવિઓમાં પ્રસિદ્ધ કાંનિવાળા (વિસ્તૃત અંતર પ્રભાવવાળા,) સારી ગનિવાળા (મનમાર્ગ મામી) અને જેઓ વિવેકવાન છે, તેઓ સર્વેય પ્રખ્યાત કેમ ન થાય ?

એક દિવસે ત્યાં પડીઓમાં રૂઢ એવા એક રાજહસે વૃક્ષના મૂળમાં ઉપજા થયેલ એક જાનાના નવા અકુરને જોઈને હિતમુદ્ધિથી તરૂણ હંમેશને કહ્યું, “ જ આવામી કાતનાં વિચાર કરવો, એજ વૃ-ક્ષોમાં રૂઢત્વ છે. ” — “ હ વાંતો ! ” આ જાનાના અકુર ભવિષ્યમાં નાનું બનવા કમ્પા યાં, માંડ અન્યારે એ અપ્રધાસે મુખાધ્ય દો-રથી નવન નેનું કુંવરી ના ના. એ અન્યારે તમો તેની ઉપેક્ષા કરશે, તેા ભવિષ્યમાં તમો બધાને એ દુ ખનું કાસ્ય થશે. નીતિશાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે — “ વૈરી, વ્યાધિ અને વિપાકુન્ને આદિથીજ ઉચ્છેદ કરી નાખવો. ” આ પ્રમાણે તે વૃક્ષનું કાન નાખતીને હુવિષ્ય એવા તરૂણ હંમેશને કહ્યું — “ આંદ્ર તમ વૃક્ષ થવા છતાં હજી મૃન્યુથી ભય પાતો ને. હ વૃક્ષ ! અકસ્માત્ ભયની અમારે યામાટે કાતજી રાખ જાવી ? કારણ કે ભવિષ્યમાં મુ થશે, તે કોણ જાણે છે ? ” આ રી-તનું તેમનું વચન સાંભળીને વૃક્ષ રાજહસે વિચાર કર્યો કે:— “ આંદ્ર હૈવત્ત્વા ઉન્માદથી મન અને મદામૂર્ખ ગતી થયેલા એવા આ તરૂણ હંમેશ મુળકાની એવા મારો દિતોપદેશ માનતાજ નથી; એટલુંજ નહિ પણ ઉચ્છા કોરે ભસાય છે. કહું છે કે:—

“ શાયઃ સંવત્તિ જોગાય, મન્નાર્મમ્પાકેત્તનમ્ ।

વિદ્યતાસિદ્ધયેવ, વિનૃદ્વાન્નંદનમ્ ” ॥ ૧ ॥

“ રત્ની નિરિક્ષા જેવાં મર્દ હોય એવા માણસને વિગૂઢ આ-રત્ની અનાવગતી જેમ તે તુરને બસાય છે, તેમ મામાન્વ (અવેશ)

જનને સન્માર્ગનો ઉપદેશ આપવા જતાં પ્રાયઃ તેને કોપનું કારણ થાય છે. ” અત્યારે એવો કદાચ નહિં માને પણ જ્યારે જુરું રૂળ મળશે, ત્યારે સમજ આવી જશે. ” આ પ્રમાણે બોલી તે વૃદ્ધ રાજ-હંસ વિચાર કરતો કોઈ બીજા વૃક્ષપર મૂંગો બેસી રહ્યો. વખત જતાં પક્ષીઓના ફીણ થયેલા ભ્રમ્યયોગે તે હતાંકુર વધીને વૃક્ષ ઉપર ફેલાઈ ગયો. એકદા કોઈ અધમ શિકારીએ પોતાના ડુદ અભિપ્રાયથી તે હતામકંપને આધારે ચડીને ત્યાં બળ માંડી હવે તે હંસો પૃથ્વી-પીઠ પર સ્વચ્છંદ રીતે ફરી ફરીને વિદ્યામ હેવાને માટે સાંજે પુનઃ તે વૃક્ષપર આગ્રા વિવેક વિનાના દુઃખવાળા જનો જેમ સ્ત્રીઓના અંગ ઉપર પડે, તેમ કપટબળની ખતર ન હોવાથી તેઓ તરત ત્યાં સપડાઈ ગયા. પાછી પાયાથી પરવશ થયેલા અને પોકાર કરતા એવા તે સર્વેને એક બાજુ પરના વૃક્ષપર બેઠેલા તે વૃદ્ધ રાજહંસે કહ્યું:—“ હે વત્સો ! અછત્ર વિનાના એવા તમને અત્યારે મતિ આવી, પણ જો પૂર્વે મારો હિતોપદેશ માન્યો હોત, તો આ વખત ન આવત. કહું છે કે:—

“ વરં બુદ્ધિર્ન સા વિદ્યા, વિદ્યાનો બુદ્ધિરુત્તમા ।

બુદ્ધિહીના વિનશ્યંતિ, યથા તે સિદ્ધકારકાઃ ” ॥ ૧ ॥

“ વિદ્યા કરતાં બુદ્ધિ હંમેશાં ઉત્તમ ગણાય છે. બુદ્ધિહીન માણસોને તે સિંહ બનાવનારાઓની જેમ વિનાશ પામવાનો વખત આવે છે. ” સ્વચ્છેદિતને ધિક્કારતા એવા તેઓ ગદ્ગદ સ્વરે આ પ્રમાણે કહેવા લાગ્યા:—“ હે તાત ! હવે પ્રજ્ઞત થઈને અમને જીવવાનો ઉપાય બતાવો. ” આ સાંભળી તે દયાશુભ્રને ચતુરશિરોમણિ એવો તે વૃદ્ધ રાજહંસ બોલ્યો:—“ હે વત્સો ! પ્રયોજનનો વિનાશ થતાં ઉપાય બહુ દુર્લભ હોય છે. કહું છે કે:—

“ અજ્ઞાનમાત્રાદયવા પ્રમાદાદુપેક્ષગાદ વ્યત્યયમાનિ કાર્યે ।

પુંસઃ પ્રયામો વિકલઃ સમસ્તો, ગતોદકે કઃ સન્તુ સેતુલંઘઃ ” ॥ ૧ ॥

“ અજ્ઞાનભાવથી, પ્રમાદથી કે ઉપેક્ષાથી કાર્યને વિનાશ થતાં પાછી ગયા પછી પાળ બાધવાની જેમ માણસનો સમસ્ત પ્રયાસ વિક્લ થાય છે. ” તથાપિ તમે તમારા શરીરના સાંધાઓ શિથિલ કરી મૃતની જેમ પડ્યા રહો નહિ તો એ બાધ તમારું ગળું મરડી નાખશે. ” તે બિચારાઓએ તેના કથા પ્રમાણે કયું કારણ કે મૂર્ખ હોડો તો હાર્યા પછીજ માને છે. હવે પ્રાતઃકાલે તેમને લેવાને માટે તે શિકારી ત્યાં આવ્યો, અને ચેષ્ટારહિત એવા તે રાજહસોને મૃતવત્ જાણીને તે મૂઢાત્માએ પણ તેમને વૃક્ષની નીચે લાવીને મૂક્યા. પછી જેટલામાં તેણે જમીનપર તેમને મૂક્યા, તેટલામાં તે સર્વે વૃદ્ધના કથા પ્રમાણે ઉડીને ચારે દિશાઓમાં ચાડ્યા ગયા, એટલે તે બાધ પણ નિરાશ થઈને પોતાને ઘેર ચાડ્યો ગયો. કારણ કે પાપીઓના પ્રાયઃ સંપૂર્ણ મનોરથ થતા નથી. પછી પ્રમાદથી મધુર મધુર બોલતા એવા તે પક્ષીઓ વૃદ્ધ રાજહસના ચરણક્રમજને પ્રણામ કરીને આ પ્રમાણે કહેવા લાગ્યા:—“ હે વિલો ! આપના પ્રસાદરૂપ પીયૂષની અખંડધારાના અભિષેકથી અમે ભુવનમાં વહ્નિ એવું જીવન પામ્યા. અહો ! મહોપધરમની જેમ શરૂઆતમાં વૃદ્ધોપદેશ કટુતાયુક્ત લાગે છે, પણ પરિણામે તો તે શીતલ હોય છે. અત્યંત સ્વાદુ અને શીત તથા સુધાસમાન એવા વૃદ્ધોપદેશનું જે સુસ્ત માણસો આદરપૂર્વક પાન (શવણ) કરે છે, તેઓ ચંદ્રગુપ્તરાજની જેમ રાજ્ય, જીવિત અને સમૃદ્ધિનાં મુખે સત્વર પ્રાપ્ત કરી શકે છે. કયું છે કે:—

“ વૃદ્ધવાચ્યં સદા કાર્ય, પ્રત્રિથ ગુણજાલિભિઃ ।

વચ્ચ હમાન્ વને વદ્ધાન્, વૃદ્ધવાચ્યેન મોચિતાન્ ” ॥૧॥

“ પ્રાતઃજનો અને ગુપ્તીજનોએ સદા વૃદ્ધના કથા પ્રમાણે કરવું. જુઓ, વનમાં બંધાઈ ગયેલા હસો વૃદ્ધવાક્યથી મુક્ત થયા. ” પછી સ્વેચ્છાએ આનંદ કરનારા અને વૃદ્ધોપદેશ પાળવામાં નિષ્ઠાવાળા એવા તે હસો તે વળતે આ પ્રમાણે એક લોકે બોલ્યા:—

“ દીર્ઘકાલં સ્થિતા યસ્મિન્, પાદપે નિસ્પદ્મે ।

મૃત્વાદેવોદ્ગતા વટ્ટી, ઘરણાદ્વયમાગતમ્ ” ॥૧॥

“ ઉપદેવરહિત જે વૃક્ષમાં લંગ્રા વખત મુખી રજા, ત્યાં મૃત-
માંથીજ જતા ઉગી વિસ્તાર પામી, તેથી અમને યદ્યપી ભય પ્રાપ્ત
થયું. ” ‘ કાર્ય મૃત્યુથીજ વિનષ્ઠ થયું છે, એ રીતે દુર્ગપાત્રે પોતાનો
અભિપ્રાય સ્પષ્ટ કર્યો; પરંતુ રાજા તે સમજી ન શક્યો. ”

આ પ્રમાણે કથા કહીને તે પોતાને ઘેર ગયો અને રાજા પણ
તેજ દુષ્ટ અભિપ્રાયને મનમાં કાચમ રાખી અંતઃપુરમાં ચાલ્યો ગયો.

પછી બીજે દિવસે એવને ઈચ્છના એવા મદીપતિએ દેવપૂજા, દયા,
દાન અને પરમેષ્ઠીભાવ વિગેરે ઘરોઘિત પ્રાતઃકર્મ કરીને અને અનેક
દીમતી શૃંગારી રમનામી શરીરને વિખૂંચી કરીને રાજસભાને અલંકૃત
કરી તે વખતે સમસ્ત રાજવર્ગે પણ પોતાની અમીદ સિદ્ધિને માટે
દેવની જેમ રાજાને પ્રણામ કરી પ્રસન્ન કર્યો. પછી યમદંડ ઠાટવાએ
વધારે કાલરોપ કરી, નાવિક જેમ સરિત્પતિને નમે તેમ ત્યાં આવીને
નૃનાથને પ્રણામ કર્યા, એટલે રાજાએ તેને પૂછ્યું કે:— ‘ અરે ! તે
તરકર ક્યાં તારા એવામાં આવ્યો કે નહિ ? ’ જવાબમાં તેણે જણા-
વ્યું કે:— ‘ હે પ્રત્તા ! મેં બહુ તપાસ કરી, પણ તેં ક્યાંય મારા જો-
વામાં આવ્યો નહિ. ’ રાજાએ કહ્યું કે:— ‘ તો પછી તારે આટલો
બધો કાલરોપ શાને થયો ? ’ તે જોડ્યો:— ‘ એક કુંભાર કથા કહેતો
હતો, તે સાંભળતાં વિવ્રલ થયો. ’ નરનાથ જોડ્યો:— ‘ અરે ! જે
કથા સાંભળતાં તું દુરત એવા મરણના ભયને પણ મૂલી ગયો, તે કથા
અત્યારે મને કહી બતાવ. ’ આ પ્રમાણે રાજાનો આદેશ થતાં સભાજ
નના દિવને ખેંચતો એવા દુર્ગપાત્ર આ પ્રમાણે કથા કહેવા લાગ્યો:—

કુંભકારની કથા.

“ આજ નગરમાં યતિવચસ્ત્રી અને વિવિધ વિજ્ઞાનમાં વિચક્ષુ
એવા પાંચુલુ નામનો કુંભકાર છે. સર્વ આશ્ચર્યો પાવણ કરનાર
અને વર્ણોમાં અધિક (ન્યામમાં ચાર વર્ણો) હોવાથી રાજાએ અને

[illegible]

* कृद्वन्तस्य सदा कार्यं, माद्विष्यत्तुगतान्निभिः ।

सत्यं हिमानं च न च दानं, इदं साधयेन मोक्षितान् ॥१॥

[illegible]

કનું થતુ યા માટે નથી કરતા ? કેટલાક નિર્ઘય લોકો નિર્જીવ એવાં પર્વતોને નમે છે અને અવતા પ્રાણીઓનો વધ કરે છે. વગી તેમાં કેટલાક તો દવાગ્નિ દેવામાં પણ પુણ્ય માને છે. તેમાં અમલુ લોકો તો દૂર રહો, પણ વિવિધ શાસ્ત્રોને બલુનારાઓ પણ મદાંધની જેમ વિચાર વિનાની પ્રવૃત્તિ કરે છે. ત્યાં ઉદ્બંધર અને ઉદ્બંધજ વિગેરેને દેવની જેમ માને છે અને પ્રથમ પિંડ આપવાને કામદાઓમાં પાત્રતા માને છે. જેઓ પુનઃ પુનઃ સ્ત્રીઓની કુશિમાં પરવશપણે ઉત્પત્ત થાય છે, તેવા દેવતાઓથી જે અસજ્જનો મોક્ષપદની હમ્મણ રાખે છે. જેમને સ્ત્રી, ધન, ધાન્યાદિ પરિગ્રહ છે, તેઓ ગુરૂ થઈને યજ્ઞાઓને બલથી તારવા માટે પ્રયત્ન કરે છે. કહ્યું છે કે:—

“ અંશે યથા ચિન્તાગિતઃ પાપ યત્ર પૂર્વે—

સ્તસ્ય સ્વરૂપમિદમપિ તેન યાનિ ।

તદ્ગર્ભાદિ મ્બરિચિર્નિ વિચારવંધ્ય,

મદ્ગોચનોરિ તદમૌ ચતુ દેવદોષઃ ” ॥ ૧ ॥

“જેમ માર્ગમાં આંધળો પૂનારાઓને ભેટ અને તેમના સ્વરૂપને જાણ્યા શિવાય તેઓ ભૂલિ બાધ ત્યાં બાધ છે, તેમ સારા લોચનવાળો છત્ર જે વિચાર વિના પ્રવર્તન કરે, તે ખરેખર ! ત્યાં દેવનો જ દોષ છે.” જ્યાં બિલકુલ અધર્મ છે, યા તો જ્યાં સ્વાપ ધર્મ છે, જ્યાં બદુ ધર્મ અને અધ પાપ છે અને જ્યાં ત્રિલોક ગુરૂ ધર્મ છે—જે ચાર પ્રકારનું અનુક્રમ કહેવ છે. અહિંસા, સત્ય, અસ્તેય, બ્રહ્મચર્ય અને અપરિગ્રહ—જે પાંચ સર્વ ધર્મવાદ્યોમાં પવિત્ર ગણાય છે. યે:સ્ત્રીઓને એ પાંચ જન સર્વથા પાળવાના હોય છે અને ગૃહસ્થીને અમુક બાને છૂટ રાખીને પાળવાના હોય છે. આવા પ્રકારનો ધર્મ જ સર્વ મુખને આપે છે.” આ પ્રમાણે દેવતા સાંજનીને તે કુલકાર એક તત્ત્વવેત્તા આવડ થયો અને પાપનીક થઈને તેણે કૃર આચરણને પ્રયત્ન કરવો હોયી દીધો.

હવે એક દિવસે તેજ બાલુમાં ખેલતાં ખેલતાં પુરવટા પ્રત્ય વધી તેને મુખનું કારણના એવું ધનથી બરેડું નિધાન મળી ગયું.

! તેના પ્રભાવથી તે ધનવાન થઈ ગયો, અને શાંતિજનોમાં વધારે માન્ય થયો તથા પોતાના ઘરને અનુસારે દીનજનોને દાન પણ દેવા લાગ્યો. તેણે કેલાસ પર્વત એવું એક નવું મંદિર કરાવ્યું, અને તેમાં જુદા જુદા દેશથી આવનારા માણસોને રહેવાને માટે એક જૂમિકા બનાવી. અનુક્રમે પોતાના પુત્ર પૌત્રાદિક સંતતિને લોકોના લોચનને આશ્ચર્ય ઉપજાવે તેવા મોટા ઓચ્છવપૂર્વક પરજીવી પડી તે રાજની કૃપાથી સર્વ કારીગરોમાં મોટી પદવી પામ્યો. કારણ કે ધનથી બધું સાધ્ય શકાય છે. કથું ૩૩ કે:—

“યસ્યાસિ વિત્તં સ નરઃ કુચીનઃ, સ પંડિતઃ સશ્રુતિમાન્ ગુણવ્રતઃ ।
 ॥ એવ વક્તા સ ચ દર્શનીયઃ, સર્વે ગુણાઃ કાંગનમાશ્રયંતિ ” ॥૧॥

“જેની પાસે ધન હોય તે માણસ કુચીન, તે પંડિત, તે શાસ્ત્ર, તે શુભ, તે વજ્રા અને તેજ રૂપાળો કહેવાય છે. કારણ કે ધનમાં બધા શુભો રહેલા છે.” આમ હોવા છતાં કુલકમાગત પોતાનું ચિત્તકર્મ તે મૂકે નથી. કારણ કે પ્રાયઃ પોતાના વંશને અનુસારે માણસોને કર્મપ્રવૃત્તિ સૂચે છે.

એકદા ને બધી મામત્રી મજીને માત્રી લાવવાને માટે તેજ ખાત્રુ આગળ ગયો અને તર્વ મુખોને ઉત્પન્ન કરનારી તથા જનનીની જેમ માનનીય એવી ને ખાત્રુને કૃષ્ણ વિગેરેથી જંદગામાં તે બોદવા લાગ્યો. તેટલામાં ‘મેજ આટલી કુચ્ચ સ્થિતિએ પહોંચ્યાડયો, છતાં હજી જૂનગની જેમ આ દુષ્ટબુદ્ધિ મને બોધા કરે છે,’ એમ બાળે વિચાર કર્યો હોય, તેમ એક વિકટ આકાસ્વાળી કોર તેની ઉપર તરન તૂટી પડી. સ્વામિદેહી અને જૂનગ મુ કયાં પણ મુખી થયા ૧ તે દુષ્ટી પડ્યાં તેની કેડ તગ્ગજ એવી રીતે ભાંગી મઠ કે, તે સામે થયો છતાં પણ લોકો વિના ટીકી શકે નહિ. પડી મદદ આપતિમાં પડે એવ ને પુંબકાર સર્વ લોકોની મમજ આ પ્રમાણે એક બાથ બોલ્યો:—

“ જેન મિત્રું થઈ દેનિ, જેન પોતેનિ અપર્યં ।

તેણ મે કહિયા યગ્ગા, જાયં સરણમો મયં ” ॥૧॥

“ જેના પ્રતાપે હું બિપ્રકોને દાન દઉં છું અને જેના પ્રતાપે હું મારા પિંડનું પોષણ કરું છું, તેણે મારી કરી ભાંચી નાખી. જોહો ! મને શરણથી ભય ઉત્પન્ન થયું. ”

આ પ્રભાણે કયાના મિત્રથી તે દુર્ગપાણે પુનઃ પોતાનો અભિ-
પ્રાયજ સૂચિત કર્યો. છતાં જોખાકથી અધે થયેલા અંતઃકરણવાળા
જેવા રાજાએ તે તરફ લક્ષ્ય ન દીધું. એ રીતે સર્વ સમાજનને રસ-
ભાજન બનાવીને રાજાને પ્રણામ કરી તે પોતાને ઘેર ગયો. રાજા પણ
સચિવ વિગેરેની સાથે રાજ્યકારમાત્રી મચલન કરીને યોગીવાર
સભામાં ભેટી પોતાના મહેલમાં ચાલ્યો ગયો.

હવે ત્રીજે દિવસે સભામાં ગયીને રાજાએ તેવીજ રીતે હર્ષિ-
યુક્ત ચિત્તથી તેને પૂછ્યું, એટલે તે આ પ્રભાણે કયા કહેવા લાગ્યો:—

મુધર્મરાજની કથા.

“ આજ ભરતમેત્રમાં વસુધાવપુના તિલક સમાન અને સમસ્ત
કલ્યાણથી પરિપૂર્ણ જેવો પંચાલ નામનો રણ છે. ત્યાં સ્વર્ગલો-
કની એક પ્રગટ વર્ણિકારૂપ, માણસોના આનંદનું એક સ્થાન અને
મૂલેલારૂપ કમળની એક કર્ણિકા સમાન એવું વરરાક્તિ નામનું
નગર છે. ત્યાં કૃપાલુ જનોમાં મંડનરૂપ અને મુખનગજમાં (દેવગ-
ણમાં) સૌધર્મદેવી માફક અગ્રેસર જેવો મુધર્મ નામનો મૂળાલ
હતો. જે રાજા જેન સાધુની જેમ પ્રજાપ (પ્રજાપાલક-પ્રકર્ષ બાપ
કરનાર) સમિતિપ્રજા-રાજસભામાં અગ્રેસર-પાંચ સમિતિયુક્ત)
સમાતાર પુરપર (પૃથ્વીનો ભાર ઉપાડવામાં સમર્થ-ક્ષમા ધારણ
કરવામાં પુરપર) અને ધર્મવંત (ધનુર્ધારી) પુરોમાં મુખ્ય હતો.
જેના સમ્પત્તિથી વાસિત અને વિમલ જેવા જેના માનસમાં
(સરોવરમાં) જિનધર્મરૂપ રાજહંસ સદા લીલા કરી
રહ્યો હતો. જે પુણ્યવત રાજા અર્હતપૂજ્ય, દયા, દાન, લીર્યવાન
અને યોગ્ય વડીલોની ભક્તિ વિગેરે કરવાથી જેન ચાસનનું

ગૌરવ વધારતો હતો. તેને દેવીની જેમ દિવ્ય સ્વરૂપવાળી શ્રી જૈનશાસનરૂપ કમળમાં એક હંત્રી સમાન અને સૂતી એવી નિમ્નમતિ નામની મહારાણી હતી. પાત્રને દાન, જુહાચારમાં મુશ્કેલી અને પતિની ભક્તિ-એ વિગેરે બાહ્ય જૂથવ્યુક્ત છતાં જે સમ્યક્ વિગેરે અંતરઆખૂણુને ધારતી હતી. વળી તે રાજાને ચાર્વાકમત વાસિત અને સર્વજ્ઞના ધર્મરૂપ વૃક્ષને ખંડિત કરવામાં દાતરડા જેવો એટલો કરનાર એવો જયદેવ નામનો મંત્રી હતો. જે કેવ, શુર, ધર્મ, તથા સ્વર્ગ અને મોક્ષના સુખ વિગેરેની (માં) મિથ્યાભિમાન થને લીધે મૂઢાત્મા બનેલો હોવાથી કોઈ રીતે શ્રદ્ધા રાખતો ન હતો. પરંતુ નરેન્દ્રના સંસર્ગથી મમશેલીઆ પાયાણના જેવા હૃદયવાળો એવો તે ધર્મધર્મમાં કપટથી બાહ્ય મરાગતા દેખાડતો હતો.

એક દિવસે ધર્મ અને નીતિ પ્રમાણે નિરંતર રાજ્યતંત્ર પાલન કરતા એવા તે રાજાને ચરપુડપોએ આવીને વિનયપૂર્વક વિજ્ઞાપિ કર્યું કે:—“ હું વિભો ! પોતાની વિક્રમશ્રીથી પ્રખ્યાત થયેલો તથા કૃદ્ધિ અને બળથી ઉત્કટ બની ગયેલો એવો મહાબલ નામનો છુટારો ચાર શુદ્ધમાં કેસરીસિંહની જેમ મહાપદ્મીમાં નિવાસ કરતાં સ્વર્ગના પ્રદેશસદૃશ આપના દેશમાં અત્યારે મહાસિંહની જેમ ઉપદ્રવ કરી રહ્યો છે. ” આ પ્રમાણે આબળગતા સિંહની જેમ ગર્જના કરતા અને અતિશય ગર્જના ભારથી ગરિષ્ઠ થયેલા એવા નરેન્દ્રે આ પ્રમાણે કહ્યું:—“ પ્રચ્છન્ન બાહુક હવાળો અને પોતાના આટોપથી મારી પ્રજાને ભય પમાડતો એવો તે ચરટ (ચાર) ત્યાંમુખી ભલે ગર્જેદ્રની જેમ ગર્જના કર્યા કરે, કે ત્યાંમુખી અખિલ શત્રુઓને દગાવનાર અને ચતુરંગ સેનાથી ઉત્કટ બનેલો એવો હું આલસ્ય નિદ્રાથી મુક્ત થઈ તેની સન્મુખ ગયો નથી. ” કહ્યું કે કે:—

“ તાવદ્ ગર્જાતિ માતંગા, વને નિદ્રાપ્રસલસાઃ ।

કોપસ્ફુરિતઝંગુલો, યાત્રાયાતિ કેસરી ” ॥૨॥

“ કોપથી પોતાના પુચ્છને ફરકાવનાર એવો કેસરી ત્યાંમુખી ન આવે, ત્યાંમુખીજ મહાભરથી નંદ થયેલા એવા હાથીઓ વનમ

મગનગેદા જર્જના કરે છે. " પછી તે ચરપુરપેને અભીષ્ટ દાનથી
 મતોત્તીને રણમાગ્રગીને માટે સેનાપતિને આદેશ કરીને રાજા પોતે
 દ્વિવિધમાં વિચાર કરવા લાગ્યો કે:—“ જો રાજા પોતાના દેશમાં પણ
 પ્રજાપર પડતા ઉપદ્રવની ઉપેક્ષા કરે તો, તે પાપાત્મા મરીને પીરશે
 હરતાં પણ અપમ ગતિમાં જાય છે. જેના છુરતું યત્નથી પોતાના
 દેશને આક્રમણ કરે (ઘેરી લે), તે રાજા પોતાને સત્રિયોમાં શા માટે
 ગણાવેના હશે ? ઉપદ્રવથી પ્રજાનું પ્રયત્નપૂર્વક રક્ષણ કરવું, એજ
 પ્રજાપાલનું તપ, એજ જપ અને ઉત્કૃષ્ટ વગ પણ તેનું એજ કહેલ
 છે. ” આ પ્રમાણે વિચાર કરીને અનુરંજ બલથી બલિષ્ઠ ધર્મ, કિન્ને-
 ચક્ષુની અદ્યક્ષારી પૂજા કરીને અને સદ્ગુરુ પ્રમુખ તથા નગરજનનું
 સન્માન કરીને તેજસ્વી એવા તે રાજાએ વૈરીના વિજયને માટે પ્ર-
 ચાલુ થયું. જ્યથાગ્રાને માટે જતા એવા તેનું સૈન્ય ગંગા નદીના
 જળપૂર્ણી માફક પગલે પગલે સાથે જતી જતી એવી બીજી સેનાએ-
 થી વધવા લાગ્યું. જ્યથીમાં લપેટ બનેલા મુમતો સેનાપતિની આ-
 તા ન માનતાં રસ્તામાં પડેલાં ચાલતાં પોતાના ઉપરીઓનું પણ
 દુરુદયન કરી ગયા. ત્યાં રસ્તામાં ફેટલાક મુમતો અમુન જેવું નાગી-
 પેરનું પાણી પીવા લાગ્યા, ફેટલાક ઘરીસ્ના લાપની શાંતિને માટે
 દાસારસ પીવા લાગ્યા. ફેટલાક ઘરીસ્ના ઉન્માદનુ એક કારણ એવા
 તાલવૃક્ષના રમને પીવા લાગ્યા અને ફેટલાક ખમ્બરીનું મુલમ મલ
 પીવા લાગ્યા. પછી અનુક્રમે પોતાના દેશની દર મુખી જઈને રાજાના
 દુઃખથી સેનાપતિએ વિશ્મયિતને માટે ત્યાં ઘાસગ્રી નખાવી. ” જો તું
 પોતાને મુલત માનતો હોય, તો પ્રજાને સ્વૃષ્ટિમાં આપીને તરન
 મુખ બતાવજે. હું સવારે ત્યાં આજ્યેજ હું એમ સમજજો. ” આ
 પ્રમાણે જૂપતિએ તે યતુરાજા (ચિસ્લા રાજા) ને કહેવડાવ્યું. પછી
 રણકર્મને માટે સત્રિએજ નથી સામગ્રી તૈયાર કરીને જલદશ્મીને
 વરવાને ઉત્સુક મનવાન પ્રોદ દાધીપર ભેટેલા દર અને ઉપેદની
 જેમ ઉતર, ચાલતા એવા સામગ્રીથી રોમકમાન લડતાં મુલકથી
 વિજયિત દિવસ અને નાન એવા છવથી દિવસપતિના ત્યાપને વાર

કરાની ત્રીજે દિવસે પણ વિવિધ ઉપાય અને ચલા કરી સ્થિર કરતાં પણ જ્યારે તે તેવીજ રીતે પડી ગઇ, ત્યારે રાજાએ બહાર સ્ત્રીનેજ પ્રધાન વિગેરેને પૂછ્યું કે:—“ હવે આ રીતે સ્થિર થાય ? ” પછી પરસ્પર વિચાર કરીને તેમણે રાજાને નિવેદન કર્યું કે:—“ હે દેવ ! દિવ્યચતુષ્વાળા નિમિત્તજ્ઞ પુરુષો એમ કહે છે કે—નગરના અધિષ્ઠાત્રનો તમારી ઉપર કોપ થવાથી તે અધિદાન લેવાની ઇચ્છાથી દરરોજ એ પ્રતોડીને પાડી નાંખે છે, ” માટે હે રાજા ! જો એક મનુષ્યનું અધિદાન એને આપવામાં આવે, તોજ એ પ્રતોડિકા નિશ્ચય થાય તેમ છે. ” આ પ્રમાણે તેમનું વચન સાંભળીને રાજા મનમાં વિચારવા લાગ્યો કે:—“ અરે ! આ પાપીઓની કેટલી બધી મૂર્ખાઈ છે ? અહુદ્ધવનરૂપ દીપક જેમના અંતરતમ—અજ્ઞાનને લેદતો નથી, તે પંડિતો પણ પ્રાયઃ અજ્ઞ સમજવા. મિથ્યાત્વરૂપ અંધકારમાં મુગ્ધાઈ ગયેલા પ્રાણીઓ સમ્યગ્માર્ગને ન જાણતાં મધ પીનારાં ઓની જેમ વિવેક રહિત ચેષ્ટા કરે છે. ” આ પ્રમાણે ચિંતવીને કૃપારૂપ મુધાથી સંઠલિત એવા રાજાએ તેમને કહ્યું કે:—“ જેને માટે દુર્ગતિ આપવાવાળી એવી અવહિંસા કરવામાં આવે, તેવા એ નગરથી વિષની જેમ મારે કાંઈ પ્રયોજન નથી. કારણ કે કાનને ઊંઘી નાખનાર સુવર્ણની યોલા શા કામની ? નરકમાં ઘસડી જનાર એક અવવધના પાનકથી સુવર્ણ કોટીનું દાન કરતાં પણ માણસ શુદ્ધ ન થઈ શકે. કહ્યું છે કે:—

“ મેરગિરિક્ષણદર્શનં, ધન્નાર્ણ દેડ કોદિરાસિઓ ।

ઈક્કં વહેઈ જીવં, ન દુટ્ટણ તેણ વાવેણં ” ॥૧॥

“ માણસ મેરૂપર્વતના જેટલા સુવર્ણનું દાન આપે, અથવા ધનની કોટિઓ આપે, તો પણ એક અવના વધથી થયેલ પાપથી તે મુક્ત થઇ શકતો નથી. ” માટે સર્વ પ્રજા સહિત હું જ્યાં આવાસ કરીશ, ત્યાં વિચિત્ર આવાસથી વિખૂંધિત એવું નગર બની રહેશે. જે કોઇ મતિમાન પુરુષ પોતાના હિતની ઇચ્છા રાખે છે, તેણે મન, વચન અને કાયાથી અવરજ્ઞા કરવી. કહ્યું છે કે:—

“ ન કર્તવ્યા સ્વયં હિંસા, પ્રવૃત્તાં તાં નિવારયેન્ ।

ત્રીપિતં વલ્લ્યારોઘં, શબ્દાઙ્ગન મશીયતિઃ ” ॥૧॥

“ અવિન, ગણ, અને આરોગ્યની સતત ઇચ્છા રાખનાર
ભણે પોતે હિંસા કરતી નહિ, નેમજ બીજે ક્યાં તે થતી હો
અટકાવતી. ” એ હિંસા કરનાં મુખની પ્રાપ્તિ સંભવે, તેા વિષ
ભરી અવિન સામાટે ન મળે । કયું છે કે:—

“ સ કમલગનમપ્રેરંગમં મામ્બદન્તા—

દમ્ભમુગવચશક્તીરિતં કાલહૃદયન્ ।

ભગવત્તમમત્રીર્ગાંગ્માતૃસાદૈ વિગદા—

દપિઙ્ગલિ કરાગઃ પાગિનાં સીઘ્રમિચ્છેન્ ” ॥૧॥

“ જે પુરુષ પ્રાવિરધથી મુખની ઇચ્છા રાખે છે, તે આ
કમલગન, સૂર્યના અસ્તથી દિવસ, ત્ર્યંમુખથી અમૃત, વિ
અવિન, અશ્વર્જથી આરોગ્ય અને વિવાદથી નાપુવાત્ર મેળવનાર
પ્રપન્ન જેનું કરે છે, પુષ્પાભરના પ્રભાવથી માણસોને આગમ્ય,
સૌખ્ય, અથાને એમણે વિનેડે ન પાનિંગા અવચ્યમય પ્રાપ્ત
છે. અશ્વિનાથી વિરમવાનું મુઠની નમણું છે. ” શ્રિવિષ્ણુ સિ
કૃષ્ણ જે સન અગ્નિદાત્રી છે. તેનું જાણ નાપુવાત્ર પાણ
કરવાને નથી. શાન્ત કે સનજ ન કરવાથી ધાર નવનની રક્ત
થાય છે. માતા પુરુષ પશુ અપાત્ર નીચ નાપાણ્ય નાપુર
જેન કૃષ્ણ પડના પાણના મગને ભૂકી કે. સનજ ન રહે તે
તેમનાં કદ કદિયંજન મુ રક્ત? ” આ પ્રમાણ રાજની સ્વાદ
એકેન નિવિરધિત અધિકારીના નવરત્ન વાદાને તાત્પર્યે ક
હાવા:— એ કેડ, રત્ન પ્રાપ્તિના રૂપિય અને નાગના રાજની
રૂપે નિવિરધિત દેશને નિવિરધિત આગ, તેા દુષ્ટતાની પ્રતેષ
નિવિરધિત નહિ તેા નિવિરધિત આગ તે મધુ વધાય છે. જન્ય ર
કાલહૃદયી સેનવેદ્ય હોવાથી સેને કદી પ્રાપ્તિદિના કરવાને ન
એવું નહિ, પણ તેમ કમ્બ પ્રાટે ને અનુચિત આવ પશુ અપ

નથી. ‘જ્યાં હું ત્યાં નગર’ એમ દહાઝાહથી જોતો તે ઇશ્વરીને દેશો નડું નગર વસાવવા હચ્છે છે. આ પ્રમાણે સમજીને સર્વ કાર્યમાં પુરસ્કર એવા તમારે રાજાને યુક્તિપૂર્વક વિરોધ કરી દેવે તમને યોગ્ય લાગે તેમ કરે. ” આ પ્રમાણે લક્ષ્યપૂર્વક સાંતળીને તેણીએ પણ મરીપાનને નમસ્કાર કરીને વિરોધ કરી કે:—“ હે સ્વામિન્ ! ધણને માટે એક જાંતુના વધને સુત પ્રણેષાએ માન્ય રાખેલ છે. કશું છે કે:—

“ત્યજેદેકં કુલસ્વાયે, ગ્રામસ્વાયે કુલં ત્યજેત્ ।

ગ્રામં જનપદસ્વાયે, આત્માયે, પૃથિવીં ત્યજેત્” ॥ ૧ ॥

“સમસ્ત કુળને અગાધ થતો હોય તો એક ગ્રામીને ભોગ આપવો, સમસ્ત ગ્રામને માટે કુળને ભોગ આપવો (ત્યાગ કરવો), આખા દેશને માટે ગ્રામને ભોગ આપવો અને એક આત્માને માટે આખી પૃથ્વીને ત્યાગ કરવો.” જો તમારે અવહિંસા ન કરવાનું મન હોય, નગરને માટે તે બધું કરવા અમે તૈયાર છીએ.” પત્ની રાજાએ કહ્યું કે:—“પ્રજા જો કાંઈ શુભાશુભ કરે છે, તેનો છોડા ભોગ રાજાને નિર્દય મળે છે. કશું છે કે:—

“યયૈંદ પુણ્યમ્ય મુર્કમ્ભાજાં. વણાંજભાગી નૃપતિઃ મુદ્દયઃ ।

નૈવૈવ વાણિઠ્ઠુર્કમ્ભાજાં. વણાંજભાગી નૃપતિઃ કુદ્દયઃ” ॥ ૧ ॥

“જોમ મદાચારી રાજાને પુણ્યવત પ્રજાના પુણ્યનો વધાંશ ભોગ મળે છે. તેમ દુરાચારી રાજાને પાપી પ્રજાના પાપનો વધાંશ ભોગ મળે છે.” આથી પ્રજાએ ફરી પણ વિરોધ કરી કે:—“હે ભૂપતે ! પાપનો બધો ભોગ લેવો અમને મન, આપ માત્ર પુણ્યભાગના ભાગીદાર થાઓ.” આશંકા કરવામાં નહીં એવી પ્રજાનાં આ પ્રમાણે વાકયો સંભળીને સત્કર્મના સમર્થ મનિવાજા અને દૃષ્ટાણુ એવા રાજાએ મનમં વિચાર કર્યો કે:—“આરોગ્ય, દરિદ્રમગ્ન, યરીરપદ્મ, સૌખ્ય આપુ અને અનુચિત સર્વધર્મનાં એ અખિત પ્રાણીની દયાકર કાષ્ટવત્તા હોય છે. એમ જમીનદર જિનેશ્વરે કહે

છે તથાપિ કુચરૂના વચનમાં મોહિત થઈ જિનેશ્વરના વચનનો આ-
દરપૂર્વક સ્વીકાર ન કરતાં લોકો નિંદા, પાપનું એક સ્થાન અને મ-
હાપીડાને ઉત્પન્ન કરનારી એવી હિંસાને મંગલને માટે માને છે.” આ
પ્રમાણે વિચાર કરતો રાજા જેટલામાં મૌન રહ્યો, તેટલામાં ‘ નિરોધ
ન કર્યો માટે સ્વીકાર થયો ’ એવી ભુદ્ધિથી તેઓ કામ કરવાના ઇરા-
દાથી ધન મેળવવા (ઉઘરાણી કરવા) લાગ્યા. કારણ કે પ્રાયઃ બધા
પ્રાણીઓ પાપ કર્મને માટે પ્રયત્ન કરે છે. પછી તે ધનથી નાના પ્ર-
કારના અલંકારચુક્ર અને સર્વાંગચુક્ર આકારવાળો એક મોટો સુવ-
ર્ણપુરૂષ બનાવીને અને તેને શકટપર આરૂઢ કરીને પાપથી ઘેરાયલા
એવા તે લોકો અખિલ નગરમાં ભમતાં ભમતાં આ પ્રમાણે ઉદ્યોષ-
ણા કરવા લાગ્યા કે:—“ જે માણસ પોતાનો પુત્ર આપે તેને રાજા
ધનલક્ષ સાથે આ સુવર્ણમય પુરૂષ આપવા ધારે છે. ”

હવે તે નગરમાં સર્વ દરિદ્ર જનોમાં એક હૃષ્ટાંતરૂપ, નિર્દય
અને મૂર્ખચિરંમણી એવો વરદેવ નામનો ગ્રાહ્ય રહેતો હતો.
તેને રૌદ્રઆચારમાં તત્પર એવી રૂદ્રદત્તા નામની પ્રિયા હતી, અને
તેમને વિનયી એવા સાત પુત્રો હતા. હવે તે ઉદ્યોષણા સાંભળીને
લોભાંધ ચિત્તવાળા એવા તે વિપ્રે પોતાની સ્ત્રીને કહ્યું:—“ હે શુદ્ધ-
શરી ! સહુથી નાના રૂદ્રદત્ત પુત્રને આપીને દ્રવ્યસહિત આ હેમ-
પુરૂષ લઈ લઈએ. કારણ કે અત્યારે આપણે ઘેર સાત પુત્રો છે અને
વળી હું કાંતા ! જે કુશળતા હશે, તો બીજા પછી પુનઃ ધરો. પરંતુ
સર્વાર્થસાધક એવું ધન આપણે ઘેર બિલકુલ નથી. તે વિના શુદ્ધરૂપો
પુત્ર સહિત હોય, તો પણ ચોલતા નથી. વળી હું પ્રિયે ! સર્વત્ર ધન-
નું અદ્ભુત માહાત્મ્ય તો તું જો કે જેના પ્રભાવથી નિંદા પણ ક્ષણ-
વારમાં વંદ્ય થઈ જાય છે. ” આ સાંભળી ધનના લોભથી તે માતાએ
પણ એ વાત કબુલ રાખી. ‘ અહો ! સસારની અસારતા ! સ્વાર્થજ
બધાને પ્રિય હોય છે. ’ પછી વરદેવે તે પટલ પકડીને કહ્યું કે:—‘ આ
બધું મને આપો, કે જેથી હું તમને મારો પુત્ર સુપ્રત કરું. ’
આથી પૌરજનોએ પુનઃ કહ્યું કે:—“ જો તું રાજાની પાસે પુત્રનું

મનું મરડે, તો એ બધું તને આપીએ. ” એટલે લોભના વશથી તેણે તે વાત પણ કહી રાખી અને જનનીએ પણ તે વાતની સંભતિ આપી. ત્રહા ! સંસારના કુચેદિતને ધિક્કાર થાયો. આ બધું સ્વરૂપ દિદ્વતના જાણવામાં આવતાં તે વિચારવા લાગ્યો કે:—“ અહો ! જસાર સંસારની નિરસતાનું કેટલું વર્ણન કરીએ ? દિદ્વત સમાન માતપિતા અને પુત્રાદિકપર મુગ્ધ જનો મહાપતિના ઘર તુલ્ય એવો સ્નેહ વૃથાજ કરે છે. કારણ કે સંસારમાં પ્રાયઃ સર્વને સ્વાર્થજ એક વહન છે. પોતાનો અર્થ ન સરે તો સ્વજનો શત્રુ સમાન થઈ જાય છે. અથવા તો હુધાર્ત પ્રાણીનું મન અયોગ્ય કાર્યમાં તરત વળગે એવો કુદરતી સ્વભાવજ છે. ” આ પ્રમાણે વિચારમાં મગ્ન થઈ ગયેલા એવો પોતાનો પુત્ર આથી ધનના લોભી એવા વરદેવ વિપ્રે તે બધું લઈ લીધું. કહ્યું છે કે:—

“ સ્નેહમૂલ્યાનિ દુઃસ્વાનિ, રસમૂલાય વ્યાપયઃ ।

લોમમૂલ્યાનિ વાયાનિ, શ્રીગિ ત્યક્ત્વા મુગ્ધીભવ ” ॥૧॥

“ દુઃખનું મૂળ સ્નેહ, રસનું મૂળ રસ અને પાપનું મૂળ લોભ—હે ભવ ! એ ત્રણેનો ત્યાગ કરીને તું મુખી થા. ”

પછી નગરવાસીઓ સારાં વસ્ત્ર, તાંબૂલ અને ભૂલ્લુદિકથી તેને વિમુષિત કરી રાજાની આગળ લાખ્યા. અલંકાર સહિત ત્રારા આવકારવાળા અને વિકસ્વર મુખકમળવાળા એવા તેને જોઈને સર્વના દેખતાં રાજા આ પ્રમાણે કહેવા લાગ્યો:—“ હે ભદ્ર ! હે દિદ્વતભાવક ! તું શામાટે હાસ્ય કરે છે ? તું જો કે હજી લઘુ છે, છતાં તને મરણથી પણ શું ભય નથી ? ” આ સાંજગતું મુદિન મુખ કરીને દિદ્વત પણ કહેવા લાગ્યો કે:—“ હે સ્વામિન ! મરણ તો અવગ્ય થવાનુંજ છે, તો પછી ભીતિ રાખવી શા કામની ? પિતા જ્યારે પુત્રને ખેદ પમાડે ત્યારે તે માતાને શરણે જાય અને માતા ખેદ પમાડે તો તે પિતાને શરણે જાય, તે જાનેથી પરાભવ પામે તો તે રાજાનું શરણ લે અને રાજાથી પરાભવ પામે તો તે મહાજનનો આશ્રય લે, પરંતુ રાજા

નિગેરે મળેને જ્યારે એકજ મનિ સૂજી, તો પછી મારા જેવા અનાથને
કોનુ શરણ રથું કથું છે કે:—

“ माता यदि निषं दद्यात्, पिता विक्रयते सुतम् ।

राजा हरि सर्वज्ञं, का तत्र पश्चिदना " ॥१॥

“માના પોતે જ્યારે પુત્રને વિષ દે અને પિતા તેનો વિકલ કરે તથા રાજા સગરે દુટ્ટી લે, ત્યાં અપગ્રામ શો કર્યો ?” એટલા માટેજ હું વચ્ચેમાંથી ‘અન્યારે મર્થના ઉપકારને માટે ધીરતા પૂર્વક’ મારે મરણનું શરણ લેવું એજ લેખરુકર છે. વળી હું દેવ ! હરિદ્રાતાનું મીઠું નોડીને કમ્પ્યુટર જેવી પ્રગલ્ભતાથી નિદાનરહિત સમગ્ર જૂનાજને દાન આપના જાહેર દયાની વાતોથી તમે મને ખુશ કરી આપજો. મારું મન રજા નરવારે પોતાના ‘નવ પ્રાણી’ રાજા જગમલ કયાં એવા ત્રિલોક-શિવે ભાગી શ્રીજીમુનિ ગજાનું નામને આશ્રય કરેક અસ્થિ નમારા જ્ઞાનદાતાના તરફ આજુ ને ‘સાલિન’ માટે તે રાજામહિત નમસ્કાર કરના કોનાના અન્યારે જીવતા અપવાન છે. માટે ‘શુદ્ધ’ ભાડે દુઃખ ભરદાન વી કોના તરફ નાશનું કે કલિકા કલ્પ જાણે પોતે ભાગને જ વચાજી તમી મને ‘

આ કાળે કાળે નવજાતી નવા રંગ રંગના માંખણીને
દુરાઈ કે રાજાના આજ પદના રંગુઆ રીસ વાળી ૧૬ પ્રજા
જાને જાન માલ ને આજુ કુ ગદાયક રાજ ને કરવા મા આવજુ
દેવ ને તેની પ્રતિષ્ઠા કે નવજાતી માટે નવીજાત નથી. આ પવિત્ર
ધર્મ રીઠાઈને લાજુ નવજાતી પ્રતિષ્ઠા પદ નવજાતી નથી. પાલિત થઈને
દુરે દુ પ્રાણીવશ ને રીઠા કરવાનેજ નથી. મહાત્મ તત્ત્વને પ્રકાશ કરે-
માટે એજુ જિનવશને જાણજુ પદ ને કુમારે નમન કરે. ને પ્રાણી
વશજાને જાણજુ છે. આ પ્રમાણે જાણની ધર્મદુરના અને વિષ
નુજાતુ પદને નવજાતીને ને વાળે નવજાતી પ્રમાણના પૂર્વક પ્રત્યક્ષ
કરે, અને વિષ્ણુદેવનાં એવી ને મર્વ નવા મહાત્મ આ પ્રમાણે કરે.
આ પ્રમાણે ને નવજાતી ને જાણજુ છે અને જાણજી આ જાણ

અનાથ છે. "ગુરુશ્યમ્" જન સાચવવામાં જેની મુસામુર અને મનુષ્ય-
થી અંગ્રાભ્ય એવી જાવા પ્રકાશી ૬૬ મુદ્દિ દેાય. તે ખરેખર ! મ-
દાનમાં છે ! નત્વાનત્વને જાણનાં છતાં પણ કેટલાક સત્તરીન પ્રાણી-
એ એક સ્વપ દામમાં પણ પ્રાપ્ત મનુષ્યમ કરવા નૈવાર થઈ જાય
છે. અમ્યમ્તાન અને ક્રિયા જેણે પોતાના પ્રાણ દરનાં પણ અધિક
માન્યા છે, તે પુરુષાત્વ બૂખનિની જેમ હોને "લાલ્લ ન થાય ! મત્ત-
શાત્રી પુરુષોમાં અમેસર એવા હે ઉદ્દત્ત ! તને નમરકાર થાએ.
મારા જેવો સામાન્ય જન તો મું ? પરંતુ ઉદ્દત્તિક પણ તારી કેટલી
પ્રથંભા કરે, તેટલી જોગી છે. " આ પ્રમાણે પ્રથસાપૂર્વક દેવતાએ
તે બનેલી ઉપર જમનને આદ્યર્થ ઉત્પન્ન કરે તેવી પ્રાપ્તિ કરી.
તથા તે દેવતાએ તરતજ વિશ્વને વિરમથ પમાડે તેવી મુરખના જેવા
આકાંક્ષાતી નવી પ્રતોડી બનાવી આપી. ૫/૧ ઉચ્ચી સ્વલ્લ-એથી
દોષાધમાન એવા તે નગરમાં પ્રજાજનોના સ્થાનદ સાદે વમુધાપ-
નિએ પ્રવેશ કર્યો. ૫/૧ પોતાના સત્તરી ઉદ્દત્ત પણ સર્વત્ર માન્ય
કર્યો. દારણ કે પરીપકારી પુરુષ અવસ્થા મોદાદને પામે છે. અનુ-
ક્રમે યનુજોને વશ કરનાર એવા પોતાના પુત્રને રાજ્યકાર સોંપીને
તે રાજ્યએ દેવતાઓને પણ દુર્લભ એવી આરિયપુરાને સ્વીકારી.
૫/૧ સત્તરી પ્રમાણે લલમનુ આર.ધન કરીને તે રાજ્ય બાંહે નામન્ય
વિદોડમાં વેમાનિક દેવતા કર્યો.

આ પ્રમાણે ભૂચકેલ આરુત્ત આર.એ.થી અરુત્ત એવા
રાજ્યને નમરકાર કરીને કેટલાક પોતાને દેર કર્યો. રાજ્ય પણ રાજ્ય
સમયે અનેક કાર્યોની પોતાવણ કરીને એથી જેમ અનુસન્ધાન
કર્યાન બીજાની આનદ પામે તેમ તે અનુપુરમાં અરુત્ત પરમ આ-
નદ પામે.

હવે હવે હવે રાજ્યને પુત્ર તેને દેર લેનારી અનુ પુત્ર
એવે દેર તેને તે કેટલાક અરુત્તિ વર્ષને આ રાજ્યને પોતાન
દેર : દાવે -

તેમાંથી એક વસ્તુ લેવાયે છે:—“હે નાથ! હવે ન્યામના વનમાં વિવિધ મુદ્દાનાં મોઠાં ટોળાંએ દર્શા કરે છે.” પાત્રી રાજા જેને આ-ધને વેર લાગે અને તે આધને લેવાનીને મુગડાંએને પાત્રીય તે વનમાં ગયે. હરિજીને પાત્રીય? મુગડાવાળા એવા તે રાજાએ તે વનને વિષમ એકને ધર્મની વિવિધ કરવાવાળી એવી પુદ્ધિ (કુખિ) રચી આરે દિશાએમાં સરોવરાની પાત્રી રચીને રાજાએ તે ઉદાનને ચારે પાત્રી પાત્રીથી પૂર્ણ કરી દીધું, અને ઉદાનની ચારે બાજુ બાજુ પોતાએ. તથા તેમાં હવે પાત્રીમાં વિવેદથી અત્રિ બાજુએ અને સર્વત્ર હવની બાજુએ ખંસ કરવાવાળા એવા પાત્રીમાંથી દીધા તેમજ ત્યાં ધર્મની ખંસ કરવાવાળા અને વિવિધ બાજુપોથી મુખ એવા દિશાનીએ ઉપા રાખી દીધા આ પ્રમાણે રચના રચીને રાજાએ અને બાજુમુદ્દાને પાત્રીને ને પોતાના પુત્રને આપ્યા. આરણ કે એક એ પાત્રી રચાન છે. આ એકને કોઈ વિવેદી પાત્રી આપુએને કનિષ્ઠા આ પાત્રી તે વખતે આ પ્રમાણે એ એક લેવાયે:—

“સત્ત્વ દિવ્ય વરિષ્ઠા સર્ગિયં વિરેન્ન

લક્ષ્મીર્વદો દુત્તમુદા રાગિયા રતાન્ના: ।

વ્યાપા: રાત્ત્વનુગાગિ રાગિયા:

જ રેમનાથગિ દિવ્યુદા રુમ્મી”

॥ ૧ ॥

—વિદ્યાવેદમ ૧૦૨૨એ ૧૫૫૫ પાત્રીમાં વિષ વિલગ્નુ. ૫૪૮
૧ ૫૪૮ નમ આ. વસ્તી આરે પાત્રી અત્રિ સત્ત્વએ અને ૫૪૮
૨૪૬ મુદ્દાનાં. ૧૮૫૫૫૫ ૧૮૫૫ ૧૮૫૫—આરે સિદ્ધિમદી
૧૪ ૨૪૬ નમ ૧૮૫૫ ને વિદ્યાની ૧૮૫૫ ૧૮૫૫ પ્રદેસને અને
૧૪ ૨૪૬ નમ ૧૮૫૫ ને ૧૮૫૫ એકી ૧૮૫૫ ૧૮૫૫ અને
દિશાને ૧૮૫૫ ૧૮૫૫ ૧૮૫૫ ૧૮૫૫ ૧૮૫૫ ૧૮૫૫

આ પ્રમાણે ૧૮૫૫ ૧૮૫૫ ૧૮૫૫ ૧૮૫૫ ૧૮૫૫ ૧૮૫૫
૧૮૫૫ ૧૮૫૫ ૧૮૫૫ ૧૮૫૫ ૧૮૫૫ ૧૮૫૫ ૧૮૫૫ ૧૮૫૫
૧૮૫૫ ૧૮૫૫ ૧૮૫૫ ૧૮૫૫ ૧૮૫૫ ૧૮૫૫ ૧૮૫૫ ૧૮૫૫

જેમ પરમાનંદ પામે, તેમ રાજા પણ અંતઃપુરમાં જઈને પરમ સંતોષ પામ્યો.

પછી પાંચમે દિવસે પણ રાજાએ પૂર્વ પ્રમાણે પૂછ્યું, એટલે કાંતિયુક્ત મુખવાળો એવો તે કોટવાળ નમસ્કારપૂર્વક આ પ્રમાણે કથા કહેવા લાગ્યો:—

• ભારતીબૂપણ મંત્રીની કથા.

“ગૌડદેશની અવનીના લગ્નાટમાં તિલકસમાન એવા પાકડી-પુર નગરમાં વસુધા પર એક કંપવૃક્ષ સમાન એવો વસ્તુપાક નામનો રાજા હતો. પ્રાર્થના કરતાં પણ વાચકોને સદા અધિક દાન આપના એવા તે બૂપને એમને કંપવૃક્ષો લગ્ના પામીને મેરૂપર્વત પર યાત્રા ગયા. તે રાજાના હૃદયમાં ભારતીને બૂપણરૂપ માનનાર, અને વિદ્વજ્જનોમાં મુગટસમાન એવા ભારતીબૂપણ નામનો પ્રખ્યાત મંત્રી હતો. રાજા સદા પોતાની બુદ્ધિથી જંમ કર્વાદ મહાર્થ યુક્ત કાઢ્યો. જનાવે તેમ નવા નવા ઉત્તેજો જનાવીને જુદા જુદા દેશોમાંથી આવેલા વિદ્વાને, પાસે તેનો અર્થ કરાવેનો અને પ્રશ્ન થઈ ઇચ્છા કરતાં પણ અધિક દાન આપીને તેમને અચન સંતુષ્ટ કરેનો હતો. તેથી વિશ્વના મહાનરૂપ એવા વિવિધ પડિનોથી પરિવૃત થઈ તે રાજા સર્વજ્ઞ મહા પ્રખ્યાત થયો. તેવા પ્રકારની વિદ્યા, લક્ષ્મી અને દાન—એ ત્રણ ગુણોથી એક આમાન્ય જન પણ મોટાઈને પામે, તે પૃથ્વીપતિ જગપ્રસિદ્ધ થાય તેમાં શું આશ્ચર્ય ? કારણ કે:—

“આત્મનો મૂલ્યમં વિદ્યા, શરીરમ્ય શરિરિયા ।

દાનમ્યોદારતા ગીર્ણં, પુનઃ સર્વસ્ય મૂલ્યમ્” ॥૨॥

“આત્માનુ બૂપણ વિદ્યા, શરીરનું બૂપણ લક્ષ્મી (ગોખા) દાનનું બૂપણ ઉદારતા અને શીલ એ સર્વનું બૂપણ છે.”

એકદા પ્રમામાં વિદ્વાનેની સાથે ગોખો નીકળતાં તે અનુર મચિરે પોતાના બુદ્ધિમગથી રાજાનું પણ અનેક રીતે દ્વિષિત કર્યું (તેમાં

અનેક દોષ બતાવ્યા). રાજાએ પણ પોતાની બુદ્ધિથી તે કાવ્યમાંનાં દ્રષ્ટા સુધાર્યા, એટલે મંત્રીએ પુનઃ વિશેષતાથી તેમાં પદે પદે દ્રષ્ટુ બતાવ્યું. આ પ્રમાણે શુષ્કદોષના વિચારથી, વિદ્યાના મદથી ઉત્કેસાર્થ અથેલા ચિત્તવાગ્દા એવા તે બંનેનો બહુ વખત સુધી એક ભયંકર વિવાદ ચાલ્યો. પછી રાજાએ કોષ કરીને તેના બંને હાથ બંધાવીને રાત્રે તે સચિવને અંજાનદીના પયઃપૂરમાં નાખી દીધો, પણ પૂર્વના પુરવયોગે તે સ્થલ ઉપર પડ્યો. કારણ કે પ્રાણીને એક ધર્મજ સર્વ સહાયકારક હોય છે. હવે ત્યાં રહેલા મંત્રીએ વિચાર કર્યો કે:—“કવિ કવિને મહાન ન કરી શકે—આ લોકરૂઢિ રાજાએ સત્ય કરી બતાવી.” કહ્યું છે કે:—

“દિષ્ટાય દુષ્ટો વિરતાય કામી, નિર્સર્ગતો જાગરુકાય ચૌરઃ ।
પર્માર્પિને કુખ્યાનિ પાપટાચિઃ, ગૂરાય મીરુઃ કરવં કવિશ્ચ ” ॥૧॥

“શિષ્ટજન દુષ્ટ, મલીપર કામી, બામન્યર પર ચૌર, ધર્મીપર પાપી, શુસ્વીરપર બીકણ અને કવિપર કવિ—એ સ્વાભાવિક રીતે ઈર્ષ્યાનુ હોય છે.” પછી ઉપરના પ્રદેશમાં વધારે વૃદ્ધિ થવાથી અકસ્માત ત્યાં દુરંતર પાણીના પૂર આવ્યો. એટલે તેમાં તણાતાં તણાતાં તે મંત્રી દુઃસ્વપ્નમાં આવત આપે તેણે આ પ્રાણી પદ બોલ્યો:—

“રોહંતિ જંગ શીયાઃ, જંગ તર્ણાનિ પાપવા ।
તસ્મ મજ્ઞે મરિસ્તામિ, ગાયં સરણમો મયં ” ॥ ૧ ॥

“જેનાથી બીયાં ઉગે છે અને વૃક્ષ વૃક્ષ થઈ પામે છે, તેની અંદર મારે મરણ પડ્યું. માટે શરણથી ભય ઉત્પન્ન થયું.” આ ગાથાના પ્રભાવથી મંત્રિના આશ્ચર્ય ભૂમિતાત્મને ઊંડી દૃષ્ટને પાણી નીચે નીચે ઘડને જવા લાગ્યું. તે વખતે અધિભાગે જતા જળને જોઈને તે વિસ્મય પામી પુનઃ મુસ્ત્ય મનથી આ પ્રમાણે એક શ્લોક બોલ્યો:—

“સત્યં નામ ગુણસ્તત્રૈવ મરતઃ સ્વાભાવિકી સ્વચ્ચતા,
કિં દ્રુમઃ શુચિતાં વ્રજંત્યશુચયઃ મંગલ યમ્વારે ।

કિં પાતઃ પરમસ્તિ તે સ્તુતિર્દૃત્ત્વં જીવિતં દેહિનાં,
સ્તં જેન્નોક્ષણેન ગચ્છમિ પયઃ કસ્ત્વાં નિરોધ્યું હમઃ” ॥ ૧ ॥

નામથીજ શીતલતા ગુણને અને સ્વાભાવિક સ્વચ્છતાને ધારણ કરનારા એવા હું જાણ ! અમે મું વધારે કહીએ ? તારા સં-
ગથી બીજા અશુચિ પદાર્થો પણ પવિત્ર થાય છે, હજી એ કરનાં
કરનાં પણ વધારે અમે તારી સ્તુતિ કરવા જઈએ તો પ્રાણીઓનું
અવિન પણ તુજ છે. માટે હું જાણ ! આવા તારામાં ગુણો હોવા
છતાં જો તું પોતેજ નીચ માગે’ મમન કરીશ. તો તને અટકાવવાને
કેાનું મમર્થ છે ? ” આ પ્રમાણે સ્તુતિ કરતા તે મંત્રીરાજને તેના
પુત્રશ્રી આદ્યુષ્ઠ યજ્ઞિ સરિદેવીએ નરન તેને બહાર મૂકી દીધો.
ત્યાં નીમવામાં આવેલ કોઈ ચરપુરને દેવતાએ કરેલ સહાયતા વિગેરે
મંત્રીનું મધુ સ્વરૂપ તેજ નામને સંધાવતું નિવેદન કર્યું. પત્રી રાજા-
એ વિચાર કર્યો કે “ અહા ! મેં આદ્યુ કર્યું. કારણ કે આશ્રિતોમાં
ગુણદોષની વિચારણા કરવી તે કઠિનજ નથી. કપું છે કે :—

“ વદઃ સર્વો વદનિવદનનુર્મદાન્મા,
દોષાદયઃ સ્ફુર્ગનિ મિશ્રવિશાભિકાલે ।
મૃત્તો નર્ગાંગ નિઘૂનઃ વાગેશ્વરેણ,
ન શાશ્વિતં વદનાં નુમદોષવિના ” ॥ ૧ ॥

“ વદ સર્વો, સ્વનાયં વદ મરીરવાંગા, જડ (જલ) રૂપ,
દોષાદયઃ સ્ફુર્ગ કરનાર દોષને આકાર-સ્થાન) અને મિશ્ર (સૂક્ષ્મ)
ના વિધાને । અરન, નમયે સુદુષ્ટમાન થાય છે, નર્ગાપિ પરમે-
શ્વરે (નદાદયે) તેને નરનકર ધારણ કર્યો છે. કારણ કે સમજ-
ના-અદ્યુષ્ઠે આશ્રિતમાં ગુણદોષને વિચાર કરતા નથી ”

પત્રી રાજાએ પ્રમુત્ત થઈ તે મંત્રીને બોલાવીને અને મધુ-
માનપૂર્વક તેને સન્માન કરીને પૂર્વની પદવી પર તેને નીમ્યે ‘ મર-
ત્ત્વં વચન કરીને પણ રાજાને કહી હોય ઉત્પન્ન કરાવેલા નહિ ”

આ પ્રકારનું નીતિવાક્ય સંભારતો એવો તે મંત્રી રાજકાર્યમાં પ્રવૃત્ત થયો. પછી અનુક્રમે અવસર એળવીને રાજ્યભાર પોતાના પુત્રને સોંપીને તેણે જેની દીક્ષા અંગીકાર કરી લીધી. કારણ કે:-

“દુર્લભાં ધર્મસામગ્રીં, યઃ પ્રાપ્ય સ્વાત્મનો હિતમ્ ।

ન કુર્યાત્સમયે કિંચિ-દિવેદી સ કયં મતઃ ? ” ॥ ૧ ॥

“દુર્લભ એવી ધર્મસામગ્રી એળવીને જે અવસરે પણ કંઈ આત્મહિત ન સાધે, તે વિવેકી કેમ કહેવાય ? ”

“હે મહીનાથ આ પ્રભાણે પાંડિતોની સભામાં કથા સાંભળતાં મને કાલસ્રોષ થયો. કારણ કે સર્વલોકદ્રિય દુર્ભય છે.” આ રીતે રહ-સ્ય રુપે પ્રકાશનાં પણ તે રાજના ખ્યાલમાં ન આવવાથી દુર્ગપાલ પ્રજામ કરીને પોતાને ઘેર આપ્યો ગયો. પછી રાજ પણ વિષય (રથ) ગ્રામ (સમૂહ) સંબંધી ચિંતાનો ત્યાગ કરીને સુસાધુની જેમ આત્માવાસ (પોતાના આવાસ) નો આશ્રય લઈ સમાધિ (સુખ) પામ્યો. અર્થાત્ રાજ્યની ચિંતાથી મુક્ત થઈ વિષયમુખમાં નિમગ્ન થયો.

હવે છંદુ દિવસે રાજાએ પૂર્વની જેમ પૂજ્યું, એટલે કોટવાલ અંખ્યાન થ કૌતુકથી પરિપૂર્ણ એવું આખ્યાન કહેવા લાગ્યો:-

વાનરોની કથા.

કુરૂદેશના અવનીખડના મંડનરૂપ પાંડિતોને પ્રિય અને પુતામ વૃક્ષોની શેલોથી શોભાયમાન એતું નાગપુર નામનું એક રમ્ય નગર હતું. ત્યાં રાત્રીએને ત્રાસ આપનાર અને સજ્જનોની પ્રીતિ વધારનાર તથા વામુદેવના જેવા પરાક્રમી એવો સુભદ્ર નામનો રાજા રાજ્ય કરતો હતો. તેણે પોતાના મનના વિનોદને માટે વારંવાર કીડા કરનારા અને અતુલ્ય ચપલતામાં વાયુ કરતાં પણ વધી જનારા એવા ઘણાં વાંદરાઓ રાખ્યા હતા. જેમ કોઈ કામી સીએના કટાક્ષથી લલચાઈ તેમની સાથે રમતાં પોતાનું હિત ભૂલી જાય, તેમ

શ્રીકૌશલની પાપણી જેવા અંચલ એવા તે વાંદરાઓની સાથે આસક્ત થઈને રમતો એવો તે રાજા પણ પોતાનું હિત ભૂલી ગયો. રાજાનો પ્રસાદ પ્રાપ્ત કરેલ હોવાથી નગરમાં ઉપદ્રવ કરતાં પણ રાજાભયથી તે વાંદરાઓનું કોઈ નામ લઈ શકતું નહિ.

હવે રાજાએ અંતઃપુરની કીડાને માટે અંપક, અયોક, પુત્રાગ્ર, નારંગ, કદલી, તાલ, તમાલ, હિંતાલ વિગેરે વૃક્ષો અને ચારે બાજુના કિલ્લાથી સુચોલિત, લદયાલવનની સમાન મનહર શોભાવાળું એવું એક નૂતન ઉદ્યાન કરાવ્યું. તે વનમાં રાજા નિરંતર પોતાની રાણીઓ સાથે હંસીઓ સાથે હંસની જેમ હર્ષયેત્રો થઈને લીલા કરવા લાગ્યો. એકદા તે વનમાં મદિરાપાનથી મત્ત બનેલા અને અપલ એવા વાંદરાઓ કયાંકથી આવીને વૃક્ષોનો નાશ કરવા લાગ્યા. સર્વતઃ ઉદ્યાનની શોભાનો ધ્વંસ કરનારા અને મદોન્મત્ત થયેલા એવા તેઓ વનપાલકોની લેશ પણ ધાર્તી રાખતા ન હતા. વાંદરાઓની દુષ્ટ ચેષ્ટાઓથી શોભા રહિત થયેલ વનને જોઈને દિલગીર થયેલા વનપાલકોએ રાજાને તે વાત નિવેદન કરી. તે સાંભળીને રાજા જેમ કુપિત થઈને વનની રક્ષા કરવાને પોતાના ખેત્રાડી વાંદરાઓ ત્યાં મોકલ્યા. સમાન શીતવાળા અને સખતીય એવા તે વાંદરાઓની સાથે ઘણે કાલે મળવાથી આનંદમગ્ન થઈને અન્યંત ભાંગતોડ કરતા એવા તે વાંદરાઓ પણ તાડની મદિરા પીને તેવીજ રીતે ચેષ્ટા કરવા લાગ્યા અને કૂતમ્બની જેમ રાજાનો ઉપકાર તેઓ ભૂલી ગયા. અન્યાય કરવાવાળા છતાં રાજાના પ્રસાદપાત્ર હોવાથી તે વનવાસીઓને લેશ પણ શિક્ષા કરવાને કોઈ સમર્થ ન હતું. કારણકે:—

“રાજા શ્વ રાજમાન્યો વા, યદન્શયપરો ભવેત્ ।

તદા સામાન્યઞ્ચકેન, નિષેદ્ધં શક્યતે કયમ્?” ॥ ૧ ॥

“રાજા પોતે જો તો કોઈ રાજમાન્ય બ્યારે અન્યાય કરવા ન

ત્પર થાય, તો સામાન્ય લોકથી તેનો અટકાવ કેમ થઈ શકે?” આ પ્રમાણે વાંદરાઓનું ચેષ્ટિત જોઈને કોઈક ઉદ્યાનપાલક તે વખતે આ એક ગાથા બોલ્યો:—

“ આગમરક્તયા મરુદા, મુગ રક્તયા મુંદા ।

અમરરક્તયા વયામો, મૃત્યવિગટ્ટં મુ નં કલ્લં ” ॥ ૧ ॥

“ જ્યાં આશામની રક્ત માટે વાંદરાઓ રાજવામાં આવે, મ-
 ૧ રક્ત માટે મુંદા (દારૂગ્રીવા વા દાળી) રાજવામાં આવે અને
 એની રક્ત માટે વાપ રાજવામાં આવે-તે કાર્ક મૃત્યુનીજ નદ
 ‘ સમજવું. ” એ રાજ પોતેજ નિર્વિવેકી થઈ પોતાનું દિન
 પ્રતે, ત્યાં અન્ય બુદ્ધિમાન તત્ત્વોપદેશક પણ શું કરી શકે ?
 છે કે:—

“ વકં દિ વયુરમલ્લં સહજો વિવેક-
 સ્તદ્ગદ્ગિરેષ સદ સંવસતિર્દિતીયમ્ ।
 વતદ્દર્યં સ્તુતિ ન વસ્ય મ તત્ત્વતોન્પ-
 સ્તમ્યાપમાર્ગચન્ને મનુ કોપરાષઃ ? ” ॥૧॥

“ સ્વાભાવિક વિવેક એ એક નિર્મલ ચતુ છે અને વિવેકવંત
 સમાગમ એ દ્વિતીય નેત્ર છે. દુનીયામાં આ બનેથી જે રહિત
 ! ખરેખર ! અંધજ છે, તે કદાચ ઉન્માદે ચાલે, તે તેમાં અ-
 વ શો ? ” ફલિત વૃક્ષાવાશુ થન ક્યાં ? અને વાંદરાઓથી તેનું
 ! ક્યાં ? વિચાર વિના બોલતા તે કુચુદ્ધિસાચને કોણ અ-
 ટી શકે ? ”

આ પ્રમાણે કયાના મિત્રથી થમદંડ પણ રાજમાં ચારપણું
 પીને પોતાને ઘેર નથો. એટલે મહત્ત્વવાળા છત્રીય શુલોથી સ.
 ! એવો આચાર્યની જેમ છત્રીય રાજશુલોથી કીધ એવો રાજા
 ના મહેલમાં જઈ લગ્નઓની લાલિત્ય ભરેલી કીડામાં
 ઝડકે.

હવે સાનમે દિવસે પણ રાજાએ તેજ પ્રમાણે પૂછ્યું, એટલે
 એવો કોટવાજ રક્ષની એક વિશાળ પ્રપા (પરમ) સમાન
 ! કયા આ પ્રમાણે કહેવા લાગ્યો:—

“ મૂલવિણટ્ટા વહ્ની, જં જાણદ તં કરિજ્ઞ સુણ્ણમો ।

અંવાણ પંણુરણં. દિટ્ઠં ઇંદમૂલંમિ ” ॥૧૧॥

“ હે સુણો ! વેલ્લડી મૂળમાંથી વિનષ્ટ થઈ છે. માટે જેમ યોગ્ય લાગે તેમ કરો. કારણ કે એરંડના મૂળમાં પોતાનું વલ્લ મૂકીને વિલાસ કરતી અંબાને મેં જોઈ. ”

આ પ્રમાણે સ્વરૂપ વિચારીને જાગ્રત થયેલા વૈરાગ્યથી રંગિત એવા તે સાર્થવાહે ન્યાયોપાર્જિત પોતાની સર્વ સંપત્તિને યોગ્યસ્થાને વાપરીને પોતાની ખંને પ્રિયા સાથે જિનચંદ્ર ગુરૂની પાસે સર્વ સુખની સખી તુલ્ય એવી આહુતી દીક્ષા અંગીકાર કરી લીધી. પછી તપસ્થાને આચરતા, પંચમહાવ્રત પાળવામાં ધુરંધર, ત્રણ ગુપ્તિથી પવિત્રાત્મા, નિરંતર પંચસમિતિમાં સાવધાન, પોતાના આત્માની જેમ છકાય જીવની રક્ષાકરનાર, શિક્ષામાં વિચક્ષણ, એંતાલીશ દોષ-રહિત શુદ્ધ આહાર લેનાર, ત્રણ ઠંડથી નિવૃત્ત, ચાર કપાયને સારી રીતે જીતનાર, તવ વાડસહિત ઘરી સમાન નિર્મળ શીજનું પાલન કરનાર, સામ્યામૃતના સરોવરમાં મગ્ન અને પરીપહેાને સહન કરનાર, એવા તે મુનિ કેવળજ્ઞાન પામીને પરમ પદ પામ્યા. હે રાજન્ ! આ પ્રમાણે માર્થવાહુની કથા સાંભળનાં રસાવેશને વશ થવાથી મને વધારે વખત થઈ ગયો. ”

આ પ્રમાણે સાતમે દિવસે તેા રહસ્યને સૂચવનાર એવો ને યમદંડ નગરવાસીઓને ને વૃત્તાંત પ્રકાશીને પોતાને ઘેર ગયો. પછી રાજા મનુ વખત વિષય (દેશ) વિગેરેનો વિચાર કરી મધ્યમ પ્રાણી જેમ સુવેગમાં જાય, તેમ તે પોતાના આવાસમાં ગયો.

પછી આઠમે દિવસે કોપાગ્રિથી અધિક બ્રહ્મવત્યમાન થતો, અનેક રાજાઓ, સામનો, મત્રીઓ અને શ્રેષ્ઠીઓથી પરવરેલો અને વામુદેવની જેમ ઉદ્ધત એવો રાજા દેવપૂજારિક થયોચિત્ત પ્રાતઃકર્મ કરીને સિંહાસનપર આવી ગિરાજમાન થયો. તે વખતે યમદંડને જોવાનીને અને નીતિમાર્ગનું ઉત્તુંધન કરીને મદોન્મત્ત એવો રાજા પુરસ્કોકોની સમક્ષ તેને આ પ્રમાણે પૂછવા લાગ્યો:—

આ પ્રમાણે વિરોધના ફળને સૂચવનાર, પૃથ્વી પર પ્રસિદ્ધ
અને મંત્રીશરે દેહેલ એવું સુચોધનરાજનું અસ્તિત્વ સાંભળીને શ્રેષ્ઠ
રાજા અદ્ભુત હર્ષ પામ્યો.

॥ શનિ મીસમ્પત્તવકૌમુદ્યા તપાગચ્છનાપરુમીસોમમંદરસ્ત્ર-
રિર્મોહનિમંદરસ્ત્રિર્મીજયચંદ્રમૂરિરિષ્યૈઃ પદ્મિતાગિનિર્પગાગિભિઃ કુ-
શાપાં દિર્તીયઃ ક્ષત્રાચઃ ॥

॥ તૃતીયઃ પ્રસ્તાવઃ ॥

પ્રી વિદ્વન્મનોને સંતુષ્ટ કરવામાં કટખવૃક્ષ સમાન એવ
રાજાએ ક્ષણવાર મનની વૃત્તિઓને સ્થિર કરવા માટે એ
કામતાથી દેવચરિત્રું ધ્યાન કર્યું. પરંતુ પાંચ ઇંદ્રિયોના
વિષયમાં અતિ આસક્ત અને અચંચલતા લક્ષણવાળું એવું રાજાનું
મન ક્ષણવાર પણ સ્થિરતા ન પામ્યું. મલ (મેલ) ધરવું અને કા
વેડવું સુગમ છે, પણ ખરેખર ! પોતાનું મન વશ કરવું એ પ્રાણી-
ઓને અતિદુષ્કર છે. કુતૂહલના આવેશથી તરંગની જેમ અચંચલમન-
વાળા એવા મગધાધિપે પુનઃ અભયકુમાર મંત્રીશ્વરને કહ્યું:—
“ હું મહામને ! અત્યારે તે જે કમ્પ, તે યોગ્યજ છે. કારણ કે હાથીને
માટે ઉદરોએ પણ રાજાને વ્યાપુલ કરી મૂક્યો હતો. હવે અત્યારે
જે આપણે ઉદાનમાં જઈએ તો માણસોની નાથે વિરોધ થાય અને
તે વિરોધથી લશ્મીની હાનિ અને કર્મનિધન થાય. પરંતુ કોતુકથી
આકાંક્ષા થયેયું અને અચલ થતું નહીં નન નગરીમાં સામાન્ય લોક
જેવાને અપીડ થાય છે. ” “ નિવૃત્તિ પુરેષોએ રાજાનું ચિત્ત ગમે
તે કાર્યમાં જોડી દેતું. ” એ પ્રમાણે વિચારીને ‘ મદુ સાડે ’ એમ
પ્રધાને રાજાને કહ્યું.

પત્તી અંજનના પ્રયોગથી અદૃશ્ય રૂપ કરીને વિવિધ પ્રકારના
આશ્ચર્ય જોના અને વિવિધ વાળી સાંત્વનના એવા તે રાજા અને
મંત્રી રાત્રિએ નગરમાં અનુષ્ઠાપદિક માર્ગ, પ્રપા અને દેવકુલ વિ-
ગેરે સ્થળે ભ્રમવા લાગ્યા. એટલામાં રાજાએ કોઈક પ્રાણીની છાયા
(પંડાઓ) જોઈ, પરંતુ બારીકાઈથી તપાસ કરતાં પણ તેનું રૂપ ક્યાંઈ

મન સાંસારિક ઉત્સવના આરંભમાં પ્રવૃત્ત થતું નથી. આ લોક બંધી મુખ આપવાવાળા એવા ઉત્સવો બધા મુક્ત છે, પણ લોકમાં મુખ આપવાવાળી એવી ભગવંતની ભક્તિજ એક હોય છે. " આ સાંભળી શ્રેષ્ઠીએ કહ્યું કે:—“ આવા પ્રૌઢ ઉત્સવમાં તમારા મનની આવી ધર્મદૃઢતા છે, તેથી તમે ધન્યતમ છો નિશ્ચિત તત્ત્વજ્ઞ છો. પવનથી ઉડતા આકાશના ફની જેમ લોક કહી સુણ શ્રીઓનું મન પણ પ્રાયઃ ચંચલ જોવામાં આવે છે. ઉપાસાદના શિખરપર ગુણ (તંતુ-દોરી) ના સમૂહથી બાંધવ આવેલ અને સ્વભાવથી નિર્મલ છતાં પ્વન વાયુના યોગથી કંપે (ચંચલ થાય છે.) ”

આ પ્રમાણે કહી પવિત્ર યર્ષ પ્રૌઢભાવથી ભાવિત એવો તે દે પોતાની પ્રિયાઓ સહિત પોતાના ઘરદેશસરમા ગયો. ત્યાં જે ધર્મ પ્રિય છે એવી પોતાની પ્રિયાઓ સાથે શ્રદ્ધાથી સમૃદ્ધ એવો વિધિપૂર્વક પરમેશ્વરની દ્રવ્યપૂજા કરીને ભાવપૂજાને માટે આ પ્રમસ્તુતિ કરવા લાગ્યો:—“ જગતના આનંદરૂપ કંઠને પહોંચિત કર માં મેઘ સમાન એવા હે નાથ ! તમે જ્ય પામો. યોગદ્રોના હૃદયમાં વિલાસ કરવાથી એક હ સસમાન એવા હે ભગવત તમે જ પત વર્તો. સર્વ અતિશય સપદ. મર્વ અભીષ્ટ ફળ આપવાવા સર્વજ્ઞ, સર્વદર્શી સર્વસ્વરૂપી એવા હે વિભો ! આપ જયવત રાં દેવો અને દેવદ્રોથી સ્તવાયેલા એવા હે વિભો ! મુધાસ્વાદ જેમ રાગો નહ થાય, તેમ આપના માત્ર નામકીર્તનથીજ સ સાર સર્વ વ્યાધિઓ વિલય થાય છે. હે દેવ ! જેને તમારૂં દ્વિવિધ દર સમ્યક્કીરતે થાય છે, તેને જગતમા રહેલી ઉત્કૃષ્ટ સ પત્તિઓ ૫૦ પગલે પ્રાપ્ત થાય છે. મોક્ષલક્ષ્મીએ સહિત અને આવીરીતે સ્તુ કરાયેલા એવા હે જગન્નાથ ! આપ પ્રસન્ન થાઓ અને મને પરમ નદ (મોક્ષની) સ પત્તિનું સ્થાન બનાવો. ” આ પ્રમાણે જગાશ્વરની સ્તુતિ કરીને પ્રિયાઓથી પ્રેરિત થયેલા અને કલુષતાને કુરનાર એવા તે ચતુરશ્રેષ્ઠીએ સંગીત પણ કયું. વિશ્વત્રયમાં સર્વ

આશ્ચર્યકારક એવા તેના પૂજનવિધિને જોઈને ઘોરની સાથે આવેલ મંત્રીસહિત રાજા વિચાર કરવા લાગ્યો કે:—“ અહા ! જુહસ્થજ- નામાં વસુધાપર આ એકો જ પ્રથમ વખાણવા લાયક છે, કે જિનેશ્વ- રપરની આવા પ્રકારની ભક્તિ જેના હૃદયમાં ભક્ત છે. કહું છે કે:—

‘મક્તિર્જિનેયુ દદતા જિનમાર્ષિનેયુ, યદ્વા ચ ધર્મકરણેષુ ગુણેષુ રાગઃ ।
તેષુ તૌત્રસ્થિતા વિનયેષુ વૃત્તિઃ, કસ્પાપિ પુણ્યપુરુષસ્ય પતત્પવશ્યમ્ ।’

“ જિન ભગવંતપર ભક્તિ, જિન વચનપર યદ્વા, ધર્મકૃત્યમાં હૃદય, શુદ્ધોપર અનુરાગ. દાનમાં લીઝ રૂચિ અને વિનયથી વર્તન- આ શુદ્ધો ખરેખર ! કોઈ પુણ્યવંત પુરૂષનેજ પ્રાપ્ત થાય છે. ” પાત્રી મુ- ક્તિવપ્તી કૃત્તીશ્રમાન એવી ભાવાર્થના કરીને નિવૃત્ત થયેલા અને જગદુત્તમ એવા એકીને તેમની કાંતાઓ કહેવા લાગી કે:—“ હે સ્વામિન્ ! એકી જેમ દેવતાઓથી પણ લેચ ચલાયમાન ન થાય એવું સમ્યક્ત્વ આપના હૃદયમાં શી રીતે પ્રાપ્ત થયું ? ” આ સાંત- જીને એકી તેમની આગળ યથાસ્થિત અર્ધસંયુક્ત અને સમ્યક્ત્વ માર્ગને પ્રકાશ કરવામાં દીપિકા ગુરુ એવી કોમળ વાણીમાં જોડ્યો:—

અહંદાસ શેકની કથા.

“ પહેલાં આજ નગરમાં કમલ સુમાન લોચનવાળો અને શત્રુઓથી અલિત એવો પ્રત્યેનજિત નામે રાજા હતો, દાનશુણ્યથી જેણે લોકો પાસે જીમૂતવાહનનું સ્મરણ કરાવ્યું, ધર્મથી યુધિષ્ઠિ- રનું અને ન્યાયથી રામચંદ્રનું સ્મરણ કરાવ્યું. જેનો પવિત્ર શોભા- લક્ષ્મીવાળો એવો મેલિકરણ્ઠ અત્યારે પ્રત્ય જ્યાં સદા પ્રસન્ન રહે છે અને જ્યાં અતિશય પુણ્યનાં કામ થાય એવું અદ્ભુત સામ્રાજ્ય ફેલાયે છે. શુદ્ધી જેમ તે જૂપાકથી પરિપાકન કરાતી એવી પ્રજાને જૂનાવર ક્યાં પણ પરાભવનો સત્તાપ પ્રાપ્ત થયો ન હતો. જેની રીતરૂઢ ધાયાળો રહેલા લોકો ઈંદને એક વૃષ્ણસમાન પણ માનતા ન હતા અને મુનિઓ પણ તેના જેવા શુદ્ધ સમ્યક્ત્વની સૃષ્ટિ કરતા હતા. અહીં એક જનોમાં અગ્રેયર, વિચક્ષણ, રાજમાન્ય, લક્ષ્મીનું એક ધામ અને સર્વ જીવોપર કૃપાજી એવો જિનદત્ત નામે શેક

હતો. જેણે પોતાના ઘરની પાસે જિન ભગવંતનું સંસારસાગરમાં નાવસમાન એવું સહઅકૂટ નામનું ચૈત્ય કરાવ્યું છે. કહ્યું છે કે:—

“ રમ્યં येन जिनालयं निजभुजोपात्तेन कारापितं,
मोक्षार्थं स्वधनेन शुद्धमनसा पुंसा सदाचारिणा ।
वेद्यं तेन नरामर्दमहितं तीर्थेश्वराणां पदं,
प्राप्तं जन्मफलं कृतं जिनमतं गोत्रं समुद्योतितम् ” ॥१॥

“ જે સદાચારી પુરૂષે શુદ્ધ મનથી સ્વભુજોપાર્જિત સ્વધનથી મોક્ષને માટે (સંસારથી મુક્ત થવા) રમ્ય જિનાલય કરાવ્યું છે, તેને નર, અમર અને ઇંદ્રોથી પૂજિત એવું તીર્થકરપદ પ્રાપ્ત થાય છે. તેણે પોતાના જન્મને સફલ કર્યો, શાસનનો પ્રભાવ વધાર્યો અને પોતાના ગોત્રને પણ તેણેજ અજવાળ્યું સમજવું. ” કેવળ પરોપકારને માટેજ શુદ્ધસ્યાશ્રમમાં રહેતા એવા તેમને શાવકધર્મ પાળનાર એવો હું પુત્ર થયો. પ્રસેનજિત રાજા લીલાપૂર્વક રાજ્ય કરતો હતો, ત્યારે અહીં એકદા કેશિદેવ આચાર્ય પધાર્યા એટલે આનંદી એવો વસુધાપતિ અંતરિપુરથી નિવૃત્ત થઈ જિનદત્ત શેકની સાથે દેવતાઓથી નમસ્કાર કરાવેલા એવા તેમને નમસ્કાર કરવાને ગયો. ત્યાં આચાર્ય મહારાજને નમસ્કાર કરીને યયોચિત સ્થાને બેઠા, એટલે નિર્ભમ એવા મુનીશ્વરે સમ્યગ્ધર્મનો ઉપદેશ આપવો શરૂ કર્યો:—

“ સંસારમાં ચોરાશી લક્ષ જીવોનીમાં વારંવાર ભમતાં જેમ હરિદ્રને નિધાન પ્રાપ્ત થાય, તેમ પ્રાણીને મનુષ્યદેહ પુરુષથીજ પ્રાપ્ત થઈ શકે છે. તેમાં પણ જિનભગવંતે કહેલ, સમ્યગ્ધર્મની શુદ્ધ અને સાધુ તથા શાવકના પ્રતોએ મુક્ત એવા ધર્મની પ્રાપ્તિ તો અતિ દુર્લભ છે. એ બંને પ્રકારના ધર્મનું પણ સદ્દૃષ્ટિ દ્વાર કહેવાય છે અને તે તૃણ, અગ્નિ વિગેરેના દૃષ્ટાંતથી અદ્યધા કહેલ છે. તૃણાગ્નિ, ગોમયાગ્નિ, કાષ્ઠાગ્નિકણ, દીપ્રપ્રભાસમાન, રત્ન, તારા, સૂર્ય અને ચંદ્રની પ્રભાસમાન—જે રીતે સમ્યગ્દૃષ્ટિ જીવની આઠ પ્રકારની દૃષ્ટિ હોય

એકદા ભોજન કરતાં છતાં પણ દિવસના ચંદ્રની જેમ રાત્રીને
 સર્વ રીતે નિસ્તેજ અને દુર્ગંધ ભેળવે મંત્રી તેને એકાંતમાં કહેવા
 લાગ્યો:-“ હે સ્વામિન! અર્ધ પર્ણ સમાન તેજને ધારણ કરતું
 એવું તમારું આ શરીર દિવસે દિવસે અત્યંત કૃશ થતું કેમ ભેવામાં
 છે? તેથી શું તમને કોઈ ઉત્કટ આધિ કે વ્યાધિ સતાવે છે? ”
 ભોજન બરાબર પચતું નથી કે કુધા લાગતી નથી. ” આ સાંભળીને
 રાત્રીને નિર્મળ મનવાળા એવા સચિવને કહ્યું કે:-“ હે મંત્રિન!
 કોઈ રોગ પણ અત્યારે મારા શરીરમાં ગ્રાધા કરતો નથી, પરંતુ
 કૃશતાનું જે કારણ મારા હૃદયમાં રહે છે, તે કારણ જણાવતાં મને
 ઘણીજ લજ્જા આવે છે. ” આથી પુનઃ મંત્રીએ રાત્રીને કહ્યું કે:-“ હે
 રાત્રી! શરીરના વિષયમાં ઉપેક્ષા યા શરમ કરવી ચોચ નથી.
 પ્રાયઃ સર્વ પ્રાણીઓને શરીર ધર્મસમ્પન્ન હોય છે, તો તેના સ્વરૂપ-
 ક્યનમાં લજ્જા શા માટે કરવી? શરીરના અભાવે ધર્મ ન થઈ શકે,
 ધર્મના અભાવે સદ્ગતિ ન મળે અને સદ્ગતિ વિના પ્રાણીને સર્વા-
 ન મુખ પ્રાપ્ત થતું નથી. ” આ સાંભળીને રાત્રી બોલ્યો કે:-“ જો
 જેમ હોય તો તે સાંભળો-ધણે આહાર કેતાં પણ પ્રાયઃ મારી
 કુધા શાંત થતી નથી. માની પ્રાણીઓ જેમ તેમ ભોજન કરીને પણ
 ઘણા દિવસો કહાડી નાખે છે, પણ ખરેખર! કઠી ચાચના તો તેઓ
 કરનાજ નથી. ” આ સાંભળી ભોજનમાં અદ્ભુત યજ્ઞિ છતાં રાત્રી-
 ની અનૃપિ જાણીને પ્રધાન વિસ્મયમુક્ત મનથી વિચાર કરવા
 લાગ્યો:-“ ખરેખર! વિદ્યા, ઔષધ કે અજનથી શરીરને અદસ્ત
 નાની કોઈ દુર્મુખરોગ (દુષ્ટિરોમલિ) રાત્રીની સાથે
 જન્મ કરતો ગમે છે. માટે હવે મને તેવાં ઉપાયથી પણ
 રી તેને બાજવો કારણ કે આપત્તિમાં રાત્રી મંત્રીઓનેજ પોતાનું
 જ સમજે છે. જેઓ આપત્તિમય પૃથ્વીનાથને શીઘ્ર દુઃખમુક્ત
 છે, કેમ પુત્ર વિશેષ ના જેવી જુદિવાળા એવા તે મંત્રી-
 જ લાગ્ય છે. અધમ મંત્રીઓ પોતાની આજીવિકા માટે પો-
 તા રાત્રીને દુઃખનિમગ્ન થયેલા ભેવાને ઈચ્છે છે, પરંતુ ઉત્તમ

મંત્રીઓ તો તેને સુખી જોવાને ઇચ્છે છે, " પછી તેને જોવાને કો-
તકી એવા મંત્રીઓ નાના પ્રકારના ઉપાય કરતાં લોજનાવાસ-
મૂલતપર ભારીક રજ પથરાવી, તેના દ્વાર આગળ પૂર્વે જેમણે સડે
કરેલ છે એવા અને દુષ્ટ આશયવાળા એવા ખાત્રીદાર પુરંપોને દા
બંધ કરવા માટે રાખ્યા. તે મંત્રી પણ તે દિવસે ત્યાં લોજનાવાસ
બુદ્ધિથી તેના ચિન્હને જોતો દંભથી શુભરીતે બેઠી રહ્યો. હવે સ્ના-
હરી પવિત્ર થઈ અને જિનભગવંતનું અર્ચન કરીને શ્રીમાન રા-
જેન્દ્રલામાં ભોજનને માટે ત્યાં આસનપર બેઠો, તેટલામાં રસકુળ
એવો તે ચાર ત્યાં આવ્યો અને રજમાં પ્રતિબિંબિત થયેલાં ચરણો
પ્રધાને તેને જાણી લીધો. એટલે સકેતિન માણસો પાસે પ્રથમ તેણે દા
બંધ કરાવી લીધું. પછી ઘરની અંદર લીલા લાકડાં અને ઔપધિયે
ગોડડીને ત્રોચનમાંથી અશ્રુપૂર વહેવડાવવામાં સમર્થ અને દુઃસ-
એવા ધમાકો કરાવ્યો. તેના ગળથી ગને નેત્રમાંથી અદ્ભુત અંજ
ઓગળી ગયું અને તેજ કાણે તે ચાર માણસ જેવામાં આવી ગયે
હજીવાર પછી જાણે જ ગમ પાપના પૂર હાથ એવો તેને ચાર ન
જીને કોપથી મુગને આરંભ કરીને વમુધાપતિ કહેવા લાગ્યો:-
" અરે દુષ્ટ ! દુરાચાર ! ચાર ! મત્તિન ! અપવિત્ર એવા તેં અમ
પાત્ર અપવિત્ર કયા. " આ પ્રમાણે કહીને રાજાએ ક્રોધ કરી તેને ર-
જાએ ચડાવવાનો કોટવાગને આદેશ કર્યો. રાજાના મેવકપત્તાથી
દુરાચાર કોટવાગ પાત્ર વધ્યસ્થાને ક્રમ જઈ તેને અનેક રીતે મા-
ભારીને પાપમાત્ર કરી મુક્યો. પછી પોતાના કનથી પચળા એ-
તેને શૂલી ઉપર ચડાવ્યો, એટલે તીવ્ર દુઃખરૂપ અભિથી સતા-
પામતો એવા તે આ પ્રમાણે વિચાર કરવા લાગ્યો કે — " અહો ! મ
કર્મ વિપાક, અહો ! દુઃખ પરપન્ન, અહો ! મારા પાપોનું ફળ મેં
અહીંજ મળ્યું. એટલે કરેલું કર્મ બીજાની માફક જીવોને ભયોમ
કાઠિ દુઃખરૂપે વિપાક આપે છે. " આ પ્રમાણે અનિશય દુઃખ-
વેદથી વિચાર કરતા એવા તેને તે વખતે સૂર્યના આગપના તાપ
નદુઃખ તૃષ્ણા લાગી તેથી નજીકના લોક પાસે તેણે પાણીની અન્ધ

કરી, પરંતુ રાજના લયથી તેને કોઈએ પણ પાણી આપ્યું
એવામાં શિષ્ટશિવોમણિ, સર્વ જીવોપર કૃપાતુ અને દુઃખિતો
ધિક દયાતુ એવા જિનદત્ત એટલી ત્યાંથી નિકળ્યા એટલે
ત્યાંથી અત્યંત પીડિત એવા તેણે તેમને જોઈને પાણીની યાચના
ત્યાંથી અન્યનો અર્થ સાધવામાંજ પરાયણ એવા એટલીએ મનમાં
કહ્યો કે:—“ સર્વ ધર્મોમાં જેન ધર્મ એક કહેવ છે, તે ધ-
ર્મજીવ દુઃખદયા અને વિશેષથી દીનદયા મુખ્ય કહેવ છે. દુઃખીને
જેતું મન દયાઈ ન થાય, તેના દુઃખમાં આહત ધર્મનો કેશ
!) પણ નથી એમ સમજતું. જેઓ પરપ્રાણીઓના દુઃખથી
કરવા ધુરંધર છે, તેજ પુરૂષો ધન્ય છે અને તેઓ દેવતાઓને
પ્રતીતીય છે. કહ્યું છે કે:—

“ શૂરાઃ સંતિ સદસ્રઃ મતિપદં વિપાવિદોઽન્નેકયઃ,
સંતિ શ્રીપતયો નિરસ્તપનદાસ્તોપિ સિતૌ ભૂરિયઃ ।
કિંત્વાકુર્ણ્ય નિરીક્ષ્ય લાઙ્ગ્યમનુમં દુઃસ્વાદિતં યન્મન-
સ્તાદ્રૂપ્યં મતિરયતે જગતિ ને સત્પૂરુષાઃ પંચયાઃ” ॥૧॥

“ જગત્માં શૂરવીર જનો હજારો છે, વિદ્વાનો પગલે પગલે
જોવામાં આવે છે અને કુત્રેરના મદને મરડી નાખનાર એવા
તે પણ ઘણા છે, પરંતુ અન્ય જનને દુઃખી જોઈને જેમતું મન
અને તદ્દપ થાય છે, એવા સંપુરૂષો જગત્માં માત્ર પાંચ છેજ
” આ પ્રમાણે વિચાર કરીને મધુરાલાપથી તેને સંતુષ્ટ કરતાં
તે કહ્યું કે:—“ હે ભદ્ર ! જ્યાંસુધી મારે ઘેરથી પાણી લાગીને
જાણું, ત્યાંસુધી અનેક ભવના સંતાપના સમૂહનો હાથ કરનાર
મુખા સમાન એવા આ નમસ્કારરૂપ મંત્રનું પાન (સ્મરણ)
સર્વ મુખહાયક અને કોટિકેદને નાશ કરનાર એવા આ પંચ ન-
રરૂપ મંત્રને અંતઃસમયે પુણ્યવંત પ્રાણીઓજ પામી શકે
આ સંજ્ઞાનીને તે દ્વાર પણ કહેવા લાગ્યો કે:—“ હે ભદ્રા !
ખવારક મંત્ર મને આપે. ” એટલે એટલીએ તેને પરમેષ્ઠીનમ-

સ્કારરૂપ મંત્ર સંભળાવ્યો. અમૃતના પાન સમાન એવા પંચનમ-સ્કારરૂપ મંત્રને પામીને તે ચોર દિવ્ય લક્ષ્મીની વાનગી સમાન એવા મહા આનંદને પામ્યો. પછી શ્રેષ્ઠી જોટલામાં પાણી લઈને તરત ત્યાં આગ્યો, તેટલામાં તે ચોર મરણ પામીને નવકારમંત્રના ધ્યાનથી દેવપણાને પામ્યો. પછી મરણ પામેલા એવા તેને જોઈને જિનકલ્પ દૃઢ્યમાં ખેદ પામ્યો અને વિચારવા લાગ્યો કે:—“હીનની હયાપૂર્વક દાન આપવાથી યત્નુ પુણ્ય અને પ્રાપ્ત ન થયું, પવિત્ર પાત્રના ઉપનૌગને માટે અને દીન જનોની પીડાની શાંતિને માટે જ્યાં કે અત્ર પ્રમુખ વસ્તુ ભાગ્યવન પુરુષનીજ વપરાય છે.” પછી તેની સદ્ગતિને ભણવાની ઈચ્છાથી તેના દેહને જોઈને ‘આ દેવ થયો છે,’ એમ લક્ષણોથી ઘેરીએ જાણી લીધું.

હવે ચોરની નાથે સ્વજનતાનો સમય ધરાવનાર પુરુષને ભણવાની ઈચ્છાવાળા એવા રાજમંત્રકોએ વ્રમાનુ સ્વરૂપ જોઈને નાજાને નિવેદન કર્યું, તે નાજા પાને રાખતી પામણી જંતા મુખની રક્ત રાત્રિ થઈ છે એવા તે નાજાએ રાત્રિના રાત્રિવાળને જાણાવીને આ પ્રમાણે કહ્યું “હાલ ‘અશિષ્ય દુષ્ટ આગવવાળા એવા એ રોડને મયૂર મધથી બંધ પ્રકાશનું નવન આપા દાવ રમ વિગેરે જ્યાં રીતે ભાવવાના બાવે છે. તપ્તિને અને પાતા હરને મારા નામની મુદ્રા નીકળે છે. અને અર્ધા રાત્રે” નાજાના આદેશથી તેને ધર જઈને નિષ્કાર વચન સાંભળતા એવા રે તેની રીતે રહેને જાણાવીને રાજનમાર્માં આગ્યો તેની નાથ નાજનવાના આવના શાસ્ત્રવાળી એવા પ્રકીએ નને પ્રકારના અવસ્થા અત આજુબાર એવા મુખધ્યાનનો આ પ્રમાણે આદેશ કર્યો. —“ચોરની અનિશ્ચયવૃત્તિ, મુજાકાળ સમાન ઉત્પત્તિ અને અતનુ રક્ત કળ્યાસ રથા શિશ્ય એવા મર્વ જિનભગવત્ અને મુજાકાળ થાવે. અતનુ મુખને પ્રાપ્ત થયેલા, વિદુષ (પરવાળા સમાન રક્ત કળ્યાસ રથા મમક લક્ષ્મીને વગ કળ્યામાં એક કળ્યાકાળ એવા મિદ્ધામત્તનનું અને મુજા થાવે. પંચ પ્રકારના આચારના દુષ્ટતા, અમ (અચાર અમ) ની કળા કળા

કે:—“ કદાપિ કાળસમાન આ નગરમાં શું થયું ? દેવ, હાતવ, ય કે રાક્ષસ-કોઈ પણ કુપિત થઈને નગરમાં આવા પ્રકારનો ઉપદ્રવ કરે છે. માટે શીઘ્ર એવા ઉપાય ઈચ્છે કે, જેથી નગરમાં શાંતિ થાય વિષમ કાર્ય ઉપસ્થિત થતાં મંત્રીઓજ તેનું નિવારણ કરવા સમર્થ થાય છે. ” આ સાંભળી પ્રધાન પણ ત્યાંથી ઉઠી પવિત્ર થઈને ઘડ પુષ્પોની માળા હાથમાં લઈને સર્વતઃ પૂજનો ઉત્થેષ કરીને બ્રાહ્મણ કે “જે કોઈ દેવ આ ઉપદ્રવ કરે છે, હોય, તેણે અર્ધપ્રત્યક્ષ થઈને પે તાની ઇચ્છા પ્રગટ કરવી.” એવામાં દિવ્ય આભરણોથી વિભૂષિત આ જાત્રે સાક્ષાત્ પરશ્વરની જ્યોતિ ઉત્પન્ન કરે છે. હોય એવો કોઈક દેવ પ્રગટ થયો. એટલે હાથ જોડીને સન્મુખ ઉભેલા એવા રાક્ષ વિગેરેને તેની બક્ષિને ક્ષીણે શાંતિ કરવાને ઇચ્છતા એવા તે દેવતાએ કથું કે:—“ પવિત્ર પુણ્યની નિપુણતાથી શોભાયમાન, નિરપરાધી અને સદા સદાચારમાં તનુપર એવા આ મારા ગુરુની હિંદુષ્ટો ! ડું જીવતાં તમે આશાતનુ કરી શકો ? માટે તેનું તમને કૃણ આપવાને ડું સ્વર્ગમાંથી આવ્યો છું. પોતે શક્તિમાન હતા જે પોતાના ગુરુને થતી પીડા જોઈને ગ્રેહન કાર રહે છે (ઉપશા કરે છે), તેને બધાંનરમાં દત્તને ન કદ મદદ કરવાં પડે છે. રાક્ષસ કુપિત થઈને જેને શૂલી ઉપર ચડાવ્યો હતો તે રૂપાનુર નામનો ચાર ડું દેવતા થયો ૩. મૃતાવસ્થાને પ્રાપ્ત થયેલા અને જાગની ઘાસના કરતા એવા મને કાગળના પૂરથી પરિપૂર્ણ મનવાળા એવા તે શ્રીએ ભાક્ષકનીના અંક કોતરૂપ એવે પરમેશ્વરનમસ્કાર મત્ર આપ્યો અને તેના પ્રભાવથી ૬ પાંડવો દેવ દ્વાકમાં દેવતા થયો ૪. માટે જે આ મદદાતમાને ન તપ ઉપાતવ્યો તે દિવ્ય પ્રભાવથી તરત બરબ થઈ થયો. ” આ પ્રભાવે બોલતા એવા તે દેવને પરિવારનાદિ સમ્બન્ધ વિનયવૃત્તિથી રાક્ષસે તરત અંગ પાડ્યો. પત્રી જિનદત્ત આવકને બોલાવીને અને તેના સારી રીતે મન્દાર કરીને નજરે પાત્રનો અપરાધ બતાવ્યો. પત્રી દેવમાયાનો નિરુકાર (૬૨) કરીને સ્ફુરાયમાન ઉન્મત્તની શ્વેત્રીથી ઉન્ન્ટ થઈ જાનિ કરતા એવા તે દેવતાએ તે અસ્તિક નરનને આમળ કરીને

અને દામીના રૂઝેપર એમીને "એન છત્રથી વિરલિયા, અસરો-
ઓ જેને મુંદર વ્યામને વોંટ રંગી છે, નાના પ્રાસના વાણના મ-
દાનારથી જ્યાં આગમ્યમંડલ માંડ રંગુ છે, નાચતી એવી દેવાંતના-
એવે જ્યાં સમસ્ત નગરવાળીઓને દર્શવેશ બનતી દીધા છે, આ-
મગ વ્યાતના રાજા અમાન્દ અને કોટવાળી પદિવારિન એવા અને
જનના દિનકારી એવા મારા પિતાને ને દેવ અમારે દેર તેથી આ-
ઓ. પાંડી મારા પિતાના બવનંગવુમાં રત્નરૂપિ હરીને અને અદ્વિત-
પૂર્વક નમસ્કાર હરીને તે દેવ પોતાના સ્થાને ગયો."

આ પ્રમાણે એકીનું વચન સાંભળીને એકાંતમાં સંકેતો તે રૂપ-
પુર દાર વિચારવા લાગ્યો કે:— "અહા! અરેખર! કુળકમપીજ
ચાલી આવી આ દોષવૃત્તિ અને પ્રાપ્ત થઈ છે." તે વચને દેવની હીડા
અને એકીની પદોપકારિના સાંભળીને એજીકરાજા અને અમલકુમાર દુઃ-
શમાં વિચારવા લાગ્યા કે:— "અહા! સંપદાના નિધાનરૂપ એવી ધર્મવંત
પુરોહી સમિતિ એ પુણ્યના સમૃદ્ધી પ્રાપ્ત થાય, તો પાંડી મું મું
પ્રાપ્ત ન થઈ શકે? સદા આનંદ અને મુખના આસ્વાદમાં
નિમગ્ન એવા દેવગણો પણ ગુણવત્ત પુરોહી સદા સગ
હજે છે, તે મુખજ છે. પોતાના ફરકમંથી નરકના માર્ગે સંચાર
કરનાર એવા આ દાર, તે એકીના સપકે (સગ) થી દેવસમૃદ્ધિ
પામે. હજુ છે કે —

" જાત્યં પિયાં દર્શતિ સિવતિ શ્વચિ સત્યં,

માનાંમતિં દિશતિ પાપમપાકરોતિ ।

ચેતઃ પ્રસાદપતિ દિષ્તુ તનોનિ કીર્તિ,

સત્યમગતિઃ કયય કિં ન કરોતિ પુંસામ્ " ૧૧૧।

" સત્યગતિ ગુદિની જડગા હરે છે, વાણીમાં સત્યના આપે
છે, માનોગતિ કરે છે, પાપને ફર કરે છે, ચિત્તને પ્રસન્ન રાખે છે
અને દીર્ઘજિ સર્વત્ર વિસ્તારે છે. હે મિત્ર! આજુસાને તે શુ શુ
ફળ નથી આપતી? " આ દેવ પણ અરેખર કૃતસજ્જનામાં એક વિશેષ

મંડનરૂપ છે, કે જે શ્રેષ્ઠીએ કરેલ ઉપકારની સ્થિતિ મૂંઝી ન ગયે.
કહ્યું છે કે:—

“ પ્રયમવયસિ પીતં તોયમલ્યં સ્મરંતઃ,
શિરસિ નિહિતભારા નાલિકેરા નરાણામ્ ।
વદકમમૃતફલ્યં દણુરાજીવિતાન્તં,
ન હિ કૃતમૃપકારં સાધયો વિસ્મરંતિ ” ॥ ૧ ॥

“ પ્રથમ વયમાં પાન કરેલ એવા સ્વસ્થ જળનું સ્મરણ કરતા
નાજીયેરા, માથે ભાર સહન કરીને અને પોતાનું જીવન અર્પણ
કરીને પણ માણસોને સુધા સમાન એવું પોતાનું પાણી આપે છે.
કારણકે સભ્જનો કરેલ ઉપકારને કદી મૂંઝી જતા નથી. ” પછી પ્રસે-
નજિત રાજા સાત્ત્વિક ગુણના ઉદયથી સાક્ષાત્ મારા પિતાને યેર
આવીને આ પ્રમાણે તેમની સ્તુતિ કરવા લાગ્યો:—“ હે શ્રેષ્ઠિન!
આ મહીતલપર પુરયવંત માણીઓમાં તુજ અગ્રેસર છે, કે જે તારી
મતિ આ પ્રમાણે માણીઓનો ઉપકાર કરવામાં સદા રમતી રહે છે.
કહ્યું છે કે:—

“ તે તાવત્કૃતિનઃ પરાર્થપટકાઃ સ્વર્થાવરોધેન યે,
યે ચ સ્વાર્થપરાર્થસાધનપરાસ્તેઽમી નરા મધ્યમાઃ ।
તેઽમી માનુપરાજ્ઞસાઃ પરહિતં યૈઃ સ્વાર્થતો હન્યતે,
યે તુ ઘ્નંતિ નિરર્થકં પરહિતં તે કે ? ન જાનીમહે ” ॥ ૧ ॥

“ જેઓ પોતાના સ્વાર્થનો અવરોધ કરીને પણ પરના અર્થને
સાધી આપે છે, તે સભ્જન પુરૂષો ગણાય છે. જેઓ પોતાના સ્વા-
ર્થની સાથે પરના અર્થને સાધે છે, તે મધ્યમ પુરૂષો કહેવાય છે.
અને જેઓ પોતાના સ્વાર્થને માટે પરનું હિત ગગાડે છે, તે ન-
રાક્ષસ સમજાવો, પરંતુ જેઓ નિરર્થક પરના હિતને હણે છે, તેઓ
કેવી ઉપમા આપવી ? તે અગ્રે સમજી શકતા નથી. ” અથવા તે
ઉત્તમ જનોનો એવો સ્વભાવજ હોય છે કે, પરનું હિત સાધવ
જતાં દુઃખ પડે, તો પણ તેને મુખ માની લે છે. કહ્યું છે કે:—

અને પોતાને ઉચિત એવું દાન આપ્યું. પછી મંત્રી અને શ્રેષ્ઠીસાં રાજાએ વનમાં જઈને પાંચ અભિગમ સાચવીને ભક્તિથી વિધિ વર્ધ આચાર્યમહારાજને વંદન કર્યું. જો ભાવથી જિનેંદ્રપૂજન, સ્વા વંદન અને તીર્થસેવન કરવામાં આવે, તો તે સમગ્ર પાપની શુદ્ધ કરે છે. પછી મુનિચંદ્રશુદ્ધે તેમને ભવતાપની શાંતિને અર્થે અમ્બુ રસથી ભરેલી અને સન્માર્ગ આપવાવાળી એવી પ્રમા ધર્મદેયના આપી:—“હે ભવ્યો! જેમ ન્યમોધવૃક્ષનું પુષ્પ એ સ્વાતિનક્ષત્રનું જળ દુર્લભ હોય છે, તેમ માનવજન્મ અને જિનભગવતની પ્રાપ્તિ દુર્લભ છે. તેમાં પણ કંડપવૃક્ષ, પારસમણી અને કાંચાવર્તશંખની જેમ આંતરિક તત્ત્વઅદ્વાન અતિદુર્લભ છે. દ્વિવિધ ધર્મના મૂળ તુલ્ય અને સસારસાગરના કિનારા તુલ્ય એવા તે સમ્યક્ત્વને જિનભગવંતોએ નિસર્ગ, ઉપદેશાદિ ભેદોથી દશ પ્રકારે કહે છે. કહ્યું છે કે:—

“નિસર્ગગુણસર્વ, આણર્વ મુત્તવીજસ્વમેવ ।

અભિગમવિત્યારર્વ, કિરિઆમેવેવ ધર્મર્વ” ॥ ૧ ॥

“નિસર્ગરૂચિ, ઉપદેશરૂચિ, આરારૂચિ, સૂત્રરૂચિ, બીજરૂચિ અભિગમરૂચિ, વિચારરૂચિ, ક્રિયારૂચિ, અસેપરૂચિ અને ધર્મરૂચિ એ રીતે સમ્યક્ત્વના દશ પ્રકાર છે.” જિનભગવંતે કહેલ તત્ત્વોને સ્વભાવથી કહે છે, તે નિસર્ગરૂચિ કહેવાય છે. તેની પ્રાપ્તિ પ્રમાણે કહેલ છે. પ્રાણી નહીં પાપાણુધોષકના ન્યાયથી સાત કર્મોની કંઈક ન્યૂન એક કોટાકોટી સાગરોપમપ્રમાણુ સ્થિતિ કરીને યથાપ્રવૃત્તિકરણથી ગ્રંથિ પાસે આવે છે. રાગદ્વેષના દુર્ભેદ પદિણામવિશેષને ગ્રંથિ કહેવામાં આવે છે. ગ્રંથિદેશની પ્રાપ્તિ થતાં પદ કોઈક પ્રાણી રાગદ્વેષને વશ થઈ પુનઃ કર્મોની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિને બાંધે છે. જેને મહાવીર્ય ઉત્પન્ન થયેલ છે એવો કોઈક પ્રાણી અપૂર્વ કરણ કરીને દુરતિક્રમ એવી તે ગ્રંથિનું ક્ષણવારમાં અતિક્રમણ કરે છે. પછી અનિવૃત્તિકરણ કરી તેની અંદર અંતરકરણ થતાં આગ

કર્તા, કેટલાકોએ શુદ્ધ સમ્યક્ત્વ અને કેટલાકોએ બદલાવનો સ્વી-
કાર કર્યો. સર્વ પ્રાણીઓપર કૃપાળુ એવો પ્રસેનજિત્ રાજા સપ-
દામી જગત્ને પ્રેમ ઉપજાવનાર એવા શ્રી શ્રેણિકને રાજ્યપર સ્થાપન
કરીને સર્વ કામબોગમી વિરજ્ઞ અને યતિધર્મનો અનુરાગી એવો તે
શ્રાદ્ધધર્મનું આરાધન કરોને વૈમાનિક દેવના થયો. તે અવસરે ચક્ર
વર્તી મમાન ક્રાંતિગાળા એવા શ્રેણિક રાજાએ જિત ભગવંતના
શાસનની પ્રભાવના કરી. આ નગરમાંજ પૂર્વે મેં આ બધું સાક્ષાત્
જોઈને પ્રથમ ગુરૂ પામે શુદ્ધ સમ્યક્ત્વ સ્વીકાર્યું.”

આ પ્રમાણે પોતાના સ્વામીનું કથન માંભગીને મુદિત થતી
તે પ્રિયાઓએ કન્ટુ કે:—“ હે સ્વામિન ! આ આપનું યથાર્થ કથન
અમને રૂંચે છે. કારણ કે, માત્ર વાંછા જેટલુંજ ફળ આપનારા એવા
ચિતામણિ પ્રમુખ તો શાશ્વત સફળી આપનાર એવા આદર્શધર્-
મના ચરણની રજા નમાન છે.” એવામા પુરુષના બોલી કે:—
“ હે સ્વામિન ! જમ રજા દ્વારા પ્રમાણ દરકે કહેલી તે મિથ્યા છે,
તેમ આપનું અનન્ય રથન માન માનવાના આવનું નથી. માયાવી
જનો નીજાઓને આમાંદ પ્રમાણવા પાતાના કે પના પ્રમાણે પુક્તિથી
જમ બોલે છે, તેમ નીજા લોકો નન્ય માની તે છે. ધર્મથીજ મુખ
ધાવે છે, ‘ આ જ્ઞાતિ આ રજા જવાઓને બાધ. કારણ કે ધર્મવત
જનો રાજે પમંચે દુ ખા દેખાવે છે. કેટલાક લોકો નિરતર પાપ
કન્ટ પણ નજામાંથી એવા તેઓ અખડ છખડ વમુધાનુ મહનરૂપ
એવું નામોજ્જ્વલ બોલે છે. ‘ આ પુરુષના કથન માંભગીને શ્રેણી-
કન્ટાએ પ્રસાનને કન્ટુ કે — ‘ અહીં ‘ આ લેવનાના દુરવર્થ
કેવું દુરવર્થ છે ? કે માટે સર્વ અનુભવેવું, નામરિકોએ જોયેવું
અને એના પતિએજ પાને કાલુ છપ્પ એ કેમ માનતી નથી ? જે કુ
બુદ્ધિ અમર્ય કે દૂરવર્થ પ્રાણી રોય, તે નીજાઓએ કહેલ ધર્મની
વાતવ્ય શ્રદ્ધા કન્ટે નથી, એમ જિનમજરને કન્ટુ છે. હવે પ્રમાને
મરજનની મરજ એ દુર લેવનાને દુ નિવેદ કરીશ, કે જેથી બીજે
કે:— ધર્મને આરોપ કરનાર ન જાને.” આ માંભગી અમલકુમાર

કરીને જગતને વિષે અદ્ભુત એવું સર્વસધર્મનું માહાત્મ્ય માની લે. ” આ પ્રમાણે શ્રેષ્ઠીએ તેને હિતકારી એવી ધાર્મિક શિખામણ આપી, પરંતુ મિથ્યાત્વથી મોહિત થયેલા તેના મનમાં તે લેય પણ તે ટકી શકી નહિ.

હવે પુનઃ શ્રેષ્ઠીએ કહ્યું કે:— “ હે પ્રિયાઓ! મારા સમ્યક્ત્વને સ્થિર કરવાનો હેતુ અત્યારે મેં તમારી પાસે સ્પષ્ટ કહી બતાવ્યો. માટે હવે પ્રથમ કાંતા સમ્યક્ત્વને સ્થિર કરનાર અને જયશ્રીનું કારણ એવું પોતાનું સમગ્ર ચરિત્ર મારી આગળ કહે. ” પોતાના ભર્તાસ્ત્રી આ પ્રમાણે આજ્ઞા થતાં પ્રસન્ન મુખવાળી થઈને હંતની કાંતિથી વસુધાને શુભ બનાવતી એવી તે પોતાનું વૃત્તાંત કહેવા લાગી:—

“ ભુવનમાં વિખ્યાત, પૃથ્વીમાં જેણે આનંદ પૂરી દીધો છે, અને સ્વર્ગનો જય કરનારી એવી અવંતીદેશના મધ્યભાગમાં ઉત્તરધિની નામની નગરી છે. ત્યાં શાસ્ત્રાનિપુણ શ્રદ્ધસ્થ શ્રીમતો અનાદિકાળથી આત્મા આવના લક્ષ્મી અને સરસ્વતીના વૈરને દૂર કરનાર છે. ત્યાં શત્રુઓને પરાસ્ત કરનાર, જગતને આનંદ આપનાર એવા સ્વરૂપથી દેવતાઓ કરતા પણ સુદર એવો સુરેન્દ્ર નામે રાજા હતો. પુણ્યનો સાગર એવા જં ખૂપનિ સત્કળાઓ અને સમગ્ર મુખ્ય પત્તિઓને તો એક પ્રિયભેલક તીર્થ જેવો ધર્મ પથો. એ પદમાળાની જંમ શીલરૂપ મુગધને ધારણ કરવાવાળી અને જૂતલને આનંદ આપવાવાળી એવી કનકઆસા નામની તેને રાણી હતી. હવે તેજ નગરીમાં રાજાનું પ્રનાદસ્થાન, બુદ્ધિમાન અને સમ્યક્દષ્ટિ જીવોમાં મુન્દ સમાન એવા જુષ્મ નામે એક મોટો શ્રેષ્ઠી હતો. જે શ્રેષ્ઠો પાત્રદાન, સુજ અને પ્રીતિ પ્રમુખ સુલુથી અલ્પદૂન અને વસુધા-પરના પુણ્યવત પુરોમાં એક અગ્રેસર હતો. કહ્યું છે કે:—

“ પાત્રે ત્યાગી ગુણે રાગી, મોગી પરિજનૈઃ સદ્ ।

નાયે બોદ્ધા રગે યોદ્ધા, પુરુષઃ પંચલક્ષ્મણઃ ” ॥ ૧ ॥

“ પાત્રને દાન આપનાર, સુલુમાં રાગ ધરનાર, સ્વજનોની

ધર્મસાધનમાં અનુરાગ અને જિનાર્યાદિકમાં વૈયાવચ્ચ-સમ્યક્ત્વના એ ત્રણ લિંગ કહેલા છે. કહ્યું છે કે:—

“ પરમત્યસંયવો સ્વત્તુ, સુપુણિયપરમત્યજ્જનનિસેવા
વાવન્નકુદિટ્ઠીય ય, વજ્જણમિદ્ધ ચરર સદ્દહણં ” ॥૧॥

“ પરમાગમમુસ્મૃસા, અણુરાગો ધમ્મસાહણે પરમો ।
જિણગુરુવેયાવચ્ચે, નિયમો સમ્મત્તર્લિંગાદં ” ॥૨॥

“ પરમાર્થ-તત્ત્વાર્થનો સંસ્તવ, પરમાર્થને સારી રીતે બાણ-નારા એવા મુનિઓની સેવા, નિન્હવ (સમ્યક્ત્વબ્રહ્મ) અને મિધ્યાત્વીનો ત્યાગ-એ ચાર સદ્દહણા (અદ્વાન) કહેવાય છે. પરમસિદ્ધાંતની ભક્તિ, ધર્મસાધનમાં અત્યંત અનુરાગ અને જિનભગવંત તથા સાધુ મુનિરાજની વૈયાવચ્ચમાં નિયમ (હકતા)-એ સમ્યક્ત્વના ત્રણલિંગ ચિન્હ છે. ” વગી હે ભદ્રે ! સમ્યક્ત્વની પરમ શુદ્ધિને ઈચ્છતા એવા સમ્યક્બુદ્ધિએ અહર્નિત, સિદ્ધ અને પ્રતિભાદિકનો કય પ્રકારે વિનય સાચવવો, કહ્યું છે કે:—

“ અરિહંત સિદ્ધ ચેદ્ય, સુણ અ ધમ્મે અ સાધુવગ્ગે ય ।
આયરિય ઉવજ્જાણ, પવયણે દંસણે વિણઠો ” ॥૧॥

“ અહર્નિત, સિદ્ધ, ચૈત્ય (જિન પ્રતિમા) શ્રુત, ધર્મ, સાધુ, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, પ્રવચન (ચતુર્વિધ સંધ) અને સમ્યક્ત્વ એ કથમાં વિનય સાચવવો. ” તેમજ સમ્યક્ત્વરૂપ આશ્ચિક્યને નિર્ભળ કરવાના કારણરૂપ મન, વચન અને ક્રાયા એ ત્રણ શુદ્ધિ કહી છે. કહ્યું છે કે:—

“ મળવાયાકાયાણં સુદ્ધી સમ્મત્તસોદ્ધિણી તત્થ ।
મળસુદ્ધી જિણજિણમયવજ્જમસારં મુણ્ઠ લોભં ॥૧॥
તિત્યંકરચરણારાહણેણ જં મજ્ઞ સિજ્ઞં ન કજ્ઞં ।
પત્યેમિ તત્થ નન્નં, દેવવિસેસંતિ વયસુદ્ધી ॥૨॥
છિજ્જંતો મિજ્જંતો, પીલિજ્જંતોવિ ઢજ્જમાણોવિ ।
જિણવજ્જદેવયાણં ન નમ્મં તસ્સતિય તણુસુદ્ધી ” ॥૩॥

વર્જવાં તથા તેમના બોલાવ્યા વિના પ્રથમજ તેમની સાથે આકાષ અને સંભાષ ન કરવે. ” આગાર યા અપવાદ સજ્જ, ગણુ વિગેરેથી છં પ્રકારના છે, તેના પ્રયોગથી અદ્ય અત્વવાળા પ્રાણીનું સમ્યક્ત્વ ખંડિત થતું નથી. કહ્યું છે કે:—

“ આગારા અવવાયા, છન્વિહ કીરંતિ મંગરક્ષ્વદ્વા ।

રાયગણવલમુરક્કમ ગુરુનિગ્ગહાતિતિકંતારા ” ॥૧॥

“રાત્રિનુયોગ, ગણુનુયોગ, બલ્લાનુયોગ, દેવાનુયોગ, ગુરુનિગ્ગહ અને વૃત્તિકાંતાર-સમ્યક્ત્વભંગની રક્ષાને માટે આ છ આગાર કહેલા છે.” સમ્યક્ત્વ એ સદર્મમંદિરનું દ્વાર-વિગેરે છ ભાવનારસથી ભાવવામાં આવતું સમ્યક્ત્વ મોક્ષસુખને આપનારૂં થાય છે. સમ્યક્ત્વ એ ચારિત્રધર્મરૂપ વૃક્ષનું મૂળ છે, ચારિત્રધર્મરૂપ મહેલનો તે દરવાજો છે, ધર્મરૂપ વાહનની તે પીઠ છે, જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર વિગેરે રત્નોનું તે નિધાન છે, વિનયાદિ ગુણોના આધારરૂપ છે અને ચારિત્રધર્મરૂપ અમૃતનું તે ભાષ્વન છે. એ પ્રમાણે સમ્યક્ત્વની જ ભાવના ભાવવી વળી જીવ છે, તે સાધન છે, પુણ્ય-પાપનો કર્તા અને લોકતા છે, કર્મફલથી તેને મોક્ષ છે અને જિનમગવતે કહેલો મોક્ષ-માર્ગ-ઉપાય પણ છે. આ છ સ્થાનકમા સમ્યક્ત્વદ્વા પૂર્વક રાખેલી આસ્થા જંમ અજન્મવ્યમાન અક્ષિ સુવર્ણને શુદ્ધ કરે છે, તેમ સમ્યક્ત્વને અવશ્ય શુદ્ધ કરે છે કહ્યું છે કે:—

“ અત્થિ મિત્તો તહ નિજા, કત્તા મોત્તા ય પુમ્મવાવાળં ।

મત્થિ ધુવં નિદ્વાણં, તદ્દુવાત્તો મત્થિ છદ્દાગે ” ॥૧॥

“ જીવ છે, તે નિવ્ય છે, પુણ્ય-પાપનો તે કર્તા અને લોકતા છે, તેને મોક્ષ અવશ્ય છે, અને તેનો ઉપાય પણ છે—એ છ સ્થાનક સમજવા. ” જ પ્રાણીએ આ અડસક લેદસહિત સમ્યક્ત્વ મેળવ્યું છે, તેના જન્મ અને જીવિત કૃતાર્થ છે. જ્ઞાનોપયોગથી જોમ મુનિ, તેમ સમ્યક્ત્વ વિના ચારિત્રસાધનરૂપ ધર્મ, તે દ્રવ્યરૂપતાને જાણે છે. અર્થાત્ તે માત્ર દ્રવ્યચારિત્ર જણાય છે. જેના દ્વંદ્વમાં સમ્યક્ત્વની

એવી બાધુશ્રી નામની પત્ની હતી. અને તે દંપતીને સુવર્ણ સમાન કાંતિવાળી એવી કનકશ્રી નામે મુત્તા હતી. એક દિવસ જિનદત્તાએ તેમને ઘેર જઈને પોતાના પતિને માટે કનકશ્રીની યાચના કરી. એટલે તેમણે કહ્યું કે:—“ તારી ઉપર આ કેમ આપી શકાય ? શ્રી-ઓને દરિદ્રની સાથે સંયોગ જથવા તો કૌમાર્યાવસ્થા સારી, પરંતુ સપત્નીની સાથે સહવાસ તેમને કોઈ રીતે શ્રેયસ્કર થતો નથી, સપત્નીપણને પ્રાપ્ત થયેલી એવી શ્રી કુલીન કે ધર્મજ્ઞ હોય, છતાં તે સ્વરૂપ કાર્યમાં પણ પ્રાયઃ અન્ય ઉપર દ્રોહ કરે છે. ” આથી જિનદત્તાએ પણ તેમને સભ્યતાપૂર્વક આ પ્રમાણે કહ્યું:—“ દેવ પૂજારિક કાર્યોમાં તથા ભોજનાવસરે મારે પતિની પાસે આવવું, અન્યત્ર કયાંય પણ નહિ કારણ કે વિરકત શ્રીએ પણ પતિમાં સદ્ભંગોરવ વધે તેમ કરવું. મેં પૂર્વે ભોગ ભોગવ્યા, શરીરનું સુખ અનુભવ્યું, જુદાકાર્યો કર્યા અને હવે તો તે અવસ્થા પણ ચાલી ગઈ. માટે જિનભગવંતે કહેલ ધર્મ કરવાજ મારે ઉચિત છે. આ સ ગ્રંથમાં દેવ, ગુરૂની આજ્ઞા મને એક અવધિઃ મર્યાદા) રૂપ થાયો. ” આ પ્રમાણે વિશ્વાસ પામતાં તેમણે પોતાની પુત્રી આપી અને શ્રેષ્ઠીએ ઉત્સવપૂર્વક વિધિથી તેનું પાણિગ્રહણ કર્યું. પત્રી જુદાકારિક કાર્યથી નિશ્ચિંત થઈને શ્રેષ્ઠીની સાથે પંચદ્રિયના મુખમાં નિમગ્ન થઈ હેમશ્રીએ કેટલોક કાળ વ્યતીત કર્યો. મસારની તૃપ્તિથી વિરકત આશયવાળી અને સદ્ભર્મથી ભાવિત એવી જિનદત્તા તે (હેમશ્રી) ના મનની અનુકૂળતા પ્રમાણે કરની મુખે દિવસો ગાળતી હતી. કથું છે કે:—

“ સર્વમંગલસ્તિયાગા—ગ્રાહરં પરમં મુલ્લમ્ ।

તૃગ્ગાનંવનો નાન્યો, ઘોરો નરક ઉત્પન્ને ” ॥ ૧ ॥

“ કહેવાય છે કે સર્વ સંગના ત્યાગ કરનાં બીજું પરમ મુખ નથી અને તૃપ્તિપ્રપંચ કરનાં અન્ય ભયંકર નરક નથી. ”

હવે પુરુષના યોગથી હેમશ્રી અનુક્રમે સગર્ભા થઈ, એટલે બધું ઘર ઉત્સવશ્રેણીની સાથે સજ્જન થયું (યોગવા લાભ્યું.)

નથી. તે વહુલાની સાથે દેવપૂજાદિના મિષથી જિનચૈત્યોમાં જઈને સ્વેચ્છાએ તે કોડા કરતો બેસી રહે છે. વળી આવશ્યકાદિકના બાનાથી એકાંત કોઈ નિર્જન ઘરમાં પરસ્પર નયનમેલાપના મુખાસ્વાદને તે બંને અનુભવતા રહે છે. ઘરનાં બધાં કાર્યો દાસીની જેમ મારે કરવાં પડે છે અને ક્ષીણ શરીરવાળી અને એકાકિની એવી મને માત્ર રાત્રિએજ નિદ્રા કરવાનો અવકાશ મળે છે. મારા મનમાં સપલીનું જે દુઃખ છે, તેનું વાણીથી વર્ણન તો માત્ર કેવળીજ કરી શકે.” આ પ્રમાણે પુત્રીનું કથન સાંભળીને બંધુશ્રીએ વિચાર કયો કે:—“અહો! કપટી મનવાળા એવા તે બંનેની કેવી દુષ્ટતા ? જે જેમાં અનુરકત હોય, તે ત્યાંજ લીન થાય છે. જેનું હૃદય કામથી અંધ બની ગયું હોય, તે ઉચિત કે અનુચિત સમજી શકતો નથી. કહ્યું છે કે:—

“કિમ્ કુવલયનેત્રાઃ સંતિ નો નાકનાર્ય—

ત્રિદશપતિરહિત્યાં નાપસીં વત્સિપેવે ।

હૃદયતુળકુટીરે દીપ્યમાને સ્મરાગ્રા—

ચુચિતમનુચિતં વા વેત્તિ કઃ પંડિતોપિ ” ॥ ૧ ॥

“શુ સ્વર્ગમાં કુવલય જેવા નેત્રવાળી દેવાંગનાઓ નહોતી ? કે ઈંદ્ર અહિંસ્યા તાપસી પર મોહિત થયો. તેથી ખરેખર ! હૃદયરૂપ પર્ણકુટીમાં કામરૂપ અગ્નિ દેહીપ્યમાન થતા પડિત પક્ષ કોણ ઉચિત કે અનુચિતને સમજી શકે છે ? ” સતિના જેવી રૂપવતી આ મારી મુતાનો ત્યાગ કરીને તે જડ વળીઓથી બ્યાસ અંગવાળી એવી તેને કેમ ચાહતો હશે ? ” આ પ્રમાણે વિચાર કરી પછી તે પોતાની પુત્રીને કહેવા લાગી કે:—“હે વત્સે ! હવે તું દુઃખને તજી દે કારણ કે બ્યાધિ બળવામાં આવતાં તેનો પ્રતીકાર કરવો સુલભ છે. નીકના છાંડવાની જેમ તારા મનના શત્રુનું હું પોતે ઉન્મૂલન કરી ગમે તે ઉપાયથી તને મુખી કરીશ.” આ પ્રમાણે બંધુશ્રીએ તેને આશ્વાસન આપીને પોતાને ઘેર રાખી અને પોતે જિનદત્તાનું વૈર વાળવાનો ઉપાય શોધવા લાગી.

સંપત્તિઓ સત્વર આવીને વાસ કરે છે અને હૃદય હર્ષથી ઊલ્લસિ-
યાય છે.” આથી પુનઃ તે યોગીએ તેને કહ્યું કે:—“ હે મહાદેવી
સાત સમુદ્રોનું શોષણ કરવાની અને સર્વ પર્વતોને ચૂર્ણ કરી નાખ-
વાની તારામાં શક્તિ છે, એમ શુરૂએ પૂર્વે મને કહ્યું હતું. માટે હે
વત્સલે ! હું સેવકપર પ્રસન્ન થઈ અત્યારે ત્યાં જઈ, આ મારું કાર્ય
સત્વર કરી આપ.” આ પ્રમાણે તેના કહેવાથી તે દેવી ત્યાં જઈને
પુનઃ પાત્રી આવી, અને વિકટ આશયવાળી એવી તે પેલા પાખંડીને
કહેવા લાગી:—“ સતીઓમાં તિલકસમાન એવી તેને હું જોવાને પણ
મમર્થ નથી. બીજી કાંઈ કામ હોય તો કહે, નહિ તો તારું મરણ પાસે
આગ્યું છે એમ સમજજે. કારણ કે અવિધિથી આરાધન કરેલા
ધર્મ, મંત્ર અને ચેટકદેવતા તથા કુરીતે બ્રહ્મણ કરેલ શસ્ત્ર—એ તત્કાળ
સાધકનો નાશ કરે છે.” તો એ જાનેમાં જે દુષ્ટ છે તેને મારી નાખ.
’ એ રીતે યોગીએ કહ્યું એટલે દેવીએ ત્યાં જઈને હેમશ્રીને મારી નાખી.
દ્વે પ્રમાણે તેને મરણ પામેલી જોઈને બહુ દુઃખથી પીડિત થતી
નયુગ્રીએ જાણી તમે જઈને વિજ્ઞાપિ કરી કે:—“ ન્યાયરૂપ વનને
વિકલિત કરવામા મેવનદશ એવા હું સમજતી ! જિનદત્તા સપત્નીએ
હવ્યાથી નાની કનકલા પુત્રાને મારી નાખી. ” આ સાંભળીને શાયથી
સ્ત્રી થઈ રાજ્યએ જિનદત્તા મહાનગીને સમામાં બોલાવવા માટે
પોતાના નેવડાને મોકલ્યા. જિનધર્મની પ્રભાવના કરવાને હચ્છના
એવા કંટલાક નમ્યદહિ દેવોએ તેમને અર્ધમાર્ગે જ સ્તંભી દીધા.
જેમની જિનમનવત અને ગુરુપર પરમ ભક્તિ છે અને જેના હૃદયમાં
અદ્વૈત સમ્યક્ત્વ વસવાત છે, તેને આપત્તિમાં પણ સંપત્તિઓ
આવીને મળે છે, એ નિમશય છે. કહ્યું છે કે:—

“ મિત્રઃ કેરુનિમમ્મયાન્નિચ્છદ્ધકં મીન્નમઃ ફળી મૂજના,

વત્તોત્તિઃ સ્થાવરંગગં વનમહી વૌગ્ધ્ય રામોન્નમા;

તદ્વ્ય સ્વાદ વ્રજનાદિનીગદગિપુત્રાયાઃ પરાવાસ્દ—

સ્વન્નામ્નાન્નિ ચ વાંતિ યમ્ય હૃદયે મમ્યસ્વદ્દીપોદયઃ ॥ ૧ ॥

કર્મ હું કદી નહિ કરું.” આ સાંભળી રાજાએ કહ્યું કે:—“હે ક્ષિત્રિન! લોજનને માટે સંન્યસનપણાના કપટથી કુકર્મ કરતાં વૃથા નરકે જઈશ. પાપાંડી એવા પાપી જનો જહસ્યવતનો ત્યાગ કરીને ધર્મકર્મ કરતાં પ્રાયઃ દુઃખનાં ભાજન થાય છે. નિઃશુક દૃઢચરણે એવો જે પ્રાણી અનેક પાપકર્મ કરીને પણ તે પાપકર્મથી નિવૃત્ત થતો નથી, તેની શુદ્ધિ થાયજ નહિ. જાને લોકમાં વિરૂદ્ધ એવા તેં કરેલા પાપની પરમ શુદ્ધિ તપ વિના નિવૃત્ત થતાં પણ સંભવતી નથી. કહ્યું છે કે:—

“મિત્રદ્રુહઃ કૃતઘ્નસ્ય, સ્ત્રીઘ્નસ્ય પિથુનસ્ય ચ ।

શુદ્ધિર્નોક્તા યુષ્ઠૈઃ પ્રાયશ્ચિત્તાચરણમંતરા ” ॥ ૧ ॥

“મિત્રદ્રોહી, કૃતઘ્ન, સ્ત્રીઘાતક અને પિથુન (ચાડીયો)—એમની શુદ્ધિ પ્રાયશ્ચિત્ત વિના થઈ શકતી નથી. એમ બુધજનોએ કહ્યું છે.” એમ કહીને ન્યાય અને ધર્મની રક્ષા કરવાને રાજાએ અધુશ્રીસહિત તે હંદરાચારીને દેશપાર કર્યો. અત્યંત ઉચ્ચ પુરુષ અને પાપ કરનારા પ્રાણીઓને ખરેખર ! આ જન્મમાંજ ફળ મળે છે. વળી મહાજનોએ પણ આ પ્રમાણે કહ્યું છે કે:—

“ત્રિપિર્મામૈશ્વિભિઃ પત્તૈશ્વિર્વર્ષમિર્દિનૈઃ ।

અન્યુગ્રપુણ્યપાપાનાં, ફલમર્ત્રવ જાપતે ” ॥ ૧ ॥

“અત્યંત ઉચ્ચ પુરુષ અને પાપનું ફળ, ત્રણ દિવસમાં, ત્રણ પક્ષમાં ત્રણ માસમાં અથવા તો ત્રણ વર્ષમાં અહોજ પ્રાપ્ત થાય છે.”

એવા અવસરમાં સમ્યગ્ધર્મ અને ક્રિયાના શુભોપાધી પ્રસન્ન થઈને દેવતાઓએ તે દંપતીપર પંચાક્ષર્ય પ્રગટ કર્યા. તે આક્ષર્ય સાંભળીને સરપૃહ મનવાજા એવા રાજાએ પણ ‘ધર્મનું માહાત્મ્ય કેવું છે ?’ એ પ્રમાણે સલાને પૂછ્યું. તે અવસરે ત્યાં જિનભગવં-

નગરવાસીઓના પુરુષાનુગધીપુરુષથી બલે આપૃષ્ઠ

એવા ચાર જ્ઞાનના પારણ કરનારા, સમ્યક્દિ જીવોની

પ્રધાના સરોવર સમાન અને ક્ષમાધારી એવા સમાધિગ

અણગાર પધાર્યા એટલે તે દંપતીએ ધ્યાનથી શુદ્ધ થઈ

ભાષા અને મન એ છ પર્યાપ્તિ છે. તેમાં એકંદ્રિય જીવોને પ્રથમની ચાર, વિગતેન્દ્રિય જીવોને પાંચ અને પચ્ચેન્દ્રિય જીવોને ૩૩ પર્યાપ્તિ હોય છે. મિથ્યાદષ્ટિઓના બાજુવામાં નહિ આવેલ તથા જિન ભગ-વંતે કહેલ એવા જીવના આ ચૌદ સ્થાન ચત્તપૂર્વક બાજુવા લાયક છે. ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય, આકાશાસ્તિકાય, પુદ્ગલાસ્તિકાય, કાળ અને જીવાસ્તિકાય એ છ દ્રવ્યો કહેલાં છે. તેમાં એક કાલ વિના પાંચે પ્રદેશના સમૂહરૂપ છે. અને જીવ વિના પાંચે અચે-તન અને અકર્તા કહેલા છે. તેમાં કાલ વિના પાંચે અસ્તિકાય (પ્રદે-શના સમૂહરૂપ) છે અને પુદ્ગલ વિના પાંચે અમૂર્ત (અરૂપી) છે. વળી એ બધા ઉત્પત્તિ, સ્થિતિ અને વ્યય (નાશ) રૂપ કથા છે. પુદ્ગલના વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શ એ ચાર ભેદ છે. અને તે સ્કંધ અને પરમાણુ એમ બે પ્રકારે છે. તેમાં સ્કંધથી બિન્ન અંશને પરમાણુ કહેવામાં આવે છે અને ગદ્ધ (સમૂહાત્મક) તે સ્કંધ કહે-વાય છે. તે સ્કંધો સૂક્ષ્મ અને ગ્રાહ્ય એમ બે આકારવાળા હોય છે, શબ્દ, ગંધ, અધકાર, છાયા અને ઉષ્ણ એ ભેદો પણ સ્કંધોનાજ છે. તેમજ ધર્મસાધનમૂલ ઔદારિકાદિ પાંચ શરણ, મન, ભાષા પ્રયત્ન અને શ્વાસોશ્વાસ એ આઠ વર્ગજાના તે હનુ છે તથા સુખ, દુઃખ, જીવન, મરણના ઉપગ્રહ (અનુગ્રહ) ને આપવાવાળા છે. શ્રી જિનાનમમાં ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય અને આકાશાસ્તિકાય એ ત્રણ એક દ્રવ્ય કહેલા છે. તેમાં ધર્માસ્તિકાય અને અધર્માસ્તિકાય એ બે દ્રવ્ય લોકાકાશને વ્યાપીને રહેલા છે જળચરને જળની જેમ સ્વયમેવ ગતિ કરવાને પ્રવૃત્ત થયેલા એવા જીવ અને અજીવ (પુદ્ગલને) ધર્માસ્તિકાય સદાયકારી થાય છે. મુનેશ્વરને છાયાની જેમ સ્વયં સ્થિતિને પ્રાપ્ત થતા જીવ અને પુદ્ગલને અધર્માસ્તિકાય સદાયકારી થાય છે. અવકાશ આપનાર, સ્વસ્થિત (પોતામાં રહેલ) અને સર્વવ્યાપક તે આકાશ કહેવાય છે. તે લોકાલોકને વ્યાપીને રહેલ છે તથા અનન્ય પ્રદેશવાળું છે. પદાર્થોનું પરિવર્તન કરવા માટે જે કાલના પરમાણુઓ

ને છે કશું, ને સ્વચ્છ તે એમ જાને માનીને ઈએ કાગ છે
જનમાં અર્થદર્શનું આદાન્ય આજુ ને. એ ધર્મના પ્રભાવથી
પ્રાણીઓનાં દુઃખો નશ્વર દૂર થઈ જાય તે જાને શુભો અતિથય વૃદ્ધિ
પામે છે તથા દેવતાઓ પણ નેમને મદાય કરે ને. " આ સાંમગતા
સાક્ષર પાપવત્રા એવી કુંદવત્રા યોડી છે:— " આ સાંમગતામાં આરા
મનમાં વિશ્વાસ એસનો નથી કારણ કે કપટધર્મમાં એક પક્ષ એવી
મિત્રાઓ આ જાણુ કાઢેપનિક પદિયો કશું ને. " આવી સાજા વિનેરે
વિચારવા લાગ્યા છે:— " અરો ! આ દુરાતમાની પ્રાપ્તિ સત્ય વસ્તુમાં
જગતેલી જાણી જામદા છે. સુષુપ્ત માણિયાથી પરિપૂર્ણ જાને સ-
ત્યવાદી એવા સમજનમાં પણ નીચ જાનો પ્રાપ્તિ કેવળ દોષજ જુએ
છે. કશું છે:—

“ દોષમેવ શમાદયે ન ગુણં નિર્ગુણો જનઃ

જગૈશ્ચાઃ સ્તનમંદુલં, રક્તં વિવતિ નામૃતમ્ ” ॥ ૧ ॥

“ અરો ! નીચ (નિર્ગુણ) જન પ્રાપ્તિ દોષને જ પ્રદલ્ય કરે છે,
શુભને પ્રદલ્ય કરેનો નથી. કારણ કે સ્તનપર ઘાટેલી જગો માત્ર તે-
માંના રક્તને પીએ છે. પણ તે દૂધનું પાન કરતી નથી. ”

હું બધા જાનો ' મિત્રાઓએ કહેલ સમ્યક્ત્વના આદાન્યને
પારનાર એવું આ ચરિત્ર સાંમગીને સમ્યક્ત્વના લાભને બજો તે
જાને મત્રી સહિત અધિકારના પણ જનને ઉદયના કારણરૂપ જાને
દોષ એવા સમ્યક્ત્વના પ્રભાવને સાંમગીને મનસ્તાપને કર કરી
તિથય હર્ષ પામે.

॥ કિંતુ ભીતવાગચ્છનાયકમીમોમુંદરમુરિ ભીમુનિમુંદર
રેધોત્રયચંદ્રમુરિનિષ્ઠૈઃ વૈદિતજિનહર્ષગણિમિઃ કૃતાપાં સમ્ય-
ત્તૈમુદોરુપાપાં તૃતીયઃ પ્રસ્તાવઃ ।

॥ चतुर्थः प्रस्तावः ॥

વે શ્રેષ્ઠીએ માનપૂર્વક ચાંદનચીને કહ્યું કે:—“હે ભદ્રે ! તું તારા સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્તિના હેતુને નિવેદન કર.” પોતાના સ્વામીનો આદેશ પામીને તે પવિત્ર સતી પણ સદ્ધર્મરૂપ આરામ (ભગીચા) ને નીકતુચ્ચ એવી કથા આ પ્રમાણે કહેવા લાગી:—

“ જિનચૈત્યોથી પવિત્ર એવા ભરતક્ષેત્રમાં કંપવૃક્ષની જેમ સંપત્તિઓનો હેતુ એવો કુરૂ નામનો દેશ છે. ત્યાં પૃથ્વીના તિલક સમાન અને જિનેન્દ્રોની જન્મભૂમિપણાથી ઉત્તમ તીર્થરૂપે પ્રસિદ્ધ થયેલ એવું હસ્તિનાગપુર નામનું નગર છે. નિષ્કલંક કળાઓથી સુજ્ઞ, ઉત્તમ કાંતિવાળા અને જાણે અમૃતની ભૂર્તિઓ હોય એવા સદાચારી લોકો જ્યાં પ્રસિદ્ધ છે. તે નગરમાં ગરૂડ જેવો પરાક્રમી લોગીજનોમાં આદ્ય અને વિદ્વજ્જનોમાં અગ્રેસર એવો બૃહોગ નામે રાજા હતો. જે રાજા સદા ક્ષમા (પૃથ્વી) ના ભારને ધારણ કરવામાં સમર્થ ધર્મ (ધનુર્વિદ્યા) માં નિપુણ અને શત્રુને સુવર્ણની જેમ નમાવનાર તથા મિત્રનું કલ્યાણ અને ઉન્નતિ કરનાર હતો. રણાંગણમાં શત્રુઓની શ્રેણી તથા દાનમાં સુવર્ણની રાશિ એ બેને જે ભૂપતિ તૃણ સમાન ગણતો હતો. અર્થાત્ શૂસ્વીર અને દાતા હતો. તેને વસુધાની જેમ ક્ષમાશીલ, સતીઓમાં એક મંડનરૂપ અને દીનનું દુઃખ દૂર કરવામાં સમર્થ એવી લોગવતી નામે રાણી હતી. સુપાત્ર અને અનુકંપાદાનથી તથા શ્રીજિનેન્દ્રના ચરણની પૂજાથી જે દેવીનો

૩. કે જેના યોગે સૂર્યથી જેમ અધિકાર તેમ દુષ્કર્મો વિતર્ય પામે છે. કહ્યું છે કે:—

“દાનશીલતપોમાત્ર-મેદૈરેષ ચતુર્વિધઃ ।

ચતુર્ગતિમવાનેક-દુઃસ્વાનિર્નામનાસકઃ ” ॥ ૧ ॥

“ચાર ગતિરૂપ સંસારના અનેક દુઃખનો મૂળથી નાશ કરનાર એવો તે ધર્મ દાન, શીલ, તપ અને ભાવ-એમ ચાર પ્રકારે કહેલ છે. ” તેમજ વળી કહ્યું છે કે:—

“દાનં સુપાત્રે વિશદં ચ શીલં, તપો વિચિત્રં શુભમાવના ચ ।

મયાર્ણવોત્તારણસત્તરંદં, ધર્મ ચતુર્ધા મુનયો વદંતિ ” ॥ ૧ ॥

“સુપાત્રે દાન, નિર્મળ શીલ, વિચિત્ર તપ, અને શુભ ભાવના-સંસારસાગરથી પાર ઉતારવા નાવ સમાન એવા ધર્મને મુનિઓ ઉજા ચાર ભેદથી વર્ણવે છે. ” આ પ્રમાણે ધર્મ સાંભળીને તે વિપ્ર ગુરુમહારાજની પાસે આવકપણ પામ્યો અને યથોચિત ધર્મકાર્યોથી તે પોતાના જન્મને કૃતાર્થ કરવા લાગ્યો. તે દરિદ્ર હોવા છતાં નિરતર સુપાત્રે દાન દેતો હતો. તારણ કે વિવેકી પુરૂષે પોતાની શક્ત્યનુસાર દાન આપવું એકાંતે કહ્યું છે કે —

“દેવં મ્લોકાદપિ સ્તોતું, ન વ્યપેક્ષા મહાદયે ।

ઈચ્છાનુમારિણી શક્તિઃ, કદા કસ્ય મર્ચિત્યનિ ” ॥૯॥

“સ્વરૂપમાથી સ્વરૂપ આપવું, મહા ઉદયની અપેક્ષા ન રાખવી કારણ કે હિંમતીનુસાર શક્તિ કેને ક્યારે પ્રાપ્ત થવાની છે ? ” અથા ધર્મોમાં પરમ ધર્મ, અને પ્રાકાશના મુખ્ય તરંગરૂપ અનિદુષ્ટર બ્રહ્મચર્યને તે ત્રિધા શુદ્ધ પારણ કરવા લાગ્યો. કહ્યું છે કે:—

“જો દેહ કળયમોડે, પ્રદવા કારેદ કોઈ નિગમવગં ।

તમ્મ ન તત્તિયપુત્રં, તત્તિય વંશવ્યવ ધરિષ ” ॥ ૧ ॥

“જો કોઈ મુવર્ણ કેઈટિનું દાન કરે અથવા જિનમત્તન કરાવે,

વવા માન સહિત એની માગણી કરી, કારણ કે ઉત્પન્ન થતા નવીન લાવણ્ય (સૌરભ્ય) વાળી મનોવાંછિત ક્ષણે આપવાવાળી એવી કદપવહ્ની સમાન કામિનીની કોણ પ્રાર્થના ન કરે ? પરંતુ તે શ્રેષ્ઠી આવક વિના કોઈને આપવાનો નથી. કારણ કે કામધેનૂ ગાયના ભક્ષક (વાધ) ને કોણ આપે ? જે પ્રાણી ધર્મધુરાને વિશેષ રીતે ધારણ કરે છે, તે નિર્ધન હોય છતાં બુધજનો તેને ધનિકોની પંક્તિમાં પ્રથમ ગણે છે. (ધનવંતોમાં મુખ્ય કરે છે.) તું ઘૂતમાં કુશળ, ચેર અને પરદારાસપદ છે. માટે તે શ્રેષ્ઠ સતીને યોગ્ય રી રીતે ધણ ? ” આ પ્રમાણેનું કથન સાંભળીને રૂદ્રદત્તે પુનઃ તમને કહ્યું કે:—“ આ બાબતમાં તમારા સાંભળતાં હું પ્રતિજ્ઞા કરું છું કે:—“ આ કન્યાનું પાણ્ડિત્યહુણ કરીને તેજ વેચે અહીં આવીને તમારી સાથે લીલાપૂર્વક નૂતન કંઠેણરાજા હાથે નવા નવા ઘૂતથી બે હું ન રમું, તો તમારે મને અધમ વિમ્ર ગણવે. ”

પછી ઘૂતશાળામાંથી ઉડી અને ઘરની બહાર નીકળીને ધૂર્ત અને માયાવી એવો તે અનેક ગામ ભ્રમનો, કોઈક મુનિની પાસે શાવકાચારનો તથા સ્તોત્ર સહિત શ્રાદ્ધપ્રસન્નિ વિગેરે સૂત્રોનો અભ્યાસ કરીને ગુરૂસેવામાં કુશળ અને ભગવંતની સ્તુતિ કરવામાં નિપુણ એવો તે આવકોમાં પોતાને બ્રહ્મચારી તરીકે ઓળખાવતો, ભાવા અને શરીરને ગોપવીને (બદલાવીને) દરેક તીર્થે અને દરેક ગામે જિનપ્રતિમાઓને નમસ્કાર કરતો તે એકદા ત્યાં હસ્તિનાગપુરમાં આવ્યો. ત્યાં ગુણપાલશ્રેષ્ઠીએ કરાવેલ જિનચૈત્યમાં દશ પ્રકારના ધર્મને ધારણ કરતો અને કપટી એવો તે, જિનપૂજને માટે ત્યાં આવતા શ્રેષ્ઠીના જેમ બેવામાં આવે, તેવા પ્રકારનો સદાચારનો દંભ ધારણ કરીને રહ્યો. પછી અર્હંતની પ્રથક્ષ્ણ એવી અષ્ટપ્રકારી પૂજા કરીને સન્નિધિમાં શ્રેષ્ઠ એવા તે શ્રેષ્ઠીએ વંદનપૂર્વક તેને પૂછ્યું:—“હે આવકોત્તમ ! આપ ક્યાંથી આવો છો ? અને આવા યૌવનમાં પણ બ્રહ્મચારિવ્રત તમે શા કારણથી આદર્યું છે ? ” એટલે વિધિપૂર્વક

તે શ્રેષ્ઠને વંદન કરીને માથાવી એવો તે કટ્યનારૂપ શિષ્યએ રચેલ (કલિપત) એણું પોતાનું વૃત્તાંત કહેવા લાગ્યો:—“વારાણસી નામની મહાપુરીમાં ૫૨ કર્મનો કરનાર અને શુદ્ધસાચારમાં તત્પર એવો સોમરામી નામે બ્રાહ્મણ જ્ઞાનદાયક એવી ગંગા નામની પોતાની સ્ત્રી સાથે રહેતો હતો. તેમનો રૂદ્રદત્ત નામનો હું પુત્ર છું. જ્યારે હું યૌવનાવસ્થા પામ્યો, ત્યારે મદમત્ત યજ્ઞ વિષયોમાં અતિ વિહૂલ બની ગયો. તેથી વેત્રવતી નામની વેરયાને ઘેર નિરંતર રહેતાં દુરાચરવાળા એવા મેં ઘરના બધા મૂળ ધનનો વ્યય કરી દીધો. પછી હું નિર્ધન યજ્ઞ મયો એટલે પાપી વેરયાએ મને કહાડી મૂક્યો, અને માત્રપિતાના વિયોગથી દુઃખી થતાં હું આવી અવસ્થા પામ્યો. એટલે ભિક્ષુ માગતો અને એકાગ્રી પૃથ્વીપર જમણું કરતો એવો હું એકદા શુભના ઉદયથી કટ્યવૃક્ષની જેમ જિનચંદ્ર નામના સદગુણો સમાગમ પામ્યો. તેમને બહુ માનપૂર્વક નમસ્કાર કરીને હું પાસે બેઠો એટલે તેમણે હર્ષરૂપ અમૃતને વર્ષાવનારી એવી ધર્મદેયના ચરૂ કરી.

“ધર્મ એ માતા, ધર્મ એ પિતા, ધર્મ એ મિત્ર, ધર્મ એ સતીની અતિ, ધર્મ એ દુઃખરૂપ અધકારનો નાશ કરવામાં સૂર્ય સમાન અને ધર્મ એ કલ્યાણનો ખજાનો છે. જ્યારે કલ્યાણ પ્રાપ્ત થવાનું હોય અને જ્યારે પરમ પદ તરત પ્રાપ્ત થવાનું હોય, ત્યારેજ પ્રાણી ભાવથી જિનપ્રણીત ધર્મને પામી શકે છે. સુમન (દેવ-શુદ્ધ મન) થી પ્રેરણા કરાયેલ એવા મંદરાચલની જેમ ધર્મથી પ્રાણી ચંદ્રની જેમ ભવાખિયથી ઉદ્ધાર પામી શિવ (મોક્ષ-મહાદેવ) ને પ્રાપ્ત કરે છે. તે સર્વથી ધા દેયથી પણ પ્રાપ્ત થઈ શકે છે. તેમાં સંપુર્ણ તેનો સંવંધી સ્વીકાર કરે છે અને શુદ્ધસૌ દેશ (એક ભાગ) થી આદરે છે. જેઓ મન, વચન અને કાયાથી કરતું-કરાવતું અને અનુમોદનું એમ ત્રિવિધ ત્રિવિધે જ કટ્ય અને આરંભ એ બે લેદથી સ્થાવર અને ત્રણ જીવોની હિંસા કરતા નથી, જેઓ દોષ, લોભ, ભય અને હાસ્ય એ ચાર લેટે મૂચવાદનો ત્યાગ કરે છે, સ્વામી-

અદત્ત, તીર્થંકરઅદત્ત, ગુરુઅદત્ત, અને જીવઅદત્ત એ ચાર પ્રકારે જેઓ અદત્તને ગ્રહણ કરતા નથી, નવ ગુણિથી જેઓ સદા શીઘ્ર પાળે છે, જેઓ ઘર વિગેરેના ત્યાગપૂર્વક સર્વથા પરિગ્રહનો ત્યાગ કરે છે, દિનપ્રાત્માદિ લેદોથી જેઓ રાગિલોચનનો ત્યાગ કરે છે અને દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ અને ભાવથી અલિગ્રહમાં તત્પર રહી વિશુદ્ધ આહારને ગ્રહણ કરે છે, તેઓને મુક્તિમાર્ગના પ્રકાશક એવા સંયમી કહ્યા છે. અને તેમાંના એક ભાગનું આચરણ કરનારા આવકો કહેવાય છે. 'બ્રહ્મચર્ય'ને ધારણ કરનારા, અને વિશુદ્ધ આહારનું ભોજન કરનાર એવો પ્રતિભાધારી આવક પણ સાધુ સમાન ગણાય છે. જેને દેવતાઓ પણ નમસ્કાર કરે છે. રાજાઓ જેના શાસનને ધારણ કરે છે, ગ્રહો પ્રસન્ન થાય છે અને દુષ્ટો જેનાથી વશ થાય છે, તે બ્રહ્મચર્યનો મહિમા અદ્ભુત કહેલ છે. ”

આ પ્રમાણે દેશના સાંભળીને સવેગ રસને ધારણ કરનાર એવા મેં ગુરુની ખાસે વિધિને પૂજિત એવું બ્રહ્મચર્યમત કંઈક અંગીકાર કર્યું છે. પછી ત્યાંથી અનેક તીર્થોમાં જિન ભગવાંતોને નમસ્કાર કરનો એવો હું અહીં શાંત્યાદિ જિનેન્દ્રોને નમસ્કાર કરવા આવ્યો છું. ” આ પ્રમાણે પ્રપચયુક્ત પણ સુધાસમાન એવી તેની વાણી સાંભળીને આશ્ચર્યથી રોમાંચિત થયેલો એવો શ્રેષ્ઠી મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યો કે:—“ એક બાળુ જેમ સર્વ પ્રકારના સત્તપ હોય અને એક બાળુ શીઘ્ર પાલન, તથા જેમ એક બાળુ સર્વ તીર્થો અને એક બાળુ શત્રુજય તીર્થ સમાન છે. તેમ યૌવનવયમાં પણ અતિ દુષ્કર એવું બ્રહ્મચર્યમત ધારણ કરેલ હોવાથી એ મહાપુરુષ વિશેષથી સ્તુતિપાત્ર છે. માટે ભક્તિપૂર્વક જો એનું વાત્સલ્ય કરાય, તો આ મારો ગૃહસ્થાશ્રમ વૃદ્ધ સફળ થઈ જાય. સાધર્મિકવાત્સલ્ય, જીવદયા અને કષાયોનો નિગ્રહ—એ શ્રેષ્ઠ એવું પુણ્યાનુગ્રાધીપુણ્ય જૈન શાસ્ત્રનમાં વિદિત (પ્રસિદ્ધ) છે. ” આ પ્રમાણે વિચાર કરીને પછી શ્રેષ્ઠીએ તેને કહ્યું કે:—“ હે પરમ બ્રહ્મચારી ! પુણ્યવંત એવા તમે

બ્રહ્મચર્યવ્રત તમે અમુક વખતને માટે કે જીવનપર્યંત લીધું છે ?
 એટલે તે બ્રહ્મચારીએ સ્વસ્થ લાપામાં શેઠને કહ્યું કે:—“હે મહા
 નુભાવ ! યૌવનવયમાં આ છદ્વિયો મુનિઓને પણ દુર્ગ્ધ હોય છે
 માટે તપસ્યા (વ્રત) માં તુલના કરતા એવા મેં ગુરૂની આજ્ઞાએ
 સમર્થાદ બ્રહ્મચર્યવ્રત સ્વીકાર્યું છે. સુજનોએ વ્રતને પ્રાણી કરતાં
 પણ અધિક માનેલ છે. માટે બહુ સંભાળપૂર્વક તેનું પાલન કરવું.
 કારણ કે જનભંજક પ્રાણીને જવાંતરમાં સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્તિ અતિદુર્લભ
 થઈ પડે છે. કહ્યું છે કે:—

ઈષ્ટવિયોગો बहुपात्तिपुक्तता, कुयोनिता संततरोगपारिता ।
 पराभवोऽन्यथ कुरुपदेहता, फलान्यमुन्याहुरितव्रतांगिनाम् ॥૧॥

“છદ્વિજનનો વિયોગ, વારંવાર ચિંતા, નીચ કુળમાં જન્મ,
 નિરંતર શરીરે બ્યાધિ, બીજાઓથી પરાજય દેહની કુરૂપતા વ્રતભંજક
 પ્રાણીઓને આવાં ભયકર ફળ પ્રાપ્ત થાય છે.” આથી શ્રેષ્ઠીએ વિચાર
 કર્યો કે:—“સોમશર્માની સુનાને ખરેખર ! એજ વર યોગ્ય છે, વળી
 સમાન સ્થિતિવાળો અને સરખી વયવાળો એવો તે મને ભાગ્યયોગેજ
 પ્રાપ્ત થયો છે.” આ પ્રમાણે વિચાર કરી કાર્યના અર્થો એવો શેઠ તે બ્ર-
 હ્મચારીને કહેવા લાગ્યો કે.—“હે ભદ્ર ! મહેરગાની કરીને તમે એક
 મારી પ્રાર્થના સફળ કરો. સમ્યગ્દષ્ટિ જનોમાં શ્રેષ્ઠ, અને બંને કુળને
 વિશુદ્ધ કરવાવાળી તથા સદ્ગુણોથી માન્ય અને ધન્ય એવી આ સોમા
 નામની કન્યાનું તમે પાણિગ્રહણ કરો. ખરેખર એના પુણ્યથીજ
 આકૃષ્ટ થઈ તમે અહીં આવ્યા છો, માટે આ સંજંધમાં વિશેષ
 વિચારણા કરવાની જરૂર નથી. ધનહીન પણ સદાચારી વર સ્ત્રીઓને
 સારો, પરંતુ શ્રીમાન પણ એ તે સદાચાર માર્ગથી બ્રહ્મ હોય તો તે
 વિષ સમાન છે. સમાસહિત એવો સાધુ જેમ પોતાનો અર્થ (ધર્મ)
 સાધવામાં કુશળ હોય છે. તેમ જુદિણી સહિત જુદુસ્ય પોતાનો જુદ-
 સ્યધર્મ સાધી શકે છે પત્ની ‘ આજે માઝું મહા ઉલ્લસરૂપ વૃક્ષ સફળ
 થવાનું’ આ પ્રમાણે મનમાં વિચારતો અને લલચાથી નમ્ર મુખવાળો

પ્રસિદ્ધ થયેલ એવી તે વેસ્થાની સાથે કામભોગમાં આસક્ત થયેલા અને દુરાચરનાળા એવા તે પાપીએ ત્યાં કેટલાક દિવસો બ્યતીન કર્યા.

હવે સતીઓમાં શ્રેષ્ઠ અને ધર્મદક્ષ છતાં તેનું ચેષ્ટિત બાળી દુરધર્મ નિતશ્ચ શાપને મોખા આ પ્રમાણે વિચારવા લાગી કે:—“ અહો દમ્ય, શેન વિગેરે સામગ્રીથી શુભાશુભ ફળને આપનાર કર્મપરિણામ રે. પનાઓને પણ દુર્લભ છે. જે પ્રાણી જે રીતે જેવા પ્રકારનું કર્મ કરે છે, તે પ્રાણીને પાનાના નિધાનની જેમ તે કર્મ તેવી રીતે બોગવતું પડે છે. ” કશું છે કે:—

“ યદ્વાવિ તદ્ભવતિ નિત્યમયસ્તનોગ્નિ,
યસ્તેન જ્ઞાપિ મહતા ન માતૃગભાવિ
एवं स्वकर्मयज्ञवर्तिनि जीयजोक्ते,
भोक्तव्यं हिमास्ति पुरुषस्य हिमज्ञस्य ? ” ॥ ૧ ॥

“ જે ધવાનું છે, તે વાત કર્યા વિના પણ અવશ્ય થાયજ છે. અને જે નથી ધવાનું તે મદ્દા પ્રયત્ન કરતાં પણ થતું નથી. આ પ્રમાણે જીવજોડ સ્વકર્મને વશવર્તી રંગવાથી વિવશજ જનને શોષ કરવા લાયક શું છે ? ”

પછી ધ્રુવીએ નોખાને બ્રહ્માવીને નમસ્કર કરી કહ્યું કે:— “ હે વાન ! તારા કાણ બાળનાં બેટ કરવા નહિ કારણ કે કે બાળનો રિયતિ નહિ બોગમાય તેવી છે. તોડના પામિક જનો પણ જે કાપી અને મદ્દાપાલી મળી આવે, એ બેરખર કમિકાગતુંજ બાહ્યાં છે કશું છે કે —

“ મનુસ્મદુતા લાયે વિન મનામવમાનતા,
મનિગવિનયે વ્રાજાં પયે મુક્તરણિ વંચના ।
મલ્લિનવતુગ વાક્ મન્યસે વગેઝ વિમારિતા,
કરિયુગમદ્દાગમ્દર્શિતાઃ કુર્મનિ દિવ્યતઃ ” ॥ ૨ ॥

“ અનુભવ બ્રાહ્મણનાં આકાંક્ષી, ઘેરી કરવાની ભુદિ, સમજાનેડું આચાર્ય, હેલન અને ધર્મજ્ઞ દેહના, વરીયો (મુક્તરણ) ની પણ

વચના, પ્રત્યક્ષ મીઠું લોણુ, અને પરીક્ષ વિરૂદ્ધ લોણુ, આ લધી
 કનિષ્ઠમૂર્ષ મહાસાધનની ચગતી વિનૂતિ છે. "એની મેં કદ મુવ-
 લ્લીની રેમ જુદા તપાસ કરી પણ ધર્મછગથી તેને દુતકારક હું
 જાણી ન શક્યો. માટે "હે ભદ્રે! સર્વ પ્રકારના મુખને આપનાર અને
 પ્રાણીઓને અમય આપવાથી પ્રસન્ન કરનારા એવા જિન ભગવંતે
 પ્રરૂપેત ધર્મનીજ આરાધના કરવી હવે તને હચિત છે." સોમાએ
 શાંત મનથી કહ્યું કે:-"સંતાપને દૂર કરવામાં અમૃત સમાન એવા
 હે તારા! આપના પ્રસાદથી મારા દૃઢ્યમાં લેણ પણ દુઃખ નથી. કામ-
 લોભમાં આસક્ત થયેલો અધમ પ્રાણીજ દુઃખ પડતાં કલ્યાંત કરે છે,
 પરંતુ વિવેકી જન તો દુઃખ આવના વિશેષથી ધર્મશાધન કરે છે,
 વિશેષ થતાં મૂઠ જનજ નિરતર ચોક કર્યા કરે છે, પરંતુ વત્સલ તો
 એવો ઉપાધ લે છે કે જ્યાંથી કરી વિયોગ જ ન થાય. માટે હે તારા!
 ધર્મરૂપ કદપવૃક્ષને નીક સમાન અને કઃયાણને આપનારી એવી થી
 જિનભગવંતો તથા સાધુ મહા-મ.ઓનો મારે નિરતર ભક્તિ જ
 કરવી છે." આ પ્રમાણે તેનું વચન ત્રણ રીતે રૂંડતું પુણ્ય થઈને જોવા
 કે - "હે ભદ્રે! તારે નિશ્ચય રીતે ધન-ધર્મ-રતુ, તથા અજ્ઞાનથી
 મેં જે આ-પરિપાક હું ખોળે પ્રગટ કરાવે નૂ-પે. તેનો તારે સમ્યક્
 રીતે જન-... માટે નિશ્ચય હું... થાય અજ્ઞાન યાતો
 વિરૂદ્ધિય. પ્રાણી તેવ. ન-પણુ... પણ મન. વચન અને
 કાલ. ન-... ન-... આ-... તે અવશ્ય મુદ્ધ થઈ શકે છે
 વગ. પુણ્યરૂપને ના... અજ્ઞાન... રથર રેરા આ જિન મિદ્ધ. ૧૨૦
 પુર-કાલ... આ-... રાચતું "આ પ્રમાણે તેને નમ્ય
 પુણ્ય-... ન-... એ નિ-... સ્વસ્થ થયો.

એવા અવન-વચનને કમ તે વિકસ્વર કરવામાં મૂલ્ય સમાન
 એવા મુદ્ધમ મુલ્ય થવા પધાન એટલે સમ્યક્ષિ માણુને સાથે
 સોમા તેમજ વગ-કરક. નક. અને ત્યાં પડે મહાસાધનની આ પ્રમાણે
 તેણે પત્નિદરના નામ ને - "નિશ્ચય પૂવક વીરસ્યાનકનુ ૧૫ ૨૨

તાથી ભાગ્યવંત પ્રાણી તીર્થંકર લક્ષ્મીને પ્રાપ્ત કરે છે.” “હે ભગવન! તે વીશસ્થાનક કયા?” આ પ્રમાણે સોમાએ પૂછ્યું, એટલે શુરમ્ભા રાજ ત્યાં સભા સમક્ષ આ પ્રમાણે કહેવા લાગ્યા:—

“અર્હત, સિદ્ધ, આગમ અને આચાર્ય વિગેરેની ભક્તિ ધ્યાનિ વીશસ્થાનકો જિન શાસનમાં મોક્ષના કારણરૂપ કહ્યા છે, કયું છે કે:—” અર્હત, સિદ્ધ, પ્રવચન, શુર, સ્થવિર, બહુશ્રુત અને તપસ્વી એ સાત સ્થાનકની ભક્તિ, વારંવાર જ્ઞાનોપયોગ, સમ્યક્ત્વ, વિનય, આવશ્યક, નિરનિચાર શીલવ્રત, ક્ષણે ક્ષણે સમતા પૂર્વકગુણધ્યાન, તપા વૃદ્ધિ, મુખાવદાન, વૈયાવૃત્ય, સમાધિ, અભિનય જ્ઞાન, શ્રુતભક્તિ અને પ્રવચન (શામન) ની પ્રભાવના—આ વીશ કારણથી પ્રાણી તીર્થંકરપાત્રાને પ્રાપ્ત કરે છે. હે ભદ્રે! પ્રથમ સ્થાનકમાં ત્રિકાલ-અર્ચન પૂર્વક જિન ભગવનની દ્વ્ય અને ભાવથી દૃઢ ભક્તિ કરવી બીજા અખીલ સ્થાનકનું આરાધન કરના પણ મુગધી પૂપ, દીપ વિગેરે અથ્થ મકારથી જિનેશ્વરોની નાં સત્કા ભક્તિ કરવીજ. તેમજ દ્વ્યભક્તિ કરનારે રત્ન, મુવર્ણ, પત્થર અને કાષ્ઠમય જિન ચૈત્યે વિધિ પૂર્વક કરાવવો. જગ્યા મુવર્ણ, જગ્ગ અને કાષ્ઠાદિકનું જિનચૈત્ય કન્યે છે, તે જાન્યવત મન્યોના ઉત્તમ ફળને કોણ ભાંગી શકે છે? અર્થાત્ તેમને અર્ચનિભવ ફળ મળે છે. કયું છે કે —

“કાષ્ઠાદિકનાં ત્રિનાગારં, ધાવન્તઃ વરમાગરાઃ ।

વાર્ષાન્ત વર્ષાઋણાગિ, મન્દકના સ્વર્ગમાગ માંત્ ” ?

“કાષ્ઠાદિકનાં જિનભવનમાં જટલા પરમાણુઓ દ્વારા, તેટલા લાખ વર્ષ તેના કન્યવનાર સ્વર્ગના મુખ ભાગવે છે.” એક અમુક જાન્યદુદી નાન્યે અમુક પ્રમાણની અને મોક્ષ તરફીને વશ કન્યદી એવી જિન પ્રતિમા કન્યદી કયું છે કે:—

“વર્ષાઋણદિવં વિવં, ત્રિમાસવતિ ચોર્ધવાન્ ।

વૃક્ષાતર્કમાયાગર્ભ, વાચ્ય મનિયુદ્ધ વ્રજન્ ” ॥૧॥

અનંતગણી અધિક અને મોક્ષપર્યંત સુખ આપનારી કહેલ છે. આ અર્હંતપદનું સમ્યક્ રીતે આરાધન કરવાથી શ્રીમાન્ મગધેશ્વર શ્રેષ્ઠ કરાજ આવતી ચોવીશીમાં પદ્મનાભનામના પ્રથમ તીર્થકર થવાના છે. જેમને અનંત જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર અને સુખ—એ ચતુષ્ટય સિદ્ધ થયેલ છે, જેઓ એકત્રીશ ગુણોથી યુક્ત છે અને જેમની હોડાન્ય અગ્રભાગે સ્થિતિ છે, તેમના ધ્યાન અને પ્રતિમાના અર્ચનથી તથા સ્વરૂપના સમાવેશપૂર્વક તેમના નમસ્કાર જાપથી ભક્તિ કરવી તે બીજું સ્થાનક છે. એ સ્થાનકમાં સિદ્ધોની આકૃતિ કરવાથી, તેમની તીર્થ જૂમિને વંદન કરવાથી અને સિદ્ધાચળ, ગિરનાર વિગેરે તીર્થ-યાત્રા તથા અર્ચનથી કરવામાં આવેલ સિદ્ધ ભગવંતની ગુણગર્ભિત સ્વરૂપ ભક્તિ પણ તીર્થકરપદ આપે છે. તેમાં કોઈ જાતની વિચારણા કરવાની નથી. ત્રીજા સ્થાનકમાં પ્રવચન એટલે ચતુર્વિધ સંધ કહેવાય, તેની વંદના, આસનાદિક આપીને વિનય, અને ફળ, તાંબૂલ તથા વસ્ત્રાદિકથી વિશેષતઃ ભક્તિ કરવી. કહ્યું છે કે:—

“ ફલતાંબૂલવાસોમિ-ર્ષોજનૈશ્વર્યદનૈઃ સુમૈઃ ।

શ્રીસંઘઃ પૂજિતો યેન, તેન પ્રાપ્તં જનુર્ફલમ્ ” ॥ ૧ ॥

“જે પ્રાણીએ ફળ, તાંબૂલ, વસ્ત્ર, લોચન, ચંદન તથા કુમુદાદિકથી શ્રી સંઘની પૂજા કરી છે, તેણે મનુષ્યજન્મનું ફળ મેળવ્યું એમ સમજવું.” આ જગતમાં જિનેદ્ર સમાન અન્ય દેવ નથી, મુસા-ધુસમાન અન્ય ગુરૂ નથી અને શ્રીસંઘસમાન અપર પુણ્ય નથી. જે સંઘની ભક્તિ કરવાથી તીર્થકરપદ વિગેરેની પ્રાપ્તિનું મુખ્ય ફળ કહેલ છે એવા શ્રીસંઘની ભક્તિનું માહાત્મ્ય કોણ કહી શકે ? ચોથા સ્થાનકમાં સમ્યક્ રીતે ગુરૂની ભક્તિ કરવામાં આવે છે. જે પંચાચારને પાળે તેજ ગુરૂ સમજવા. જેમ એક તરફ વિવિધ તપ અને એક તરફ શીજ પાળવું સમાન છે, તેમ એક તરફ સર્વ ધર્મ અને એક તરફ ગુરુભક્તિ સમજવી. ગુણવંત જનોમાં પણ ઉત્કૃષ્ટ એવા ક્રિયાકાંડને આચરતાં પણ ગુરૂ આજ્ઞા આસાધ્યાવિના પ્રાણી સિદ્ધિ

સ્થાનકનાં જેમ મનુષ્યોમાં ચક્રવર્તી, દેવોમાં છદ્મ, પૂત્ર્યોમાં ત્રિનેદ્ર, તેમ સર્વ વ્રતોમાં મુખ્ય, અને જેના થોડે જગતને વંધ એવી ત્રિ-નેદ્ર પદવી પ્રાપ્ત કરી શકાય એવા નિર્મળ બ્રહ્મચર્યને સત્જનોએ નિરતિચારપણે ધારણ કરવું. તેરમા સ્થાનકમાં ક્ષણે ક્ષણે અને લવે લવે પોતાના મનને સમતામાં બેસી દઈને શુભ ધ્યાન કરવું. સૌદમા સ્થાનકમાં વિવેકી પુરુષોએ તપોવૃદ્ધિ કરવી. કારણ કે તપ એ નિ-ખિડ કર્મને લેદીને તીર્થકર-લક્ષ્મીને આપે છે. પંદરમા સ્થાનકમાં સદ્બલક્રિતપૂર્વક સુપાત્રે દાન દેવું અને સોળમા સ્થાનકમાં જિનાદિ-કર્તું વૈયાવૃત્ય કરવું. સત્તરમા સ્થાનકમાં સમસ્ત સંઘજનમાં સર્વ-રીતે સમાધિ (શાંતિ) કરવી. કારણ કે એ પણ તીર્થકરપદનું મુખ્ય કારણ છે. અઠારમા સ્થાનકમાં અભિનવ જ્ઞાન બ્રહ્મણ કરવું. એગ-ણીશમા સ્થાનકમાં શુભ ઉદયવાગી એવી શ્રુતલક્ષિત કરવી અને વીશમા સ્થાનકમાં સ્નાત્રોત્સવ, સદ્યપૂજા અને શ્રાવકગણના વિવિધ ગૌરવ કરવાપૂર્વક જિન શાસ્ત્રનની પ્રોઢ પ્રભાવના કરવી. ત્રિનેદ્રપદના હેતુભૂત એવા આ વીશ સ્થાનકોનું સર્વ જિનેશ્વરે વિવિધ તપથી પ્રથમ અવસ્થા આરાધન કરે છે કથું છે કે —

“ પ્રાર્થતતીર્થનાથામ્પા—યેતે વિજ્ઞતિગથવાઃ ।

एको ह्रीं वा वयः सर्वे, चान्यैः स्पृष्टा त्रिनेश्वरैः ” ॥ ૧ ॥

“ પ્રથમ અને અનિમ જિનેશ્વરે આ વીશ સ્થાનક આરાધ્યા હતા અને અન્ય તીર્થકરોએ એક, બે, ત્રણ ચા વીશેનું આરાધન કર્યું છે. ”

આ પ્રમાણે દેશના સાંભળીને શ્રોત્ર્ય આશયવાગી એવી સતી સોમાએ તે વખતે ગુરૂમહારાજની પાસે મહોત્સવપૂર્વક વીશ સ્થા-નકનું તપ અંગીકાર કર્યું પછી સમસ્ત જગતના એક બંધુ સમાન એવા શ્રી મુધર્મ ગજાધીશ (આચાર્ય) ને વિધિપૂર્વક નમસ્કાર કરીને સોમા પોતાને ઘેર આવી અને તે વીશ સ્થાનકોનું સમ્યગ્-રીતે આરાધન કરનાં પ્રથમ સ્થાનકમાં તેણે નગરમાં સુવર્ણકુંભયુક્ત

હવે મહોત્સવપૂર્વક વિધિથી તે પ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા અને ધ્વજારોપણ વિગેરેની સત્ક્રિયા કરીને સત્કૃત્યોમાં પરાકાષ્ઠાએ પહોંચેલ અને સમસ્ત પ્રાણીઓપર વત્સલભાવ રાખનારી એવી સોમાએ નિષ્કપટરીતે બહુ માનપૂર્વક સંઘવાત્સલ્ય કર્યું. અને પછી બીજે દિવસે દયાની લાગણીથી મહા ઉદાર એવી તેણે પશુાંગના સહિત રૂઢત વિગેરેને પોતાને ઘેર લોજન કરાવવાને બોલાવ્યા. કહ્યું છે કે:—

“ નિર્ગુણેષ્વપિ સત્ત્વેષુ, દયાં કુર્વતિ સાયવઃ ।

ન હિ સંહરતે જ્યોત્સ્નાં, ચંદ્રચાંડાલવેદમાનિ ” ॥ ૨ ॥

“ નિર્ગુણ પ્રાણીઓપર પણ સાધુઓ તો દયા જ કરે છે. કારણ કે ચાંડાલના ઘરપરથી ચંદ્ર પોતાની પ્રભાને સંહરી લેતો નથી. ” તે વખતે જેના કાવચનો હજી કોઈએ ઉપસોગ કર્યો નથી એવી તે સોમાને જોઈને રૂઢતે ચલિત મનથી કંઈક પશ્ચાત્તાપ કર્યો. અને કુટ્ટીનીએ તો કંઈ પ્રયોગથી સોમાને છેતરીને પુષ્પના લાજનમાં છાનીરીતે એક સર્પ રાખી દીધો. પરંતુ તેના પુણ્યપ્રભાવથી સર્પ પણ પુષ્પની માળા તુલ્ય થઈ ગયો, કારણ કે પુણ્યવંત પ્રાણીઓને વિપત્તિઓ પણ સપત્તિરૂપ થઈ જાય છે.

હવે લોજન કરી રહ્યા પછી પુષ્પાદિકથી તેમનો સત્કાર કરવાની ઇચ્છાથી દેવયોગે સોમાએ તેજ પુષ્પમાળાને હાથમા લીધી અને મંચકરીમાં તે સતીએ સ્ત્રીવાપૂર્વક તે કામજાના કાકામાં પહેરાવી એટલે ત્યાં તે ભય કર સર્પરૂપ થઈને કામજાને ડસી તેથી તે દુષ્ટ મૂર્છા ખાઈને જમીન પર પડી. તેની તેવી અવસ્થા જોઈને કુટ્ટીનીએ કપટથી ઉદરનાડન કરી અને નાગને એક ઘાકામાં લઈને રાખની આગળ પોકાર કર્યો એટલે તે સ્વરૂપ સ્વમજીને કુપિત થઈને રાખએ સોમાને બોલાવીને પોતાની પર્વકા સમક્ષ તેને કહ્યું કે:—“ હે ભદ્રે! વિષયોમાં વિરક્ત અને ધર્મકાર્યોમાં આગ્રહ એવી તે આવું કર્મ શા માટે કર્યું? ” આ સાંભળીને સોમા બોલી કે:— “ હે રાજન! સર્વજ્ઞ ભગવંતના ધર્મને બાણી એવી હું પર પ્રાણીને ખીણ થાવ તેવું કામ પ્રાણીને

પ્રેમશ્રનિગી મયૂરીની જેમ ઉત્કંઠિત હૃદયવાળી એવી સોમા પણ પોતાના પ્રિયતમ સહિત વંદન કરવા ત્યાં આવી. એટલે કર્ણના સાગર એવા ગુરુમહારાજે તેમનાપર અનુગ્રહ કરીને મુધાના સ્વાડ-સમાન વાળીથી ધર્મનો ઉપદેશ આપ્યો કે:—

“ શ્રેયઃગંતતિમંદિરં મુરનરાષોઽસ્થિનેર્ગમનઃ ,
 મર્વાપમ્પ્રકટપ્રવામપટ્ટહઃ મિદ્ધિશ્રિયઃ કાર્મણમ્ ।
 ધર્મઃ પ્રાગિદ્યાગુમ્ત્યવનનાઘ્નેયાદિરુપો મહા -
 પ્રામ્યાદેવ ગરોરિભિર્જિનપ્રાનિપ્રોક્તઃ સમામાયતે ” ॥ ૧ ॥

‘ પ્રથમ પ્રાણીના મંદિરરૂપ, મુરેદ્ર અને નરેન્દ્રની સ્થિતિમાં ભાર્ગવનાથ, નવ આશનિઓના મહિમાકાર કરવામાં જાહેર પટલ સમાન, નિર્દિશ્ટીનું એક રામજી અને ગુરુદેવ, મન્ય વચન, અસ્ત્રોચાદિરૂપ તથા જનજનનને પ્રકટપલ એવા ધર્મને પ્રાણીઓ મહાપ્રામ્યાથી જ સમી રૂપ છે ’ ને ધનના મુદ્દ રૂપ, ગુરુ અને ધર્મમાં સંપૂર્ણ મહાદેવ નમસ્કરણનું મૂળ જાણે એ દ્વારરૂપ કહેલ છે. આ મંદિરના આવીને નવ નિર્વાણના મેળાની દ્રશ્યે, પરંતુ શુદ્ધ સમ્યક્ત્વનો પ્રાપ્તિ નેમ્નું કદી નમસ્કરણ નથી તે એક વાર પણ મુધાના આગ્રાસ નમાન એવા ને નમ્યજનનાં ધાત્ર ધાય, તે મુજબને જન્મ રજાનાં નિવૃત્ત કરી રૂપે નમ્યકન્યથી નમુદ્ધ એવું સ્વર્ગ પણ એ જીવનનુપાન ધાર્મિક ક્રિયા, કરવામાં આવે, તે તે અવ્યવસ્થા નિજરેસનારૂંકારજુરૂપ ધાય છે. કહ્યું છે કે

“ શ્રે પ્રજ્ઞામી કમ્યં, શ્વેદ વદ્યાર્થે વામદોરીર્દિ ।
 મં વાગી નિર્દેશુર્મો, શ્વેદ કમામયિનેશ. ” ॥ ૧ ॥

‘ અગતી ને કદં અનેક વર્ષકાલી મુદી ખાવાયે, તે કમ્પનથી ત્રણ મિલિન ધાર્મિક એક આમમાં ખાવાની શકે છે. ’ સમ્યક્ત્વની પ્રતિષ્ઠા એ પવિત્ર એવા ચારિત્ર્યને સાત ધાય, તે જન્મ દેવ એક કે એ જાવના નેમ્નું ધારી શકે છે.

આ પ્રમાણે દેશના શ્રામિકોને પ્રતિશ્રોત્ર પામેલ એવા રાજ્યને
કુળપાત્ર વિદેશી આદેશ શુદ્ધદાતાજી પામે હીજા જાગીરા કરી,
જાને મંજૂરના જાગીરી વિરખા એવી જાગીરી પ્રમુખ શ્રીઓએ
પણ સોમાની આદેશ જાનકપૂર્વક હીજા લીધી. તથા દરદતાદિક
સર્વે બાર જગ લાંબે સમયકલ્પનાત્વમાં કુશળ એવા દરદાવો મળ્યા.
દે સ્થમિન! આ બધું આજના નજરે એકને મળેને છાંછની એવી
મેં પણ સદાકરની પામે શુદ્ધ સમયકલ્પનાત્વમાં જાણિક જાગીરા કર્યું.”

આ પ્રમાણે પ્રિયાએ કહેલ વિષયનાનું સમયકલ્પનાત્વ સ્પષ્ટ-
કુળ જાને દરદને દ્વિતીય એકું નિર્મળ જાદિત્ર સાંમનીને અર્દાસ
દેડ સોજો આદેશ અનિયમ જાનંદ પામ્યો. એવામાં અનાદિ મિથ્યા-
ત્વપૂ પુરાણ (જુના) મરિસયો, પ્રાદિત્ર થયેલ એવી કુંદલના
જોડી કે:— ‘ આ બધું કંપાલકાંપન છે. ’ તે વખતે રાજા વિગેરેએ
વિચાર કર્યો કે:— ‘ જાદો ! મિથ્યાદિઓમાં અગ્રેસર એવી એના
દરદમાં આ અમદાન (મિથ્યાત્વ) તે કેવા પ્રકારનું છે ? કયું છે કે:—

“ સંતવસંતં દોષં, વદંતિ યે ધર્મકારિણઃ પુનઃ ।

મત્પતં સંકાનાં, રમ્યાનાં મિથ્યાત્વસ્તેષ્વ ॥ ૧ ॥

“ સંજો ધર્મો પુરૂષના અડગ દોષનું લોકો આગળ કહેતા
રે છે, તેમને અદિ મિથ્યાદિ કહ્યા છે ”

હું બધા જાને ‘ સમયકલ્પનાત્વ નિરૂપણ કરનારી એવી
ચંદનધોની કથા સમ્યક્ રીતે સામગીને સમસ્ત કથાણુ જાણવામાં
કેપવૃક્ષ સદા એવા સમયકલ્પનાત્વમાં મનને દરદ રાખે.

॥ કવિ સમ્યક્વૃક્ષોપચાર કરીયા કથા ॥

હવે મંદીએ વિષયુથીને કયું કે:— “ આર્દત ધર્મનાં કુશળ
એવી હે લોકે ! તુ તારી શુદ્ધ સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્તિના હેતુરૂપ એવી કથા
કહે ” પોતાના સ્વામીનો આદેશ મનમાં મુદિત થતી એવી તે
વિષયુથી પણ સમ્યક્ત્વના કારણરૂપ એકું પોતાનું વૃત્તાં આ પ્રમાણે
કહેવા લાગી —

કેટલું અદ્ભુત ફળ મળે છે ? વૈષ્ણવ-ધર્મમાર્ગમાં જેટલાં દાન કર્યાં છે, તે બધાં દાન મેં વિગ્રેને અનેકવાર આપ્યાં, પરંતુ તે દાનોમાં કયાંય પણ પ્રભાવ મારા જોવામાં ન આવ્યો અને આ મુનિદાનનું તો મને અત્યારેજ અહીં મોટું ફળ મળ્યું. માટે પાત્રાપાત્રનો વિભાગ (ભેદ) અને દેયાદેયની વિચારણા તથા દાનનું ફળ એ મુનિની પાસે પૂછ્યું કે, હે ભગવન ! દાનનું સમગ્ર સ્વરૂપ મને કહે. ” આ પ્રમાણે સચિવની વિજ્ઞપ્તિથી મુનીશ્વર કહેવા લાગ્યા કે:—“ હે ભદ્ર ! સર્વ સુખનું કારણ અને પુણ્યનું સાધન એવું એ દાન-જ્ઞાન, અભય, સુપાત્ર અને અનુકંપા-એમ ચાર પ્રકારે છે. તેમાં ભવ્ય જીવેને અનુગ્રહપુદ્ધિથી શ્રીસર્વજ્ઞના આગમનું દાન જે આપ્યું, તે જ્ઞાનદાન કહેવાય છે. જેમ સર્વ ઇન્દ્રિયોમાં અશુ ઇન્દ્રિય પ્રધાન (શ્રેષ્ઠ) છે, તેમ સમગ્ર દાનોમાં જ્ઞાનદાન ઉત્કૃષ્ટ કહેલ છે. શ્રુત (જૈનાગમ) લખીને યા લખાવીને મુનીઓને આપવું. તેના એક અક્ષરદાનથી પણ એક લાખ વર્ષ સુધી દેવતાની સ્થિતિ પ્રાપ્ત થાય છે. વળી એ દાનના પ્રભાવથી ભવાંતરમાં પ્રાણી ધૂનજાની અને કેવળજ્ઞાની થઈ વિશ્વમાં પૂજનીય થાય છે. આરભના કારણરૂપ એવા શાસ્ત્રનો દ્રવ્યથી વિનિમય (ફેરગદલી) કરી જે અશ પ્રાણી જીવને આપે છે, તે ભવાંતરમાં તેનું ફળ પામી શકતો નથી. જે પ્રાણી યથાશક્તિ સ્કૂળ અને સૂક્ષ્મ જીવોનું રક્ષણ કરે છે તે ધર્મનું એક જીવિતરૂપ જીવનું દયાદાન કહેલ છે. સ્વપરના આગમ અને શાસ્ત્રોમા સર્વ અન્યધર્મીઓની સાથે આ દાનના ફળની ઉપમા મહર્ષિઓના જોવામાં કયાં આવી નથી. કહ્યું છે કે:—

“ મેરુગિરિકળયદાગં, ઘમ્માણં દેર કોડિરામોમો ।

ઈકં વરેરૂ જીવં, ન હુટ્ટે તેણ પાવેણ ” ॥ ૧ ॥

“ પ્રાણી મેરૂ પર્વતના જેટલું સુવર્ણદાન આપે અથવા તે દ્રવ્યની અનેક કોડીઓ દાન કરે, તો પણ એક જીવના વધથી થયેલ પાપથી તે મુક્ત થઈ ન શકે. ” પરમતના શાસ્ત્રમાં પણ કહ્યું છે કે:—

“એકતઃ કતવઃ સર્વે, સમગ્રવરદક્ષિણાઃ ।

એકતો યયમીતસ્ય, યાગિનઃ યાગરક્ષણમ્ ” ॥ ૧ ॥

“સર્વે ષેદા ન તત્કર્યુઃ સર્વે યજ્ઞાશ્ચ મારત ! ।

સર્વે તીર્થાભિષેકાય, યત્કર્યાન્ યાગિનાં દયા ” ॥ ૨ ॥

“એક તરફ સુભદ્ર એક ક્ષિત્રીએ આથે સર્વ યજ્ઞો અને તરફ ભયમીત પ્રાણીનું સંરક્ષણ કર્યું, તે સમાન છે. હે અર્જુન દયાવાળી જેટલું પુણ્ય યાગ છે, તેટલું પુણ્ય સર્વ યજ્ઞો કરતાં, વેદો સાંભળતાં અને સર્વ તીર્થોનાં અભિષેક કરતાં પણ પ્રાપ્ત નથી.” દયાથી દેવતા યજ્ઞો કૃત્તો ઉપસોગ કરતાં પણ તે આ ભંડારની જેમ કોટી ભય મુખી પણ પ્રાપ્ત કરી શીલુ થતું નથી. સારસાગરમાં ખૂડતા પ્રાણીઓને જે નાથ સમાન સહાય કરે છે, સત્ક્રિયા તથા સદ્ગુણથી જે મહિમ છે એવા પાત્રને વિદ્વાનોએ પાત્ર કહેલ છે. કહ્યું છે કે —

“જ્ઞાને ક્રિયા ચ દ્રવ્યમસ્તિ યથા. નર્તકાર્ત્તન કંચનિભિઃ મુશાવરમ્
યદ્દામકર્ષણમગ્ને જ્ઞાને, તસ્મૈ પ્રદનં શ્વલ્લ માંભદાયિ ” ॥ ૧ ॥

“જ્યાં જ્ઞાન અને ક્રિયા અને વેદનાત તે તેને કેવળી વેદોએ સુભદ્ર કહેલ છે તેમને એક પ્રકારની વિરોધતાથી દાન પાત્ર ખાતે રહે તે જાણ આજનાર થાય છે તે તે ગુણોને આદેશ પુણ્ય પાત્ર તેને પાત્ર કરતાં એવા અનુવિધ આ પાત્ર પણ નાનકડા સુભદ્ર પાત્ર કહેલ છે —

“ઉત્તમપત્ર માહુ. માઝ્મપત્ર ચ માવયા મગિયા ।

આવિયમમ્મરિહી. જઠમપત્ર મુગેપવ્વ ” ॥ ૧ ॥

જઠમ પાત્ર માહુ. માઝ્મપત્ર ચ માવયા મગિયા અને આવિયમમ્મરિહી. જઠમપત્ર મુગેપવ્વ — જઠમ પાત્ર માહુ. માઝ્મપત્ર ચ માવયા મગિયા અને આવિયમમ્મરિહી. જઠમપત્ર મુગેપવ્વ — જઠમ પાત્ર માહુ. માઝ્મપત્ર ચ માવયા મગિયા અને આવિયમમ્મરિહી. જઠમપત્ર મુગેપવ્વ —

તાની ઉત્પત્તિ થઈ સમજાવી. તત્ત્વજ્ઞ પુરૂષો તે જગતમાં અદ્ભુત એવા જ્ઞાન, ચારિત્ર અને તપથી પવિત્ર એવા મુનીશ્વરોને વિશેષ રીતે સુપાત્ર કહે છે. વિશુદ્ધ જે આહાર અને વસ્ત્રાદિક ભક્તિપૂર્વક આપવામાં આવે છે, તે ધર્મના આધારરૂપ હોવાથી ત્રીજું સુપાત્રદાન કહેવાય છે. વળી બ્રહ્મચર્ય, સમ્યક્ત્વ અથવા માર્ગાનુસારીપણાનો અન્ય કોઈ ગુણ જ્યાં જોવામાં આવે, ત્યાં પણ પાત્રતા કહી છે. મોક્ષાર્થી એવા બળ્ય પ્રાણીએ બ્રહ્મચારી એવા મુનિને શ્રદ્ધા અને આદરપૂર્વક કષ્ટનીય વસ્તુનું દાન આપવું. નિરંતર આર્ત અને શૌર્યાન મુક્ત, સત્ય, શીલ અને દયા રહિત, સ્ત્રી પુત્ર વિગેરેમાં આસક્ત, બદુ આરંભ અને પરિબ્રહ્મયુક્ત, મિથ્યાત્વથી કલુષિત મનવાળો અને ધર્મવંત જનોની નિંદા કરનાર એવા જનને તત્ત્વજ્ઞ પુરૂષો સુપાત્ર તરીકે કદાપિ માનતાજ નથી. ભવાંતરની પુણ્યબુદ્ધિથી, કુશાસન માર્ગમાં મોહિત થયેલા એવા જનોને સુવર્ણ અને ગાય વિગેરે જે આપવામાં આવે છે, તે ખરેખર અનર્થ-ફળને આપનાર થાય છે. કહ્યું છે કે:—

“ ઝમં યદ્દપરે શ્વે, રીજં મવતિ નિષ્ફલમ્ ।

તથાઽપાત્રેષુ યદ્દત્તં, તદાનં ન ફલેગ્રહિ ॥૧॥

एकवापीजलं यद्-दिक्षौ मुस्वादुतां पजेत् ।

निवे ॥ कदुतां तद्दत्, पात्रापात्रेषु योजितम् ” ॥૨॥

“ ક્ષારમૂમિમાં વાવેલ બીજ જેમ નિષ્ફળ થાય છે, તેમ અપાત્રને આપવામાં આવેલ દાન સફળ થતું નથી. એકજ વાવનું જળ જેમ દોલડીમાં મુસ્વાદિષ્ટ અને નિંગમાં કદુ થઈ જાય છે, તેમ પાત્રાપાત્રની વિચારણા સમજાવી. ” હે મંત્રીશ્વર! સુપાત્રે દાન આપતાં પણ ભાવ પ્રમાણેજ ફળ મળે છે. વિશુદ્ધ ભાવવિના આપેલ દાન સ્વર્પ ફળદાયક થાય છે. અને પ્રાણીઓને દુઃખની શાંતિ માટે કૃપાથી જે દાન આપવામાં આવે, તેને જિનેશ્વરોએ ચોથું દયાદાન કહેલ છે. કહ્યું છે કે:—

અત્ય આરંભવાળા, સત્ય, શીલ અને હયાયુક્ત અને શુદ્ધસ્થ
સેવન કરતા એવા બ્રાહ્મણો લોકમાં ખાત્ર ગણાય છે. કહું છે કે :

“ યે તપસ્વંતિ વિદ્વાંસઃ, સત્યશીલચિત્તેન્દ્રિયાઃ ।

તાનહં બ્રાહ્મણાન્ મન્યે, શેપાન્ શૂદાન્ યુધિષ્ઠિર ! ॥ ૧ ॥

સમા દયા દમો ધ્યાનં, સત્યં શીલં ધૃતિર્વૃગ્ના ।

વિદ્યા વિજ્ઞાનમાસ્તિત્ય—મેતદ્ બ્રાહ્મગણનમ્ ॥ ૨ ॥

શૂદ્રોપિ શીલસંપન્નો, ગુણવાન્ બ્રાહ્મણો ભવેન્ ।

બ્રાહ્મણોપિ ક્રિયાહીનઃ, શૂદ્રાપત્યસમો ભવેન્ ॥ ૩ ॥

યે શાંતદાંતાઃ શ્રુતિપૂર્ણકુર્ણા, ચિત્તેન્દ્રિયાઃ પ્રાણિરથે નિવૃત્તાઃ ।

પરિગ્રહે સંકુચિતા શુદ્ધસ્થાસ્તે બ્રાહ્મણાસ્તારયિતું સમર્થાઃ” ॥ ૪ ॥

“ જોઓ તપસ્વી, વિદ્વાન્ અને સત્ય, પવિત્ર તથા ચિત્તેન્દ્રિયા
છે, હે યુધિષ્ઠિર ! તેમનેજ હું બ્રાહ્મણ માનું છું, બીજા બધા શૂદ્ર
દામા, હયા, દમન, ધ્યાન, સત્ય, શીલ, ધીરજ, લજ્જા, વિદ્યા, વિજ્ઞાન
અને આસ્તિત્ય—એ બ્રાહ્મણના લક્ષણો છે. શીલસંપન્ન અને ગુણ
વાન્ એવો શૂદ્ર પણ બ્રાહ્મણ થાય છે, અને ક્રિયાહીન જો બ્રાહ્મ
ણ હોય, તો તે શૂદ્ર સમાન છે. શાંત, દાંત, શાસ્ત્રજ્ઞ, ચિત્તેન્દ્રિય, જીવહિં
સાથી નિવૃત્ત, અને અત્ય પરિગ્રહવાળા એવા શુદ્ધસ્થ બ્રાહ્મણ
અન્યને તારવા સમર્થ થાય છે. ”

એકદા સ્વર્ગની ઇચ્છાવાળા અને કોટી મુવર્ણનો વ્યય કરવાને
ઉત્સુક એવા રાજાએ પુણ્ય ઉપાર્જન કરવા યત્ન કરવાનો આરંભ
કર્યો. તે રાજાએ જોલાવેલા, જુદા જુદા દેશના રહેવાસી અને વેદ
વિદ્યામાં નિપુણ એવા સ્માર્ત્ત (સ્મૃતિને માનનાર) અને પૌરાણિક
અનેક બ્રાહ્મણો ત્યાં આવ્યા, અને રાજાની આજ્ઞાથી વેદોક્ત વિધિની
ઉદ્ઘોષણ કરીને સ્વર્ગપ્રાપ્તિને માટે તે બ્રાહ્મણો ત્યાં યજ્ઞકર્મ કરવા
લાગ્યા. હવે યજ્ઞશાળાની સમીપે જૈનધર્મી, લોગોપભોગ-વ્રતધારી,
નિઃસ્પૃહ મનવાળા અને નિર્દોષ વૃત્તિથી આજીવિકા ચલાવનાર એવા

વિશ્વભૂતિ નામના પ્રાણવનું, બલે પુણ્યનું મંદિર હોય અને અ-
તિથિ દેવતાઓ ભ્યાં સત્કાર પામે છે એવું નિવાસસ્થાન હતું. તે
વિષ્ણુ સતીઓમાં અવંકારરૂપ, જૈન ધર્મની પુરાને ધારણ કરવા-
વાળી અને સંતુષ્ટ દુઃખકમગવાળી એવી સતી નામે પત્ની હતી તે
દંપતી જિનભગવંત પાસે નૈવેદ્ય મૂકીને અને અતિથિપૂજન કરીને
દેવ ભોજનથી પોતાના પ્રાણ ધારણ કરતા હતા એક દિવસે નિર્દો-
ષરૂતિથી પ્રાપ્ત થયેલા ધર્મના તે વિષે ઘણા પુરુષો બતાવ્યા અને સતીએ
તેના ત્રણ ભાગ કરીને રાખ્યા હતા તે દિવસે તપસ્વી અને આશ્રવનિરોધી
એવા કોઈ સાધુ બિશ્વને માટે ભાગ્યથોગે તેમને ઘેર પધાર્યા એટલે
શાઓજી વિધિથી તેમને નમસ્કાર કરીને બલે નૃપત્વ પ્રાપ્ત થયું હોય
તેમ દૃષ્ટ થઈ અંજલિ ભેટીને તે પ્રાણલે વિરમિ કરી કે:—“ હે
પ્રભો ! આજ મારો મનુષ્યજન્મ સફળ થયો અને ચુડસ્થના પણ
કૃતાર્થ થઈ કે આપ જેવા મુક્તિમાર્ગના પ્રકાશક એવા મુખાર મારે
ઘેર પધાર્યા માટે હે વિનો ! કૃપા કરી આ ત્રણ પિંડમાંથી એક
પિંડ આપ ગ્રહણ કરો.” મુનિ જોઈયા કે:—“હે ભદ્ર ! આ ત્રણ પિંડ
કરી રાખવાનું શું કારણ ?” તેણે કહ્યું કે:—“ આ બે પિંડ દેવ અને
અનિયમિની ભક્તિ કરવા જુદા રાખ્યા છે; અને તૃતીય પિંડ અમા-
રા શરીરનિર્વાહને માટે રાખેલ છે. મુનીશ્વરે ત્રીજા પિંડને વિગ્રહ
ભાવેને ગ્રહણ કરવા પોતાની ઇચ્છા જણાવી એટલે દાનારના સાત
ગુણેને ધારણ કરતા એવા તે વિષે પણ ત્રીજા પિંડમાંથી તેમને
વહોરાખ્યું. કહ્યું છે કે —

“ ધદ્વા નુષ્ટિર્મત્તિ-વિજ્ઞાનમયોમના સમા મત્તિઃ ।

પર્વતે સમ્પ ગુણા-સ્તં દાનાર મર્મમાને” ॥ ૧ ॥

“ ધદ્વા, ન તોષ, ભક્તિ, વિજ્ઞાન, નિર્દોષતા, સમા અને મુક્તિ
આ સાત ગુણપુત્ર દાનાર પ્રથમ પાત્ર છે.” હવે તે મુનિને દાન
આપીને પોતાને કૃતાર્થ માનતો એવો તે વિશ્વજીન વિષે પાત્રદાનના
આ પંચ જૂથને ધારણ કરવા ભાગ્યે:—

અત્ય આરંભવાળા, સત્ય, શીલ અને દયાયુક્ત અને ગૃહસ્થ
સેવન કરતા એવા પ્રાણીઓ લોકમાં ખાત્ર ગણાય છે. કપું છે કે :

“યે તપસ્યંતિ વિદ્વાંસઃ, સત્યગ્રીવનિર્દ્રિયાઃ ।

તાનર્હં ગ્રાહ્યગાન્ મન્યે, શેપાન્ શૂદાન્ યુષિષ્ઠિર ! ॥ ૧ ॥

સમા દયા દમો ધ્યાનં, સત્યં શીલં ધૃતિર્યુગા ।

વિદ્યા વિજ્ઞાનમાસ્તિસય—મેતદ્ ગ્રાહ્યગલ્પનમ્ ॥ ૨ ॥

શૂદ્રોપિ શીલસંપન્નો, ગુણવાન્ ગ્રાહ્યગો મવેન્ ।

ગ્રાહ્યગોપિ ક્રિયાહીનઃ, શૂદ્રાપત્યસમો મવેન્ ॥ ૩ ॥

યે જ્ઞાતદાતાઃ શ્રુતિપૂર્ણકર્ણા, નિર્દ્રિયાઃ પ્રાણિરપે નિટ્ટતાઃ ।

પરિગ્રહે સંકુચિતા ગૃહસ્થાસ્તે ગ્રાહ્યગાસ્તારયિતું સમર્થાઃ” ॥ ૪ ॥

“જેઓ તપસ્વી, વિદ્વાન્ અને સત્ય, પવિત્ર તથા નિર્દ્રિય
છે, હે યુષિષ્ઠિર ! તેમનેજ હું પ્રાણી માનું છું, બીજા બધા શૂદ્ર
સમા, દયા, દમન, ધ્યાન, સત્ય, શીલ, ધીરજ, લક્ષ્મ, વિદ્યા, વિજ્ઞાન
અને આસ્તિક્ય—એ પ્રાણીના લક્ષણો છે. શીલસંપન્ન અને શુદ્ધ
વાન્ એવો શૂદ્ર પણ ગ્રાહ્ય થાય છે, અને ક્રિયાહીન જે ગ્રાહ્ય
હોય, તો તે શૂદ્ર સમાન છે. શાંત, દાંત, શાસ્ત્રજ્ઞ, નિર્દ્રિય, અવિદ્યો
સાથી નિવૃત્ત, અને અત્ય પરિગ્રહવાળા એવા ગૃહસ્થ પ્રાણીઓ
અન્યને તારવા સમર્થ થાય છે.”

એકદા સ્વર્ગની મંદિરાવાળા અને કોટી મુવર્ણનો વ્યય કરવાને
ઉન્મુક એવા રાજાએ પુણ્ય ઉપાર્જન કરવા યત્ન કરવાનો આરંભ
કર્યો. તે રાજાએ ગોઝાવેલા, જુદા જુદા દેશના રહેવાસી અને વેદ
વિદ્યામાં નિપુણ એવા સમાર્થ (સમૃતિને માનનાર) અને પૌરાણિક
અનેક પ્રાણીઓ ત્યાં આવ્યા, અને રાજાની આજ્ઞાથી વેદોક્ત વિધિની
ઉપાયજનક કરીને સ્વર્ગપ્રાપ્તિને માટે તે પ્રાણીઓ ત્યાં યજ્ઞકર્મ કરવા
લાગ્યા. દરેક યજ્ઞયાગની સમીપે જૈનધર્મી, બૌદ્ધધર્મી, જનધારી,
નિઃસ્પૃહ મનવાળા અને નિર્દોષ વૃત્તિથી આશ્ચર્યજનક યજ્ઞચર્યા એવા

વિશ્વભૂતિ નામના બ્રાહ્મણનું, જાણે પુણ્યનું મંદિર હોય અને અતિથિ દેવતાઓ જ્યાં સત્કાર પામે છે એવું નિવાસસ્થાન હતું. તે વિપ્રને સતીઓમાં અલંકારરૂપ, જૈન ધર્મની પુરાને ધારણ કરવાવાળી અને સંતુષ્ટ હૃદયકમળવાળી એવી સતી નામે પત્ની હતી. તે દંપતી જિનભગવંત પાસે નૈવેદ્ય મૂકીને અને અતિથિપૂજન કરીને શેષ ભોજનથી પોતાના પ્રાણ ધારણ કરતા હતા. એક દિવસે નિર્દોષવૃત્તિથી પ્રાપ્ત થયેલા ઘડના તે વિપ્રે ઘણા પુણ્યબનાવ્યા અને સતીએ તેના ત્રણ ભાગ કરીને રાખ્યા હતા. તે દિવસે તપસ્વી અને આશ્વવનિરોધી એવા કોઈ સાધુ લિશ્ચને માટે લાચર્યેગે તેમને ઘેર પધાર્યા. એટલે શાસ્ત્રોક્ત વિધિથી તેમને નમસ્કાર કરીને જાણે નૃપત્વ પ્રાપ્ત થયું હોય તેમ હૃદય ઘડ અંજલિ જોડીને તે બ્રાહ્મણે વિનંતિ કરી કે:—“હે પ્રભો ! આજ મારો મનુષ્યજન્મ સફળ થયો અને શુદ્ધચેતા પણ કૃતાર્થ થઈ કે આપ જેવા મુદ્ધિમાર્ગના પ્રકાશક એવા મુપાત્ર મારે ઘેર પધાર્યા, માટે હું વિભો ! કૃપા કરી આ ત્રણ પિંડમાંથી એક પિંડ આપ ગ્રહણ કરો.” મુનિ બોલ્યા કે:—“હે ભદ્ર ! આ ત્રણ પિંડ કરી રાખવાનું શું કારણ ?” તેણે કહ્યું કે:—“આ બે પિંડ દેવ અને અતિથિની ભક્તિ કરવા જુદા રાખ્યા છે; અને તૃતીય પિંડ અમારા શરીરનિર્વાહને માટે રાખેલ છે. મુનીશ્વરે ત્રીજા પિંડને વિશુદ્ધ ભક્તિને ગ્રહણ કરવા પોતાની ઇચ્છા જણાવી. એટલે દાનારના સાત શુણેને ધારણ કરતા એવા તે વિપ્રે પણ ત્રીજા પિંડમાંથી તેમને વહોરાવું. કહ્યું ॥ કે:—

“શ્રદ્ધા તુષ્ટિર્મક્તિ—વિજ્ઞાનમજોભતા સમા શક્તિ: ।

યજ્ઞે સપ્ત ગુણા—સ્તં દાનારં પ્રગંસંતિ” ॥ ૧ ॥

“શ્રદ્ધા, સતોષ, ભક્તિ, વિજ્ઞાન, નિર્લોભતા, સમા અને શક્તિ આ સાત શુભગુણ દાનાર પ્રશસાપાત્ર છે.” હવે તે મુનિને દાન આપીને પોતાને કૃતાર્થ માનતો એવો તે વિશ્વભૂતિ વિપ્ર પાત્રદાનના આ પાંચ બૃષણને ધારણ કરવા લાગ્યો:—

અન્નદાન વિશેષથી ખરેખર સાર્વભૌમ (ચક્રવર્તી) સમાન છે. કુધાથી દુર્ગળ કુક્ષિવાળા અને મ્હાન મુખકમળવાળા એવા રંક કે ચક્રવર્તી-ભાને સમાનજ કષ્ટદશા વેઠવી પડે છે. જેમ સ્વાતિનક્ષત્રનું જળ સર્પમાં વિષરૂપ થઈ જાય છે અને શુક્તિ (છીપ) માં તે મોતીરૂપે પાકે છે, તેમ અન્નદાન સમાન છતાં ફળ તો પાત્રને અતુસારેજ મળે છે. સંસારના સંગરહિત એવા સાધુઓને સ્વભક્તિપૂર્વક જે દાન કરવામાં આવે છે, તે નિધાનની માફક પ્રાણીઓને મોક્ષપર્વતની સંપત્તિ આપે છે. ખારત્રતધારી અને સમ્યગ્દષ્ટિ ગૃહસ્થોને વિવેકપૂર્વક જે વસ્તુ આપવામાં આવે, તે સ્વર્ગાદિકની સંપત્તિ આપનાર થાય છે. પરચાત્રમાં વિવેક વિનાનાં જે દાનો કહ્યાં છે, તે પ્રાયઃ આશંભને વધારનાર હોવાથી કેવળ પાપના નિમિત્ત થાય છે. પવિત્ર એવા પુણ્યનું ઉપાર્જન કરવા અથવા દુઃખની શાંત્યર્થે ગૃહસ્થે દાન આપવું-એમ તત્ત્વવેત્તાઓ કહે છે. કહ્યું છે કે:—

“ મૂળકાનાં વધં કૃત્વા, માર્ગારસ્તુષ્પતે યથા ।

તથા કામાંષિતે દત્તે, દાતા સ્વર્ગ ન ગચ્છતિ ” ॥ ૧ ॥

“ ઉદરોનો વધ કરીને ગિજાડાને તૃપ્ત કર્યાની જેમ કામાંષિત પુરૂષને દાન આપતાં દાનાર સ્વર્ગાદિ મુખ પામી શકતો નથી.” આ પ્રમાણે બ્રાહ્મણના મુખથી શ્રવણ કરીને સોમવ્રત રાજા લક્ષાદપર અજલિ રચીને કહેવા લાગ્યો કે:—“ હે ભદ્ર ! મારાપર અનુગ્રહ કરીને મારૂં સુવર્ણ-ચક્રનું પુણ્ય લઈ અને તેના ગદલામાં મને મુનિદાનનું ફળ આપ.” આ રીતે નરેન્દ્રનું વચન સાંભળી પુનઃ તે વિષે કહ્યું કે:—
“ હે નરદેવ ! જોનાથી પ્રાણીઓ સ્વર્ગ અને મોક્ષનાં મુખો પામી શકે અને ચિંતામણિરત્ન સમાન એવા મુપાત્રદાનનું ફળ આપી કાયરત્નની જેમ અસાર એતુ ચક્રનું ફળ કેમ લેવાય ? હે રાજા !
૧ કપ્પવૃક્ષ ક્યાં અને કગિકાગનું એક સામાન્ય વૃક્ષ ક્યાં ? તેમ મુનિદાનનું મહદ્ફળ ક્યાં ? અને ચક્રનું તુચ્છ ફળ ક્યાં ? વળી હે જૂપ ? જેન ધર્મરૂપ એવો પોતાના પાપ કે પુણ્ય કોઈને પણ આપી શકના

નથી. કારણ કે બીજાઓને પાપ આપવામાં તો આરી રીતે પાપરૂઢિ થાય, પરંતુ પુણ્ય આપવા જતાં તો પરિણામે હોય તેથી પણ તે સહિત થઈ જાય. પ્રાણી પ્રાયઃ પાતાના કરેલા શુભાશુભ કર્મને પામે છે, તથાપિ કેવળ મનઃસંતુષ્ટિને માટે જ અંતકાળે પ્રાણીને પુણ્ય આપવાનો વ્યવહાર પ્રવર્તમાન છે. જે ધર્મશાસ્ત્રમાં પ્રાણીને કંઈક અનુભવના કરવાનો પ્રયત્ન મળે, માટે મૂળ પાછળ પણ અહીં કરવામાં આવે છે. બીજી કશું ફળ કે કારણ નથી. વળી હે દેવ ! આ પશુ નમરના ઉદાનમાં મહર્ષિઓની ધેળીયુક્ત ધર્મસ્થાન નામના નિર્જાઈ શુર છે. માટે ત્યાં જઈને હે રાજન ! તેમની પાસે જો દાનનુ સમ્મન સ્વરૂપ તમે પૂર્ણ. તો મહાન લાભ થાય તેમ છે." પછી ધર્માત્માએ રાજાએ માલસે સહિત ત્યાં જઈને વિનયથી નમસ્કાર કરી દાન અને દેવની વિચારણા તેમને પૂરી. એટલે ગુરૂમહારાજને પણ ઈચ્છી રીતે સ્વરૂપ કરી મનાવ્યું તે સામગ્રીને રાજા સમ્યક્ત્વ અપીકાર કરી મનાધાન મુકે આવક થયો. પછી ગુરૂમહારાજ પુનઃ તે પુણ્ય રાજાને શિખાનણ આપતાં જોયા કે "હે રાજન ! જિન સિનમાં તુ વિચારુશા, યદં ન તુજ કલ્યાણરૂઢિ તત્ત્વોનો વાર વિચાર કરે તેનું નન્યકલ્પ કેને કને અધિકાધિક મુકે થતુ થઈ. કલ્પ ફેરે

મૈરાન્ય દ્રવ્યપૂર્ક નવપદમહિત જીવપદ્માયલેટ્યાઃ .

પચાન્યે ચાસ્તિવાયા વ્રતમમિતિગનિજ્ઞાનચાર્વાચખેટાઃ .

કલ્પેવં મોક્ષમાગ વિશુદ્ધનમોહનૈઃ શોક્તમર્હદ્ધિગેસૈઃ .

મત્યેતિ મદધાનિ સ્પર્શાનિ ચ મનિમાન યઃ મર્વે ગુદ્દરૂઢિઃ" ॥૧૧॥

"પણ કાગ અનંત નવ પદ નહિ. ૭ દ્રવ્ય. ૩૦ ની ૭ કાય ૭ લેસ્યા, પાચ અસ્તિકાય. ૫૫ ના પાચ નાનિકા. આર ગાંધ પાચ સાન અનં પાચ ચારિત્રના ને. આ નનાતુ વિવરણ હજી એવા જિન લ. ૫ ને એ પ્રરૂપેલ નાક્ષત્રાગને ન નાગમાન પ્રાણી માને છે, અદે ૧૨ અ. તેમા સીન થાય છે તેનું નન્યકલ્પ અ. શાય મુકે હોય છે."

આ પ્રમાણે ગુરુમહારાજના વાક્યને સત્યપણે સ્વીકારીને ત્યારથી તે રાજાએ વિશ્વભૂતિ-ગ્રાહણપર ગુરુબુદ્ધિ ધારણ કરી. પછી આચાર્ય મહારાજના ચરણને નમસ્કાર કરીને વિશ્વભૂતિ સહિત રાજાએ ઘેર આવીને આનંદપૂર્વક ધર્મોત્સવ કરાવ્યો. પછી સોમપ્રભ રાત્ર આહુત પડિતો સાથે નિરંતર ધર્મગોષ્ઠી કરતાં અનુક્રમે જૈનધર્મના વેતાઓમાં એક અગ્રેસર થયો. તે વખતે ઘણા ગ્રાહણો સમ્યગ્દષ્ટિ થયા. કારણ કે સૂર્યોદય થતાં અંધકાર શું કયાંય પણ રહી શકે? આ પ્રમાણે સુપાત્રદાનના માહાત્મ્યથી વિશ્વભૂતિ ગ્રાહણ તેજ ભવમાં ધનવાન અને ધર્મવંત જનોને માન્ય થયો. અને તેજ નગરમાં સુવર્ણ પ્રતિભાષુકા જૈનમંદિર કરાવીને તેણે સંપત્તિનું ફળ મેળવ્યું. પછી શ્રાવકધર્મનું આરાધન કરીને તે વૈમાનિક દેવતા થયો અને અનુક્રમે ચારિત્ર પાત્રીને મોક્ષે જયો." સોમશર્મા પ્રધાન પણ આ પ્રમાણે સુપાત્રદાનનું ફળ સાંભળીને મિથ્યાત્વીઓનો સંસર્ગ છોડી દઇને આસ્તિક શ્રાવક થયો.

હવે એકદા મત લેવાને ઇચ્છતા એવા તેણે શ્રીગુરુના મુખથી આ પ્રમાણે અનર્થહટમતનું વર્ણન સાંભળ્યું:—"જૈનધર્મના ધારકે ભવ્ય જીવને, પ્રાણીઓના પ્રાણને હરણ કરનાર એવા શસ્ત્ર, અગ્નિ, વિષ અને યંત્રને ધારણ કરવાં તે યોગ્ય નથીજ. કારણકે પાપનાં અધિકરણો ધારણ કરતાં અતરંગ બજનો ઉઠાસ થવાથી માણસોનું મન અનર્થ કરવાને તૈયાર થાય છે. માટે સુસ જને પોતાના શરીર પર લોહનું શસ્ત્ર ધારણ કરવું નહિ." આ સાંભળીને તે પ્રધાને પણ તે વખતે લોહમય શસ્ત્ર ધારણ ન કરવાનો નિયમ લીધો. એટલે ગુરુએ પુનઃ તેને શિષ્યામણુ આપી કે:—"હે મત્રિન્ ! આ બંને લોકમાં સુખકારી એવા આ મતનું પ્રયત્નપૂર્વક તારે પાલન કરવું." એટલે ત્યારથી દયાનો ભંડાર એવો તે રણાંગણમાં કે રાજસભામાં જતાં ઉપરથી સુવર્ણ અને માણિક્યથી મંકિત એવી કાષ્ઠની તરવાર રાખવા લાગ્યો. આ પ્રમાણે સત્પુણ્ય આચરતાં મતધારી એવા તેનો સામાન્ય સુખયુક્ત ઘણો કાળ ચાલ્યો ગયો. અહો મતનો મહિમા

કેવો અદ્યુત છે ? કે વિષમ પ્રમંગ આવતાં કાંઈ હરકત ન આવી.
રામનું અપમાન ન થયું અને મનનું પણ બરાબર સમાધાન થયું.
કહું છે કે:—

“નિર્દેષર્થેઽદિપાં વિધાતુમેકોપિ સમ્પત્તિ નિયમઃ કૃતો વૈઃ ।
તસ્યાનુયાયાદિપદો વ્રજંતિ. સ્વઃ સંદસ્તસ્ય પદે પદે ચ” ॥૧॥

“જેન ધર્મમાં જીવવા પાળવા જેમણે સમ્પત્તિ રીતે એક
પણ નિયમ કર્યો છે. તે નિયમના પ્રમાણથી વિપત્તિઓ દૂર આવી
થાય છે અને સ પત્તિઓ પગલે પગલે પ્રાપ્ત થાય છે.”

એકદા છજને શોધનાર અને પાપાત્મા એવા કોઈ દુર્લભને, કાષ્ઠ-
! તરવાર રાખવા સ પંથી મ ત્રીની વાગ રાખને નિવેદન કરી, એટલે
ખેદકારક વૃત્તાંગને મનમાં રાખી રાખએ એકદા મુખટોની આગળ
ની વાગ ચડાઈ. “હ તમારો” મુલુની નૂનાધિકારથી રત્નાદિ
વસ્તુઓ શાસ્ત્રમ. માટે આ તર નાળગણમાં આવે છે. કહું

“વાનિકાગળ લોહાનાં, કાષ્ઠાપાગરામમામ્ ।
નાર્ગપુસ્તકાંયાના-મંત્ર મહદંતરમ્” ॥૧॥

અર્થ અથવા હાથે હાથે નો. કોહમાં, કાષ્ઠ કાષ્ઠનાં.
નાર્ગ ન. નાળગણ એ જાન પુરે પુરેમ અને
નાર્ગ ન. આ તર નોર ના અને ન. માટે વીર પુરેપોના
નાર્ગ જરૂર નીના કદ ન. એક નમાની પ્રત્યે તરવાનાં
નાર્ગ ન. ના વળ નુ કોહમાં નાળગણ મુલુની જોયે તોને વડ
નાર્ગ નાળગણ એક ના ના નાળગણ નાળગણ અને પડ
નાર્ગ નાળગણ નાળગણ નાળગણ નાળગણ નાળગણ નાળગણ
નાળગણ નાળગણ નાળગણ નાળગણ નાળગણ નાળગણ નાળગણ
નાળગણ નાળગણ નાળગણ નાળગણ નાળગણ નાળગણ નાળગણ
નાળગણ નાળગણ નાળગણ નાળગણ નાળગણ નાળગણ નાળગણ
નાળગણ નાળગણ નાળગણ નાળગણ નાળગણ નાળગણ નાળગણ

ન રાખવાનો નિયમ લીધો છે. જે માણી ચરચરની પાસે જેવી રીતે
 મન જાણીશર કરે તેનું તેવી રીતે પાતન કરવાથી તે અખંડિત
 મુખ પ્રાપ્ત કરી શકે છે. હે રાજા! અનર્થદંડ તો લશ્મણની જેમ
 માણસના દાણમાં રાક્ષ આવામાં અવિદિસા થઈ બાધ છે. માટે કયાનુ
 ભોગે પાતાના દેહપર રાક્ષ પારણ કરતું નહિ. કારણ કે પૂર્વ ભ-
 માં ઉપાર્જન કરેલ જોવો એક ધર્મજ માણીઓનું રક્ષણ કરનાર
 .” આ પ્રમાણે ભાવના એવા તેના મસ્તકપર મુગટની દિવ્ય શો-
 ને કરતી જેવી દેવતાઓએ પુષ્પગૃહિ કરી. તે વખતે આ પ્રમાણે
 રિતું માહાત્મ્ય સાક્ષ્ય જોઈને અજિતભય રાજાએ પ્રસન્ન થઈને
 પ્રસન્નો સમગ્ર કથું કે:—“જેમ મનિઓમાં ચિંતામણિ રત્ન એક
 થ છે, તેમ સર્વ ધર્મોમાં સર્વગ્રામણીય ધર્મ એક છે. જેનો મ-
 આ પ્રમાણે વચનને પણ અગ્રાચર છે, એવા તે ધર્મ શિવાય
 કેાઈ ધર્મ દુર્ગતિથી રક્ષણ કરવા સમર્થ નથી, એમ મારું
 કું છે.” તે વખતે સમ્યક્ દેવતાઓએ આકાશમાં રહી રાજા
 નો સંશય ઉઠાવો મન્નિનિશ્ચયના માહાત્મ્યની પ્રશંસા કરી.
 આ સર્વ માણીઓ ધર્મના અભિલાષી હોય છે, પરંતુ ધર્મનું
 સ્વરૂપ તેઓ ગુરુ વિના જાણી શકતા નથી. વૃદ્ધિ પામતા
 દરૂપ અધેકારવાળા એવા સસારરૂપ ખાણમાં પડતા એવા
 ધીને ગુરુજ દીપક પ્રમાણ છે.
 એવા અવસરમાં ભગ્ય જનોરૂપ કુમુદને ચક્ર સમાન અને
 તની સંપત્તિને વિસ્તારના એવા શીમાનું જિનચક્રગુરુ ત્યાં
 તેમનું આગમન સાબળીને આર્દ્રત ધર્મનો વિશાસુ એવો
 પ્રધાન વિગેરે સહિત ગુરુની પાસે ગયો. ત્યાં મંત્રીએ ગતા-
 ધી રાજા ગુરુના ચરણે નમ્યો. કારણ કે કુલીન જનો યથા-
 યસ્થિતિને વૃક્ષતા નથી. પત્રી રાજાએ અજ્ઞાતિ જોડીને મુ-
 કે:—“હે વિશેષ! સ્વર્ગ અને મોક્ષને આપનાર એવું
 ધર્મતત્ત્વ મને કહેા.” એટલે ગુરુ બોલ્યા કે:—“હે રાજા! મુખ-
 લક્ષ્મીના એક ભંડાર એવા ધર્મને જિન ભગવતોએ સમ્યગ્દર્શન

પૂર્વક નિરાકાર અને સાકાર -એમ બે પ્રકારે કહેવા છે. તેમાં શાંતિ
 આનંદરામ્ય એવો પ્રથમ નિરાકાર ધર્મ સાધુઓમાં રહેલ છે અને
 સ્વાર્થ નિગેરેનાં મુખ આપનાર એવો ત્રિતીય સાકાર ધર્મ જુદરથો
 માં રહેલ છે. " આ પ્રમાણે ગુરૂની વાણી સાંભળીને વિરજા થયેલા
 એવા શાંતિએ શાંતુ જમ્ય નામના પોતાના જીવેન પુરવે શાંત્ય સોંપી
 મેલી વિગેરે તથા જન પુર સહિત અશર્ધમદોનમન કરીને મરે-
 મના રત્નપૂર્વક તેને દીક્ષા અગ્નીધાર કરી, એટલે ગુરૂ પ્રજ્ઞાશ-
 ને તેમને શિષ્યામણુ આપી કે —" હે ભદ્ર ! કરોડો ભવો કે
 જ્યાં મણુ દુર્જેન અને મોક્ષના માધ્યમરૂપ એવા આરિઠ
 જનને આશ્વર્યોતે કાળ રીતે પામીને વિષકાંડમાં કરાપિ પ્ર-
 માદ કરેલા ઉગિત નથી મરજ કે પૂર્વધર માધુ પવ્ય પ્રમાદ કે
 આ નિર્લાકમ્ભ ભય છે તથા રમ્ય આરિઠનો પ્રાણીને અનંતીપાર
 માત્ર મરજ છે, પરજુ માત્રમાત્ર કે તમા મોક્ષની પ્રાપ્તિ ન થયે "
 આ વચ્ચે ગુરૂની મધ્યામાં શબ્દ વચરે માધુ પવ્યનું નિરદિપાર-
 નનું આગામી કરી કરવડાનું તાલી નામ તથા તે વખતે ત્યાં કે
 રાજા નવજીવના કે ગુજારકલા આચાર્યના જન રજાપોથી મનમગ્ન
 રજા રજાપો થયા અને નીચા સાચ કે પ્રાણી રજિત થઈ બ
 રજાપો થયા.

૧. જ્યાં જ્યાં આ ગુરૂ રમ્ય વાદ્ય અને ભોગને બે પવ્ય ત્યાંજ ગુ-
 રૂની રજા રજાપો આ રજાપો આ ગુરૂ નવજીવના અગ્નીધાર કર્યું એ
 કે ગુરૂ રજાપો તથા રજાપો ગુરૂ કે રજાપો રજાપો રજાપો રજાપો
 કે રજાપો રજાપો રજાપો રજાપો રજાપો રજાપો રજાપો રજાપો
 રજાપો રજાપો રજાપો રજાપો રજાપો રજાપો રજાપો રજાપો
 રજાપો રજાપો રજાપો રજાપો રજાપો રજાપો રજાપો રજાપો
 રજાપો રજાપો રજાપો રજાપો રજાપો રજાપો રજાપો રજાપો

— રજાપો રજાપો રજાપો રજાપો રજાપો રજાપો રજાપો રજાપો

રજાપો રજાપો રજાપો રજાપો રજાપો રજાપો રજાપો રજાપો

— રજાપો રજાપો રજાપો રજાપો રજાપો રજાપો રજાપો રજાપો

મુનિના તેમની સામે જમીનપર બેસી હાથ લેડીને વિરહિ ક
 લાવી કે:- “ હે સ્વામિનિ ! વ્યાધિરૂપ દાવાગ્નિની જ્વાળા
 બહુ સત્તાવે છે. માટે કૃપા કરી એવું ઔષધ બતાવો, કે જેથી
 મારું થઈ બાક હે સ્વામિનિ ! તમે જગજગત્તેની કૃપાના
 મુખાવાથી સમાન અને સ્વભાવથી જગત્પર ઉપકાર કરવામાં નિ
 છે, માટે હે વિષ્ણુચિનિ ! નાના પ્રકારના રોગના વેગથી કે
 મનવાગી એવી હું આપની પાસે કાંઈક ઔષધની માગના કરું
 આ સાંભળી તે સાધીએ કહ્યું કે:-“ હે ભદ્રે ! પૂર્વકૃત કમ
 પરિપાકથી સંસારરૂપ અરણ્યમાં પ્રાણીઓને મુખ, દુઃખ પ્રાપ્ત
 છે. મુખાનું ઔષધ જેમ લોચન અને પિપાસાનું ઔષધ જેમ
 છે, તેમ સમસ્ત કષ્ટનું પરમ ઔષધ સર્વજ્ઞાપિત ધર્મજ છે
 તે ધર્મ શુદ્ધ દેવ, ગુરુ અને ધર્મના અદ્વાનપૂર્વક સાધુધર્મ
 આચારધર્મ-એમ બે પ્રકારે કહેલ છે. હૃદયવચ પ્રાણીને સાધુ
 પાગલો તો દુષ્કરજ છે. કારણ કે મેરુપર્વતના શિખરપર ચક્ર
 પંચુ (પાંચગો) શું સમર્થ થઈ શકે ? માટે તેને તો દેવથી સ
 ધનો ત્યાગ કરવા પૂર્વક આદ્યધર્મજ મુદ્ધામ્ય છે, તો હે વત્સે !
 મનથી વિનૂચિત એવા આદ્યધર્મને તું અત્યારે સ્વીકાર કર
 સમ્યક્ત્વવાસિન તે ધર્મ નિરતિચારપણે આચરતાં અદ્ય કમ
 પંચ કરનારી એવી અર્જુનની અદ્યપ્રકારે પૂજા કર. તથા જિન
 વંતની સમક્ષ સ્થિત થઈ સત્યુપ અને નૈવેદ્ય પ્રમુખ પવિત્ર વ
 એથી સિદ્ધચક્રની ત્રિકાલ પૂજા કર. તથા પગલે પગલે ઝે
 (પ્રણવ) અને માયાળીજ-એ બે મહાગીજના બાપપૂર્વક આ
 ભાવથી પંચ નમસ્કારના આઠ હજાર બાપ જાપ. તેમજ મુખાત્ર
 રીનુદ્ધસિય પ્રાણીઓને સદા અત્તદાન આપ અને સિદ્ધિમુખ અ
 નાર્દ એવું સાધર્મિવાત્સલ્ય કર. તથા મુવર્ણના એક ભાર મે
 દિવ્ય, મુજકારી અને રત્નાલંકારથી વિનૂચિત એવું જિન ભગવ
 એક જિજ્ઞ કરાવ. હે ભદ્રે ! આ પ્રમાણે ધર્મકૃત્ય કરતાં છ માર
 વાત શરીરરૂપ સદૃશમાંથી રોગરૂપ સર્પો બધા સાધ્યા જશે

રિત સાંભળીને સમ્યક્ત્વ-તત્ત્વથી શ્રેષ્ઠ એવા જિનેન્દ્ર ધર્મમાં
તાના મનને સુદૃઢ કરે.

। इति कुर्यां मावना ।

પછી અહંદ્વાસ શ્રેષ્ઠીએ નાગશ્રીને કહ્યું કે:- હે મિ
સમ્યક્ત્વની ઉત્પત્તિને સૂચવનારી અને પોતે અનુભવેલી
પવિત્ર કથા હવે તું કહી સંભળાવ ' પોતાના સ્વામિની સુધાસ
એવી વાળીનું કર્ણજલિથી પાન કરીને તે મનમાં મુદિત થ
પોતાનું વૃનાં તેમની આગળ નિવેદન કરવા લાગી:-

“ આજ ભરણોત્તમાં વાલ્મીકી નામની મહાપુરીમાં સો
વરી અને ચતુર્થોના જય કરનાર એવા જિતા
નામિ રાજા હતો. લક્ષ દાન આપનાર અને સ્કુસાયમાન પર્વ (અંગુતિ)
અન્નમાગવાળો જેના હાથ નજાઓમા વિદ્યાનોને મન્વર આદર કરે
હતો અને ક્રકવલે વિધનાર અને સ્કુસાયમાન પર્વ વાળો એવો જેને
ચા નાજી નમનભવના ચતુર્થાને એકદમ ભયભીત કરતો હતો
અનીમ મૂળના સ્થાનકે અવી કનકચિત્રા નામ તેને રાણી હતી
અને સ્ત્રી અને સ્ત્રીક્રમુદરી નામનો તેમનો પુત્રી હતો. યજ્ઞ
પ્રત્યક્ષ કેવલ જન્મલક્ષ્ય તથા અનિશ્ચય કેવલ રાજા અને
રાજાને કેવલ કરતા પત્નિ વધારે વૃક્ષ થઈ પડે પરંતુ પૂર્વ
કલ્પના કેવલ રાજાના આરબભાજ તે સદ્ગુણર, શિરોવેદના
વિદ્યા અને નાના નામ થઈ ગયો. મનના મુદાયવાથી કુખિત
વેદની અને અત્યાચાર સ્થાનકે અવી તે મુકિતના અવા નામથી
કલ્પક વર્ગ અન્ન કલ્પની વિચિત્રતા થઈ છે ' મત્ર. ૧૩ અને
અન્નવૃક્ષ તથા તેના નામ કેવલ ચિત્રાના કલ્પના, ૭૫ થઈ ગયે તે
નમ્રાવ ન હતી.

અંતે તે વૃક્ષના એક સાદીનું અન્ન મનના પાનને
જાણનાર એવી કૃષ્ણમથ્રી નામનો કેવલ સાધ્યા તેને પર આવી
કલ્પાવૃક્ષ રૂપનો નોડ નામના એવી સાધ્વિને નમ્રાવ રૂપે

આ પ્રમાણે વૃષભશ્રીના ઉપદેશથી જૈનધર્મનું આરાધન કરતાં તે અનુક્રમે રોગમુક્ત અને મહાકાંતિવાળી થઈ. તે ધર્માનુષ્ઠાનના માહાત્મ્યથી રાજકન્યાનું સમસ્ત ઊંઝોળે છૂતનાર એવું પરમ સૌભાગ્ય દિવસે દિવસે વધવા લાગ્યું. શ્રદ્ધસ્વરૂપની જેમ સર્વ કરતાં અદ્ભુત એવા તેના રૂપને જોઈને રાજા પ્રમુખ ધર્મને મંત્ર તથા ઔષધ કરતાં અધિકે માનવા લાગ્યા.

એકદા કૃતસ હૃદયવાળી અને સાધ્વીના કરેલા ઉપકારને સંભારતી એવી તે રાજપુત્રી સાધ્વીઓના સમુદાયને વંદન કરવા મઈ. ત્યાં વિકસ્વર મુખ-કમળવાળી એવી તે સન્માર્ગ ગતાવનારી એવી સાધ્વીઓને વંદના કરીને વૃષભશ્રીને કહેવા લાગી કે:—“હે ભગવતી! સુધામાં સ્નાન કરવાની જેમ આપના પ્રસાદથી હું થોડા વખતમાં રોગમુક્ત અને સુરૂપવતી થઈ. માટે જેનો પ્રભાવ કહેવાને દેવતાઓ પણ સમર્થ નથી એવા ધર્મનું નિશ્ચિત્યારપણે યથોચિત આચરણ કરીશ. પરંતુ પુરુષની કામનાને લીધે દેશ, કાળ અને ધરને ઉચિત એવા વિશુદ્ધ અન્ન, પાનાદિકથી આપનું ગૌરવ કરવાની મારી ધ્વંષા છે. કહ્યું છે કે:—

“જિનપૂજાં મુનિષક્તિ, વાત્સલ્યં સર્વસંયલોકસ્ય ।

યે કુર્વતિ મૃદસ્થા-સ્તેષાં સફલં ભવતિ જન્મ ” ॥ ૧ ॥

“જે ગૃહસ્થો ‘જિનપૂજા, ગુરુભક્તિ અને શ્રીસંઘનું વાત્સલ્ય કરે છે, તેમનો જન્મ સફળ થાય છે.” આ સાંભળીને વૃષભશ્રીએ તેને કહ્યું કે:—“હે ભદ્રે! જિનોક્ત મતથી જે રૂપ અને આરાધ્યાદિક પ્રાપ્ત થાય, તેમાં વિશેષતા શું છે? પરંતુ એ મતના પ્રભાવથી તો શુદ્ધ ભાવસંયુક્ત પ્રાણી તે કરતાં પણ અતિ દુર્લભ એવી સ્વર્ગ અને મોક્ષની લક્ષ્મીને પણ અવસ્ય પ્રાપ્ત કરી શકે છે. કહ્યું છે કે:—

“સમ્યક્ત્વપૂર્વાણિ જિનોદિતાનિ, વ્રતાનિ યઃ પાલયતિ પ્રયત્નાત્ ।

આસાઘ્ય કૈવલ્યપરમાં સુજેન, સ સિદ્ધિવધ્વાઃ સતતં વિલાસમ્ ” ॥ ૧ ॥

હું કન્યા આપવાનો નથી. સર્વ ગુણોથી સુકન' છતાં જો એ લે ગુણથી
હીન હોય, તો વિદ્વજ્જનોના હૃદયમાં તે નિર્બળજ બાસે છે. કશું
છે કે:—

“ તોયેનેવ સરઃ ત્રિયેવ ત્રિયુતા સેનેવ મુસ્તામિના,
ખીવેનેવ કલેસરં જલ્પરશ્રેણીવ વૃષ્ટિત્રિયા ।
માગાદગ્નિદગ્ધાર્ચયેવ સરસલેનેવ કાલ્યં ત્રિયા,
મેષ્ણેવ મતિપાસતે ન રહિતો ધર્મેણ જંતુઃ કચિત્ ” ॥૧॥
મુક્તનેમો યયા રત્નં, પુણ્યં વા ગંધર્વમિતમ્ ।
ગતધર્મમ્તયા માણી, નાયાત્યય મહર્ચનામ્ ” ॥૨॥

“ જેમ જાળથી સરોવર, લક્ષ્મીથી પ્રભુતા, સેનાપતિથી સેના,
ગુણથી દેહ, વૃદ્ધિથી મેધ, દેવપ્રતિભાથી પ્રાસાદ (મંદિર), મુશ્કળથી
કાલ્ય આને પ્રેમથી પ્રેમદા શોભે, તેમ ધર્મથીજ પ્રાણી શોભા પામે
છે, જમ નહિત તે કદી ગોખતો નથી. વળી તેજહીન જેમ રત્ન અને
ન ધર્મહિત જમ પુણ્ય, તેમ ધર્મ રહિત પ્રાણી આ સંસારમાં આદર-
વાય થતો નથી. ” માટે હે જ્ઞાન ' તારા સ્વામીને જાણે કહે કે-
' જો કન્યાજનને તમે હચકતા હો, તો પ્રથમ મારા સમરાંગણના
વાતરનું અવતારન કહે. ' પડી જતાં વચનથી ધમની જેમ કુપિત
ધર્મદા નનદન ન પ્રામના સામગ્રી કરીને યેવથી તે નગરમાં આગ્યો,
એકેકે જનુર ન વૈન્યસહિત યુદ્ધને માટે ફરકતા બાહુક ઉતાર્યો એવો
જિજ્ઞાસુ રાખા રજુ મૂર્ખનો જેમ સંમુખ આગ્યો. તે વખતે દિવ્યકૃતે
અદમ્ય કન્યાનાં નભર્થ, કન્યાગકાળના અગ્નિની જ્વાળા મમાન
અને દૃષ્ટિગતને મુખવતાર એવા બમદન રાખના વૈન્યને એકેકે
ન્યાયવેનાઓના અંતર અને પાતાના પશની કાયાગુથીને ચિતવત
એવા મુદ્ગર્થને નામના મદામવીએ જિજ્ઞાસુ રાખને કહ્યું કે:-
' હું સ્વામિન ' બનદન સંજાને તમારી પુત્રી આપીને સંધિ કરે
પ્રત્યુ કે તે દુષ્ટ થઈને છે. પેતાના મળામળને નિર્જય એજ રાજ
નેનિત્યા પ્રાણ અને નધિ ' વિચ્છેદના અવમરનું પરિણામ એ તેનું

માતાથી ઉત્સાહિત થયેલી અને કામલોગથી વિરક્ત એવી શીવમુંદરી પણ ત્યાં સંયમ લઇને મોક્ષે ગઇ. જિતારિનૃપના પુત્ર જિતશત્રુ રાજાએ પોતાના પિતાના સંયમ સમયે સર્વને આશ્ચર્યકારી એવો મહોત્સવ કર્યો. કારણ કે એત્ય, પ્રતિમા, દીક્ષા, તપ, સમવસરણની રચના અને ધ્વજ—વિગેરે મહોત્સવમાં કોઈ સામ્યવંતનુંજ ન્યાયોપાર્જિત ધન કૃતાર્થ થાય છે. ”

હે સ્વામિન ! રાજસુતા મુંડિતાના મતનું માહાત્મ્ય જોઇને મેં પણ તે વખતે વિધિપૂર્વક સમ્યક્ત્વ અંગીકાર કર્યું, કારણ કે કિયાહીન છતાં સમ્યક્ત્વથી વિશદ (નિર્મળ) આશયવાળો પ્રાણી મુક્તિવપ્ને વશ કરીને નિરતર તેની સાથે હીસા કરે છે.

શ્રીજૈનધર્મની ઉત્પત્તિની એક રાજધાનીરૂપ નાગશ્રીએ કહેલ તે કથાને પોતાના હૃદયમાં ધારણ કરીને ઓએ સાથે અહ્મંદાસ એ-હીએ કહ્યું કે:—‘ હે ભદ્ર ! તે કહ્યું તે આ બધું યથાર્થ છે. ’ એવામાં કુંદલના ખાલી કે —‘ હે દેવ ! ધર્તની કથાની જેમ સર્વ સ્વકલ્પિતજ આ વાતમાં મને લેશ પણ વિશ્વાસ આવતો નથી, તે વખતે રાજા વિગેરેએ વિચાર કર્યો કે:—‘ અહો આ લલના વૃષ્ટિથી મમજોગીયા પાપાણની જંમ નદવાત્યોથી ખરેખર ! અતેથ છે. જે પ્રાણી શુકલપક્ષીયો હોય અને ભવિષ્યમાં જેનું કૃત્યાણ થવાનું હોય, તેનુંજ અનઃકરણ પરથી સ્તુતિ સાંભળીને આર્દ્ર થાય છે.

આ પ્રમાણે રાજસુતાની જંમ નિશ્ચય સમ્યક્ત્વધારી એવો જે પ્રાણી જિનેશ્વરકથિત મતને હૃદયપૂર્વક ધારણ કરે છે, તે સ્વર્ગ અને મોક્ષનાં મુખ પામે છે. કર્ણ પુત્રી અવરૂપ પાન કરવા લાયક એવું આ રાજપુત્રીનું ચરિત્ર સાંભળીને જમનામાં અદ્ભુત પ્રભાવવાળા એવા જિનમનને ભણતા એવો શ્રેણિકરાજ પણ મંત્રીશ્વર સાથે અનિશ્ચય હર્ષ પામ્યો.

॥ इति सम्यक्त्वकौमुद्यां श्रीनपागच्छनायकश्रीमोममृंदरमूरिश्रीमृनिमृंदरमूरिश्रीनयचंदमूरिशिष्यैः पंडितनिनहर्षगणपिः कृतार्या चतुर्थः प्रस्तावः ॥

પત્તિનું એક સ્થાન અને નિષ્કપટ મનવાળી એવી પદ્માવતી નામે રાણી હતી. વળી તે નગરીમાં આસ્તિકના ગુણોથી મુશોભિત, જિન ભક્તિમાન અને સમ્યક્દષ્ટિ જીવોમાં એક ભૂવણરૂપ એવો રૂપસદાસ નામે શ્રેષ્ઠિ હતો. સમ ક્ષેત્રરૂપ ભૂમિમાં વિત્તરૂપ જળને વરસતો અને દીન જનોને યથેષ્ટ દાન આપી પ્રસન્ન કરતો એવો તે શ્રેષ્ઠિ લોકમાં ખરેખર ઉત્તમ એવા ધનોદય (મેઘ-ઉદય) ની ઉપમાને પામ્યો. તેને અતિશય પ્રેમાળ અને સતી એવી પદ્માવતી નામે પ્રિયા હતી, જે પુણ્યકર્મ કરતાં કદી વિરામ પામતી ન હતી. તે કંપતીને વિકસિત વિવેક અને વિનયવાળી અને વસુધાપર પવિત્ર એવા લાવણ્યરૂપ સુધાની જાણે એક વાપી હોય એવી પદ્મશ્રી નામની સુતા હતી. ત્રણે જગતની સ્ત્રીઓના સૌંદર્યને જીતનાર એવા તેના રૂપને જોઈને કોણ કોણ આશ્ચર્યમગ્ન ન થયું ?

એકદા ઋષભશ્રેષ્ઠીએ તે નગરમાં દારિદ્ર્ય અને દુર્ગતિના દુઃખરૂપ દાવાનળને શાંત કરવામાં મેઘસમાન, સમ્યક્ત્વરૂપ અંકુરના એક કારણરૂપ સંસારથી તારનાર અને માન, પ્રમાણ અને વર્ણયુક્ત એવી પ્રતિભાઓથી અલંકૃત એવું શ્રીજિનમંદિર કરાવ્યું. ત્યાં દિવ્ય આભરણની શોભાયુક્ત સખીઓથી પરવરેલી એવી પદ્મશ્રી દરરોજ દેવપૂજને માટે જતી હતી.

હવે તેજ નગરમાં બુદ્ધસંઘમાં અગ્રેસર, યશસ્વી એવો બુદ્ધદાસ નામે એક મોટો શેક હતો અને તેની બુદ્ધદાસી નામની સ્ત્રી હતી. તેમને દેવેન્દ્રની સંપત્તિનું એક પાત્ર અને નવીન યૌવનારંભના અતિશયથી મદમસ્ત થયેલા એવો બુદ્ધસંઘ નામે પુત્ર હતો. એક દિવસે કામદેવ-મિત્રયુક્ત અને સાદ્ગત્ કામદેવ સમાન એવો બુદ્ધદાસ તે જિનમંદિરમાં ગયો. ત્યાં પદ્મ સમાન સુંદર લોચનવાળી અને જિનેન્દ્રપૂજમાં લીન એવી પદ્મશ્રીને જોઈને તે કુમાર વિચારવા લાગ્યો કે:-“ અહો ! એવું રૂપ ! અહો ! પુરુષોના નેત્રને વિશ્રાંત કરનારી એની કાંતિ ! અહો ! યુવાનોના ઉન્માદના ઔષધરૂપ એવું સર્વાંગ-

અર્થે તૃવિકાદાન, પાપકુંભાદિક ક્રિયા, મોક્ષની પ્રાપ્તિ માટે પ્રાક્ષણોને
પ્રથમ, ભૂમિ અને મુવર્ણનું દાન, પુત્રાદિકને અર્થે મહામાયાનું અર્ચન
આ ક્ષેત્રની પૂજનાએ પ્રમાણે બહુ સંસાર તથા દુઃખરાશિના
માર્ગરૂપ એવું લોકિક શુદ્ધત અને દેવગત મિથ્યાત્વ આગમમાં
સ્વીકૃત છે. હવે લોકોત્તર દેવગત મિથ્યાત્વ આ પ્રમાણે છે—કુર્તી-
ધિકોએ મહુષ્ય કરેલા એવા ચિન્નચિન્નનું પૂજન, ચિન્નચેત્યની આ-
ધારના કરવી, અનિષિદનો નિષેધ અને નિષિદમાં આદર કરવો-
ઈત્યાદિ. મિથ્યાત્વ એ સંસારના એક બીજરૂપ છે. તેમાં શુદ્ધત
મિથ્યાત્વ આ પ્રમાણે છે—શીવબ્રહ્મ સાધુઓને વંદન, પૂજન અને
આદર આપવો. કહ્યું છે કે:—

“લોકોત્તર વિંચ (ચિન્હ) વાળા અને સાધુવેશધારી હોવા
દ્વારા જેઓ પુષ્પ, તળાજી, આધ્યાત્મિક સર્વ આહાર, વગ અને દ્રવ્ય
વિગેરે સચિત વસ્તુઓનો ઉપસોગ, સીનો પ્રસંગ, બ્યવહાર અને
અન્ય અવસ્થાઓ અને ચેષ્ટિત વચન, તથા

દાસ ખરેખર ભાવ્યવંત જનોમાં અમેશ્વર છે, કે જેણે કુળક્રમાન ઉત્કટ મિથ્યાત્વનો ત્યાગ કરી અને જગતને વ્યાપ્ત કરનારા એવા કુશાસન (મત) રૂપ પાયાનું ઉન્નત કરીને જિનશાસનને અંગીકાર કર્યું. પોતાના પૂર્વજોના આચરિત માર્ગ તો સદુ કેઈ મુખે ચાલે છે, પણ તેવા અસન્માર્ગનું ઉન્મૂલન કરી સમ્યગ્ધર્મમાં પ્રીતિ સખનાર તો કેઈ પિરથો વિવેકીજ હોય છે. કહું છે કે:—

“ પ્રતિપચંદ્ર મુરખી, નકુલો નકુલો પયથ કલ્હસઃ ।

ચિત્રરુચ્હાં પશી, સમ્યગ્ધર્મ સુચોચેત્તિ ” ॥ ૧ ॥

“ જેમ ગાય પ્રતિપદના ચંદ્રને, નકુળ નકુલણીને, રાજહંચ દ્વધને અને પક્ષી ચિત્રાવેડીને બોલે છે, તેમ મુખુદિમાન જ સમ્યગ્ધર્મને બોળખી થકે છે. ” માટે શુદ્ધધર્મી એવા તેને સકુટુંબ ઘરે બોલાવીને ણદુ માનપૂર્વક હવે તેનું વાતસત્ય કરવું ઉચિત છે. કારણ કે લક્ષ્મીની સફળતા, ભવનની પવિત્રતા, શાસનની ઉન્નતિ અને તીર્થંકરપદની પ્રાપ્તિ—એ વાતસત્યના મુખ્ય ગુણો છે. ” આ પ્રમાણે વિચાર કરીને વિચક્ષણ ઋષભઘોષોએ નવીન સદ્ધર્મની સ્થિરતા માટે લક્ષ્મીના નિવાસરૂપ એવા બુદ્ધદાસની સાથે મિત્રાર્થ કરી. એટલે યથોચિતપણે પરસ્પર આપતા અને ગ્રહણ કરતા, રહસ્યની વાત પૂછતા અને કહેતા એવા તે બંનેની વચ્ચે પ્રીતિ વધવા લાગી.

એકદા ઋષભઘોષોએ ધર્મના સ્થંધને માટે બુદ્ધદાસની સમક્ષ તેના છતા ગુણોની પ્રસંશા કરી કે:—“ હે મહાતુલાવ! તમે પોતાના ધર્મમાં ધર્મરૂપ કટ્યવૃક્ષનું આરોપણ કર્યું, તેથી તમે આજે ત્રણે જગતને ^૧લામ્ય થયા અને તમારું કુળ પણ આજે પવિત્ર થયું. સ્વર્ગના ઐશ્વર્યમુક્ત સર્વ સંપત્તિઓ મુલબ છે, પરંતુ સર્વસદર્શિત ધર્મની પ્રાપ્તિ પ્રાયઃ દુર્લભ છે કહું છે કે:—

“ અપિ લભ્યતે મુરાજ્યં, લભ્યંતે પુરવરાણિ રમ્યાણિ ।

ન हि लभ्यते विगृहः सर्वज्ञोक्तो महाधर्मः ” ॥૨॥

કહેવા લાગ્યો:—“ હે શ્રાવકોત્તમ ! ન્યારે મારો પુત્ર ઉત્સવ તમારી પુત્રીનું પાણિગ્રહણ કરે, તોજ આપને ઘેર મને લોજન તેમ છે. ધર્મરહિત જે પુરુષ નિમિત્ત વિન્ય ગ્રેતની જેમ પરને જમે છે, તે પૂર્ત તેના ઘરમાં દાસપણું પામે છે.” આ પ્રમાણે ભગીને બંને વશમાં શુદ્ધ અને પરમ શ્રાવક એવો જવન વિચારવા લાગ્યો કે:—“ ધનવંતમાં માન્ય, અભિમાની, દાસ શાંતિવત્સલ અને આહુત ધર્મના નવીન ઉપાસક એવા શુદ્ધાસ લોજનને માટે મેં ઘરે બોલાવેલ છે, તો આ કાર્યને એ હું નિયે કરીશ, તો વખતસર એ જિનધર્મને મૂકી દેશે. નવીન ધર્મને પામે એવા સાધર્મિકને કોઈ રીતે પણ સ્થિર રાખવો, એજ આતુર્ય વખણાય છે. વગી ઘરે આવેલ સમાન રીત અને ધર્મવાળાને તો કદી પોતાનું સર્વસ્વ આપીને પણ સુગ્રાવકે તેની ભક્તિ કરવી યોગ્ય છે. વગી વિશેષથી અવસ્થાને પ્રાપ્ત થયેલ એવી આ કન્યા તો ક્યાં પણ આપવાનીજ છે, પણ તેને સદાચારી ઘરની પ્રાપ્તિ અતિ દુર્લભ છે. કુળ, રીત, વય, વિદ્યા અને ધર્મયુક્ત, ધનવાન તથા ન્યાયશાળી એવા વરની જે પ્રાપ્તિ થવી એ ખરેખર ત્રીના ઉગ્ર તપનુજ ફળ છે. માટે જગતને અદ્યુત એવા સદ્ગુણોથી નભાનવાને ધારણ કરનાર આ બંનેના મુવણે અને માણિક્યના જન મુયેન થાએ.” આ પ્રમાણે પોતાની પવિત્ર આ સાર્થે દાનુમર વિચાર કરીને જવનવ્રતોએ ત્યુ કે—“ તમારા પુત્રને હું મારી તુડા આપી માટે તમે આનંદ થકે નોજન કરો. કારણ કે તર શુદ્ધ વશ એ પ્રથમ ફળદાયક છે. એટલે શુદ્ધાસે મદુજ નજન નોજન ત્યુ અને સવનવ્રતોએ વશનુ માહાન્ય દશ ભાગી પી તેના તારી રાંતે ભક્તિ કરી. પછી તે મને મુખ્ય વડાઆએ યોગ્ય પ્રેમવાળા થયેલ એવા ને પુત્ર અને પુત્રીના વિરમય નાં. નદાયક એવા વિગ્રહમંડિત થયેલ અને વશ નહીં વરને તેને નામે સવનવ્રતોએ ઘરની સ્થિતિના પ્રમસ્ત વૈતક (કરમે) દાન આપ્યા પછી ઉત્તરની દેશીથી મનેપ્તર એવો વિગ્રહ

“नापानविश्वासविलासमंदिरं, दुराग्रयो यः कुर्वते धनानुराग।

सोऽन्यसार्थं न पतंतमीक्षते, यथा विटानो लकटं पयः पिबन् ” ॥१॥

“ જે દુષ્ટશય પ્રાણી ધનની ગ્રાસાથી અવિશ્વાસના એક વિ-
ક્રાંતનપન સમાન એવા કપટની રચના કરે છે, તે દુષ્ટ પીતો બિ-
પ્રાયે જેમ લોકડી ન જુએ, તેમ માથે પડતા દુઃખોને જોઈ શકતો
થી.” અન્યથા કરેલ પ્રપંચ પણ પાપના કારણરૂપ થાય છે અને
ભીના વિશે અન્યને છેતરતાં તો અવશ્ય નરકજ પ્રાપ્ત થાય છે.”
હી સંપુત જુદાદાસને બહુ માનપૂર્વક બોલાવી અને તેના કુટુંબને
ધમકા કરીને ક્ષણભરેક આ પ્રમાણે ‘શિષ્યામણુ દેવા લાગ્યો:—
‘પૃથ્વીમાં પુરુષવત જનોમાં એક, ન્યાયરત્રમાં મોટા, વિશ્વમાં વિ-
ચાર અને ધર્મમાર્ગમાં પુરુષર એવા આપ, સુખતા એક ભંડાર-
પ એવા આહન ધર્મને સ્વીકારીને જો મૂકી દેશો, તો બીજા-
ની શી વાત કરી?—’ આના માણસે પણ ગુરૂ સાક્ષીએ લીધેલ
તપો ત્યાગ કરતા તથા, તો ‘...’ એ તપો તરવકુશળ અને સ-
ચ્છાની તો સદ્ગતિને જોઈ શકે. —

“प्राणानिऽपि न धोत्सृज्य, गुरुमाशिक्षणं व्रजम् ।

व्रतभर्गा न दः श्वाय, प्राणा जन्मनि जन्मनि " ॥ १ ॥

૧. ગુરુના, 'પ્રેમ' કહેલ ના પ્રાણને પશુ કદી મૂકતુ નહિ.
 કોરલ કે પ્રાણી ન જાને જાન ના. ૨. પાપ વગર મથા ભવોભવ
 અતિ દુઃખ ના ના સાથે. ૩. નાનકડાને સ્વીકાર કરીને પુણ્ય મથી
 જેઓ તેના પદા ને ને પદા જાના જેના જાના મહા દુઃખ
 પામે છે. ૪. પ્રભુ ને પાપ ના વડે વન શિખાને પુણ્યની જેન
 અનાદર કરીને જે નાકાળા વચન કે એવા ને મુઠ્ઠાલ પાપને
 સ્થાને આપે. ૫. ને પાપને કાલપદ્મથી લમચને આવકોતમ
 એકી પોતાની પુણ્ય ના વા-સેધો તનુષ્ટ કરીને પાપને વેર
 મથો. ૬. નિત્ય આદ્ય પાપની ઉપાસના કરતી એવી પદ્મજીને

તે મિથ્યાદૃષ્ટિએ ગત્તાકારથી અંતરાય કરવા લાગ્યા. તેઓ ધર્મની નિંદા, હીલના અને પરસ્પર હાસ્ય કરતા, તથાપિ ધર્મમાં દૃઢ એવી પદ્મશ્રી લેશ પણ પ્રમાદ કરતી ન હતી.

એકદા ગદ્ગદ શિષ્યયુક્ત પદ્મસંઘ નામના જૌદાચાર્યે આવીને પદ્મશ્રીને આ પ્રમાણે શિષ્યામણ આપી કે:—“હે ભદ્રે ! સર્વ મંત્રિઓમાં ચિંતામણ જેમ શ્રેષ્ઠ કહેલ છે, તેમ સર્વ ધર્મોમાં જૌદ-ધર્મ શ્રેષ્ઠ છે. હિતેથી એવા જુદા જગવાને પ્રરૂપેલ ધર્મ સેંકડો અમત્કારોના સ્થાનરૂપ અને ઉત્તમવૌકમાં સુખાકારી છે. અને વળી:—

“મૃદ્ધી ગરવા પ્રાતસ્થાય પેયા, મધ્યે મક્તં પાનકં ચાપરાદં ।

દ્રાધાગંઢં ચક્રેરા ચાર્ણરાત્રે, મુક્તિશતિ જ્ઞાવપુરુષેન દૃષ્ટા” ॥૧॥

“કોમળ શય્યા, સવારે ઉઠીને દુગ્ધપાન, મધ્યાહ્નકાળે જોજન, પાછલે પહેરે મહિરદિકનું પાન અને અર્ધરાત્રિએ દ્રાણખંડ તથા ચક્રેરાનો ઉપજોગ આવા પ્રકારના ધર્મથી જ્ઞાવપુરુષને છેવટે મુક્તિ મળી હતી.” માટે વૃથા દેહનું ગોપણ કરનાર એવા આ ધર્મનો ત્યાગ કરી અને જુદા જગવાને ગત્યેલ માગનો આશ્રય (સ્વીકાર) કરે.” આ જ્ઞાનથી પદ્મશ્રીએ કયું કે - “જિનેંદ્રાણ અને મુનિઓના ધર્મના અંતરેના ગમારા મનમા સુચ્ચન રીતે વિચાર કરો. જંમ દૂષ, ધાતુ, જળ, રત્ન, સજા, પાપણ અને જવન-એ વસ્તુઓના સમાન નામ છતાં એક અંતર એવામાં આવે છે, તેમ ધર્મના નામની સુખાવતા છતાં તેમાં એક અંતર રહેતું છે. સમા, શીક તપ, શૈલ, દયા, વ્રત તથા દમ-આ શુભો જ્યાં સર્વથા એવામાં આવે છે, તે ધર્મજ વચ્ચર્થ નામયુક્ત છે. નામમાયથી તો પરમતમાં સર્વત્ર ધર્મ છે, પરંતુ વસ્તુતઃ તો શ્રીજિનેંદ્રચિંત માર્ગન(મગ)માં તે વચ્ચર્થ છે. વળી ગુરુમહાશયની પાસે સમ્યક્ત્વ ગુદ એવા એ જિનધર્મને મં સ્વીકાર કર્યો છે, તો હવે શ્રી રીને તેને ત્યાગ દયા જે પ્રાણી સંહિત સમ્યક્ધર્મને ત્યાગ કરે છે, તે જગતમાં જ્ઞાતાન્ય સંહિત, ધનધાન્ય ચર્ચિત, નિંદ્યમૂર્તિ અને તદા દુઃખી

૫૪ છે. આટલે આરે તો જિનેદોષા ધર્મજ પાગલો છે અને તમારે
તુ હવે એજ ધર્મનો સ્વીકાર કરવો ચોન્ન છે. " આ પ્રમાણે ૫૫-
૫૬ કહ્યું, એટલે જુદાસાદિકથી વહન કરાવડો એવો તે માયાથી
સંધ સુખકમળને ધ્યાન કરી પોતાના મહત્ત્વ ધ્યાન્યે ગયો.

હવે સમેતશિખરાદિ તિથોની યાત્રા કરી, સ્વોપાર્જિત સ પ-
૫૫ યથાયોગ્ય પાત્રે વ્યવ કરી રત્ન, કનક અને પાયાતુના સેંકડો
ખિંબ અને વિધિપૂર્વક મહોત્સવ સહિત તેની પ્રતિષ્ઠા કરાવીને
તે અંત સમય પાસે આવેડ બલ્લીને વિવેકી જ્ઞાનદેહી પો-
ધરનો ભાર પુરોને સોંપીને દયા, દાન, દમ, ધ્યાન અને દેવ
અર્ચનાદિકથી તથા તેને તમરા અન્ય પુણ્યકાર્યોથી પોતાના
સકુળ કરીને, ત્રિવિધે ત્રિવિધે પાપસ્થાનોનો ત્યાગ કરી,
પોને ખમારી આરંભ પરિત્રાથી મુક્ત થઈ, યથોક્ત આદ્ય-
રિગ્વેદારપણે આગાધન કરી જનદ કાવકની જેમ આનંદ
દે શબ્દોને આજીવન આનંદ આહારના ત્યાગપૂર્વક તમા-

ધિથી શરીરને ત્યાગ કરીને તે જનદ કાવક તથા તે અને કાગિના
સ્થાનકે પેલા પત્થાન વચ્ચે તેના વસે આદ્ય આત્મ ધર્મથી
દેવી પદ્મના કાવકા કાવકા - - - - - નવાના તમર્થ
એવા પુણ્યકમળ - - - - -

એ. - - - - - આ પ થયેડા પુરૂષ
દામે પદ્મનાને પોતે - - - - - જનનનાં મોહિત
એવો તારા પત્થાન વચ્ચે તેના કાવકા કાવકા તે એન
મારા ગુરુ - - - - - આ નવાના તે
વિચારવા લાગ - - - - - નવા નવા નવા કરનાર એવા પુ
ણ્યકમળના - - - - - એન કાવકા કાવકા કાવકા
ચિત્તાનાં - - - - - એન કાવકા કાવકા કાવકા
મિથ્યા છે તેના - - - - - એન કાવકા કાવકા કાવકા
તત્ત્વથી અદાત એવો - - - - - એન કાવકા કાવકા કાવકા
તત્ત્વથી અદાત એવો - - - - - એન કાવકા કાવકા કાવકા

સસરાને કહેવા લાગી કે:—“ પૂજ્ય એવા તમારા ગુરુવર્ચ સમ્યક્ બાજુતાજ નથી, કે જેથી તે આવું જોડે છે. એ પોતાના જ્ઞાનથી પ્રાણીઓની ગત્યાદિ બાળી શકતા હોય, તો મારે પણ જોદ્ધધર્મને સ્વીકાર કરવો, પરંતુ તેમને સપરીવાર મારે ઘેર જોગન કરાવો ઉત્સાહપૂર્વક તેમના ધર્મનો સ્વીકાર કરી હું પાતન કરીશ. ” પણ જોગનને માટે પુત્રવધૂને ઘેર સર્વ સામગ્રી તૈયાર કરીને પ્રસન્ન મન શ્રેષ્ઠીએ જોદ્ધ સાધુઓને જોડાવ્યા. એટલે પદ્મસંઘ ગુરુ જોગનારિ કને માટે પુનઃ પરિવાર સહિત ત્યાં આવ્યા. કારણ કે એ વસ્તુ વિશ્વને વડુભ છે. પછી જહુમાન આપીને અનુક્રમે સ્કુરાયમાન કુક્ષિ પૂર્વક વિવિધ સ્વાદિષ્ટ રસથી જોગન કરાવતાં પદ્મશ્રીએ તેના ડામ પગની આમડાની મોજડીને મરચાં વિગેરેથી વધારી અને તેને જળરૂપ કરીને તેના ગુરૂને જમાડ્યા. પછી જહુ મોરવપૂર્વક ઘયેટ જોગ કરીને ઉઠ્યા એટલે શ્રેષ્ઠીએ ભક્તિપૂર્વક ચંદનાદિકથી તેમની પૂજા કરી, એવામાં પેલા પૂજ્યથી કર્મક વ્યાકુળ ઘયેટી પદ્મશ્રીએ આવીને જતા એવા તેમને કહ્યું કે “ હું નૌમતેશ્વર ’ આજે હું ઘણા કામોથી જ્યદ્ધ બહ મઠ નાં આવતી કાલે પ્રભાતે ઉત્સવપૂર્વક આપના ધમને અભીકાન કરીશ હાલ તો તમે પધારો. ” એટલે તેઓ મઠ તરફ જતાં તેવાન થયા. એવામાં ત્યાં ગુરૂનીજ મોજડી એવામાં ન આવસાથી ડાઠના જીવામાં આવી ? એમ પરસ્પર જોડતા તેઓ કોડાડડ કરવા લાગ્યા ત્યાં તેમના દર્શનના ઉત્તુક એવા સ્વજનો પણ તરત અકલ થઈ ગયા. એવામાં પદ્મશ્રીએ અંજલિ એકીને પુનઃ પદ્મન રંગ કહ્યું કે ‘ હું નાતન ’ જે જ્ઞાનથી તમે મારા પિતાની મરિ કદા શક્યા, તેજ જ્ઞાનથી તમે પાતે એ મોજડી બાળી રોકો. ” આ જ્ઞાનથીનં અધ્યત કાંધિય નવથી ગુરૂએ કહ્યું કે— ‘ હું ધર્મપૂર્વ ’ હું દૂતશ્ચર ’ અને આવું જ્ઞાન નથી ’ પછી ગુરૂની તમક પદ્મશ્રીએ કહ્યું કે — ‘ સત્તાવ ઉદરમ નામેજ પાત્રની મોજડીને જે જડે સકતા નથી, તે નાન પિતાની આસે મરિ રી રીને બાળી શકે ? તમે પાત્રનું આધેડ બચી શકતા નથી, તો પારકી નિંદા કરશ

ભાગ્યવાન્ એવો તે લક્ષ્મીની જેમ તેને આગળ કરીને નગરની બહાર આવ્યો. ત્યાં દિશાઓના મુખને જોતા અને કંઈક ચિંતાતુર મન-વાળા એવા તે દંપતી નગરની નજીકના એક વૃક્ષની છાયામાં સજ્જવાર બેઠા. એટલે પદ્મશ્રી બોલી કે:—“હે સ્વામિન્! સર્વ પ્રકારના કર્મ-રોગથી મુક્ત અને મુક્તિસ્ત્રીમાં આસક્ત એવા જિન ભગવંત, રક્ત કમળસમાન કાંતિવાળા એવા સિદ્ધ ભગવંત, સર્વજ્ઞમતમાં સૂર્યસમાન એવા સર્વે સાધુઓ તથા સર્વ પ્રકારના મુખમાં સાક્ષીરૂપ એવો ધર્મ—એમનું આપણને યરણુ યાઓ.” આ પ્રભાણે બોલતી પદ્મશ્રી જોટલામાં પતિ આગળ બેઠી, તેટલામાં ત્યાં આવેલ પવિત્ર અંગવાળા કોઈ ધનાવહ સાર્થવાહ જગતમાં અદ્ભુત એવી તે મુંઢરીને જોઈને સજ્જવારમાં સરાગી અને કામદેવની આજ્ઞાને વશવર્તી થઈ ગયો. પછી કોઈક માણસપાસેથી તેમનું સ્વરૂપ બાળીને સૌલામ્યરૂપ અમૃતની પ્રપા (પરજ) સમાન એવી તેને ગ્રહણ કરવાને ઇચ્છતો એવો તે કામાંધ તેની કૃત્રિમ ઝરદાસ કરીને પ્રપંચથી બુદ્ધસંધને સીસહિત પોતાને સ્થાને લઈ ગયો. પછી સાંજે તે ધનાવહ તેને વિષયુક્ત અન્નનું લોગન કરાવ્યું. કારણ કે કામાંધ પ્રાણીઓ અકૃત્યો પણ કરે છે. એટલે વિષના વેગથી અતિશય મૂર્છા પામીને મૂળથી ઉદાયેલ વૃક્ષની જેમ તે શ્રેષ્ઠી તરત જમિપર પડ્યો. પોતાના પતિની મૃત્યુની દ્રુતિકા તુલ્ય એવી તેવા પ્રકારની અવસ્થા જોઈને અતિશય ચોકથી સંતપ્ત થયેલી એવી પદ્મશ્રી કરૂણ સ્વરે રૂદન કરવા લાગી. એટલે તે સાર્થવાહ રૂદન કરતી એવી તેને કોમળ વચન કહી અટકાવવા લાગ્યો કે:—“હે ભદ્રે! તણે જગતમાં કર્મથી સહુ પરાધીન છે. હે કન્યાશ્રિ! આ સંસારની સ્થિતિજ આવી છે, માટે ચોક ન કર. વૈરીની જેમ વિધિ અનવસરે મુખને ખંડિતજ કરે છે. તો હવે પછી કંપવૃક્ષની જેમ નિરંતર વશવર્તી એવો હું ધનાવહ તારી શ્રેષ્ઠ મુખની સમસ્ત આશા પૂર્ણ કરીશ.” સાર્થવાહનું આવા પ્રકારનું ચેષ્ટિત બાળીને પોતાના શીવરત્નની રક્ષાને માટે તે સતીવિરોધથી ચોક કરવા લાગી. એટલે પુનઃ તે સ્નેહપૂર્વક શીતલ વચનોથી ‘હું તારો દાસ યા

વિદ્યાધરે, વિવિધ લખિયાધારી મુનીશ્રી અને સૈભાગ્ય, શીલ તથા ગુરુ-ભક્તિધારી સ્ત્રીઓ અહીં જિનશાસનને ઉચ્ચતિમાં લાવે છે. પછી ધર્મના માહાત્મ્યની સ્તુતિ કરતા એના પુદ્ગલસ વિગેરે વધુ સંહિત પોતાના પુત્રને મહોત્સવપૂર્વક ઘેર લઈ આવ્યા.

એના અગસરમાં લોકાલોકને પ્રકાશ કરનારું એવું યરોધર-મહામુનિને ત્યાં કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું. એટલે સમ્યક્દષ્ટિ દેવતાઓએ અત્યંત આનંદિત થઈ મુનિશ્રીને નમીને તે કેવળજ્ઞાનને મહોત્સવ કર્યો. પછી નરનાદનરાજ અને પદ્મશ્રીસહિત પુદ્ગલસાહિત નગરવા-ગીઓ તેમને વહન કરવા ત્યાં આવ્યા. એટલે વિધવા હિતકારી એના તે કેવળજ્ઞાની મુનિએ કનકકમળપર એમીને તેમને ધર્મોપદેશ આપ્યો કે --

“ મહાત્માનન્દમા રત્નકીર્તિની જન્મ દુઃપ્રાપ્ય એવા મનુષ્યજન્મને પાત્રીને મુખાર્થી પ્રાપ્તિઆએ અત્યંત વિશુદ્ધ એવા ધર્મરૂપ ચિંતા-મણિને આદર કરવો એવું છે. જે પ્રાપ્તિ પ્રમાદથી તેનો અનાદર કરીને અન્ય પુરુષાથ મા પ્રયત્ન કરે છે. તે પછીથી દુઃખસતતિને પાત્રીને શોકાક્રમ થાય છે. પ્રાચ. નર્વ કથનવાળા પોતપોતાના ધનની તથા કરે છે, પરંતુ વિવેકી જનો તેા પરીણાપૂર્વક શુદ્ધ ધનનેજ આદર કરે છે. કમ્બુ છે કે -

“ વળા ચતુર્ભિઃ ક્ષતકં વર્ગીકયત, ત્રિવર્ગમ્હેત્તનવાત્તાદૈઃ ।

તૈર્વૈર ધર્મો વિદુષા વર્ગીકયતે, ધુનૈન સીલૈન તતોદયામૃતૈઃ ॥ ૧ ॥

“ ત્રિવર્ગમાં, હેતુ, તાત્ત્વ અને તાલન-એ ચાર પ્રકારથી જન્મ મુખાર્થી પરીક્ષા થાય છે. તેમ વિચક્ષણ જનો મૃત, સીડ તપ અને દયા વિગેરે દુર્લભી ધર્મની પરીક્ષા કરે છે.” અધ્યાદૃષ્ટિને અંગેયર એવું આ દયા પ્રકારના ધર્મ વસ્તુના જેનશાસનમાં જ છે અને અન્ય જગત્તે તે તે તદ્વત્ત્વમાં જ છે. સર્વના વચનમાં તત્ત્વર્થ સફુરે છે અને દેહકંથ દુહવત્ત્વ પશુ તે સફુરે છે; પરંતુ જેમની તે કિયાત્ત્વ

પણ તે સદા સુકુશલમાન છે. વેદ, સ્મૃતિ અને પુરાણાદિકમાં આ-
સજા એવા પ્રાણ્યો તત્ત્વથી ધર્મમાર્ગની મેળને પણ ભણતા નથી.
મધ, માંત્રના ભણક અને ભર્યાબર્યાદિકના વિવેકરહિત વૈદ્યાદિક
પણ ધર્મનો સાર સમજતા નથી. ધર, પુત્ર, કુલત્રાદિકના પરિચયમાં
આસજા અને ગુરૂપદને ભજતા છતાં તેમનામાં ધર્મનો એક લેણ
પણ સંભવતો જ નથી. અજમેપાદિક યજ્ઞમાં કુચળ, વેદના પાઠક
અને સદા પ્રાણીઓનો વધ કરતા એવા યાજ્ઞિકો પણ ધર્મથી વિમુખ
જ હોય છે. માટે હે ભણ્યો! સમ દેવથી વિમુખ અને સમ્યક્ત્વના
પ્રાણ્યો એવા અર્જુનના શાસનમાં જ ધર્મની યથાર્થતા છે. એ ધર્મની
એક ચિંતથી ઉપાસના કરનારને આ લોકમાં જ દેવતાઓ પણ પ્રસન્ન
મનચાળા થઈ પદ્મથીની જેમ સદાય કરે છે. ખરખર ! વિધને આ-
નંદ આપનારી એ જરમદેહીની પુત્રી ધન્ય છે, કે જેણે દુઃખ આપતાં
પણ ધર્મરૂપ ચિંતામણિને ત્યાગ કર્યો નહિ. કહ્યું છે કે:—

“ કિં ચિત્તં યદિ વેદગામ્નિપુર્ણો વિમો ભવેત્પ્રદિતઃ,
કિં ચિત્તં યદિ નીતિમાર્ગનિસ્તો રાજા ભવેદ્ધાર્મિકા ।
ઠવિત્તં યદિ રૂપર્ણવિનવતી સાધ્વી ભવેત્કાપિની,
ઠવિત્તં યદિ દુઃસ્વિતોગપિ પુરુષઃ પાપં ન કુર્પાત્કચિત્ ” ॥ ૧ ॥

“ વેદગામ્નમાં નિપુણ એવો પ્રાણ્ય પડિત હોય તેમાં આશ્ચર્ય
શું ? અને નીતિમાર્ગે ચાલનાર રાજા ધાર્મિક હોય તેમાં પણ આશ્ચર્ય
શું છે ? પરંતુ જો રૂપવતી અને યૌવનવતી કામિની સાધ્વી (સતી)
હોય અને પુરૂષ દુષ્ટિના છતાં સર્વથા નિઃપાપ રહે એજ મોટું
આશ્ચર્ય છે. ”

પછી અવસર પામીને પદ્મથીએ ગુરૂમહારાજને ‘પૂછ્યું’ કે:—
‘હે વિશેષ ! મારો પિતા મરણ પામીને કઈ ગતિમાં ગયો છે ?’ એ-
ટલે કેવળી ગુરૂ બોલ્યા કે:—“ હે ભદ્ર ! તારો પિતા (ગુરૂ) સહસ્રાર
દેવલોકમાં દેવ થયો છે અને ભવાતરમાં તે મોણે જશે. જે જેવાં બીજ

વાવે, તે નિઃશ્ચય તેવાં ફળ પામે. તેમ પુણ્યવંત પ્રાણી શુભગતિમાંજ જાય છે અને વિપરીત અતિવાળેા (દુર્મતિ) અવશ્ય દુર્ગતિનેજ પામે છે. મધ, માંસના ભક્ષક, હિંસા અને મૃયા વિગેરે આશ્રવમાં તત્પર અને મિથ્યા ઉપદેશમાં કુશળ એવા પ્રાણીઓ દુર્ગતિમાંજ જાય છે. તેમજ શમ, શીલ અને હયાવંત જિતેન્દ્રિય, નિઃપરિગ્રહી તથા સમ્યક્જ્ઞાન અને ક્રિયામાં ઉત્કૃષ્ટ એવા પ્રાણીઓ દેવગતિને પામે છે. કેન્ધાર્જના ઉપદેશક, માયા, આરંભ અને આર્તધ્યાનમાં તત્પર, તથા અપ્રત્યાખ્યાની એવા મૂઢ પ્રાણીઓ તિર્યચગતિમાં જાય છે. સ્ત્રમ્યક પ્રકારના માર્દવ અને આર્જવ ગુણથી યુક્ત, અપ્પ આરંભ અને પરિગ્રહવાળા તથા દેવપૂજ, હયા અને જ્ઞાનયુક્ત—એવા પ્રાણીઓ મનુષ્યગતિને પામે છે. તથા કથાપરહિત, શુકલ લેશ્યાવાળા, સર્વ મ ગથી વિમુખ અને શુકલધ્યાનયુક્ત—એવા ભગ્યે અશ્વય મોક્ષાનં જામ કરે છે. ” આ પ્રમાણે સાંખ્યીને સ વેગવાન થયેલા શબ્દાનં પાતાના નયચિકુષ્મ કુમારને સમ્યક્ સાંખ્યીને મહોત્સવપૂર્વક દીક્ષા અર્પીકાર કરી. તથા રાજા અને ગ્રામીની પદાવલી પત્ની તેમજ પદ્મલા પ્રભુજી જીઓએ પણ ચારિત્ર અર્પીકાર કર્યું. બુદ્ધદાસ વિગેરે મુદ્દત આશયવાળા, ગુણગુણકિ જાતના જાણનારા અને જિજ્ઞાસુના પ્રજાવક એવા જાવક થયા. અને ઉદયથી સહિત એવા પદ્મલાધિક નેક સાધુઓ કોઠના અવદીલના પામ્યા કારણ કે મૃયાવાદી કોણ ક્યુના ન પામે ? ”

હં નાથ ! આ ગપ્ત પ્રાવશ્ન એઈને મેં પણ સદગુરુ પાસે પંચાનિશ્ચારથી જ ગુરુ એવું સમ્યક્ત્વ પારણ કર્યું. ”

આ પ્રમાણે સમ્યક્ત્વવાનિત પદ્મલાની કથા સાંખ્યીને અર્પીકાર કરીને કહ્યું કે:— ‘ હે પ્રિયે ! આ ગપ્ત સત્ય છે, તથા તેની સાત જીઓએ પણ પ્રસન્ન થઈને કહ્યું કે:— ‘ હે સ્વામિન ! અને આ ગપ્ત સત્યપૂર્વક જીકારને છીએ. કારણ કે ચિંતામણિની જેમ મન્યવંજીત આપવામાં એક નિધાનરૂપ એજ શીજિનપર્મને મ

અને શીલ્લીલાથી શ્રેષ્ઠ એવી સમુદ્રથી નામની તેને પત્ની હતી. તે દેવેતીને અદ્ભુત સૌભાગ્યવાળી જિનદત્તા નામે પુત્રી અને અતુલ તેજના નિધાનરૂપ એવો ઉભય નામનો પુત્ર હતો. શ્રેષ્ઠીએ દૌશાંબી નગરીમાં રહેનાર કુલીન અને ધર્મજ્ઞ જિનદેવ નામના શ્રેષ્ઠીને પોતાની પુત્રી પરણાવી. પરંતુ યૌવનવય પામતાં કુસંગતના દોષથી ઉભય ખડું વ્યસની થઇ ગયો. કારણ કે અસત્સંગ માણસોને પ્રાયઃ અનર્થકર્તા થાય છે. કહ્યું છે કે:—

“ આસ્તાં સચેતસઃ સંગાત્, સદસત્સ્યાન્નરોરપિ ।

અસૌકઃ સૌકનાશાય, કલ્યે તુ કલિદ્રુમઃ ॥ ૧ ॥

“ સચેતનના સંગથી થતા લાભાલાભ તો દ્રુ રહે, પરંતુ વૃક્ષના સંગથી પણ તેવી અસર થતી દેખાય છે કે અશૌક-વૃક્ષના સંગથી શોક દ્રવ થાય છે અને કલિવૃક્ષના સંગથી કલહ ઉત્પન્ન થાય છે. ” તેના પિતા વિગેરેએ યુક્તિપૂર્વક તેને અટકાવ્યા છતાં કુશૂલ્યથી તે નિવૃત્ત ન થયે. કારણ કે વ્યસન દુસ્તયજ હોય છે. પરંતુ વિશેષતઃ પાપથી પ્રેરિત અને જીઆરમાં તત્પર એવો તે નગરમાં ફર કર્મથી ચોરી કરવા લાગ્યો. કારણ કે પરચી, પરદ્રવ્ય, અને પરમાંસના ભક્ષણમાં ઉત્તુક એવો પ્રાણી કૃત્યાકૃત્યને કદી ભણતો જ નથી. સમગ્ર નગરમાં ચોરીનું કર્મ કરતા તે ચોકના પુત્રને જોઇ યમદંડ નામે કોટવાળ તેને પગલે પગલે પકડીને શ્રેષ્ઠીના દાક્ષિણ્યથી તેને હિત-સિખામણ સંભળાવીને છોડી મૂકતો. તથાપિ ચૌર્યકર્મથી નિવૃત્ત ન થતા એવા તેને એકદા કોટવાળે એકાંતમાં સમ્બતાથી શિક્ષા આપી કે:—“ હે ભદ્ર ! તારા માતાપિતા ઉત્તમપણથી સર્વત્ર પ્રખ્યાત થયા છે, ન્યાયમાર્ગમાં અગ્રેસર અને ધર્મવંત જનોમાં એક દુષ્ટાંતરૂપ છે, તારી જ્ઞેન જગતને આનંદ આપનાર સૌભાગ્યવાળી અને સર્વજ્ઞ ભગવંતના શાસનરૂપ કમળને પ્રકાશિત કરવામાં મૂર્ખપ્રભા સમાન છે. હે જ્ઞાત ! તેમના ઉચ્ચતમ વંશમાં જન્મ પામીને તું ફર કર્મમાં તત્પર અને પાપપસાયણ એવો ચોર કેમ થયો ? ચૌર્યરૂપ

દક્ષિણ આ લવમાંજ વધ, બાધાદિક કૃત્ય મળે છે અને પરલોકમાં હિત-
મંત્રિ અને દરિદ્રતા પ્રાપ્ત થાય છે. માટે ચૌર્યકર્મનો ત્યાગ કરી હિત-
કર એવા ન્યાય અને ધર્મનો સ્વીકાર કર, કે જેથી તારાની જેમ તારી
પણ પ્રતિષ્ઠા ઋષિ થાય." આ પ્રમાણે હિતચિંતાપૂર્વક તેણે નિવાર્યા
છતાં તે ન અટક્યો, એટલે તેણે પકડીને રાત્રીને સોંપ્યો. પછી વિ-
ચારવાન એવા રાત્રીએ તેનું વૃત્તાંત બાણીને પૂછ્યું કે:- " અરે !
ચોર ! દુશ્ચારી ! તું કોનો પુત્ર છે ? " એટલે તે જોડ્યો કે:- " હે
દેવ ! હું સમુદ્રકેશીનો પુત્ર છું. " પછી રાત્રીએ સમુદ્રકેશીને જાણાવીને
કહ્યું કે:- " હે શ્રેષ્ઠિન ! આ તમારોજ પુત્ર છે કે કોઈ અધર્મીનો પુત્ર
છે ? " એટલે વિનયથી અવનન થઈને શ્રેષ્ઠીએ રાત્રીને કહ્યું કે:- " હે
સ્થમિન ! એ મારો પુત્ર છે, છતાં કુસંગના દોષથી નસ્કરકર્મ કરે છે,
માટે આપ પ્રસન્ન થઈને એનો એવો ઉપાય ડો, કે જેથી એ સન્મા-
ર્મનો આશ્રય કરે. " પછી કૃત્ત અને પ્રભાવસભ એવા રાત્રીએ વિ-
ચાર કર્યો કે:- " આ શ્રેષ્ઠી સદા સદાચારપણાથી મારે પણ માન્ય છે,
માટે આ તેનો પુત્ર કુકર્મ કરનાર જગ અવધ્ય છે અને એને શિક્ષા
ક્યાં વિના પુનઃ મારા નગરમાં ભરી કરશે. કશું છે કે —

" રાજદંડમયાન્વાપં. નાચરત્પદમો જનઃ ।

પરલોકમયાન્મયઃ. સ્વભાવાદેવ ચોતમઃ " ॥૧૧॥

"અધમ જન રાજદંડના ભયથી પાપ કરનાર અટકે છે, મધ્યમ
જન પરલોકના ભયથી અને ઉત્તમ પુરુષ સ્વભાવથીજ પાપનિવૃત્ત
થાય છે. " આ પ્રમાણે વિચાર કરીને પૃથ્વીપર ધર્મના રક્ષક એવા
રાત્રીએ તેનું સર્વસ્વ લઈને તેને દેશનિકાલ કર્યો, એટલે સ્થાનત્રય,
હાથરહિત અને પનહીન એવા તે દેશોદેશ ભ્રમતા કૌશાલીમાં
ડાળે ઘેર ગયો ત્યાં માનના પ્રમણથી યાકી ગયેલ અને કાનિ
કેલ એવા પોતાના જાતને એકને તેણે આનંદપૂર્વક લોચન અને
અંધાદનાદિકથી તેના આદરભાવ કર્યો. પછી પિતા વિગેરેની
કુશળતા પૂછી અને કહ્યું કે — " હે વત્સ ! તારી આવી દયા કેમ

થઈ ?' એટલે કંઈક કલ્પના કરીને તેણે પોતાના આવવાનું કારણ જણાવ્યું. કારણ કે પ્રાયઃ ચોર, ભુગારી અને સીજન સત્ય બોલતા નથી. પરંતુ પરંપરાએ આવેલી પોતાના ભાઈની તેવા પ્રકારની વાત તો પ્રથમથીજ તેના બાણવામાં આવી ગઈ હતી. કારણ કે વાર્તા પ્રાયઃ વિશ્વગામિની (સર્વત્ર પ્રસરનારી) હોય છે. કહ્યું છે કે:—

“ વાર્તા ચ કૌતુકવતી વિશદા ચ વિધા,

લોકોત્તરઃ પરિમલશ્ચ કુરંગનાભેઃ ।

તૈલસ્ય ચિંદુરિવ વારિણિ દુર્નિવાર—

મેતત્રયં પ્રસરતીહ કિમપ્ર ચિત્રમ્ ” ॥ ૧ ॥

“ કૌતુકવાળી વાર્તા, વિશદ વિધા, અને કસ્તૂરીની લોકોત્તર મુગધ—એ ત્રણ જગમા પડેલ તેવના ગિહુની જેમ જગતમાં દુર્નિવારપણે પ્રસરે છે, માટે તેમાં આશ્ચર્ય શું છે ? ” માટે હું પણ એ અત્યારે અહીં એનું અપમાન કરીશ, તો વખતસર દુઃખથી પીડિત થઈ ન્યાયમાર્ગ પર આવશે. ” આ પ્રમાણે વિચાર કરીને તેણે પણ બહુજ અપમાનપૂર્વક ભાઈને ઘરમાંથી બહાર કહાડયો. કારણ કે સહુ કોઈ શુભનું ગૌરવ કરે છે. એટલે લક્ષ્મી અને સહાયથી સહિત અને વિદેશીઓનાં અંગેસર એવા તેણે બંદનના ઘરથી બહાર નીકળી દુઃખિત થઈને વિચાર કરવા લાગ્યો કે.—“ માતૃપિતા અને રાજ્ય એ મારા નિરંકાર કયો તેથી આ નગરમાં મારી બંદન ધારીને હું અહીં આગ્યો, પરંતુ તેણે પણ મને નિર્ધન ધારીને ઘરથી બહાર કર્યો. અહો ! ॥ ક્યાન્યવાળા પુરુષને સર્વત્ર આપત્તિઓજ આવીને ઉભી રહે છે. કહ્યું છે કે:—

“ સત્વાયો દિવમેષ્વરસ્ય દ્વિરજૈઃ સંતાપિતો મસ્તકે,

ચાંડ્ર દેવનનાત્પં વિધિવન્નાદ્ વિન્વસ્ય મૂલં મતઃ ।

ત્રયાપ્યસ્ય મહાકલ્પેન પતતા મયં સન્નદં ત્રિરઃ,

પ્રાયો યત્ર મયાતિ દૈવદત્તો મચ્છંતિ તત્રાપદઃ ” ॥૧॥

માન છે, જેમ સૂર્યવિના દિવસ અને ચંદ્રવિના રાત્રિ, તેમ ધર્મવિના પ્રાણી કયાં પણ શોભા પામતો નથી. ધર્મના પ્રભાવથી પ્રાણીઓને આરોગ્ય, ઐશ્વર્ય, અખંડ સુખ, સૌભાગ્ય, અદ્ભુત અને રમ્ય રૂપ, સમસ્ત લક્ષ્મી અને જગતમાં પૂજ્યતા પ્રાપ્ત થાય છે. સાધુ અને શ્રાવકને યોગ્ય એવા તે ધર્મને જિનભગવંતોએ સમ્યક્ત્વપૂર્વક સર્વ-ચારિત્ર અને દેશચારિત્ર-એમ બે પ્રકારે કહેલ છે. તેમાં મહર્ષિઓ (સાધુઓ) સર્વથા શુભદયાયુક્ત, જિતેન્દ્રિય, અનગાર, પરિશુદ્ધી વિમુક્ત અને મુક્તિમાર્ગ દર્શાવનારા-એવા હોય છે. કહ્યું છે કે:—

■ સમ્મદંસણુત્તા, તવનિયમરયા વિશુદ્ધદમ્ભાવા ।

દેહેવિ નિરવયવસ્તા, સમણા પાવેતિ સિદ્ધિગૃહ ॥ ૧ ॥ ”

“સમ્યક્ત્વસંયુક્ત તપ, નિયમમાં તત્પર, વિશુદ્ધ તથા હૃદ ભાવવાળા અને પોતાના હૃદમાં પણ અનાસક્ત-એવા સાધુઓ સિદ્ધિ-ગતિને પામે છે.” અને સમ્યક્કૃષિવાળા, સદાચારી, ભારતપ્રધારી તથા સમ જોત્રોમાં પોતાના ધનનો વ્યય કરનારા એવા શ્રાવકો હોય છે. મધ, માંસ, અને નાના પ્રકારના જંતુઓની હિંસાવાળું એવું માખણ, બહુબીજવાળાં ફળ, અનંતકાય, મધ, પાંચ પ્રકારના ઉદુંબર, રાત્રિભોજન, ઘોર નરકમાં લઈ બાંધે તેવું પાપ, વિદ્યજની સાથે છાયા વિગેરે, સમગ્ર અભક્ષ્ય, જે દિવસ ઉપસંતતું હતી, વિકૃત થયેલું સર્વ પ્રકારનું અજી અને બધાં અજાત ફળ-ઉક્ત શ્રાવકો આ સર્વ વસ્તુઓનો ત્યાગ કરે છે. વગી ત્રણવાર શ્રીજિનભગવંતની સમ્યગ્ રીતે પૂજા અને જે વાર આવશ્યકક્રિયા કરતાં જુહસ્થ શ્રાવક વૈભાનિક દેવપણાને પામે છે. અને પછી રાજવંશાદિકમાં જન્મ પામીને જગ-જનને આનંદ આપનાર એવા રત્નત્રયનું સમ્યગ્ રીતે આરાધન કરીને તે સિદ્ધિસુખને પામે છે. કહ્યું છે કે:—

“ જેવિ ય ગિહ્યમ્મરયા, પૂયાદાણાસીલસંપન્ના ।

સંકાદોસરહિયા, હોરિતિ મુગા મહિટ્ઠીયા ”

કરવા લાગ્યો કે:—“મોહથી અંધ થએલા આ જગત્માં મનુષ્ય જન્મ, આર્યદેશ, ઉત્તમકુળ, ઘડાલુતા, ગુરુવચનનું ધવણ અને વિવેક—સિદ્ધિસૌધ—મંદિરના સોપાન (પગથીયા) ની શ્રેણીરૂપ એવા આ ગુણો ખરેખર! સુકૃતથીજ ઉપલબ્ધ છે, આટલો કાળ મેં નિર્વિવેકપણાએ નિત્ય દુરંત એવા દુર્બલસનથીજ સ્વાત્માની કલ્પના કરી. હવે એ બ્યસન સામરનો પાર પામીને પ્રૌઢ પુરુષોદયથી હું કેટલીભવમાં દુઃખાગ્ર્ય એવા આવકપણાને પામ્યો. માટે ભાવાસ્તિકપણાથી મારે ભાવના ભાવવી. કારણ કે જિનમતમાં ભાવશૂન્ય ક્રિયા વંધ્યવૃક્ષ સમાન કહેલ છે. ભાવાસ્તિકનું લક્ષણ આ પ્રમાણે છે:—

“શ્રદ્ધાલુતાં શ્રાતિ જિનેંદ્રશાસને, સ્ત્રેષુ ચિત્તાનિ વપસ્પનાતમ્ ।
કરોતિ પુણ્યાનિ સુસાધુસેવના-દતોપિ તં શ્રાવકમાદુરુત્તમમ્” ॥૧॥

“જિનશાસનપર શ્રદ્ધાલુતા સખે, સમ ક્ષેત્રોમાં નિરંતર વિત્ત વાપરે, પુણ્યકૃત્ય કરે અને સુસાધુની ભક્તિ કરે-એવા શ્રાવકને ઉત્તમ શ્રાવક કહેલ છે.” વગી સમ્યક્ત્વને ધારણ કરનાર અને ગુરુની પાસે વિધિપૂર્વક જા લેનાર એવા મુશ્રાવકને મુનિવરોએ સિદ્ધાંતમાં ભાવશ્રાવક કહેલ છે ” આ પ્રમાણે સદ્ભાવના ભાવીને ભદ્રક અને જિનેંદ્રશાસનની ઉન્નતિ કરવાની પ્રતિષ્ઠાવાળો એવો ઉભય, સાધર્મિ-વાત્સલ્ય, સુસાધુસેવા અને જિનચૈત્યાદિકમાં પૂજા અને સ્નાત્રોત્સવાદિક કરવા લાગ્યો.

એક દિવસે ઘણા કશિયાણા લઈને ભગિની અને યોગ્ય સંજ્ઞા-ધીઓનો ભક્તિપૂર્વક સત્કાર કરીને જનકાદિકને મળવાને અત્યંત ઉત્કંઠિત થયેલો એવો તે કેટલાક માણસો સહિત એક સાર્થ (સંઘ) સાથે ચાલ્યો. એટલે રસ્તામાં પણ છ આવશ્યકના આચારને પાળતો, દીન અને અનાથ જનોપર યથાશક્તિ ઉપકાર કરતો, સર્વ ભાવતીર્થ, સ્થાવર અને જગમતીર્થોમાં પણ વિધિપૂર્વક પૂજાસત્કાર અને સન્માનપૂર્વક દાનાદિક કરતો એવો તે પોતાના માણસોસહિત આગળ

કર્યો છે. તેમજ ઇદ્રાણી સમાન સૌભાગ્યવતી એવી પણ પરશીનો તો મેં ત્રિવિધે ત્રિવિધે ત્યાગ કર્યો છે, તો તારા જેવીની શું ચાહના કરું ? વળી વિદ્વજ્જનોએ અનંતકાય અને બોળ અથાણું, રાત્રિભોજન અને પરશીસેવન-એ ચાર નરકના દ્વાર કહ્યા છે, તેમજ હે ભદ્રે ! પ્રાણાંત સંકટ આવતાં પણ સ્વીકાર કરેલા મતનો ભંગ કરવો નહિ. કારણકે મતભંગ કરવાથી પ્રાણીઓને નરકરૂપ ખાડામાં પડવું પડે છે. પ્રાયઃ નીચ પ્રાણીજાત મત કરતાં ધનને અધિક માને છે, પરંતુ મહાન પુરૂષ તો પોતાના પ્રાણ કરતાં પણ મતને વધારે ગરિષ્ઠ માને છે.” આ પ્રમાણે તેનું કથન સાંભળીને ક્રોધાતુર થયેલી તે વનેચરી ભયંકરરૂપ વિકુર્વાને તેને શોભ પમાડવાને ધસી આવી (ઉપસ્થિત થઈ) પછી કામાતુર એવી તે જેમ જેમ તેને અધિક શોભ આપવા લાગી, તેમ તેમ તેનું મન સદ્ધર્મમાં દૃઢ થતું ગયું. છેવટે તેને ધર્મમાં દૃઢ બનીને પ્રયાંત હૃદયવાળી તે દિવ્યાંગી (દેવી) પ્રત્યક્ષ થઈને આ પ્રમાણે તેની શુશ્રુષ્ઠિ કરવા લાગી:-“ હે ભદ્ર ! આ લોકમાં તુંજ ધન્ય છે અને મહાજનોને પણ તું લાખ્ય છે, કે જેનું મન વિપત્તિ આવતાં પણ ધર્મમાં આવું દૃઢ છે. હું આ અઠવીની સ્વામિની મૃગલાહના નામે દેવી છું. તારા સત્વની પરીક્ષા કરવા મેંજ આ બધી રચના કરી હતી. પરંતુ સત્વવત જનોમાં તું અગ્રેસર અને પરમ શ્રાવક છે. તો હે મહાભાગ ! હું તારા પર અત્યારે પ્રસન્ન થઈ છું, માટે કંઈક વર માગી લે.” આ સાંભળી ઉમય બોલ્યો કે:-“ હે વનદેવિ ! જો તમે પ્રસન્ન થયા હો, તો તમારા પ્રસાદથી આ મારા સહચારીઓ સજીવન થાઓ.” આ પ્રમાણે તેણે કહ્યું, એટલે તે દેવી સાર્થના બધા પ્રાણીઓને સજીવન કરી, તેમની આગળ યથાસ્થિત ધર્મનું સ્વરૂપ કહી, તે ઉમયધ્રાવકને પરિવાર સહિત ઉલ્લસિની નગરીએ લઈ જઈ ત્યાં તેના ભવનાગણે નિષ્કપટભાવથી સુવર્ણવૃષ્ટિ કરીને અને શાસનની ઉન્નતિ કરનારા પંચાશ્રય પ્રગટાવીને તથા છેવટે તેના અસ્થાને ગઈ.

ઈને સાંભળીને વિસ્મય પામેલ એવા રાજાએ ત્યાં આવીને માનપૂર્વક તેને શ્રેષ્ઠીની પદવીએ સ્થાપ્યો. પછી અનુક્રમે પોતાના પુત્રે પોતપોતાના પદપર સ્થાપીને શ્રેષ્ઠ ભાવનાવાળા એવા રાજા, અમલ ત્ય અને સમુદ્રશ્રેષ્ઠીએ અષ્ટાન્હિક મહોત્સવ કરી અને યાચકોને યજ્ઞ યોગ્ય દાન આપીને સુનિચંદ્ર ગુરૂની પાસે તેમણે જયમશ્રી અંગીકાર કરી.

હવે ગર્વરહિત હૃદયવાળા અને સત્પણના પોષક એવા ઉત્તર શ્રેષ્ઠીએ શ્રેષ્ઠીપદ ભોગવતાં નગરમાં સમસ્ત લોકોને મુખી કર્યા. વશી ત્યાં કૈલાસગિરિ સદાય એવું ઋષભદેવસ્વામીનું સ્ફટિક રત્નમય ચૈત્ય કસવીને તેણે સંપત્તિનું ફળ મેળવ્યું. તથા પ્રતિવર્ષે વિવિધ જિનજિંભો મહોત્સવ સહિત પ્રતિષ્ઠિત કરીને તેણે પોતાના જન્મને સફળ કર્યો. ‘હું ધન્ય છું, મારો જન્મ સફળ થયો’ આવા પ્રકારની આનંદપૂર્વક ભાવના ભાવતા તેણે જગતને પૂજ્ય એવા ચતુર્વિંશત્રીસંઘની પૂજા કરી. ‘જે ભવશીરૂં યઈ જિનમતમાં દીક્ષા લેયે, તેનું કુટુંબનું હું ભરણપોષણ કરીશ’ આવા પ્રકારની તેણે ઉદ્દયોપવ્રાજા કરાવી. પછી અનુક્રમે પૂર્વવર્ણિત ત્રીગુરૂમહારાજ પાસે સંયમ અને ઉત્તમશ્રેષ્ઠી પરમાનંદપદના સામાન્યને પામ્યો. “હે નાથ! ત્યાં પુણ્યનો પ્રભાવ એમાં મેં પણ સર્વ જાતના પુણ્યરૂપ અને તત્ત્વમદ્ધાન લક્ષણવાળું એવું સમ્યક્ત્વ અંગીકાર કર્યું.”

આ પ્રમાણે કનકલતાએ કહેલ જિનમતની દૃઢતાથી ઉત્પન્ન થયેલા માહાત્મ્યયુક્ત એવું શ્રેષ્ઠીપુત્રનું ચરિત્ર સાંભળીને કુટુંબના શિશ્ય રાજા, પ્રધાન અને અર્હંતસ વિગેરેએ ‘આ બધું સત્ય છે’ એમ માની લીધું. કારણ કે:—

“ન સતોઽન્યગુણાન્ વિસ્યા—માસતઃ સ્વસ્ય વર્ણયેન્ ।

તથા કુર્વન્ પ્રજાયેત, નીચૈર્ગોચોચિનઃ પુમાન્ ” ॥૧॥

“અન્યના છતાં ગુણોના ઘાત કરતાં અને પોતાના અજ્ઞાન કે લોભ વર્જન કરતાં પ્રાણી નીચ જોતનું કર્મ બાંધે છે.”

એકલા શરદેવે પરદેશમાંથી વાણિજ્ય કર્મ કરી અમીરનો બા-
ને રાખને લેટ કર્યા એટલે રાખને પણ પ્રસન્ન થઈ કોટિધન આ-
પાડ્યું. તેને મત્કાર કરીને બહુમાનપૂર્વક તેને નગરશેઠની પદવી
પાડી. દેવ અને રાખએના પ્રસાદ, સ્નેહ, સમુદ્ધમાર્ગના અને અ-
ભાગ્યને વેપાર તથા રસસિદ્ધિ—એ દરિદ્રતાનો તત્કાળ નાશ કરે છે.
આશિષ કર્મ કરવામાં કુશળ એવા તે ધાવક એકીએ રાજસન્માન
પામીને પણ પરકાર્ય કરતાં ક્યાં પણ તેણે રાજસન્માન (રમેશુલુ
માંથી માન) કરી ન લેવું, એ આશ્ચર્ય છે.

એકદા ભોજનાવસરે તપના નિધાન એવા મુણુરોખર નામના
 નીક પારણાને માટે તેને ઘેર પધાર્યા. એટલે આગભોક્ત વિધિથી
 તેને નમસ્કાર કરીને તેણે પોતે પરમ ભક્તિથી આદરપૂર્વક તેમને
 પસ (દૂધપાક) બોંદાવ્યું. તે વખતે તે દાનથી પ્રસન્ન થયેલા
 પદ્મજ્યોતે તેના ભવનમાં પાંચ આલેખ્ય પ્રગટ કર્યાં. અહો! સાધુ-
 નરૂપ કદપવૃક્તિને મહિમા કેવો અદ્ભુત છે! સર્વ ઉત્તમ રસ
 ભાવ, ધી મુક્તિ એવા પાત્રદાનના પ્રતિભાથી શુરવેષે તે ભવમાં
 ર્થ કરે નાન કેમ! આ મુ ન્યાયથી વિચારનાં ધર્મના સાગ્ર ભેદોમાં
 ન જ મુખ્ય જોઈ તે એકે તે જ ન પ્રતિભાથી નવ ન પાનિઓ પ્રાપ્ત
 થઈ હુ ધાં : તે પતનને વળેલા દાનવન એંગેજા છે. કે જેથી
 ર પર્મવાર, એના એંગેજા એક ર આંગેજા છે

[illegible]

“कर्मि च हाऽ चित्तं, विनयचोमिदुभयनचोमि ।

चित्तं विन उलं, तिज्जिहि पुनम्म धनस्स" ॥१॥

“કેટલાકને ચિત્ત (ભાવ) નો યોગ હોય તો કેટલાકને વિત્તઃ યોગ હોય અને કેટલાકને તે બંનેનો યોગ હોય, પરંતુ ચિત્ત વિત્ત અને પાત્ર એ ત્રણેનો યોગ તો કોઈ પૂર્ણ બાબ્યવંતને હોય છે.” જે શુદ્ધ વસ્તુનું શ્રદ્ધાપૂર્વક મુપાત્રે દાન દેવું, એ પૂર્વેપિ જિંત પુણ્યોનો જ વિષાક છે એમ સુઝે કહે છે. મને નિર્ધનને પ આવા પ્રકારનો શુભ ઉદય ક્યારે થયે ? કે જેથી હું પાત્રદાનનું આ પ્રકારનું કૃણ મેળવું. પરંતુ ધન વિના દાનધર્મ કરી ન શકાય. કારણ કે શ્રદ્ધસ્થોની સમગ્ર સ્થિતિ ધનાધીન છે. કહ્યું છે કે:-

“માનં ધનેનૈવ ન સત્કુલેન, કીર્તિર્ધનેનૈવ ન વિક્રમેણ ।

કાંતિર્ધનેનૈવ ન યૌવનેન, ધર્મો ધનેનૈવ ન જીવિતેન ” ॥૧॥

“સ્વપક્ષેણ વિના વાદં, વિલાસાન્ યૌવનં વિના ।

દાનલીલાં વિના લક્ષ્મીં, કુર્વન્ યાત્પુપદાસ્યતામ્” ॥૨॥

“સત્કુળથી નહિ પણ ધનથી જ માન મળે છે, વિક્રમ (પરાક્રમ) થી નહિ, પણ ધનથીજ કીર્તિ પ્રાપ્ત થાય છે, યૌવનથી નહિ, પણ ધનથીજ કાંતિ વધે છે અને જીવિતથી નહિ, પણ ધનથીજ ધર્મ સધાય છે. સ્વપક્ષ વિના વાદ, યૌવન વિના વિલાસ અને લક્ષ્મી વિના દાન લીલા કરતા માણસો ઉપહાસ્યપાત્ર થાય છે.” માટે દેશાંતર જઈ ધનોપાર્જન કરી અને પાત્રદાનથી તે સધન જીવિતને કૃતાર્થ કરીશ. પછી ધનાવહ સાર્થવાહને પોતાનો નાયક કરીને મુક્ત એવો તે સમુદ્રદત્ત ભગવદ્ દેશ તરફ આશ્યે. હવે સાર્થવાહની સાથે આગળ ચાલતાં અનુક્રમે તે મનોહર એવા પદ્માસક નામના ગામમાં આવી પહોંચ્યો. એવામાં તેને પાત્રદાનમુંબંધી વિચાર આવ્યો કે:-“જે શ્રદ્ધસ્થો ભકિતપૂર્વક શુદ્ધ વસ્તુનું મુપાત્રે દાન કરે છે, તેઓજ લાઘ્ય છે અને તેમનોજ જન્મ સફળ છે. જેના પ્રલાવથી સંસારી પ્રાણી બને હોકમાં મુખી થાય, તે સત્પાત્રદાનનું. વાસ્તવિક વર્ણન

સમુદ્ર અધ્યાન રક્ષા કરતા, પાત તમન આરા આપતા અને દિકતું સારી રીતે નિવારણ કરવા લાગ્યો. વળી અચોક્ક નિત્ય વિનય સાચવતો અને ઘરના માણસોની પણ યથા-તે સારવાર કરવા લાગ્યો. શ્રેષ્ઠી પ્રમુખ માણસોને યુક્તિપૂર્વક શિત ધર્મનું તત્વ પણ તે સમજાવતો હતો. પરંતુ યૌવનના વેગથી પરવશ થયેલા એવા તેને શ્રેષ્ઠીની પદ્ધતી મુતાને રવાનો વિચાર થયો. પછી તેનો મનોભાવ બાણવાને વનમાંથી દેદ વિવિધ કૃણે લાવીને તેને આપવા લાગ્યો. એટલે કૃણા-પ્રસન્ન થયેલી અને શરીરશોભાથી મેદિત થયેલી એવી પણ તેનાપર અતિથય સ્નેહ ધારણ કરવા લાગી. તથાપિ એકાંતમાં તે સ્વાદિષ્ટ, મોદક વિગેરે આપીને તેનું ગૌરવ કારણ કે સ્વાર્થ સર્વને પ્રિય હોય છે. આ પ્રમાણે, પરસ્પર પ્રીતિ એટલે મુખી વધી ગઈ કે અન્યોન્ય દર્શન કર્યા વિના હી શકતા નહિ.

કુવે લગભગ એ વર્ષ ચતાં પોતાના દેશ તરફ જનાર ધનાવહ હ ત્યાં આજ્યો, તેની સાથે પોતાને ગામ જવાની સમુદ્ધને ધઈ. એટલે પદ્મશ્રીને એકાંતમાં તે સ્નેહપૂર્વક કહેવા લાગ્યો હે ભદ્રે! સ્વસાર્થની સાથે હુ પર તરફ જવાને ઉત્કટિત થયો હતું પરમ પ્રીતિપાત્ર એવી તને મૂકી શકવાને, સમર્થ નથી. નિધ્યથી પરદેશમાં પણ હુ મુખે રહી શક્યો. પણ તેનો આપવાને અસમર્થ. હોવાથી ખરેખર તારો હું દેવાદાર થયો જ મને ખેદ થાય છે.” આ પ્રમાણે સાંભળતાં સ્નેહવતી તે ગાળી કે:—“હે કુતસ! મારા પિતાની આરા મેળવી આપને હવે હું તમારી સાથે આવીશ. પરંતુ પાણિગ્રહણના ઉપા-પૂર્વક સાંભળો—કારણકે હુ. સાધ્ય કાર્ય કર્મ ઉપાય વિના કાય નહિ. માટે કૃષ અંગવાળા છતાં જ સર્વ અર્થોમાં અને કામળ રામરાજિથી મુશોભિત અને રક્ત તથા સ્વેત

કંઠિવાળા છે, તેમાં સ્વેત વર્ણવાળા આકાશગ્રામી અને રક્ત વર્ણ-
વાળા જંગમગ્રામી છે. આ બે અંગો એને ઘેર રહે છે, તેને ઘેર સર્વ
સંપત્તિ આવે છે. માટે માણસ પિતાની પાસેથી તમારે એ બે અંગ
લેવા, કે જેથી તે અંગમાં મોહિત એવો તે વિના પ્રયત્ને તમારી
સાથે મારો વિવાહ કરૂં કરશે.” આ પ્રમાણે સાંમગ્રીને મનમાં
વિસ્મય પામી તે શ્રેષ્ઠીપુત્રે વિચાર કર્યો કે:—“આ પદ્મીની માણસ-
પર આટલી બધી પ્રીતિ છે, એ ખરેખર! સ્વપ્નભ્રમ પ્રભાવ લાગે
છે. અહો! આજે માણસ પૂર્વોપાર્જિત પુણ્ય પ્રગટ થયા, કે જેથી
આ બે અંગરત્નનું મને પરિણામ થયું.” પછી સભ્યતાને સવનારી
એથી તેને કામગી વચનથી સંગૃહ કરીને તેણે કહેલ અંગનું સ્વરૂપ
દૃશ્યમાં રાખીને ક્રેડીને તે કહેવા લાગ્યો કે:—“હે પ્રસાદ! સ્વદેશ-
માં જન્માર સાર્થ હાલ અહીં બહાર આવેલ છે, તેની સાથે સ્વસ્થાને
જવાની મારી ધંધા છે. આટલા દિવસો હું આપને ઘેર મુખે રહ્યો
હવે અત્યારે સ્વકીય સાર્થ લોકો મારી સહ બુએ છે, માટે હવે મારા-
પર પ્રસાદ કરી મને બે અંગ આપ.” એટલે ક્રેડીએ કહ્યું કે:—“અ-
ંગોની પંક્તિઓમાં પસંદ પડે તે લઈશ્યો.” આ પ્રમાણે ચેડના કહેવાથી
તેણે ચતુરાઈથી નમ વચન વિસ્તારી કાટવાળની સાક્ષીએ તે બે અંગ
માગી લીધા. એટલે મુખે મધુર પણ મનમાં માથાથી એવો અણકચો
કહેવા લાગ્યો કે:—“હે સમુદ્ર! તું જઈ લાગે છે અને તારા અંતઃ-
કરણમાં સારાસારનું જ્ઞાન નથી, કે જેથી ક્રેડ અંગને મૂકીને અત્યંત
દુર્બળ, મદ અને મદઅનિવાર્ય એવા આ બે અંગને તું એક મૂઢની
જેમ ગ્રહણ કરે છે. આ બે અંગને ઉઘી દીધે પુદ યરીસ્થાગ્ર અને
હાલને આનંદ આપનારા એવા બીજા કોઈ સારા બે અંગ લઈ લે
કે જેથી તને મોટો લાભ થાય.” પછી સ્વદેશી અણકચો પરિવૃત્ત
એવો સંગૃહકત કહેવા લાગ્યો કે:—“હે ક્રેડિન! હું તો આ બે
અંગજ લઈશ બીજા અંગનું મારું પ્રયત્ન નથી. વળી ‘જે તને
પસંદ પડે તેજ બે અંગ તારે લેવા’ એવું પૂર્વે હોયોની સમજ તને

વચન આપેલું છે. કંપાંતકાળના પવનથી કદાચ મેરૂપર્વતનું શિખર કંપાયમાન થાય, તથાપિ મહાપુરૂષોનું વચન કદી અન્યથા થતું નથી. ” વળી ત્યાં ગામના માણસો કહેવા લાગ્યા કે:—“હે અયોક! તમે સત્જનોમાં શ્રેષ્ઠ અને શ્રીમંતોમાં કુબેરની જેમ અગ્રેસર છો, માટે સ્વેચ્છા વચન કબુલ (પ્રમાણ) કરો.” પત્ની અયોક શ્રેષ્ઠીએ ઘેર આવીને પોતાની પત્નીને પૂછ્યું કે:—“ આ દુરાત્માએ અશ્વનો લેદ સમ્યક્ રીતે સાચી બાળી લીધી? ” એટલે વીતયોકાએ પદ્મશ્રીની બાધી સ્થિતિ કહી ખતાવી એટલે તે વાતથી અધિક ધાયલ થયેલા એવો અયોકશેક વિચારવા લાગ્યો કે:—“ માત્ર પોતાનું જ એક કાર્ય સાધવાની ઇચ્છાથી શ્રીએ પિતાને, માતાને, પુત્રને, બ્રાત્રને અને શ્વસુરને છેતરે જ છે. ખસની જેમ વક આશયવાળો વામાઓ પોતાનું મુખ સાધવાની ઇચ્છાથી નિરંતર દેહની જેમ પિતાના ઘરનું ખરેખર સોપણ કરી લે છે. સમસ્ત ઈષ્ટ વસ્તુ આપ્યા છતાં પુત્રી પિતાના ઘરને એક તરફરની જેમ પ્રાયઃ નિરંતર ઉદ્વેગનું કારણ થાય છે. વળી સદાચારમાં તત્પર છતાં એણે મારી મુતાને શી રીતે વશ કરી લીધી? અથવા તો કામદેવજ દુર્જયજ છે. મુરૂપવતી અને યૌવનના ઉન્માદથી ઘેલી થયેલી કામિનીને જોઈને યોગીઓ પણ મોહિત થઈ જાય છે, તો સામાન્ય જનની શી વાત? ” પત્ની પોતાની પત્ની સાથે શ્રેષ્ઠીએ કેટલાક વિચાર કર્યા કારણકે પ્રાદ પ્રયોજનમાં જહસ્થાને જહિષ્ઠીઓ પ્રાયઃ નેત્રરૂપ થાય છે. છેવટે પોતાની પત્નીની અનુમતિથી મુત્ત ચિરમજિ એવા શ્રેષ્ઠીએ જને અશ્વરત્ન સહિત પોતાની મુતા તેને આપી પત્ની લક્ષ્મી સમાન પદ્મશ્રીને પરણીને અને તે જને અશ્વરત્ન પામીને સમુદ્ર વામુદેવની જન્મ બહુ આનંદ પામ્યો. પત્ની કેટલાક દિવસ સાર્થ સહિત ત્યા રહીને ઓ સાથે પોતાના દેશ તરફ જતાં તે સમુદ્રને કિનારે આવ્યો. ત્યાં અયોક શેકથી પ્રેરાયેલા એવા નાવિક તેને કહેવા લાગ્યો કે:—“ જો તમે આ જને અશ્વ મને મૂલ્યમાં (ભાડા તરીકે) આપો, તોજ અશ્વિત્ત સમાન નૌકામાં બળ્ય ટાંચી જેમ દરિયાયુદ્ધ તમને લેસારીને સા-

એવો હું સત્વભયંકર અને દુરસ્તર એવા
 ધી વેગથી તમને પાર ઉતારીશ. અન્યથા તમા-
 આ સમુદ્રનો પાર પામવો મુશ્કેલ છે. ચારિત્ર કે
 ધીએ એનો પાર પામી શકે છે ?" આ સાંભળી-
 ધ કરીને કંઈ શબ્દો નાવિકને કહેવા લાગ્યો.
 માટે શિવાય બીજું કંઈ પણ હું તને આપવાનો
 માટે નાવિકો સાથે મોટો વિવાદ ચાલ્યો, એટલે મુલ
 એ પોતાના પ્રાણવહનને કંઈ કે—“હે સ્વામિન!
 વૃથા વિરોધ શા માટે કરો છો ? કારણ કે મહા પુરુષો
 સાથે કદીપણ કલહ કરતા નથી. હે નાય ! આ આકાશ-
 પર આરૂઢ યજ્ઞ વેગથી સમુદ્ર ઉતરી અને પિતાને ગામ
 પર આરૂઢ યજ્ઞ લેવાની ઇચ્છાથી મારા પિતાએ એમને
 અંધરતને પાછા લઈ લેવાની ઇચ્છાથી મારા પિતાએ એમને
 કહ્યા છે. તેથી આ નાવિક લોકો સમુદ્ર કિનારે વિવાદ કરે છે. હે
 ય ! તમે જો ચાલ્યા બધાં તો વિરોધ પોતે શાંત થઈ જશે. બીજી
 વસ્તુ છે, તે સાર્યજનો પાછાથી લઈ આવશે.” આ પ્રમાણે
 ના પ્રિય વાક્યથી તેણે પણ તેમજ કર્યું. કારણકે ઉપાય પ્રાપ્ત થતાં
 જનો કદી વિલમ્બ કરતા નથી પછી સાર વસ્તુ લઈ બીજા
 વને હાથમા પરી પ્રિય સહિત તે યજ્ઞોદ્યમાર અંતર ઉપર આરૂઢ
 ને સર્વના દેખાતા તત્કાળ મુખપૂર્વક પોતાને ઘેર પહોંચ્યો. કા-
 લે પ્રાણીઓનો મુકુતોદય તથા અજગર રહ્યો છે. પછી યજ્ઞોદ્યમા
 મૂલ્યથી નાવિક લોકોને સગુણ કરાંને સર્વ ગર્ભ અનુક્રમે સમુદ્ર ઉતરી
 ત્યાં આવ્યો. પછી કાનાપુત્ર યતિ ના નર્વથી તેમ પ્રિય સહિત
 સમુદ્ર મહાઉતાર એવા તે અંધરતથી ઉતરીને લક્ષ્મીના ઉત્પત્તિ
 સ્થાન એવા ના આપના ચરણ-કમળને નમ્યો કારણ કે કુલીનજનો
 સદાચારને કાળજી નથી હવે તેને નીચે જાય. પ્રિય સહિત
 તથા સવત્સુ રક્ષણ મનાર એવા પોતાના પુત્રનું પાંચામન થતાં
 પિતા વિરોધે અન્યત્ર જઈ જાય પછી તે અને અંધર
 રતના પ્રભાવથી તેને ઘેર સર્વ સપતિ દિવસે દિવસે જુદા પામવા

લાગી. અહો ! વસ્તુનો મહિમા અચિંત્ય હોય છે. વળી પદ્મશ્રીને અંતઃકરણથી પ્રસન્ન રાખનાર અને ત્રિવર્ગસાધનમાં તત્પર એવો તે ધનવાન સમુદ્રશ્રેષ્ઠી સમસ્ત નગરમાં પૂજ્યપદ પામ્યો.

એકદા ઉચ્ચૈઃશ્રવ (ઉદ્રના અર્ધ) સમાન ગમનગામી અર્ધ સમુદ્રશ્રેષ્ઠીએ સુદંડરાજાને લેટ કર્યો. તેથી અમત્કાર અને પ્રસન્નતા પામેલા રાજાએ મન્મથરાજાની એક સેના સમાન પોતાની અનંગસેના નામની પુત્રી સંપત્તિઓના અંકુર સમાન મહોત્સવોની શ્રેણીઓ અને અસાધારણ સન્માન તથા દાનપૂર્વક સાનંદ મનથી સમુદ્રશેઠને પરણાવી અને ઘણા ગામ અને નગરોનું મુખ્ય અધિકારીપદ તેને આપ્યું. કારણ કે રાજા રૂઢમાન કે તુષ્ટમાન થતાં મહાપદ (મોટી પદવી યા મહા આપદ) આપે છે. પછી પુણ્યયોગથી ઉચ્ચ પદવીને પ્રાપ્ત થયેલ સમુદ્રશેઠ ધર્મકૃત્યોથી જિનેન્દ્રયાસનની નિરંતર ઉત્તતિ કરવા લાગ્યો.

એકદા લોજનાવસરે શ્રીગુણશેખર નામના કોઈ મુનિ પુણ્યોદયથી પારણાને માટે તેને ઘેર પધાર્યા, એટલે તાત્કાલિક આનંદના પ્રવાહમાં નિમગ્ન ચિત્તવાળા એવા સમુદ્રે પોતે નવ પ્રકારથી સંમુદ્ધ અન્ન, પાનાદિકથી, સ્કુસાયમાન, શનલબ્ધના સ્વામી, સુવર્ણસમાન શ્રેષ્ઠ કાંતિવાળા અને જ્ઞાન, દર્શન તથા ચારિત્ર-એ રત્નત્રયથી પવિત્રિત એવા તે સયમીને શાસ્ત્રોક્ત વિધિપૂર્વક પ્રતિલાભ્યા. અવસરે સત્પાત્રનો યોગ થતાં વિવેકી જન શું પ્રમાદ કરે ? ત્યાં દેવતાઓએ વમ્બુ, અને સુગંધિ જળ વિગેરેની વૃદ્ધિથી સમસ્ત જનોને આનંદદાયક એવો તે દાનનો મહિમા કર્યો. તે માહાત્મ્યની સાથે જાણે ચક્રવર્તીનું સામાજ્ય પામ્યો હોય એવો તે શ્રેષ્ઠ અતિથય હુપેદ્ધાસ પામ્યો. કારણ કે:—

“ વિધિના પુંડરીકાદ્રો, યાત્રાઃ પાત્રાશ્રિતાઃ શ્રિયઃ ।

ક્રિપાઃ સજ્ઞાનસમ્યક્ત્વાઃ, પ્રાપ્યંતે પુણ્યયોગતઃ ” ॥ ૧ ॥

“વિધિપૂર્વક યજ્ઞબલની યાત્રા, મુખ્યત્વે વપરાય તંત્રી ભક્તી અને સદ્ગતિ તથા સમ્યક્ત્વપૂર્વક ક્રિયા—એ પુણ્યયોગેજ પ્રાપ્ત થાય છે.”

હવે યોગી જેમ પરમાત્માને અને સેવક જેમ ઉચ્ચ પદને પામીને આનંદમગ્ન થાય, તેમ તે અંધરત્વની પ્રાપ્તિથી રાજ્ય અતિ-થય આનંદ પામ્યો. પછી તે અંધરત્વના અનુભવથી રાજ્યની રાજ્ય-સંપત્તિમાં તે વખતે સૈન્ય, બંધાર વિગેરે રાજ્યના સાતે અંગમાં વૃદ્ધિ થવા લાગી. એ આશ્ચર્યનીંવાત છે. એકદા જ્યયાત્રાને માટે જતા રા-જ્યે તે અંધરત્વ પોતાના બાળમિત્ર વૃષભચોદની સોંપી બલામણુ કરી કે:—“હે ભદ્ર ! રાજ્યના સર્વસ્વ હવિતરૂપ એવા આ નસોગામી અંધનું તારે ઘેર સ્વાત્મવત્ મલપૂર્વક રક્ષણ કરવું.” એટલે એથી રાજ્યની આજ્ઞાને વશ થઈ અંધને પોતાને ઘેર લાવી જિનધર્મની માફક તેને પ્રેમપૂર્વક પાળવા લાગ્યો.

એકદા વૃષભચોદને મનમાં વિચાર થયો કે:—“આ ગગન-ગામી અંધ ખરેખર આશ્ચર્યયોગેજ પ્રાપ્ત થયો છે, માટે અત્યારે એની સહાયતાથી કઈક પુણ્ય કરે. અવસર પામીને જે પ્રાણી ધર્મ સાધે છે, તે વિવેકી ગણાય છે. કશું છે કે:—

“યાવત્ત્વસ્પામિદં શરીરમરુજં યાવત્ત્વ દૂરે જરા,
યાવચ્છેદ્રિયશક્તિરપ્રતિહતા યાવત્ત્વયો નાયુષઃ ।
આત્મશ્ચેયાસિ તાવદેવ કૃતિના કાર્યઃ મયત્નો મહાન્,
સંદીપ્તે મરુતે હિ કૃપસ્તનનં મન્યુયમઃ કીદૃશઃ” ॥ ૧ ॥

“જ્યાંમુખી આ શરીર નિરોગી અને સ્વસ્થ છે, જ્યાંમુખી વૃદ્ધત્વ દૂર છે, જ્યાંમુખી છદ્ધિયોની શક્તિ હુણ્ણઈ નથી, અને જ્યાં-મુખી આયુષ્યનો હય થયો નથી. ત્યાંમુખીમાંજ સુત પુરૂષ આત્મ-સાધનમાં મહાપ્રયત્ન કરી લેવો. કારણ કે ઘરમાં આગ લાગતાં ફૂલો ખોદવાનો પ્રયત્ન કરવો શા કામનો ?” પછી અભીષ્ટ અતિ કરનાર

એવા તે અશ્વપર આરૂઢ થઈને શ્રેષ્ઠી નિરંતર જંબૂદ્વીપમાં રહેલી શાશ્વતી પ્રતિમાઓને વંદન કરવા લાગ્યો. કોઈવાર અષ્ટાપદગિરિ-પર, કોઈવાર સર્વ તીર્થમાં શ્રેષ્ઠ એવા શત્રુંજયતીર્થપર, કોઈવાર સમેતશિખર, ગિરનાર અને સિદ્ધકૂટ વનપ્રદેશમાં જિનેશ્વરોને વારં-વાર વંદન કરીને તે જન્મને સફળ કરવા લાગ્યો. કહ્યું છે કે:—

“પૂજામાચરતાં જગન્નયપતેઃ સંધાર્ચનં કુર્વતાં,
તીર્થાનામભિવંદનં વિદ્યતાં જૈનં વચઃ શૃણ્વતામ્ ।
સદાનં દદતાં તપશ્ચ ચરતાં સત્ચાનુકંપામૃતાં,
યેપાં યાંતિ દિનાનિ જન્મ સફલં તેપાં સુપુણાત્મનામ્” ॥૧॥

“જિનેશ્વરની પૂજા કરતાં, શ્રીસંઘની ભક્તિ કરતાં, તીર્થોની યાત્રા કરતાં, જૈનાગમનું શ્રવણ કરતાં, સુપાત્રે દાન દેતાં, સમ્યક્ તપ આચરતા, અને પ્રાણીઓપર દયા કરતાં જેમના દિવસો ભય છે, તે ભાગ્યવત જનોનો જન્મ સફળ છે.”

એવામાં જિતરાત્રુ નામનો પહ્લીપતિ રાજ્ય તે અશ્વરત્નનું માહાત્મ્ય સાંભળીને લોભથી અધ બની તે કહેવા લાગ્યો કે:—“જે પ્રબળ મુલેટ બાધિરતનની જેમ દુષ્પાત્ર્ય એ અશ્વરત્ન મને અહીં લાવી આપશે, તેને મોટા ઉત્સવપૂર્વક ધનપ્રભા નામની મારી પુત્રી પરણાવી અને રાજ્યસ પતિનો વિભાગ આપીને તેના સત્વર સત્કાર કરીશ.” રાજાનું કથન સાંભળીને કુટિલ આશયવાળા કોઈ કુંકલ નામના મુલેટે કહ્યું કે.—‘હું એ અશ્વરત્ન લાવી આપીશ.’ પછી રાજાના હુકમથી ત્યાં જતાં રસ્તામાં મુનિચંદ્ર ગુરૂના મુખથી ધર્મ-તત્ત્વ સાંભળીને તે કપટશ્રાવક થયો. એટલે બ્રહ્મચારીપદને ધારણ કરતો, પોતાના હાથમાં પુસ્તક રાખીને ધર્મશાસ્ત્ર લખતો તે અનુ-ક્રમે કૌશાંભી નગરીએ આવ્યો. ત્યાં એકદા વૃષભશ્રેષ્ઠીએ ધર્મધ્યા-નમાં એક નિષ્ણાત અને જિનચૈત્યમાં આવેલ એવા તેને વંદન કરીને કહ્યું કે:—“હે બ્રહ્મચારીઓમાં અગ્રેસર! આપ અહીં ક્યાંથી

થઈને ઉભો રહ્યો. વિદ્યા, વ્યવહાર અને ધર્મકર્મમાં પ્રાણીને જેવો અભ્યાસ હોય, તેવી તેને ભાવના થાય છે. કહ્યું છે કે:—

“ પ્રતિજન્મ યદભ્યસ્તં, દાનમધ્યયનં તપઃ ।

તેનૈવાભ્યાસયોગેન, તદેવારભતે પુનઃ ” ॥ ૧ ॥

“ પ્રતિજન્મમાં દાન, અધ્યયન કે તપ-જેનો અભ્યાસ કરેલ હોય, તે અભ્યાસના યોગેજ પ્રાણી પુનઃ તેજ ક્રિયા કરે છે. ”

હવે વખત થતાં શ્રેષ્ઠી મહિલાની જેમ ધર્મ સર્વસ્વને હરનારી અને સર્વ છોડીને મોહ પમાડનારી એવી નિદ્રાનો ત્યાગ કરીને પ્રતિક્રમણ કરવાને ધર્મશાળામાં આવ્યો. ત્યાં તીર્થની જેમ સ્થાપન કરેલ બ્રહ્મચારીને ન જોઈને ચંકાડપ ચાચથી બ્યાકુળ થઈને શેઠ જેવામાં અશ્વરત્નને જોવા ગયો, તેવામાં તે અશ્વરહિત અશ્વસાગા જોઈને વિચારવા લાગ્યો કે:—“ધર્મધૂર્તતાથી અશ્વ લઈ જતાં તેણે આ સર્વ લોકોને ધાર્મિક જનો માટે અવિશ્વાસ ઉત્પન્ન કર્યો. અન્ય ઉપદેશથી થતું પાપ પ્રાણીઓ શુદ્ધપદેશથી વિશુદ્ધ એવા તપ, જપ અને ક્રિયા વિગેરેના યોગે પણ કોઈ રીતે ક્ષીણ કરી શકે, પરંતુ ધર્મકપટથી વજ્રલેપ સમાન કરેલ પાપથી સહસ્ર ભવો સુધી નાના પ્રકારનાં દુઃખો મળ્યાજ કરે છે. હવે કુદુબ સહિત હું રાત્રને નિત્રહ પાત્ર થયો અને ધર્મલપ્તતાના નિમિત્તથી મેં મારા આત્માને દુઃખમાં પાડ્યો. અથવા તો સમ્યગ્ધર્મના પ્રભાવથી બધું સાફ થયે. કારણ કે સૂર્યોદય થતાં લોકમાં અધકાર રહી શકતો નથી. ” પછી પ્રભાતિક (પ્રાતઃકાળ સંબંધી) આવશ્યક ક્રિયા સમાધિપૂર્વક કરીને શુદ્ધ ચૈત્યની પ્રતિભાઓની અદ્યપ્રકારી પૂજા કરવા લાગ્યો. કહ્યું છે કે:—

“ ઐયઃ સમૃદ્ધિઃ સકલાર્યસિદ્ધિઃ, સામ્રાજ્યલીલાં વિપદાં વિનાશમ્ ।

વિશુદ્ધભાવેન વિધીયમાના, જિનેન્દ્રપૂજા રચયત્પવચ્યમ્ ”

“ વિશુદ્ધ ભાવપૂર્વક જિનેન્દ્રપૂજા કરવાથી કસ્યાણનો વૃદ્ધિ, સકલ અર્થની સિદ્ધિ. સામ્રાજ્યલીલાની પ્રાપ્તિ અને વિપત્તિનો અ-

“ તત્ત્વાનિ વ્રતાર્થસંયમગતિગ્નનાનિ સત્કારનાઃ,
 પ્રત્યારુપ્યાનપરીપેદ્વિયમદધ્યાનાનિ રત્નત્રયમ્ ।
 હેતુચારમ્યરુકાયયોગસમિતિવાણાઃ પ્રમાદસ્તપઃ,
 સંગ્રાહમૈરુપાયગુરુત્પતિચયા ઝેપાઃ મુખીભિઃ સદા ” ॥૧॥

“ ૧ તત્ત્વ, ૨ વ્રત, ૩ ધર્મ, ૪ સંયમ, ૫ ગતિ, ૬ જ્ઞાન, ૭ સ-
 કારનાના, ૮ પ્રત્યારુપ્યાન, ૯ પરિપેદ, ૧૦ દ્વિય, ૧૧ મદ, ૧૨ ધ્યાન, ૧૩-
 રત્નત્રય, ૧૪ હેતુચાર, ૧૫ આવશ્યક, ૧૬ કાય, ૧૭ યોગ, ૧૮ સમિતિ, ૧૯ પ્રમાદ,
 ૨૦ પ્રમાદ, ૨૧ તપ, ૨૨ સંગ્રાહ, ૨૩ કમ, ૨૪ કપાય, ૨૫ મુક્તિ, અને ૨૬ અનિશ્ચય-
 એ મુક્તિ મુક્તિને સદા બાળુચા અને વિચારવા યોગ્ય છે. ” રાજાએ
 પોતાના નિધાનની જેમ આ આકાશમામી અથ સંગ્રાહ રાખવા
 પરોપકારમાં પ્રસિદ્ધ એવા તે શેઠને સોંપ્યો. આ અન્યના સાનિધ્યથી
 તે વિવેકી શ્રેષ્ઠીએ અનેકતીર્થોમાં અનેકપાર જિનજંઘન કરીને પોતાના
 વ્યવહારને નિર્મળ કર્યું, જન્મનું ફળ મેળવ્યું, ઉચ્ચ ગોત્રનું કર્મ
 બ્રહ્મનું અને શિવચક્રીને વશ કરી. એવામાં પહોંપતિ રાજાના કોઈ
 પાઈ મુખટે આવીને ધર્મપૂર્ણતાથી તેના પરમાંથી આ અન્યનું
 હરણ કર્યું. પણ એ અન્યના સ્વરૂપને ન બાળુચાથી તેના મર્મસ્થા-
 નના તેણે આનુકૂળ પ્રદ્યાર કર્યો, એટલે તેને તરત જમીનપર
 પાડીને એ બન્ધ અહીં આવી ઉભો રહ્યો. પૂર્વના અવ્યાસથી આ
 ખડુ પણ અહીં પર્વતપર આવ્યો. બાટેજ પ્રાણીઓએ નિરંતર
 ચડવંચડ કરેલા આ અન્ય નિનિત્ર અવારે રાત્ર પોતાના કોદવાળ
 વિનર બાળુચા લાગ્યે તે શેઠને દુઃખ કે છે. માટે હવે તમારે તરત
 તેનો પાત્ર જવુ યોગ્ય છે. કાલ્યુ કે લખે પર્વ કરતા સાધર્મિક
 ધાર્મિક એક છે. યજ્ઞ છત્ર જે ગ્રામનાં નિ વડાવન કરે, તે વસ્તુના
 સર્વ કર્મની ગ્રાહક જનજીવે તથી. હવે છે કે:

“ નં કર્મં નં ન માવન્તી, નં વિજ્ઞાનં મુદતયં ।

માહર્નિયાજ કર્મણિ, નં ર્થાંતિ મુમાર્યા ” ॥૨॥

“ તે અર્થ, તે સામર્થ્ય અને તેજ વિજ્ઞાન સર્વોત્તમ છે, કે જેને મુદ્ધાવકો પોતાના સાધર્મિક બંધુના કાર્યમાં વાપરે છે. ” આ પ્રમાણે તમારી પ્રથાસારૂપ મુદ્ધાને સવનારી એવી મુનીશ્વરની વાણી સાંભળીને અશ્વને લઈ હું એકદમ વેગથી અહીં તમારે ઘેર આવ્યો છું. ” વિદ્યાધરજી આ કથન સાંભળીને કાંટવાળા વિગેરે માણસો સાંત મનવાળા યજ્ઞ પુષ્પ ક્ષેત્રીને પણ પગલા પછી તેમણે તે વૃત્તાંત આપીને રાજાને નિવેદન કર્યું. એટલે વિસ્મય પામતો રાજા ત્યાં આવ્યો. પોતાને ઘેર આવેલ રાજાને પુષ્પક્ષેત્રીએ શુદ્ધ મનથી અને અદ્ભુત વિનયપૂર્વક સારો સત્કાર કર્યો. પછી વિદ્યાધરને નમસ્કાર કરીને કૃત્તવ્ય એવો રાજા, ક્ષેત્રીએ આવેલ મોટા મુવર્ણાસનપર બેઠો, અને નમ્ર એવા તે ક્ષેત્રીને આનંદપૂર્વક આલિંગન દહને પોતાના અર્ધાસનપર બેઠારીને રાજાએ મધુર અને સ્નેહાળ વચનોથી તેને સ્વસ્થ કર્યો. પછી વિદ્યાધરરાજાએ ચારણમુનિએ કહેલ અશ્વની બધી વાત પૃથ્વીપતિને કહી સંભળાવી. એટલે તેમણે બંનેએ યથા યોગ્ય પરસ્પર વિનય દર્શાવ્યો. કારણ કે મહાશયો કદાપિ ઉચિતતાની મર્યાદા તજવા નથી. પછી ક્ષેત્રીએ મધુર પ્રશસ્તિ વસ્તુઓ સાથે તે અશ્વ મુદ્ધાવકને ભેટ કર્યો. એટલે કૃત્તવ્ય અને સ્નેહયુક્ત મનવાળા રાજાએ તરત તે ઉત્તમ ક્ષેત્રીને ખાનાની અને પોતાના એક વહીવટ બંધુની જેમ તેનો સન્કાર કરીને જ તમા એક જગ્યાએ એક જિલ્લે દહમના મર્યાદાબદ્ધ બાગમાં તે અશ્વ સહિત પોતાને સ્થાને મૂક્યો અને સુરક્ષામાં તે જગ્યાએ એવો વિદ્યાધર સર્વ અર્થને સંધિવાવડું એકે એક રત્ન મોકલવા પૂર્વક પુષ્પક્ષેત્રીને આપીને અટકાવ કરી પવનના આગે મૂક્યો. પછી પુષ્પક્ષેત્રીના સર્વથા સ્વચ્છ મેરે, પુષ્પક્ષેત્રીના મૂર્ધનને જન જિનદાનને પ્રકાશિત કર્યો. એકદા આ ૧૩૬૫ર્ષિ. ૧૪૧૨ અને ૧૪૨૩ સુધી રહી નાડવાને. મુદ્ધાને નેવતમાન એવા જિનદાનમુદ્ધા ત્યાં પવનને કૃત્તવ્ય ક્ષેત્રીને મુદ્ધા મનવાળાને સહિત સ્વચ્છ મનવાળા સરસ્વ-

કમળને વંદન કરવા આન્યો. ત્યાં શસ્ય (કડ્યાણુ અને ધાન્ય) ના ભર (સમૃદ્ધ) ને ઉત્પન્ન કરનાર એવી દેશના જળધારાથી ભવ્ય (સુંદર યા ભવ્યજન) ક્ષેત્રોમાં પુણ્ય (શ્રેષ્ઠ) વૃક્ષોના આરામ (બગીચા) ને સિંચતા એવા મુનિ-મેઘ વરસવા લાગ્યા:—

“અવનકડ્યાણુકનો ઉત્તમ અવસર, સ્વર્ગનો, જન્મોત્સવ, છંદ્રે કરેલ રત્નવૃદ્ધિ, રૂપ અને રાજ્યસંપત્તિ, વાર્ષિકદાન, વ્રતસંપત્તિ, અત્યંત ઉચ્ચલ એવી કેવળશ્રી અને જે રમ્ય અતિશયો-આ બધું જિનભગવંતને ધર્મના પ્રભાવથી જ પ્રાપ્ત થાય છે. ધર્મરૂપ કદપ-વૃક્ષનું શ્રદ્ધા (સમ્યક્ત્વ) એ મૂળ છે, દાન પ્રમુખ ચાર તેની મુખ્ય શાખાઓ છે, નિયમ અને વ્રત વિગેરે તેની પ્રશાખાઓ છે, વિવિધ સંપત્તિઓ તેના પુષ્પ છે અને મોક્ષ એ તેનું ફળ છે, પરંતુ સમ્યક્ત્વરૂપ મૂળ જેના હૃદયમાં ઉછીસાયમાન છે, તેને જ એ ધર્મકદપવૃક્ષ સંપૂર્ણ ફળદાયક થાય છે. જે સુસજ્જન સમ્યક્ત્વ સાથે સર્વવિરતિના આશ્રય કરે છે, તે સંસારસમુદ્ર-તરીને સત્વર સિદ્ધિપદને પામે છે. કહ્યું છે કે:—

“ઉત્કૃષ્ટદેશવિરતેઃ, સ્થાનાત્સર્વજન્યકમ્ ।

સ્થાનં તુ સર્વવિરતે-રનંતણ્ણતોઽધિકમ્” ॥ ૧ ॥

“ઉત્કૃષ્ટ દેશવિરતિના સ્થાન કરતાં સર્વવિરતિનું જન્યમાં જન્યસ્થાન પણ અનંતગણું અધિક છે.” વળી જન્મથી આરાધન કરેલ દેશવિરતિથી જે ફળ પ્રાપ્ત થાય છે, તે ફળ સર્વવિરતિથી એક અંતર્મુદૂર્તભાવમાં મળે છે. કહ્યું છે કે:—

“एगदिवसंपि जीवो, पञ्चज्जसुवागभो अनन्मणो ।

जइ नवि पावइ मुक्तं, अवस्स वेमाणिओ होइ” ॥ ૧ ॥

“એક દિવસ પણ અસાધારણ ભાવથી પ્રવ્રજ્યાને પ્રાપ્ત કરનાર પ્રાણી કદાચ મોક્ષે ન જાય, તથાપિ વૈમાનિક દેવ તો અવશ્ય થાય જ છે.” આ પ્રભાણે દેશના સાંલગીને સમુદ્રશ્રેષ્ઠી, વૃષભશ્રેષ્ઠી

અનુકંપા તે કારણ અને જિનોકત જીવાદિ તત્ત્વ જ બધું સત્ય છે, અન્ય મિથ્યા છે, એમ શુભમાં જ એક ચિત્ત રાખી પરિણામ વિશુદ્ધિથી જે માનવું, તે આસ્તિક્ય કહેવાય છે. હે ભદ્રે ! તે આ બોધિ-રત્ન ખરેખર બહુ પાપકર્મના ક્ષયથી જ પ્રાપ્ત કરેલ છે, માટે નિઃ-શંકિતાદિક અદ્યુષ્ટોથી ગરિષ્ઠ અને સકળ અભીષેદાયક એવા આ સમ્યક્ત્વરત્નની ચત્તુર્ધર્મક તારે સંભાળ રાખવી.” શુદ્ધમહારાજની આ શિક્ષાને સ્નેહપૂર્વક સ્વીકારીને અને તેમને નમસ્કાર કરીને હું સમ્યક્ત્વમાં જ મનને સ્થિર રાખતી ઘેર આવી.”

જગતમાં અતિશય પ્રભાવવાળું અને વિદુષ્ટતાએ કહેલું એવું આ જિનધર્મનું સ્વરૂપ સંભળીને અર્હંતના વિગેરે કહેવા લાગ્યા કે:—‘હે મિત્રે ! સમ્યક્ત્વના સારરૂપ આ તારું કથન બધું સત્ય છે.’ આ પ્રભાણે યથાર્થ અને બબ્બ આશ્ચર્યવાળું એવું સમ્યક્ત્વનું સ્વરૂપ સંભળીને દંભની રચના કરતી કુંદલતા બોલી કે:—‘આ વિદુષ્ટતાનું કથન બધું અસત્યજ છે. જળનું મથન કરતાં વૃત્તની પ્રાપ્તિ શું કાઠએ પણ ક્યાં બોઈ છે ?’ એવામા રાબાએ વિચાર કર્યો કે:—‘અહો ! આ લલનાનો કેવો મહાકૂર દુરાશય છે ? માટે પ્રભાતે એનો નિગ્રહ કરીશ.’ પછી રાબા અને મંત્રો પ્રમુખ સર્વે પોતપોતાને સ્થાને ગયા, અને અર્હંતના શેક પણ પૂતની સમાપ્તિ કરી નિદ્રાવશ થયા.

હે બબ્બજનો ! પુણ્યરૂપ સુધાની પરખ સમાન આ વૃષભશે-ઠનું ચરિત્ર સંભળીને સમસ્ત જીવનની લક્ષ્મીના ભૂષણરૂપ અને અનેક પ્રકારના આનંદથી પૂરિત એવા બોધિરત્નમાં તમારા મનને રમાડો.

॥ इति श्री सम्यक्त्वकौमुद्यां श्री तपस्यच्छनायकश्री सोमसु-
दरसूरि श्री मुनिमुंदरसूरि श्री जयचंद्रसूरिप्रियैः पंडितजिनहर्ष
गणिभिः कृतायां षष्ठः मस्तावः ॥

“मातर्देवार्चनं पात्र-दानं शीनानुरूपनम् ।
पित्रोर्भक्तिः ॥”

पित्रोर्भक्तिः कृपाश्रुत्व, माज्यपृष्याय पंचरुम् ॥१॥
आवश्यकानि देवार्चा, परमेश्वरार्चा

आवश्यकानि देवार्चा, परमोष्टिपदम्भानः ।
मातःकन्यानि मित्रानि ॥ १ ॥

मातः कृत्यानि गीतानि. श्रेयोऽर्थं देहिनां बुधैः ॥२॥

[illegible]

મંત્રી સહિત રાજાને પોતાને ઘેર આવેલ જોઈને તેણે એવો ચત્કાર કર્યો કે જે વચનથી કહી ન શકાય. કહું છે કે:—

“પ્રસન્ના દગ્ મનઃ શુદ્ધં, લલિતા વાગ્ નતં શિરઃ।

સદ્ગાર્થીષ્વિયં પૂજા, વિનાઽપિ ત્રિભવં સતામ્” ॥૧॥

“પ્રસન્ન હૃદિ, શુદ્ધ મન, લલિત વાણી અને નમ્ર શિર—અર્થાત્ જનોનાં વિભવ વિના પણ સદ્ગર્જનોની આ સ્વાભાવિક પૂજા(સત્કાર)છે.” પછી પોતાના પિતાએ કરાવેલ સહસ્રશ્રુત નામના ચૈત્યમાં ચંદ્રકાંત પાપાણની ખનાવેલી જિનપ્રતિમાઓને નમસ્કાર કરાવીને કાર્ત્ત્વિક્ષ એવો શ્રેષ્ઠી રાજાને ઉઠા સુવર્ણસિંહાસન પર બેસારીને તેની આગળ અંજલિ જોડી વિરૂપિ કરવા લાગ્યો કે:—“હે દેવ ! તમે પોતે જે મારે ઘેર આવીને મને મળ્યા, તેથી અરેખર આજે હું સર્વ સેવકોમાં મુખ્યરૂપ થયો છું. ઉત્સવની શ્રેષ્ઠિથી વિભૂષિત એવી સ પત્તિઓ સર્વ પ્રાપ્ત થાય છે, પરંતુ સ્વામીની પ્રસન્નતાથી મધુર એવી હૃદિ (મીઠી નજર) પ્રાપ્ત થવી મુશ્કેલ છે. કહું છે કે:—

“દેવ ! સેવકજનઃ સ ગણ્યતે, પુણ્યવત્સુ ગુણવત્સુ ચાગ્રણીઃ।

યઃ પ્રસન્નવદનાંબુજન્મના, સ્વામિના મધુરમીક્ષ્યતે દશા” ॥૧॥

“હે દેવ ! તેજ સેવક પુણ્યવત્ અને ગુણવત્ જનોમાં અગ્રણી ગણાય છે, કે જેને પોતાનો સ્વામી પ્રસન્ન મુખકમળથી મીઠી નજરે જુએ છે.” પ્રસન્ન મુખવાળા એવા રાજાની ત્યાં ત્યાં મીઠી નજર થાય છે, ત્યાં ત્યાં પવિત્રતા, કુટુંબીયતા, દક્ષતા અને મુખગતા (સૌ-ખાન્ય) વિકસિત થાય છે. હે દેવ ! આ સેવકને ઘેર આજે મુધા-રૂદિ થઈ. કે જ્યાં આ આપના પવિત્ર ચરણકમળ અત્યારે મને પા-વન કરી રહ્યા છે. કહું છે કે:—

“અમૃતં સિન્ધિરે વદ્ધિ-રમૃતં સીરમોજનમ્ ।

અમૃતં રાજસન્માન-મમૃતં મિયદર્શનમ્” ॥૧॥

“શિશિરઋતુમાં અત્રિ અમૃત સમાન છે, હીરસોજન એ અમૃત છે, રાજસ-માન એ અમૃતતુલ્ય છે, અને પ્રિયજનનું દર્શન પણ અમૃત સમાનજ છે.” માટે હે પ્રભો ! આપ પ્રસન્ન થઈ અહીં આવવાનું પ્રયોજન કરે. કારણ કે હે સ્વામિન ! જગતને પૂજ્ય એવા આપ નિહેંતુવા (નિષ્કાલ્પભાવ) ને કદી આશય કરવા નથી. ” આ પ્રભાણે અર્હંદાસનું વચન સાંભળીને પ્રસન્ન થયેલા રાજાએ મુ-ધારસને સવનારી વાગ્મીથી પવિત્ર એવા ચોકને કર્મ કું :- “હે શ્રેષ્ઠિન ! તુંજ મહાપુરુષોને ‘લાધ અને પૂજ્ય છે અને તારો આ મહિમા જ-મગને પણ માનનીય છે, કે જેની પોતાના કુટુંબ સહિત જિનલગવંત પર વિષયવિમુક્ત આવી ભક્તિ છે.” પછી વિસ્તૃત ભાગ્યવંત એવા રાજાએ કથાકથન સહિત રાત્રિનો સર્વ અહેવાલ યેશોને કહી બતાવ્યો અને પુનઃ કર્મ કું :- “ હે મહાભાગ ! તમેએ કહેલી સર્વ કથાઓ મારી સાથે એકાગ્રમા રહીને મેં સાંભળી. પરંતુ જે તારી કાંગાએ આ વધાસ્થિત કથન પણ નવ્ય ન મન્યુ. કુરારચાર અને કારાગારને ચોન્ન એવી ને લગતા નાં દેખાડે છે. આ પોતાના સ્વામીએ કે તમે રાજાને કહેલ ધર્મવચન નાનર્ત નથી. તેને તુલ્ય જાન્યે અધર્મ આ કરેલ મેં હું જો.”

“દુષ્ટ ભાષા ગર મિત્ર. અધ્યાધાત્મદાર્શિનઃ ।

મમય ચ પુંઃ વામો. મુન્યવે નામ મમયઃ ”

‘દુષ્ટ ભા. દુષ્ટ ભા. અધ્યાધાત્મદાર્શિનઃ । મમય ચ પુંઃ વામો. મુન્યવે નામ મમયઃ ”

‘દુષ્ટ ભા. દુષ્ટ ભા. અધ્યાધાત્મદાર્શિનઃ । મમય ચ પુંઃ વામો. મુન્યવે નામ મમયઃ ”

પૂર્વે મિથ્યાદષ્ટિના વંશમાં જન્મ પામેલી અને તેના ધર્મથી ભાવિત થયેલી એવી હું સમ્યક્ત્વવાસિત ધર્મને યથા તથા પ્રકારે માની શકતી નથી. તેવા પ્રકારના ચથાર્થ સ્વરૂપથી અનલિપ્ત હૃદયવાળો અને ગ-તાનુગતિક બુદ્ધિવાળો પ્રાણીજ ગાહ્ય ચમત્કાર જોઈને જેમ તેમ પણ ધર્મમાં રમણ કરે છે, પરંતુ વિવેકીજન તો તેનું આંતર લક્ષણ (સ્વરૂપ) સમ્યગ્રીતે સમજીનેજ પોતાના મનને તદ્દયોગ્ય કરી તે માર્ગનો સ્વીકાર કરે છે. વળી હે રાજન્ ! ધર્મનું આંતર લક્ષણ તો આ પ્રમાણે સાંભળવામાં આવે છે કે-વિષયમાં પણ વૈરાગ્ય અને ક્રિયામાં સદા ઉન્નતમ વ્યવસાય કરવો. કહ્યું છે કે:—

“ જત્ય ય વિસયવિરાગો, કસાયચાઓ ગુણેસુ અણુરાઓ ।

કિરિયાસુ અપ્પમાઓ, સો ધમ્પો સિવસુહોવાઓ ” ॥૧॥

“ જ્યાં વિષયમાં વિરાગ છે, કયાયનો ત્યાગ છે, ગુણપર અનુરાગ છે અને ક્રિયામાં અપ્રમાદ છે, તેજ ધર્મ શિવમુખના સા-ધનમૂલ છે. ” કુળથી વિશેષિત એવું ધર્મનું માહાત્મ્ય જોઈને જેનું મન સમ્યગ્રીતે પ્રયાંત થતું નથી, તે કૃત્રિમ ધર્મવેચ્છા છે. હે રાજન્ ! જેનું મન પ્રયાંત છે અને સર્વ પ્રાણીઓપર જેની અદ્ભુત દયા છે, તેણેજ ધર્મનું યથાસ્થિત તત્ત્વ જાણ્યું છે. કહ્યું છે કે:—

“ ધર્મે મતિર્મવાતિ કિં વહુના શ્રુતેન ?

જીવે દયા ભવતિ કિં વહુભિઃ પ્રદાનૈઃ ? ।

શાંતે મનો ભવતિ કિં વહુભિસ્તપોભિ-

લોમસપો ભવતિ કિં ઋતુભિઃ સદસૈઃ ” ॥ ૧ ॥

“ જો ધર્મમાં મતિ હોય, તો બહુ સાંભળવાથી શું ? જો જીવ-પર દયા હોય, તો બહુ દાન કરવાથી શું ? જો મન શાંત થયું તો બહુ તપ કરવાથી શું ? અને જો લોભનો દાય થયો, તો હજારો યજ્ઞ કરવાથી શું ” તાપ અને ઉદ્ધતિકથી જેમ શુદ્ધ

દેમની પરીક્ષા યાચ છે, તેમ ચદયુદ્ધિપૂર્વક ધર્મતત્ત્વની પરી
કરીને સુસજ્જને તેને સ્વીકાર કરવો. કશું છે કે:-

“ તાપચ્છેદકૃપૈઃ શુદ્ધં, મુવર્ગાનિરયદ્ગરેન્ ।

મુક્તિસિદ્ધાંતસિદ્ધતા-ચચત્ત્વનાભિર્ણયતે ” ॥ ૧ ॥

“ જેમ તાપ, ઉદ અને ક્ષેપીથી મુવર્ણ શુદ્ધ થાય, તેમ મુક્તિ
અને સિદ્ધાંતથી જે સિદ્ધ થાય, તે તત્ત્વ કહેવાય છે. ” વગી હે પ્ર
પાત્ર ! આ સમ્યક્ત્વના માહારમ્યયુક્ત રમ્ય દર્શનો સાંભળવા
જિનેશ્વરના માર્ગનો મનથી મેં સ્વીકાર કર્યો છે, પરંતુ હે વિદ્યો
એમના મનોભાવની પરીક્ષા કરવા માટેજ એમણે કહેલ કથાઓ
અતે મેં ખંડ્યાઃ ખંડન કર્યું. કુલીર્થોએના આરોપ અને કુલકંડ
પ્રકયચાયુથી જેમનું સમ્યક્ત્વસ્થિરતારૂપ વૃક્ષ લેશ પણ ચઢાયમા
યનું નથી, હે વિદ્યો ! તે મહાનુભાવજ આપની જેમ મહાપુરુષ
માન્ય થાય છે અને તેજ વીર્યરૂપહવીને પોતાની સન્મુખ (નિકટ
કરે છે. જેમ મુવર્ણની સ્થામત્રા કે વિશુદ્ધિ અગ્નિમાં સમભાય
તેમ મહા આપત્તિમાંજ પ્રાણીના સમ્યક્ત્વરત્નની પરીક્ષા યાચ
હે માનવેશ્વર ! હવે વિષયોથી મારું મન વિરક્ત થઈ ગયું છે, અ
સંયમરૂપ આરામની તે ઉપાસના કરવા હચ્છે છે. કોટિશ્નમમાં પ
દુર્લભ અને સર્વ દુઃખને હરનાર એવું જિનવચન જાણીને પણ
પ્રાણી વિષયમુખને સેવે છે, આહા ! તત્ત્વાતત્ત્વથી વિમૂઢાત્મા એ
તે પ્રાણી મુખપાકનો ત્યાગ કરી નિર્ગશ્કર (આગ્રેયીયાના દુષ્કર
ની જેમ મહિન વસ્તુમાં આનંદ માની લેવા જેવું કરે છે. હે રાજન
તત્ત્વને જાણનાર જન જે વિષયરૂપ સર્વોચ્ચ ન હોય, એજ વિજ્ઞાન
રૂપ સજ્જનોને માન્ય છે. હે વસુધાપતિ ! જ્ઞાનવાન પણ જો વિ
યોથી પક્ષસવ પામે, તો સુસ જનોએ તેના કર્મનું અત્યંત કિલટપ
સમજ લેવું. માટે હે ભૂપતિ ! ચારિત્રરૂપ નોકાનો આગ્રય કરી
જિનધર્મના તત્ત્વને જાણવી એવી હું આ સંસારચામરનો સત
પાર પામવા ઇચ્છું છું. ”

એવા અવસરમાં અસાધારણ મહિમાના સાગર પાંચમા ગણ-
ધર શ્રીમુખર્માસ્વામી ત્યાં પધાર્યા. તેમના આગમનના વૃત્તાંતરૂપ
સુધારસથી તૃપ્ત થયેલ શ્રેષ્ઠિકરાજ અને શ્રેષ્ઠી વિગેરે પરમ પ્રભાદ
પામ્યા. પછી શ્રીમાન્ શ્રેષ્ઠિકનરેશ તથા શ્રેષ્ઠી વિગેરે શ્રીગણધરમહા-
રાજને વંદન કરવાને સત્વર ત્યાં આબ્યા. કારણકે મુસાં પુરૂષો તેવા
કાર્યમાં આવસ્ય કરતાં નથી. પછી પંચાંગ નમસ્કારપૂર્વકે પ્રણામ
કરીને શ્રેષ્ઠિકનૃપ તથા શ્રેષ્ઠી વિગેરે બેઠા એટલે ગણધરમહારાજે આ
પ્રમાણે ધર્મદેશના આપી:—

“ જિનભગવંતોએ સદર્શન, જ્ઞાન અને ચારિત્ર—એ મુક્તિને
માર્ગ કહેલ છે. તેમાં (પ્રથમ) સમ્યક્ત્વના મિથ્યાત્વમોહનીયતા ઉપશમ
અને ક્ષયથી પાંચ ભેદ કહેલા છે. અને તે હેરાજન્! ઔપચારિક, ક્ષા-
યોપચારિક, ક્ષાયિક, મિથ્ય અને સારવાહન—એ પ્રમાણે જિનેશ્વરોએ
પ્રકાશ્યા છે. વગી મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન, અવધિજ્ઞાન, મનઃપર્યાયજ્ઞાન
અને કેવળજ્ઞાન—એ રીતે સમ્યગ્માર્ગના પ્રકાશક એવા જ્ઞાનના પાંચ
પ્રકાર કહેલ છે. સામાયિક, છેદોપસ્થાપન, પરિહારવિશુદ્ધિ, સૂક્ષ્મ-
સંપરાય અને યથાખ્યાત—એ રીતે સર્વ સાવધના વર્જનરૂપ ચારિત્ર
પાંચ પ્રકારે કહેલ છે. તેમાં યથાખ્યાતચારિત્ર અશ્વેષ કર્મનો ક્ષય
થતાં ઉત્પન્ન થાય છે. આ પ્રમાણે સર્વ દુઃખ વિનાશક અને ચિંતા-
મલિનરત્નની જેમ અમૂલ્ય એવું જિન ભગવંતે કહેલ ચારિત્ર પ્રાણી
ભાગ્યયોગેજ પ્રાપ્ત કરી શકે છે. કહ્યું છે કે:—

“ કથિન્નૃજન્યમાસાદે, ધર્મસ્થપતિનિર્મિતે ।

સદ્ગુણાંવિતદં દીક્ષા—શ્વજં ધન્યોઽધિરોપયેત્ ॥ ૧ ॥

“ ધર્મજ્ઞાનને નિર્માણ કરેલ મનુષ્યજન્મરૂપ પ્રાસાદપર સ-
દ્ગુણોથી વિશદ (નિર્મલ) એવા દીક્ષાધ્વજને કોઈ ભાગ્યવંત જનજ
અધિરોપણ કરે છે. ” જે પ્રાણી આ હસ્તર સંસારસાગરને વેગથી
તરવા ઇચ્છે છે, તેણે શુભયુક્ત એવી તપસ્યા (દીક્ષા) રૂપ નૌકાનો

પરિમહુનો ત્યાગ કરી, વૈરાગ્યરસથી પૂરિત એવી પુંદરતાએ દીક્ષા અંગીકાર કરી અને તે વખતે અર્હંદાસશ્રેષ્ઠીએ બહુજ આનંદપૂર્વક દીક્ષામહોત્સવ કર્યો. ચિંતામણિરત્ન સમાન વિદ્યપૂજિત અને અમૂલ્ય એવા ચારિત્રને પામીને પુંદરતા પણ નિર્ધનની જેમ પરમ પ્રમોદ પામી. તે વખતે આનંદમગ્ન અને મુગ્ધજનોમાં અચેતર એવા અર્હંદાસશ્રેષ્ઠીએ શ્રીગુરુને પચાંગપૂર્વક નમસ્કાર કરીને વિરુદ્ધિ કરી કે:—“હે વિશેષ! અત્યારે યતિધર્મ આરાધવાને હું સમર્થ નથી. કારણ કે મજ્જરાજને ગોચ્ય ભાર શું ત્રીયે ગણક વહન કરી શકે? અત્યારે તો ઉત્કૃષ્ઠ ધ્યાવકાચાર પાળવાની ભારી ધરણ છે. ભાટે હે મુનીશ્વર! કૃપા કરીને તે જળાયો.” આ પ્રમાણે શ્રેષ્ઠીનું વચન સાંભળીને મુખમોરવામી કહયા સાચા કે:—“હે ગુરુ! જાણકાવકના ઉદ્ધણ ત્રામગ, મુરામુરનખૂથી અતોચ્ય એવા સમ્યકવચનથી વિરુદ્ધિ ભાર નગને વિધિ દ્વારા નિરતિચારપણે જો પાળે, વિગુરુ અપદ્ધારમાં વાત કરત ત્રીનીના ને, જિનોકન ચેત્યાદિ જાત પ્રવાના અવક ફની દુષા કરે, વળ્યાર જિનહુત કરે, મેતાર અવગવકાકા આ કનક કરે ત્રાવાત વાત કહ્યને નિરવક નેકા અપદ્ધારના નાજન કરે ઉપચાલન આ પવિત્ર થયેક નિર્દાને નિરવક નેકા દીગવાવાના વાપના આવાને પવિત્ર કરે, ત્રાપુતવાના અવગવ રાતક ના, ત્રાકાના રીત આગકિત ન રાતે, વલેની ઉત્કા કરે, જાવન અપદ્ધારને વાત કરે, જાવનની અનુમતિથી ત્રાતક વાત વાત ના મુનુકિતના અગીવારે પ્રતિનાઓનું ત્રા અપદ્ધાર કરે, ત્રાવા વાવકને ત્રાવક જાતે ખરેખર વાપુ જાવન ત્રાવક કરે પૂર્વ અર્હંદાસને રાતનાઓને વિધિ આ પ્રમાણે કહેકે, ત્રા અર્હંદાસના અપદ્ધાર કરવાથી ત્રાવક આપક કો અપદ્ધાર ત્રા વાવક વાવક કરે. વિરુદ્ધિ ત્રાવક વાવકે અંગીકાર કરેકે ત્રાવક ત્રાવક નેકા વાવકે ત્રાવક વાવકે તે પ્રવક (ત્રાવક) વાવક ત્રાવકના કહેક કરે, ત્રા વાવકે ત્રાવકની

બાળીને આ પ્રમાણે વિચાર કરે:— 'હું આધુર્મ્ય પાળવા સમર્થ
 હું કે અસમર્થ ?' એ એ ધર્મ પાળવા સમર્થ હોય, તો
 સાધુપણને અંગીકાર કરે અને એ અસમર્થ હોય, તો સિદ્ધાંતોક્ત
 વિધિથી જિનસમ્પત્તે કહેડ સમ્યક્ત્વદિક અંગીયાર પ્રતિભાઓને
 ધાર્યે તે અંગીયાર પ્રતિભાઓ આ પ્રમાણે છે:—દૃષ્ટિ (સમ્યક્ત્વ)
 મત, સામાયિક, પાંચધ. પ્રતિભા (કાર્યોત્સર્ગ) પ્રકરણ, સચ્ચિ-
 સર્વજ્ઞ, પોતે આરભ કરવાનો ત્યાગ, પ્રેમ્યાદિક પાસે આરંભ
 કરાવવાનો ત્યાગ. ઉદિષ્ઠવર્જન અને યમજમૂનત્વ (સાધુસહચર્યા)
 આ પ્રમાણે ચરુસ્થપર્મની અંગીયાર પ્રતિભાઓ સરોપથી કડી
 હવે તેમની એકત્રેકત્રુ ૧૮૩ સ્વરૂપ જનાવવામાં આવે છે કારણકે
 તે ધમન સ્વરૂપ બાળવ. મા આવત. અને તે પડી વિધિપૂર્વક તેનું
 આચરણ ૧૦૦ થી ધમન ચાલુકા ૩ કે નહિ ? એમ
 આવક નવન રીતે બા. ૧૦૦

જો તેમ જાણે... ૧૦૫૨ અને ધમ માં
 ૬૬ એવે પા. ૧૦૫૨... વિનિયુક ધારણ કરે. આ
 પ્રતિભાને ૧૦૦... ૧૦૫૨... કા ન થાય અને શકા
 દિક્ષા કે ૧૦૫૨... નિર્ણય મુજબજ અનુપથ કરે
 અને જાણે... ૧૦૫૨... પા. ૧૦૫૨... આનુસ
 ૧૦૫૨... પ્રતિભાને નિર્ણયારપણું ધારણ
 કે જાણે... ૧૦૫૨... આરંભનથી હું કનને હૈર
 કેળવ... ૧૦૫૨... નિર્ણય કરે તૃતીય પ્રતિભાને
 જાણે... ૧૦૫૨... અભિવદ કાડ દશાવેલ
 છે તે જાણે... ૧૦૫૨... નિર્ણય કરે તૃતીય પ્રતિભાને
 જાણે... ૧૦૫૨... પા. ૧૦૫૨... વિધિપૂર્વક
 જાણે... ૧૦૫૨... પા. ૧૦૫૨... આનુસ
 જાણે... ૧૦૫૨... નિર્ણય કરે તૃતીય પ્રતિભાને
 જાણે... ૧૦૫૨... પા. ૧૦૫૨... વિધિપૂર્વક

અને ધર્મધ્યાન આચરે. સુર અને સુનિશ્ચય થાવક આ પ્રતિમાને
 ય માસ સુધી સેવે. છઠ્ઠી પ્રતિમામાં પૂર્વકથિત ગુણયુક્ત યજ્ઞ
 યજ્ઞસંસ્કારના ત્યાગપૂર્વક સત્રિએ પણ ગિરિકુલ મોહરહિત યજ્ઞ
 માસ સુધી બ્રહ્મચર્ય પાળે. સાતમી પ્રતિમામાં પૂર્વપ્રતિમાઓ
 હેતુ પ્રયત્નપૂર્વક સાત માસ સુધી સચિત્ત આહારનો ત્યાગ
 આઠમી પ્રતિમામાં પોતે આરંભનો ત્યાગ કરે, પરંતુ પૂર્વ
 રહેલ સાવધ બ્યાપાર બીજાઓ પાસે કરાવે. આ પ્રતિમા આઠ
 માસ સુધી સેવે. નવમી પ્રતિમામાં સેવકવર્ગ પાસે પણ સાવધ
 બ્યાપાર ન કરાવે, અને ધનવાન યા સંતુષ્ટ એવો તે પોતાના પુત્ર-
 ને શુદ્ધભાર સોંપીને અદ્ય મમત્વથી પરિણત બુદ્ધિ રાખી,
 યેગથી મનને બાવિત કરી અને લોકસ્થિતિથી નિરપેક્ષ થઈ તે
 માસ સુધી આ પ્રતિમા સેવે. દશમી પ્રતિમામાં સમસ્ત આરંભનો
 ત્યાગ કરે, ઉદેશીને કરેલ આહાર ન વાપરે, મુડન કરાવે, યા ચાટલી
 બે, વગી પૂર્વાક્ત પ્રતિમામાં તો વિધિપૂર્વક રહેજ, તેમજ પૂર્વ-
 ના સગધમા સ્વચ્છતા કંઈ પૂછે, એટલે જ આજુતો હોય તો
 અને ન બાજુતો હોય તો ન જાણે, અથવા ' હ, બાજુતો નથી '
 ન કહે-એ રીતે દશ માસ સુધી આ પ્રતિમાનું આરાધન કરે.
 બીયારમી પ્રતિમામાં મરણકળા કેશ અસ્તરાથી મુડાવી નાખે
 યા હોય કરે, પાત્રા અને રત્નદરણુંને ધારણ કરે, ધનિ (સાધુ)
 જેમ ધમને ધારણ કરીને વિચરે, પરંતુ ગિરિકુલ મમત્વરહિત
 હાવાથી તે સ્વચ્છતાને ધર નેમને જોવાને અથ અને જો ત્યા દોષર-
 ન આહાર હોય તો પ્રહણ કરે. ઉત્કૃષ્ટથી અગીયાર માસ સુધી
 પ્રતિમાનું આરાધન કરે જઘન્યથી તો આ ત્રવ પ્રતિમાઓનો
 એક અહોરાત્ર છે. ધર્મના માહાત્મ્યને જાણનાર શુદ્ધસ્થ
 વક આપત્તિ આવતાં પણ કામદેવની જેમ પોતાના સમ્યક્ત્વ,
 અને મતોને કદી મૂકતા નથી "

આ પ્રમાણે દેશના સાંભળીને પ્રમુદિત થયેલા અહંદાસગ્રેહીએ

(પ્રયત્ન) કરે છે, તેમ આ દૃષ્ટિથી પ્રાણી પોતાના હિતને માટે યત્ન કરે છે. ધર્મકાર્યના ઉદ્દેશ્ય સમ્યક્ત્વ કંઈક સ્પષ્ટ થાય, ત્યારે તત્ત્વની જિજ્ઞાસાપૂર્વક તારાદૃષ્ટિ ઉત્પન્ન થાય છે. કહું છે કે:—

“ તારાયાં તુ મનાકુસ્પૃષ્ટં, નિયમથ તથાવિષઃ ।

અનુદેગો રિતારંભે, જિજ્ઞાસા તત્ત્વગોચરા ” ॥૧॥

“ પરા સતત્ત્વથૂથૂષા, દટં સર્વથનં યદા ।

અસેપથ ક્રિયાયોગે, વલા દૃષ્ટિસ્તદા મન્વેત્ ” ॥૨॥

“ તારા દૃષ્ટિમાં સમ્યક્ત્વ કંઈક સ્પષ્ટ થાય, તથાપ્રકારે નિયમ અને હિત સાધવામાં ઉદ્દેશ ન હોય તથા તત્ત્વની જિજ્ઞાસા હોય અને જ્યારે સતત્ત્વમાં પરમ મુથૂષા અને સમ્યક્ત્વ દટ થાય તથા ક્રિયાઓમાં સતત પ્રવૃત્તિ થાય, ત્યારે બલાદૃષ્ટિ સમજાવી. ” આ દૃષ્ટિમાં રહેલો જીવ એવું માને કે — ‘ અમારામાં ગુણ બુદ્ધિ નથી, તેમજ વધારે શાસ્ત્રમંત્રણ પણ નથી માટે જિનભગવતની વાણી અમને અન્યંત પ્રભાવમૂલ છે. વળી આ દૃષ્ટિમાં ઇદ્રિયો મુસિયર થાય છે, સર્વ ક્રિયાઓ શમપૂર્વક, નમ્ર કાય નાં નિરહકાર અને શુભવંત પરમહ્યાઆદરભાવ થાય છે. જેને ધમમાં મગા ઉદ્દેશ હોય, તે સૂક્ષ્મ-મોષથી રહિત હોય અને જની તત્ત્વ તરે પરમ મુથૂષા હોય, તેને દીપ્રાદૃષ્ટિ હોય. આ દૃષ્ટિમાં પ્રાણી ધમને પોતાના પ્રાણ કરતાં પણ અધિક માને, ધર્મને માટે પ્રાણને નિમશય ત્યાગ કરે, પણ પ્રાણસંકટમાં ધર્મનો ત્યાગ ન કરે. સ્થિરતા દૃષ્ટિમાં પ્રાણી સમ્યક્જ્ઞાન અને ક્રિયાને સારરૂપ માને, તત્ત્વશ્રદ્ધાન રત્નજ્યોતિની જેમ નિર્મળ હોય અને નિષ્કયાય ભાવ રાં. વળી આ દૃષ્ટિમાં જીવ સદનુષ્ઠાન-કૃત્યોમાં પોતે યથાશક્તિ પ્રવૃત્ત થાય અને કદાચરથી નિર્મુક્ત થઈ જાય. કંતાદૃષ્ટિ પાનના સદૃશ ઉદોગવાળી, તત્ત્વશ્રદ્ધાવાળી, બહુ અર્થને પ્રકાશ કરનારી અને સમ્યક્ત્વ આનુરંભના આસ્વાદવાળી હોય. પ્રજાદૃષ્ટિ સૂર્યના જેવા પ્રકાશવાળી, તત્ત્વોમાં નિશ્ચયરૂચિરૂપ અને કુમતરૂપ અંધકારને

અહર્દાસશેઠની કથા સાંભળીને હર્ષના પ્રકર્ષને આપનાર તથા વિધ વ્રતોને સફળ કરવામાં એક આરૂપ એવા સમ્યક્ત્વમાં તમામનને અત્યંત નિશ્ચલ કરેલ.”

॥ इति श्रीसम्यक्त्वकौमुद्यां श्रीतपागच्छनायक श्रीसोममुं-
सूरिश्रीमुनिसुंदरसूरिश्रीजयचंद्रसूरिशिष्यैः पंडितजिनदर्पगणिभिः
ज्ञायां सप्तमः प्रस्तावः ॥ ७ ॥

॥ प्रशस्तिः ॥

(પદાવલિ)

શ્રી તપાગચ્છમાં સમ્યક્જ્ઞાન અને ક્રિયાના નિધાન તથા અ-
ગ્રય મહિમાથી વિશ્વવિખ્યાત એવા શ્રીમાન જગન્ન્યાંદ્ર ગુરુ
તેમની પાટે પ્રગટપ્રભાવાળા એવા શ્રી દેવેન્દ્ર ગુરુ થયા, જે-
ના દેશનાસમાજમાં વસ્તુપાત્ર જેવા સભાગ્નિ (મુખ્ય) હતા
ના શિષ્ય, વિશ્વવિખ્યાત અને ઉત્કૃષ્ટ જ્ઞાન તથા ક્રિયાના ગુણોથી
પ્રતને પૂજ્ય એવા શ્રી વિદ્યાનંદ મુનીશ્વર થયા. તેમના પદરૂપ
યાચ્યવપર સૂર્ય સમાન, અસાધારણ તેજના લગ્ન અને સમજન
મુદને આનંદ આપનાર એવી વાણીના વૈભવવાળા એવા શ્રી ધ્ય-
યોપસૂરિ થયા. ત્યારપછી મહાત્માઓમાં અગ્રેસર એના શ્રી
મપ્રભસૂરિ થયા, જે યુગપ્રધાને જોડમતને પરાસ્ત કરી શ્રીવીર-
પ્રતને પ્રદીપ્ત કર્યું. તે પછી અતુલ યશવાળા, વિજ્ઞ પુરુષોમાં અગ્રગણ્ય
ને પણ વર્ણનીય એવા શ્રી સોમતિલકસૂરિ થયા તેમના
રૂપ કમળને વિકસિત કરવામાં સૂર્ય સમાન મહિમાના સા-
અંતર શત્રુઓને ત્રાસ આપવામાં જગતમાં એક પ્રભાવશાળી,

શ્રી

આત્માનંદ પ્રકાશ.

જૈન કોમમાં અતી ફેલાવ સાથે પ્રખ્યાતિ પામેલું આ માસિક આ સભા તરફથી ચૌદ વર્ષ થયા પ્રતિભાસે પ્રગટ કરવામાં આવે છે. તેમાં આવના ધાર્મિક, અવહારિક અને નૈતિક સંબંધી ઉત્તમ લેખોથી આપણી કોમમાં નીકળતા માસિકોમાં તે પ્રથમ પંક્તિ ધરાવે છે. દર વર્ષે તેના ગ્રાહકોને વાંચનનો બહોળો લાભ આપવા સાથે વર્ષ પૂર્ણ થતાં પહેલાં નવીન દ્રવ્યાનુયોગ વગેરેના વિષયથી ભરપુર એક ઉત્તમ ગ્રંથ મુદ્ર ગાર્હન્ડાગથી અલકૃત કરી દર વર્ષે એક આપવામાં આવે છે. એકજ પદ્ધતિએ આવી ભેટનો લાભ આ માસિકજ આપે છે હાલમાં તેનું ચૌદમું વર્ષ ચાલે છે. ગુરુ ભક્તિ નિમિત્ત નીકળતા આ માસિકની લઘુ વય છતાં ગ્રાહકો ની ગંડાગી સખ્યા તેજ તેની ઉત્તમતાનો પુરાવો છે. તેનું કદ હાલમાં મોટું કરવામાં આવ્યું છે. છતાં વાર્ષિક મૂલ્ય રૂ. ૧-૦-૦ પેસ્ટેજ ચાર આના સખવામાં આવેલ છે. તેના પ્ર માણમાં લાભ વિશેષ છે. નફો જ્ઞાન જ્ઞાતામાં વપરાય છે. જેથી દરેક જૈન મધુશ્યાએ તેના ગ્રાહક થઈ અવશ્ય લાભ લેવા જી ક્યુ નહીં.

